

W POGONI ZA...

**PRAKTYKA KORZYSTANIA
Z EUROPEJSKIEGO NAKAZU ARESZTOWANIA
PRZEZ POLSKIE ORGANY WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI**

**JUSTYNA WŁODARCZYK-MADEJSKA
DOMINIK WZOREK**

**INP
PAN**

W POGONI ZA...

PRAKTYKA KORZYSTANIA Z EUROPEJSKIEGO NAKAZU ARESZTOWANIA PRZEZ POLSKIE ORGANY WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Justyna Włodarczyk-Madejska

Dominik Wzorek

Wydawnictwo INP PAN

Warszawa ♦ 2024

Dr Justyna Włodarczyk-Madejska
Zakład Kryminologii INP PAN
ORCID: 0000-0003-0734-6293

Dominik Wzorek
Zakład Kryminologii INP PAN
ORCID: 0000-0001-5274-2784

Publikacja stanowi efekt realizacji grantu: „Doświadczenia Polaków deportowanych z Wielkiej Brytanii wobec kontaktu z wymiarem sprawiedliwości” finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach projektu Harmonia (2018/30/M/HS5/00816).

Recenzent: dr Paweł Czarnecki, Katedra Postępowania Karnego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Seria: Nauki Penalne (dawniej: Kryminologia)
Redaktor prowadząca: dr hab. Celina Nowak, prof. INP PAN

Rada Naukowa Wydawnictwa INP PAN:
dr hab. Celina Nowak, prof. INP PAN
dr hab. Mateusz Błachucki, prof. INP PAN
dr hab. Małgorzata Łączkowska-Porawska, prof. INP PAN
dr hab. Anna Młynarska-Sobaczewska, prof. INP PAN
dr hab. Paweł Podrecki, prof. INP PAN
dr Wojciech Drobny

ISBN: 978-83-66300-92-7 (druk), 978-83-66300-93-4 (ebook)
DOI: 10.5281/zenodo.12690090

Redakcja i korekta językowa: Bożena i Janusz Sigismund & Wydawnictwo INP PAN
Skład: Adrian Szatkowski
Projekt okładki i layoutu: Wydawnictwo INP PAN

Druk i oprawa:
Na zlecenie Wydawnictwa INP PAN – Sowa Druk Sp. z o.o.

Wydawnictwo INP PAN
ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa
e-mail: wydawnictwo@inp.pan.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Wstęp.....	9
1. Metodologia badań	15
2. Europejski nakaz aresztowania a współpraca sądowa w sprawach karnych.....	23
2.1. Zagadnienia wprowadzające	23
2.1.1. Zasady obowiązywania decyzji ramowej Rady 002/584/WSiSW.....	24
2.1.2. Implementacja do prawa polskiego	25
2.2. Tło prawne i geneza decyzji ramowej 002/584/WSiSW	27
2.2.1. Geneza ENA	27
2.2.1.1. Akty prawne regulujące ekstradycję między państwami europejskimi.....	28
2.2.1.2. Wprowadzenie ENA.....	30
2.2.2. Decyzja ramowa jako źródło prawa europejskiego	34
2.2.3. ENA a ekstradycja	38
2.3. Przeszkody ekstradycyjne a ENA	40
2.3.1. Zasada wzajemności.....	41
2.3.2. Zakres przedmiotowy	42
2.3.2.1. Przesłpstwo ekstradycyjne.....	43
2.3.2.2. Wymóg podwójnej karalności.....	44
2.3.2.3. Zasada terytorialności.....	52
2.3.2.4. Zasada specjalności	53
2.3.2.5. Zakres podmiotowy stosowania ENA a przesłkoda obywatelstwa	54
2.3.2.5.1. Przesłkody wykonania ENA.....	60
2.3.2.5.2. Przesłkody ekstradycyjne a Konstytucja RP.....	65
2.4. Właściwość w sprawie wydania i wykonania ENA.....	67
2.5. Podsumowanie.....	72
3. Europejski nakaz aresztowania w liczbach	73
3.1. Wprowadzenie.....	73

3.2. Skala stosowania ENA w UE	77
3.2.1. Wydawanie ENA	77
3.2.2. Wykonywanie ENA.....	88
3.3. Skala stosowania ENA w Polsce.....	97
3.4. Podsumowanie.....	102
4. Procedura wydania ENA	105
4.1. Wystąpienie do państwa członkowskiego UE o przekazanie osoby ściganej na podstawie ENA.....	105
4.1.1. Dopuszczalność wydania ENA.....	105
4.1.2. Właściwość sądu do wydania ENA i tryb wszczęcia postępowania	116
4.1.3. Przesłanki negatywne wydania ENA	117
4.1.4. „Interes wymiaru sprawiedliwości” a zasada proporcjonalności	120
4.2. Postępowanie po wydaniu ENA.....	129
4.2.1. Poszukiwanie osoby nieznaney z miejsca pobytu.....	132
4.2.2. Poszukiwanie osoby znanej z miejsca pobytu	133
4.3. Podsumowanie.....	134
5. Wykonanie ENA w państwie członkowskim UE i przekazanie osoby poszukiwanej do Polski	137
5.1. Zatrzymanie osoby poszukiwanej.....	137
5.2. Decyzja o przekazaniu.....	143
5.2.1. Żądanie dodatkowych informacji.....	143
5.2.2. Zbieg ENA i/lub wniosków ekstradycyjnych	145
5.2.3. Podjęcie decyzji o wykonaniu ENA	146
5.2.4. Czas wykonania ENA	147
5.2.5. Odmowa wykonania ENA	148
5.3. Przekazanie osoby poszukiwanej do państwa wydającego ENA.....	150
5.4. Postępowanie po przekazaniu poszukiwanego do Polski....	158
5.4.1. Zaliczenie okresu zatrzymania na poczet kary	160
5.4.2. Zasada specjalności	162
5.5. Podsumowanie.....	165
6. Współpraca podmiotów międzynarodowych i krajowych przy realizacji ENA	167
6.1. Współpraca z podmiotami zagranicznymi	167
6.1.1. Współpraca z organami sądowymi innych państw członkowskich	167
6.1.2. Kontakty bezpośrednie.....	168

6.1.2.1. Eurojust	171
6.1.2.2. Europejska Sieć Sądowa – EJN	172
6.1.3. Współpraca policyjna	173
6.1.3.1. SIS oraz Biuro SIRENE	174
6.1.3.2. Oficer łącznikowy	175
6.2. Współpraca wewnętrzna	176
6.3. Podsumowanie	177
7. Sylwetki osób poszukiwanych w ramach ENA	179
7.1. Wprowadzenie	179
7.2. Charakterystyka społeczno-demograficzna badanych	180
7.3. Decyzja o emigracji	181
7.4. Wyjazd i życie na emigracji	187
7.5. Powrót do kraju	205
7.6. Podsumowanie	212
Zakończenie, czyli o sensie i bezsensie stosowania europejskiego nakazu aresztowania	215
Bibliografia	223
Literatura	223
Akty prawne	229
Prawo wspólnotowe UE	229
Akty prawa krajowego i ratyfikowane przez Polskę umowy międzynarodowe	230
Orzecznictwo	231
Orzecznictwo TSUE	231
Orzecznictwo krajowe	232
Netografia	233
Materiały oficjalne/urzędowe	233
Varia	234
Aneks	235
Spis tabel	283
Spis wykresów	287
Streszczenie	289
Summary	293

WYKAZ SKRÓTÓW

Apel.-W-wa – Zbiór Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Warszawie
BMWP – Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej
Policji
Dz.U. – Dziennik Ustaw
Dz.Urz. MS – Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości
Dz.Urz. UE – Dziennik Urzędowy UE
Dz.Urz. WE – Dziennik Urzędowy WE
ECLI – europejska sygnatura orzecznictwa
EJN – Europejska Sieć Sądowa (ang. European Judicial Network)
ENA – Europejski nakaz aresztowania
ESS – Europejska Sieć Sądowa
ETS – Europejski Trybunał Sprawiedliwości
k.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny
k.p.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego
MTK – Międzynarodowy Trybunał Karny
OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAŁ – Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi
OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Wojskowa
OTK-A – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Seria A
p.p. – punkt procentowy
RFN – Republika Federalna Niemiec
RP – Rzeczpospolita Polska
r.u.s.p. – Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca
2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych
SIS – System Informacyjny Schengen
SA – Sąd apelacyjny
SN – Sąd Najwyższy
SO – Sąd okręgowy
SR – Sąd rejonowy
TUE – Traktat o Unii Europejskiej
TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
TK – Trybunał Konstytucyjny
UE – Unia Europejska
WE – Wspólnota Europejska

WSTĘP

Współpraca państw członkowskich Unii Europejskiej w zakresie sądownictwa karnego jest niezwykle istotna, oczywiście pod takim warunkiem, że układa się ona dobrze, zapewniając sprawne funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości na poziomie poszczególnych państw. Dzięki niej możliwe jest m.in. poszukiwanie osób, wobec których toczy się postępowanie, lub co do których zachodzi konieczność wykonania orzeczonej kary, a które to osoby nie przebywają na terenie państwa, w którym ma to miejsce. Wyjechały z niego z różnych powodów. Najczęściej – w pogoni za lepszym życiem lub za wolnością rozumianą dosłownie, jako ucieczka przed koniecznością odbycia kary pozbawienia wolności.

Jednym z instrumentów takiej współpracy jest europejski nakaz aresztowania, wprowadzony decyzją ramową Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (2002/584/WSiSW – dalej: decyzja ramowa¹). Jest on po części podobny do procedury ekstradycyjnej, ale – do czego przekonuje literatura – łatwiejszy w wykonaniu. Pozwala również uzyskać ten sam efekt, ale w dużo krótszym czasie.

Polska, mimo że w momencie wejścia w życie decyzji ramowej, nie była państwem członkowskim Unii Europejskiej, została zobowiązana do jej implementacji, a to dlatego, że akt ten został przyjęty jako *acquis communautaire*. Implementacja ta nastąpiła wraz z ustawą z dnia 18 marca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń², która weszła w życie 1 maja 2004 r. Ustawa ta wprowadziła do kodeksu postępowania

¹ Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (2002/584/WSiSW), Dz.Urz. WE L 190 z 18.07.2002 r., s. 1–20.

² Ustawa z dnia 18 marca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń, Dz.U. 2004 Nr 69, poz. 626.

karnego dwa nowe rozdziały traktujące o wystąpieniu do państwa członkowskiego UE o przekazanie osoby ściganej na podstawie ENA oraz wystąpieniu państwa członkowskiego UE o przekazanie osoby ściganej na podstawie ENA, a więc uogólniając o wydawaniu ENA przez polskie sądy oraz wykonywaniu ENA, które zostały wydane przez sądy innych państw.

Idea wprowadzenia ENA była taka, by ścigać sprawców najpoważniejszych przestępstw. Praktyka jednak okazała się daleka od tej idei, zwłaszcza na początku funkcjonowania ENA. Państwa członkowskie bowiem, w tym szczególnie Polska, zaczęły korzystać z ENA do poszukiwania niemal wszystkich sprawców przestępstw, w tym bardzo drobnych, czasem takich, które nie były przestępstwem w państwie wykonującym ENA, jak niealimentacja czy posiadanie niewielkiej ilości narkotyków. Zaistniała sytuacja była powodem, dla którego Komisja Europejska wydawała pewne zalecenia w tym zakresie. W żaden sposób nie były one wiążące, ale – co pokazała analiza danych statystycznych – wystarczające, by polska praktyka wydawania ENA zmieniła się. Do 2013 r. Polska bowiem była liderem pod względem liczby wydanych ENA. Obecnie pozycję taką zajmują Niemcy. Polska zaś jest na drugim miejscu. Nie oznacza to, że nie zdarzają się przypadki wydawania ENA w sprawach błahych.

Najczęściej ENA jest wydawany za przestępstwa przeciwko mieniu (kradzieże i oszustwa) nie tylko w Polsce, ale w całej Unii Europejskiej. To, co z pewnością się zmieniło, to zwiększenie na poziomie europejskim liczby wydawanych ENA wobec osób, które dopuścili się przestępstw narkotykowych. Zmian, od momentu wejścia w życie decyzji ramowej, jest znacznie więcej. Jedne są ciekawsze, inne nieco mniej. To one po części były pretekstem napisania niniejszej książki. Innym, może nawet ważniejszym powodem powstania tej publikacji było to, że w naszym przekonaniu istnieje luka w tym zakresie.

Książka, którą oddajemy w ręce czytelników jest efektem wieloletniego projektu przeprowadzonego w Zakładzie Kryminologii Instytutu Nauk Prawnych PAN pt. „Doświadczenia Polaków deportowanych z Wielkiej Brytanii wobec kontaktu z wymiarem sprawiedliwości” finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach projektu Harmonia (2018/30/M/HS5/00816). Podjęliśmy się analizy przepisów, literatury, danych statystycznych, ale również przeprowadziliśmy szereg badań, a wśród nich badanie akt spraw sądowych, wywiady z osobami mającymi doświadczenie postekstradycyjne oraz wywiady eksperckie mające kontakt w pracy z takimi osobami. Zebrany

materiał badawczy, poza tym, że był bardzo obszerny, to pozwolił na niezwykle ciekawe i intrygujące analizy. Mamy nadzieję, że podobne odczucia będą towarzyszyły Czytelnikom naszej książki. A w naszym przekonaniu powinna znaleźć się nie tylko na liście pozycji do przeczytania studentów prawa, resocjalizacji czy kryminologii, ale przede wszystkim praktyków zajmujących się na co dzień ENA – sędziów, kuratorów, policjantów, funkcjonariuszy Służby Więziennej. Pokazuje ona bowiem pewne problemy, z którymi te grupy się mierzą, ale też pewne absurdy. Na niektóre kwestie szczególnie zwracamy uwagę, pokazując jak dalekie konsekwencje dla osoby przekazywanej do Polski i dla jej rodziny ma wydanie europejskiego nakazu aresztowania. Uwrażliwiamy tym samym, by nie był to instrument stosowany automatycznie. Staramy się również zaproponować nieco inne rozwiązanie wykonania kary, które, być może w wystarczający sposób zadośćuczyniłoby poczuciu sprawiedliwości i wyrządzonej krzywdy, nie rujnując – w dosłownym tego słowa znaczeniu – życia osób poszukiwanych w ramach ENA. Być może szersza dyskusja nad prezentowanymi wynikami przyczyni się do ulepszenia tegoż instrumentu współpracy europejskiej, przynajmniej na gruncie polskim.

Przegląd literatury pokazał, że istnieje co prawda wiele opracowań dotyczących problematyki ENA, ale większość z nich ma charakter dogmatyczny. Niewiele publikacji dotyczy stosowania ENA w praktyce, a jeśli już, to są one oparte na badaniach przeprowadzonych ponad 10 lat temu lub zakres prowadzonych badań i analiz nie był aż tak szeroki, jak ten podjęty przez nas. Nasza publikacja, poza tym, że aktualizuje dane statystyczne, wnosi dużo więcej. Za sprawą ogólnopolskich badań naukowych pozwala przyjrzeć się stosowaniu ENA przez polskie sądy, zaś dzięki wywiadam eksperckim poznać głębiej tajniki funkcjonowania tego instrumentu – pojawiających się trudności i sposobów radzenia sobie z nimi przez poszczególne podmioty zaangażowane na pewnym etapie w ten instrument. To, co dotąd w zasadzie niespotykane w literaturze dotyczącej ENA, lub zupełnie sporadycznie, jest z pewnością największym atutem niniejszej książki. Są to historie osób, wobec których instrument ten został zastosowany, a zatem bardzo konkretne przykłady pokazujące blaski i cienie życia naszych badanych – w kraju przed i po emigracji oraz na emigracji. Historie te pokazują, jak wiele w ich życiu zmieniło przekazanie do Polski, jak duża część ich życia uległa zniszczeniu wskutek takiego przekazania. Książka ta prezentuje zatem dwojake spojrzenie na ENA – oczami osób stosujących ten instrument, ale również oczami osób, wobec

których został on zastosowany. Spojrzenia te często są diametralnie różne. Zależało nam na tym, by spotkały się one w jednym miejscu, w jednej publikacji, po to by osoby, które sięgną do książki miały pełny obraz kryjący się pod hasłem „stosowanie ENA”. To w naszym przekonaniu sprawia, że książka jest nowatorska.

Tytuł książki jest dość nietuzinkowy: *W pogodni za... Praktyka korzystania z europejskiego nakazu aresztowania przez polskie organy wymiaru sprawiedliwości*. Odnosi się on zarówno do naszych badanych, jak i do organów wymiaru sprawiedliwości. Badani, wyjeżdżając za granicę, gonili za lepszym życiem, lepszą pracą, marzeniami, ale także próbowali uciec przed konsekwencjami swoich zachowań, karą, więzieniem. Organy wymiaru sprawiedliwości z kolei poszukiwały tych osób w ramach ENA z uwagi na konieczny udział tych osób w prowadzonych postępowaniach, głównie wykonawczych, a zatem do odbycia kary pozbawienia wolności.

Cel jaki nam przyświecał, to pokazanie praktyki funkcjonowania ENA – wydawania ich przez polskie sądy i wykonywania ich przez organy państw członkowskich UE, oraz opisanie doświadczeń osób związanych z tą procedurą – poddanych jej lub zaangażowanych w jej przeprowadzenie. Postawiliśmy szereg pytań badawczych dotyczących zarówno płaszczyzny normatywnej, jak i faktycznego funkcjonowania ENA na poziomie europejskim i polskim. Wykorzystane metody badawcze i zebrane materiały pozwoliły nam odpowiedzieć na te pytania, a tym samym osiągnąć założony cel. Pytania badawcze wymieniamy w *Metodologii* – rozdziale rozpoczynającym książkę. W rozdziale tym Czytelnik znajdzie wyjaśnienie tego co, kiedy i w jaki sposób zrobiliśmy.

Rozdział drugi pt. *Europejski nakaz aresztowania a współpraca sądowa w sprawach karnych* zawiera przede wszystkim omówienie genezy decyzji ramowej dotyczącej ENA. Wskazujemy w nim również mechanizmy ekstradycyjne, które poprzedziły ENA. Rozdział ten, być może miejscami nieco skomplikowany, jest koniecznym wyjaśnieniem skąd, po co, na podstawie czego i w jaki sposób funkcjonuje ten instrument.

W rozdziale trzecim pt. *Europejski nakaz aresztowania w liczbach* pokazujemy jak statystycznie wygląda korzystanie z europejskiego nakazu aresztowania w dłuższej perspektywie czasowej, nie tylko w Polsce, ale w całej UE. Załącznikiem do tego rozdziału jest aneks, znajdujący się na końcu książki, w którym znajdują się dane źródłowe. Mamy nadzieję, że również takie „surowe” dane źródłowe nie tylko ułatwią, ale przede

wszystkim zachęca innych do prowadzenia analiz na ich podstawie. Mamy świadomość, że niektóre przedstawione w tym rozdziale zagadnienia pojawiają się nieco dalej. Jednak wyodrębnienie rozdziału statystycznego było celowym zabiegiem. Pozwala on bowiem spojrzeć na statystyczny obraz stosowania ENA na poziomie polskim i europejskim, z lotu ptaka, jak również wyrobić sobie pewien pogląd co do funkcjonowania ENA przed przystąpieniem do szczegółowej analizy wyników badań empirycznych.

Rozdział czwarty *Procedura wydania europejskiego nakazu aresztowania* dotyczy wszelkich kwestii związanych z wydaniem europejskiego nakazu aresztowania, a kolejny rozdział piąty pt. *Wykonanie europejskiego nakazu aresztowania w państwie członkowskim Unii Europejskiej i przekazanie osoby poszukiwanej do Polski* – z jej wykonaniem. Rozdziały te łączą rozważania normatywne z empirycznymi.

W rozdziale szóstym pt. *Współpraca podmiotów międzynarodowych i krajowych przy realizacji europejskiego nakazu aresztowania* zajęliśmy się zagadnieniem współpracy przy wydawaniu i wykonywaniu ENA, zwracając uwagę na różne pojawiające się problemy, sygnalizowane przez naszych ekspertów.

Ostatni rozdział, siódmy, pt. *Sylwetki osób poszukiwanych w ramach europejskiego nakazu aresztowania* pokazuje kim są osoby poszukiwane w ramach ENA, jaka jest ich charakterystyka społeczno-demograficzna, w jakim celu wyjechały za granicę, jak potoczyły się ich losy na emigracji. Rozdział też traktuje o ich przymusowym przekazaniu do Polski oraz o dalszych planach na życie. Pokazujemy w nim także jak istotnym wydarzeniem, na ogół negatywnym, jest dla nich przekazanie do Polski – kraju, z którym zwykle już ich nie łączy.

Książkę kończy *Ocena stosowania europejskiego nakazu aresztowania*, w której rozważamy sens i bezsens funkcjonowania tego instrumentu.

Powstanie tej książki byłoby niemożliwe, gdyby nie dr hab. Witold Klaus, prof. INP PAN, który był kierownikiem projektu i, w ramach tegoż projektu, zaprosił nas do współpracy. Bardzo dziękujemy za zaufanie. Mamy nadzieję, że niniejsza publikacja jest dowodem na to, że zaufania tego nie zawiedliśmy. Podziękowania chcielibyśmy również skierować pod adresem recenzenta wydawniczego niniejszej publikacji, dr. Pawła Czarneckiego z Katedry Postępowania Karnego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przekazane nam w pisemnej recenzji bardzo wnikliwe uwagi pomogły nam istotnie w przygotowaniu ostatecznej wersji monografii. Dziękujemy także Wydawnictwu INP PAN za sprawną i bardzo rzetelną pomoc. Bez Państwa udziału

książka nie nabrałaby tak zgrabnego kształtu. Szczególne zaś podziękowania kierujemy w stronę naszych bliskich, którzy dzięki swojej wyrozumiałości i cierpliwości pozwolili nam nieco nagiąć rytm życia rodzinnego, a tym samym wygospodarować nieco więcej czasu na pracę nad książką.

1. METODOLOGIA BADAŃ

W celu pokazania praktyki funkcjonowania ENA korzystamy z szeregu metod badań empirycznych. Wprawdzie badania, których wyniki prezentujemy w niniejszej książce były już przedmiotem kilku opracowań. Oznacza to nic innego jak to, że ich metodologia została już zaprezentowana¹. Jej pominięcie w niniejszej książce byłoby jednak niemożliwe i niecelowe. Nic nie stoi zresztą na przeszkodzie, by omówić ją raz jeszcze, w nieco inny sposób. Analizy i badania, których się podjęliśmy, były prowadzone w ramach projektu „Doświadczenia Polaków deportowanych z Wielkiej Brytanii wobec kontaktu z wymiarem sprawiedliwości” finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach projektu Harmonia (2018/30/M/HS5/00816).

Celem naszego opracowania jest opisanie praktyki wydawania europejskich nakazów aresztowania przez polskie sądy oraz wykonywania ich przez organy sądowe innych państw członkowskich UE, a także opisanie doświadczeń osób poddanych procedurze ENA. Innymi słowy, cel jaki nam przyświecał, to zrozumienie, jak w praktyce funkcjonuje jeden z najstarszych i najważniejszych mechanizmów europejskiej współpracy sądowej, jakim jest europejski nakaz aresztowania, w tym również, jakie są doświadczenia postekstradycyjne Polaków wydalonych z Wielkiej Brytanii i innych krajów wskutek kontaktu z polskim lub brytyjskim wymiarem sprawiedliwości. Fakt, że od wielu lat nikt w Polsce nie zajmował się tą tematyką był dla nas przyczynkiem do przyjrzenia się mu nieco bliżej. Interesowało nas nie tylko bardzo szerokie ogólnopolskie ujęcie i pokazanie praktyki polskiej na

---

¹ W. Klaus, J. Włodarczyk-Madejska, D. Wzorek, *Stosowanie Europejskiego Nakazu Aresztowania w polskiej praktyce sądowej* [w:] E. Guzik-Makaruk, K. Laskowska, W. Filipkowski (red.), *Człowiek, społeczeństwo i państwo z perspektywy nauk kryminologicznych*, Warszawa 2023, s. 569–588; W. Klaus, J. Włodarczyk-Madejska, D. Wzorek, *Reaching the unreachable: how to recruit those forcefully returned due to criminal convictions?* [w:] A. Radziwinowiczówna (red.), *Research Methods in Deportation*, Cheltenham 2024, s. 30–38.

tle europejskiej, ale również pogłębienie niektórych wybranych zagadnień – naszym zdaniem kluczowych. Postawiliśmy kilkanaście pytań badawczych. Część z nich dotyczy płaszczyzny normatywnej, a część zaś faktycznego funkcjonowania ENA na poziomie europejskim i krajowym:

1. W jaki sposób na poziomie prawa europejskiego i krajowego uregulowana jest instytucja ENA?
2. W jaki sposób implementowane zostały do polskiego porządku prawnego postanowienia decyzji ramowej o ENA dotyczące wydawania ENA?
3. Jakie trudności interpretacyjne w związku z przepisami decyzji ramowej i prawa polskiego pojawiają się w kontekście ENA?
4. Ile ENA wydanych zostało w całej UE? W jaki sposób liczba wydawanych ENA zmieniła się na przestrzeni lat 2014–2021?
5. Na jakim etapie postępowania karnego państwa członkowskie UE korzystają z ENA?
6. Jakie przestępstwa są podstawą wydania ENA?
7. Jak często państwa członkowskie odmawiają wykonania ENA?
8. Jakie są powody odmowy wykonania ENA?
9. Ile ENA zostało wydanych przez polskie sądy? W jaki sposób liczba ENA wydanych przez polskie sądy zmieniła się na przestrzeni lat 2006–2023?
10. Jak przebiega procedura wystąpienia z ENA przez organy polskiego wymiaru sprawiedliwości?
11. Jak wygląda przekazanie do Polski osoby poszukiwanej w ramach ENA?
12. Czym charakteryzują się osoby poszukiwane w państwach członkowskich UE przez organy polskiego wymiaru sprawiedliwości?
13. Jak wygląda współpraca państw członkowskich przy stosowaniu i wykonywaniu ENA? Z którymi państwami współpraca ta układa się lepiej, a z którymi gorzej?

W związku z tak określonymi celami i pytaniami badawczymi korzystamy z kilku różnorodnych metod badawczych. Aby nakreślić ramy prawne, w jakich funkcjonuje ENA na poziomie międzynarodowym oraz krajowym analizujemy źródła prawa europejskiego (przede wszystkim decyzję ramową o ENA), jak i polskie przepisy implementujące postanowienia decyzji ramowej. Pojawiające się trudności interpretacyjne związane z tymi przepisami prezentujemy na tle literatury naukowej, jak i orzecznictwa zarówno krajowego, jak i europejskiego.

By zrealizować założony cel dotyczący badań empirycznych, sięgnęliśmy do różnych metod i technik. Pierwsza z nich to analiza danych statystycznych – ogólnopolskich (Ministerstwa Sprawiedliwości) oraz europejskich (Parlamentu Europejskiego, Komisji Europejskiej oraz Eurojustu). Tej metodzie poświęcamy w tym miejscu najmniej uwagi, z dwóch powodów: 1) są to dane zastane, które wymagały od nas przetworzenia i analizy nie zaś samodzielnego gromadzenia, 2) zostały one szczegółowo omówione w rozdziale *Europejski nakaz aresztowania w liczbach*. Kolejne dwie metody wymagały od nas dużo więcej pracy, na każdym etapie – od konceptualizacji po opracowanie wyników. Były to: badanie akt spraw sądowych oraz wywiady jakościowe.

Badanie akt spraw sądowych przeprowadziliśmy w 2021 r. Objęliśmy nim sprawy zakończone w latach 2018–2019 wydaniem ENA. Operatem losowania były sygnatury spraw pozyskane ze wszystkich sądów okręgowych w I połowie 2020 r. w drodze pisemnej prośby skierowanej do prezesów tychże sądów. Operat liczył 4306 pozycji (sygnatur spraw). Oszacowana minimalna wielkość próby wyniosła 326 spraw². Mając jednak na względzie doświadczenie w tego typu badaniach za konieczne uznaliśmy zwiększenie próby o $\frac{1}{4}$, a to dlatego, że sądy nie zawsze wyrażają zgodę na udostępnienie akt lub decydują się udostępnić tylko niektóre z żądanych. Podkreślić również należy, że badanie prowadziliśmy w trakcie pandemii COVID-19, co – biorąc pod uwagę zmianę organizacji pracy sądów – mogło jedynie ten problem nasilać. Zawnioskowaliśmy zatem do sądów o nadesłanie 408 akt spraw. Zbadaliśmy 336 z nich, co stanowiło 82% założonej próby, ale jednocześnie o 10 spraw więcej niż zakładały szacunki dotyczące minimalnej wielkości próby. Akta te pochodziły z 32 sądów okręgowych.

Dobór próby do badania miał charakter losowo-warstwowy. Najpierw, sądy okręgowe podzieliliśmy na warstwy. Kryterium podziału była liczba spraw zakończonych wydaniem ENA. Wyróżniliśmy sądy małe (w których liczba spraw nie przekroczyła 50), sądy średnie (z liczbą spraw powyżej 50 do 100) oraz duże (powyżej 100 spraw). Losowanie sądów w ramach warstw było proporcjonalne – najwięcej sądów z warstwy najliczniejszej, czyli „sądów małych”. Dodatkowo dla każdego wylosowanego sądu wyznaczaliśmy również sąd zastępczy, który cechowała podobna liczba spraw zakończonych wydaniem ENA

² Liczebność populacji wyniosła 4306. Wielkość frakcji określiliśmy na 0,5. Błąd maksymalny to 5%, zaś przedział ufności 96%.

w analizowanym okresie co sąd pierwotnie wylosowany. Było to dla nas niejako zabezpieczenie w sytuacji, gdy sąd pierwotnie wylosowany odmówi przysłania akt lub wyrazi zgodę na udostępnienie tylko niektórych z żądanych spraw. Kolejnym etapem było losowanie sygnatur. Dla każdej z 4306 sygnatur wygenerowaliśmy liczbę losową. Liczby te uporządkowaliśmy od najmniejszej do największej. Losowanie sygnatur z danego sądu również było proporcjonalne – znów więcej z sądów, w których było więcej spraw spełniających kryteria doboru próby do badania. Sygnatury wybieraliśmy kolejno, zaczynając od sygnatury z przypisaną najmniejszą wartością liczby losowej. Następnie, zwróciliśmy się do prezesów wylosowanych sądów z prośbą o nadesłanie konkretnych spraw do siedziby INP PAN.

Na potrzeby badania opracowaliśmy narzędzie w postaci kwestionariusza do badania akt spraw sądowych. Kwestionariusz liczył 30 pytań podzielonych na kilka części, które dotyczyły: danych ogólnych o sprawie, danych o osobie, wobec której zostało wydane ENA, podstaw wydania ENA, postanowienia o wydaniu ENA, orzeczonej kary oraz etapu wykonania ENA. Narzędzie to zostało przygotowane w formie elektronicznej za pośrednictwem programu LimeSurvey. Zgromadzone w tym systemie dane zostały następnie przygotowane do analiz w programie SPSS (poddane kontroli, stosownym przekształceniom i obliczeniom).

Wywiady jakościowe były prowadzone z dwoma grupami: ekspertami oraz osobami posiadającymi doświadczenia postekstradycyjne. Wśród ekspertów znaleźli się: policjanci, sędziowie, kuratorzy, pracownicy Służby Więziennej i Straży Granicznej, pracownicy sądu, przedstawiciele organizacji pozarządowych zajmujących się przede wszystkim udzieleniem wsparcia i pomocy osobom, które odbyły karę pozbawienia wolności. W drugiej grupie zaś znaleźli się zarówno skazani, którzy dopuścili się przestępstwa na terenie Wielkiej Brytanii i po odbyciu kary zostali przekazani do Polski na mocy nakazu sądu brytyjskiego (te osoby jednak, z uwagi na to, że nie zostały przekazane w ramach ENA tylko innej procedury, zostały wyłączone z naszych analiz), a także osoby, które były poszukiwane w ramach ENA za przestępstwo popełnione na terenie Polski. Łącznie przeprowadziliśmy 60 wywiadów, w tym 29 eksperckich.

Nieco więcej uwagi poświęcimy wywiadam przeprowadzonym z osobami mającymi doświadczenia postekstradycyjne. Nie zakreśliliśmy żadnej cezurę czasowej – interesowali nas wszyscy, którzy kiedykolwiek mieli takie doświadczenia. Rekrutowaliśmy ich do

badania w trojaki sposób: przez Facebook, przez naszych ekspertów oraz przez Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Pierwszy sposób, choć praktykowany przez innych badaczy, dla nas samych był nowatorski. W związku z tym korzystaliśmy z wiedzy i doświadczenia osób, które prowadziły badania w ten sposób³. Chcieliśmy dotrzeć przede wszystkim do osób przekazanych z Wielkiej Brytanii, ale także Irlandii, Niemiec, Holandii i Belgii. Rozmówców poszukiwaliśmy na grupach dyskusyjnych. Listę takich grup otrzymaliśmy od osób, które – o czym wspomnieliśmy – miały doświadczenie w rekrutacji osób do badania przez portale społecznościowe. Grup tych było 27, a wśród nich: Irlandia – ogłoszenia, Ogłoszenia – Polacy w Irlandii, Polscy Chryścijanie w Irlandii – Polish Christians in Ireland, Polacy w Irlandii Północnej, Polacy w Irlandii i UK – ogłoszenia, Polacy w Lisburn Belfast – Ogłoszenia, Polacy na Wyspach – Ogłoszenia, UK, Business, Buy, Sell, Trade..., Polacy w Manchester – ogłoszenia i praca, London Polish Society, Polacy w Gateshead, Żyję w UK / Polacy na wyspach, Polacy w Hull, Polacy w Londynie, Polacy w Niemczech – Polen in Deutschland/ Tablica Ogłoszeń/..., Polacy w Niemczech [Oferty pracy, porady, pomoc], Polacy w Berlinie, Polacy w Niemczech, Polacy w Hadze, Polacy w Eindhoven, Polacy w Hadze – (Holandia, NL) – Ogłoszenia, Polacy w Niderlandach, Polacy Holandia – Eindhoven i okolice – ogłoszenia, praca, inf..., Polacy w Amsterdamie, Polacy mieszkający w Holandii, Polacy w Amsterdamie (Holandia...), Polacy w Holandii, Polacy Groningen.

Rozmówcy byli poszukiwani przez przeszkolonych przez nas badaczy. Na potrzeby rekrutacji badacze korzystali z własnych kont na Facebooku zawierających imię, nazwisko i zdjęcie. Osoby zrekrutowane nie były dodawane do grona znajomych. Rekrutacja przebiegała dwuetapowo. W pierwszym etapie badacz dołączał do grupy dyskusyjnej i podejmował kontakt z administratorem, do którego kierował pytanie o możliwość zamieszczenia na grupie postu dotyczącego rekrutacji osób do badań naukowych o następującej treści:

³ D. Pszczołkowska, *Facebook recruitment and online interviewing – suitable for qualitative research in migration?*, CMR Working Papers 119/177, Warszawa 2020, <https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/05/WP19177.pdf> [dostęp: 10.08.2024].

Szanowna Pani/Panie,

Piszę do Pana/Pani z zapytaniem, czy mógłbym/mogłabym umieścić w grupie post dotyczący rekrutacji osób do badań naukowych. Na zlecenie Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk prowadzę badania w projekcie skupiającym się na doświadczeniach związanych z deportacją Polaków z różnych krajów Unii Europejskiej oraz Wielkiej Brytanii. Poszukuję osób, które byłyby chętne na udział w rozmowie. Czy mogę zamieścić ogłoszenie na grupie? W razie potrzeby mogę przedstawić list polecający od kierownika projektu, dr. hab. Witolda Klause, prof. INP PAN. Może Pan/Pani skontaktować się również bezpośrednio z profesorem pod adresem e-mail: [...]

Będę także wdzięczny/a za pomoc przy usuwaniu komentarzy, gdyby te wskazywały jednoznacznie na doświadczenia osób związane z deportacją – będę każdorazowo zgłaszać się z prośbą o usunięcie komentarza. Ponieważ są to doświadczenia często trudne i wiele osób chce je utrzymać w tajemnicy, nie chcę „ujawniać” takich osób na grupie. Ja ze swojej strony będę dążył/będę dążyła do prowadzenia rozmów jedynie w wiadomościach prywatnych.

Dziękuję za pomoc!

Administradora grupy traktowaliśmy jako „gospodarza” zarządzającego pewnym fragmentem strefy wirtualnej, stąd uznaliśmy za niezbędne uzyskanie jego zgody na opublikowanie postu.

Drugim etapem było opublikowanie na grupie dyskusyjnej postu o następującej treści:

Szukam osób, które miały do czynienia z Europejskim Nakazem Aresztowania albo deportacją z UE albo Wielkiej Brytanii. Mam kilka pytań. Proszę o kontakt w wiadomościach prywatnych.

Celowe było pominięcie w poście informacji wskazujących na to, że poszukujemy osób do badania, bowiem z uwagi na możliwość komentowania mogłoby dojść do ujawnienia osób, które zdecydowały się na udział w badaniu. Informację o tym, że ogłoszenie powiązane jest z prowadzonym przez nas badaniem przekazywaliśmy w wiadomościach prywatnych. Posty były zamieszczane późnym popołudniem lub wieczorem. W naszym przekonaniu był to najlepszy moment – większość osób kończy wówczas pracę, a odpoczywając często przegląda Internet. Komentarze były sprawdzane na bieżąco. W pierwszym tygodniu od zamieszczenia ogłoszenia co najmniej dwa razy dziennie.

Ten sposób rekrutacji dostarczył nam nie lada wyzwania, a to głównie ze względu na zachowanie i sposób działania administratora lub uczestników grupy. Pod względem organizacyjnym – czas oczekiwania na przyjęcie do grupy był bardzo długi, niekiedy trwało to tydzień lub dłużej. Zachowanie administratorów pozostawiało wiele do życzenia. Niektórzy z nich żądali opłat za dołączenie do grupy lub opublikowanie postu. Inni z kolei prezentowali pogardliwy stosunek do badaczy. Już po zamieszczeniu postu pojawiały się też złośliwe, niecenzuralne komentarze pod adresem badacza. Sytuacje te wpłynęły na to, że rezygnowaliśmy z dostępu do grup, których administratorzy żądali od nas opłat. W grupach, do których dostęp nie wymagał zgody administratora, zamieszczaliśmy post, rezygnując tym samym z kontaktu z nim. Z uwagi na te trudności postanowiliśmy zapewnić naszym badaczom wsparcie telefoniczne, które pełniło rolę swoistej superwizji. Jak się okazało, dla nich również rekrutacja rozmówców okazała się trudnym zadaniem. Mimo naszych starań i wielokrotnych prób, przez Facebook udało nam się zrekrutować jedynie trzech rozmówców.

Drugi sposób rekrutacji był możliwy dzięki wywiadam eksperckim, w trakcie których dowiadywaliśmy się, że nasi rozmówcy znają osoby mające doświadczenia postekstradycyjne. Najczęściej byli to ich obecni lub byli podopieczni. Eksperci angażowali się w pośredniczenie w procesie rekrutacji rozmówców z takimi doświadczeniami – podejmowali z nimi wstępne rozmowy, a w przypadku zgody przekazywali nam do nich numery telefonów lub adresy mailowe. Dzięki temu dotarliśmy do kolejnych siedmiu osób.

Ostatnim sposobem było dotarcie do osób poddanych procedurze ENA i w momencie badania odbywających karę pozbawienia wolności w polskich jednostkach penitencjarnych. Wykaz takich osób (z numerami IDO) pozyskaliśmy z Centralnego Zarządu Służby Więziennej. W ten sposób dotarliśmy do 21 osób.

Wywiady przeprowadziliśmy głównie online za pośrednictwem komunikatora internetowego lub bezpośrednio. Zdarzyły się, choć bardzo rzadko, wywiady przeprowadzone przez telefon. Wszystkie one trwały około 1–1,5 godziny i były nagrywane na dyktafon. W dalszej kolejności przygotowaliśmy ich transkrypcje.

W przypadku wywiadów prowadzonych online bardzo zależało nam na tym, by wywiady te spełniały standardy wywiadów bezpośrednich – bez obecności osób trzecich. Dla wywiadów prowadzonych ze skazanymi w jednostkach penitencjarnych znaczenie miały dla nas również dwie inne kwestie: by czas połączenia z nami nie był wliczany

do przydzielonego im czasu widzeń, a także by rozmowy z nami odbywały się poza godzinami widzeń w danej jednostce penitencjarnej, tak by nie ograniczać czasu skazanych na kontakty z bliskimi. O zapewnienie tych warunków prosiliśmy Służbę Więzienną.

Narzędziem wykorzystanym do wywiadów z każdą z grup były opracowane przez nas scenariusze wywiadów. W scenariuszu skierowanym do osób mających doświadczenia postekstradycyjne znalazły się m.in. pytania o procedurę przekazania, życie za granicą, powrót do kraju i życie w kraju po emigracji, powrót za granicę oraz ocenę środków transgranicznych, w scenariuszu dla ekspertów dodatkowo (i w zależności od grupy zawodowej jaką reprezentowali) pytania o izolację, orzekanie czy współpracę.

Z uwagi na to, że w trakcie projektu zebraliśmy obszerny materiał badawczy zarówno ilościowy, jak i jakościowy, opracowaliśmy go z wykorzystaniem programów do analizy ilościowej i jakościowej – IBM SPSS oraz MAXQDA.

W kolejnych rozdziałach książki, wypowiedzi naszych badanych prezentujemy dosłownie, w formie cytatów. Każdy z nich kończy się nawiasem, w którym podajemy, w zakodowany sposób, informacje o naszych rozmówcach. W przypadku badanych mających doświadczenia postekstradycyjne jest to po prostu imię – tyle, że nieprawdziwe, a fikcyjne, nadane przez nas w trakcie analizy wywiadów. Wywiadowi eksperckim towarzyszy kod składający się z dwóch części. Pierwszy z nich (ENA_) informuje nas o badaniu, w ramach którego przeprowadzono wywiad. Drugi zaś (E1, E2, E3, itd.), to kolejny numer eksperta, który wziął w nim udział.

2. EUROPEJSKI NAKAZ ARESztOWANIA A WSPÓŁPRACA SĄDOWA W SPRAWACH KARNYCH

2.1. Zagadnienia wprowadzające

Europejski nakaz aresztowania to instrument współpracy¹ państw członkowskich Unii Europejskiej w zakresie sądownictwa karnego. Został wprowadzony decyzją ramową Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (2002/584/WSiSW).

Zgodnie z art. 1 ust. 1 decyzji ramowej:

Europejski nakaz aresztowania stanowi decyzję sądową wydaną przez Państwo Członkowskie w celu aresztowania i przekazania przez inne Państwo Członkowskie osoby, której dotyczy wnioszek, w celu przeprowadzenia postępowania karnego lub wykonania kary pozbawienia wolności bądź środka zabezpieczającego.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż ENA znajduje zastosowanie na etapie postępowania przygotowawczego, sądowego i wykonawczego. W postępowaniu wykonawczym, zgodnie z decyzją ramową, ENA może zostać wydany, jeżeli osoba poszukiwana jest w celu odbycia kary pozbawienia wolności lub izolacyjnego środka zabezpieczającego. Jak wskażemy dalej, polskie przepisy implementujące postanowienia decyzji ramowej wydają się nie dostrzegać możliwości wydania ENA w celu wykonania środka zabezpieczającego. Zaznaczamy również, że dla uproszczenia w dalszej części tekstu przez wykonanie kary

---

¹ Odmienne: A. Górski, A. Sakowicz, *Geneza i istota europejskiego nakazu aresztowania* [w:] P. Hofmański (red.), *Europejski nakaz aresztowania w teorii i praktyce państw członkowskich Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, s. 54.

pozbawienia wolności rozumiemy także wykonanie środka zabezpieczającego, jeżeli odnosimy się do postanowień decyzji ramowej o ENA.

2.1.1. Zasady obowiązywania decyzji ramowej Rady 002/584/WSiSW

Decyzja ramowa o ENA weszła w życie 7 sierpnia 2002 r. W jej art. 34 ust. 1 określono termin jej wykonania na 31 grudnia 2003 r., zastrzegając obowiązek przekazania przez państwa członkowskie w tym terminie przepisów transponujących do ich prawa krajowego postanowień decyzji Sekretariatowi Generalnemu Rady i Komisji.

Decyzja ta została zmieniona w 2009 r. decyzją ramową Rady 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. zmieniającą decyzje ramowe 2002/584/WSiSW, 2005/214/WSiSW, 2006/783/WSiSW, 2008/909/WSiSW oraz 2008/947/WSiSW² i tym samym wzmacniającą prawa procesowe osób oraz ułatwiającą stosowanie zasady wzajemnego uznawania do orzeczeń wydanych pod nieobecność danej osoby na rozprawie. Na jej podstawie do decyzji ramowej o ENA dodano art. 4a dotyczący odmowy wykonania ENA odnoszącego się do kary orzeczonej wobec osoby, która osobiście nie stawiła się na rozprawie, w wyniku której wydano orzeczenie (postępowanie *in absentia*).

Art. 32 decyzji ramowej wskazuje, że wnioski ekstradycyjne, które państwa otrzymały przed 1 stycznia 2004 r. podlegać miały dotychczasowym przepisom ekstradycyjnym, zaś po tym terminie przepisom implementującym decyzję ramową o ENA.

Pierwotnie decyzja ta obejmowała również Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, jednak w związku z wystąpieniem tego państwa z Unii Europejskiej postanowienia decyzji ramowej nie znajdują wobec niej zastosowania. Zostały one jednak zastąpione odpowiednimi postanowieniami Umowy o handlu i współpracy między Unią Europejską i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej z jednej strony, a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii

² Decyzja ramowa 2009/299/WSiSW z 26 lutego 2009 r. zmieniająca decyzje ramowe 2002/584/WSiSW, 2005/214/WSiSW, 2006/783/WSiSW, 2008/909/WSiSW oraz 2008/947/WSiSW i tym samym wzmacniająca prawa procesowe osób oraz ułatwiająca stosowanie zasady wzajemnego uznawania orzeczeń wydanych pod nieobecność danej osoby na rozprawie, Dz.Urz. WE L 81 z 27.03.2009 r., s. 24–36.

Północnej z drugiej strony³. Umowa ta przewiduje uproszczony system ekstradycyjny z rozwiązaniami istotnie zbliżonymi do postanowień decyzji ramowej o ENA (art. 596 i nast. Umowy).

Dodatkowo wspomniany art. 32 decyzji ramowej o ENA przewidział możliwość dalszego stosowania przepisów ekstradycyjnych w stosunku do czynów popełnionych najpóźniej przed dniem 7 sierpnia 2002 r. W celu dalszego stosowania przepisów ekstradycyjnych konieczne było wydanie oświadczenia państwa członkowskiego, które podlegało publikacji w Dzienniku Urzędowym UE. Oznacza to, że wnioski dotyczące czynów popełnionych po 7 sierpnia 2002 r., bez względu na złożone oświadczenie, rozpatrywane powinny być w trybie przewidzianym w przepisach implementujących decyzję ramową⁴.

Warto wskazać, że uregulowania podobne do ENA obowiązują także w relacjach państw członkowskich UE z Islandią i Norwegią na mocy odrębnej umowy⁵, której nie analizujemy w niniejszej pracy.

2.1.2. Implementacja do prawa polskiego

Decyzja ramowa o ENA pochodzi z 2002 r., zaś czas na implementację jej postanowień wyznaczony został na koniec 2003 r., kiedy to Rzeczpospolita Polska nie była jeszcze państwem członkowskim UE. Do wykonania tego aktu jednak Polska została zobowiązana, gdyż został on przyjęty jako *acquis communautaire*⁶.

Obowiązek ten został spełniony przez RP w ustawie z dnia 18 marca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń. Ustawa ta

³ Umowa o handlu i współpracy między Unią Europejską i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej, z jednej strony, a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, z drugiej strony, Dz.Urz. UE L 444 z 31.12.2020 r., s. 14–1462.

⁴ E. Piontek, *Europejski Nakaz Aresztowania*, „Państwo i Prawo” 2004, nr 4, s. 37.

⁵ Umowa między Unią Europejską a Republiką Islandii i Królestwem Norwegii w sprawie procedury przekazywania osób pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej a Islandią i Norwegią, Dz.Urz. WE L 292 z 21.10.2006 r., s. 2–19.

⁶ L. Gardocki, T. Gardocka, Ł.A. Majewski, *Prawo karne międzynarodowe: zarys systemu*, Warszawa 2017, s. 290; W. Grzeszczyk, *Zmiany prawa karnego wprowadzone ustawą z dnia 18 marca 2004 r.*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 7–8, s. 82.

w art. 2 nr 8 przewidziała dodanie do k.p.k.⁷ rozdziału 65a i 65b regulujące odpowiednie kwestie wystąpienia do państwa członkowskiego UE o przekazanie osoby ściganej na podstawie ENA oraz wystąpienie państwa członkowskiego UE o przekazanie osoby ściganej na podstawie ENA, a więc wydawanie przez polskie sądy ENA i wykonywanie ENA wydanych przez organy sądowe innych państw. Ustawa ta weszła w życie 1 maja 2004 r., a więc wraz z przystąpieniem RP do UE.

Warto zwrócić uwagę, że przepisy kodeksowe implementujące postanowienia decyzji ramowej o ENA zawierają dwutorową regulację dotyczącą wydania ENA (rozdział 65a k.p.k.) oraz jego wykonania (rozdział 65b k.p.k.). Regulacja ta jest także odrębna od procedury ekstradycyjnej określonej w rozdziałach 64 (wystąpienie z wnioskiem o ekstradycję) oraz 65 (wydanie osoby na wniosek o ekstradycję złożony przez inne państwo) k.p.k. Taki sposób systematyki tej materii mógłby sugerować, że ENA jest procedurą odrębną od ekstradycji⁸. Jednak co do takiego stanowiska istniały liczne kontrowersje (zob. dalej podrozdział 2.3.).

Ponadto przepisy implementujące postanowienia decyzji ramowej przewidywały wydanie rozporządzenia wykonawczego. Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 kwietnia 2004 r. w sprawie wzoru europejskiego nakazu aresztowania⁹, wydanym na podstawie art. 607c § 3 k.p.k., określono wzór ENA wydawanego przez polskie sądy. Wzór ten został zmieniony i rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 lutego 2012 r.¹⁰ określono jego nowy wzór. Zmiana tego wzoru związana była przede wszystkim z rozbudowaniem części D określającej to, co zostało uregulowane w dodanym w 2009 r. artykule 4a decyzji ramowej, odnoszącym się do postępowania *in absentia*, czyli orzeczenia kary pod nieobecność oskarżonego. Dodatkowo w formularzu zmieniona została istotnie część E.1., w której znajduje

⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. 2024, poz. 37.

⁸ Przykładowo postanowienia decyzji ramowej o ENA zostały implementowane w Republice Federalnej Niemiec do ustawy o międzynarodowej pomocy sądowej w sprawach karnych (Gesetz über internationale Rechtshilfe in Strafsachen) regulującej zarówno postępowanie ekstradycyjne jak i w sprawie ENA.

⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 kwietnia 2004 r. w sprawie wzoru europejskiego nakazu aresztowania, Dz.U. 2004 Nr 73, poz. 664.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 lutego 2012 r. w sprawie określenia wzoru europejskiego nakazu aresztowania, Dz.U. 2012, poz. 266.

się katalog przestępstw zwolnionych z wymogu podwójnej karalności (zob. podrozdział 2.3.2.2.).

2.2. Tło prawne i geneza decyzji ramowej 002/584/WSiSW

2.2.1. Geneza ENA

Celem decyzji ramowej o ENA jest zastąpienie obowiązujących wcześniej, na mocy stosownych traktatów międzynarodowych, procedur ekstradycji. Ekstradycja, najstarsza forma współpracy międzynarodowej, polega na wydaniu osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa lub osoby, wobec której wydano wyrok skazujący, państwu, które zwróciło się o jej wydanie – w celu jej osądzenia lub wykonania wyroku skazującego¹¹. Procedury ekstradycyjne funkcjonują na podstawie umów międzynarodowych (konwencji) i są narzędziem współpracy międzynarodowej opartej na publicznym prawie międzynarodowym.

Jak wskazuje się w literaturze, podstawę dla współpracy ekstradycyjnej stanowią trzy typy umów: (1) dotyczące tylko ekstradycji (tzw. umowy ekstradycyjne); (2) umowy poświęcone obrotowi prawnemu w sprawach karnych lub m.in. w sprawach karnych; (3) umowy dotyczące zwalczania pewnego rodzaju przestępczości¹². Umowy te regulują zasady ekstradycji funkcjonujące między państwami, jak i stosowane procedury. Posiłkowo w ustawodawstwie wewnętrznym poszczególnych państw znajdują się regulacje dotyczące wewnętrznych procedur ekstradycyjnych – trybu postępowania, właściwego organu itp. W pewnym zakresie unormowania te stanowią również subsydiarną podstawę do ekstradycji, w przypadku, gdy istnieje konieczność wydania osoby państwu, z którym nie została zawarta umowa dotycząca ekstradycji¹³.

Elementem charakterystycznym ekstradycji jest to, że wniosek o wydanie ściganej osoby, chociaż współcześnie formułowany jest przez sąd państwa wzywającego, przekazywany jest do państwa wzywanego

¹¹ L. Gardocki, T. Gardocka, Ł.A. Majewski, *Prawo karne międzynarodowe...*, s. 252.

¹² Tamże, s. 258.

¹³ Tamże, s. 260.

drogą dyplomatyczną – najczęściej na szczeblu ministrów sprawiedliwości lub prokuratorów generalnych obu państw¹⁴. Z tego też względu uznaje się, że procedura ta ma polityczny charakter. Wiąże się bowiem z zaangażowaniem władzy wykonawczej obu państw i ostateczną decyzję o przekazaniu osoby podejmują organy władzy wykonawczej. Skutkuje to tym, że wiele postępowań ekstradycyjnych przebiega bardzo powoli¹⁵.

2.2.1.1. Akty prawne regulujące ekstradycję między państwami europejskimi

Przed wejściem w życie decyzji ramowej o ENA kwestie ekstradycji uregulowane były przede wszystkim w Europejskiej konwencji o ekstradycji z dnia 13 grudnia 1957 r., jej protokole dodatkowym z 15 października 1975 r.¹⁶, a także Europejskiej konwencji o zwalczaniu terroryzmu z 27 stycznia 1977 r.¹⁷ Funkcjonowały również ograniczone regionalnie konwencje np. Rady Nordyckiej czy państw Beneluxu, regulujące obok kwestii związanych z unią paszportową, również problematykę ścigania przestępstw¹⁸. Konwencje ekstradycyjne zostały ratyfikowane przez RP dopiero w latach 90. XX w.

Regulacje te jednak nie były dostosowane do potrzeb silnie integrujących się państw UE, stąd też podjęto decyzję o opracowaniu i przyjęciu własnych, unijnych umów międzynarodowych w tym zakresie. Taki kierunek europejskiej współpracy w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych (tzw. III filar) został wprowadzony na mocy

¹⁴ Tamże, s. 278.

¹⁵ Przykładem takiego długo trwającego postępowania jest ekstradycja ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich Sebastiana M., który podejrzany jest o popełnienie czynu z art. 177 § 2 k.k., tj. spowodowania wypadku komunikacyjnego ze skutkiem śmiertelnym.

¹⁶ Europejska konwencja o ekstradycji, sporządzona w Paryżu dnia 13 grudnia 1957 r., Protokół dodatkowy do powyższej konwencji, sporządzony w Strasburgu dnia 15 października 1975 r. i Drugi protokół dodatkowy do powyższej konwencji, sporządzony w Strasburgu dnia 17 marca 1978 r., Dz.U. 1994 Nr 70, poz. 307.

¹⁷ Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu, sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1977 r., Dz.U. 1996 Nr 117, poz. 557.

¹⁸ A. Górski, A. Sakowicz, *Geneza i istota...*, s. 18.

TUE podpisanego w Maastricht w 1992 r.¹⁹ Przyjęto więc Konwencję o uproszczonej procedurze ekstradycyjnej między państwami członkowskimi Unii Europejskiej z dnia 10 marca 1995 r.²⁰ oraz Konwencję sporządzoną na podstawie artykułu K.3 Traktatu o Unii Europejskiej dotyczącą ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej z 27 września 1996 r.²¹. Chociaż wymienione konwencje stanowiły znaczne uproszczenie wcześniej obowiązujących mechanizmów ekstradycyjnych, nie zostały przyjęte do porządku prawnego wszystkich państw członkowskich²². Związane to było z długim okresem oczekiwania na ratyfikowanie przez wszystkie państwa konwencji, co było podstawowym warunkiem ich wejścia w życie. Dodatkowo wiele państw zdecydowało się na zgłaszanie zastrzeżeń do nich, co powodowało, iż w części państw nie obowiązywały niektóre postanowienia konwencji. W efekcie nie dochodziło do harmonizacji porządków prawnych państw członkowskich UE w zakresie procedur ekstradycyjnych²³.

Inne instrumenty prawne funkcjonujące w ramach tzw. III filaru (wspólne stanowiska, działania) również nie okazały się efektywne²⁴. Dodatkowo rozwój prawa ekstradycyjnego pokazał, że pojawiają się coraz to kolejne zasady i przeszkody ekstradycyjne, które z jednej strony świadczą o coraz to dokładniejszym uregulowaniu niektórych kwestii związanych z prawem ekstradycyjnym, z drugiej jednak stanowią istotny czynnik ograniczający stosowanie ekstradycji, co przekłada się na stale zmniejszający się zakres jej stosowania i skuteczność²⁵.

¹⁹ G. Krzysztofiuk, *Decyzja ramowa jako środek wdrażania zasady wzajemnego uznawania decyzji organów sądowych w Unii Europejskiej*, „Prokurator” 2009, nr 1(37), s. 65.

²⁰ Konwencja o uproszczonej procedurze ekstradycyjnej między państwami członkowskimi Unii Europejskiej z dnia 10 marca 1995 r., Dz.U. 2004 Nr 191, poz. 1955.

²¹ Traktat o Unii Europejskiej dotyczący ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej z 27 września 1996 r., Dz.Urz. WE C 313 z 23.10.1996 r., s. 12–23.

²² A. Górski, *Europejskie ściganie karne: zagadnienia ustrojowe*, Warszawa 2010, s. 58.

²³ G. Krzysztofiuk, *Decyzja ramowa...*, s. 65–66.

²⁴ P. Ryczkowska, *Pojęcie i zasady wykonywania ENA*, „Studia Erazmiańskie” 2011, nr 5, s. 214, <https://repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/32062/edition/37350/pojecie-i-zasady-wykonywania-ena-ryczkowska-paulina> [dostęp: 7.07.2024].

²⁵ M. Płachta, *Zasady i przeszkody ekstradycyjne*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 7–8, s. 23.

2.2.1.2. Wprowadzenie ENA

Decyzja ramowa regulująca funkcjonowanie ENA zastąpić miała właśnie takie długotrwałe i silnie upolitycznione konwencje regulujące procedury ekstradycyjne. Ich długotrwałość jest związana z faktem, iż przygotowanie odpowiedniej dokumentacji stanowiącej podstawę do wystąpienia z wnioskiem ekstradycyjnym jest bardzo wymagające i praco- oraz czasochłonne. Nasi rozmówcy, którzy w codziennej pracy zajmują się obrotem międzynarodowym w sprawach karnych i uczestniczą w przygotowywaniu dokumentacji ekstradycyjnej wskazywali więc, że:

sama ekstradycja jest bardzo taka rozbudowana papierkowo. Natomiast ten europejski nakaz aresztowania dużo nam zabiera pracy, jak gdyby niepotrzebnej już. Bo tylko na podstawie europejskiego nakazu aresztowania nam przekonują człowieka. Bo będzie zatrzymanie i uznanie, że należy go przekonwojować..., że wyrażają zgodę (ENA_E29).

Zapowiedzi wprowadzenia tego mechanizmu można dopatrywać się już w konkluzjach Rady Europejskiej z Tampere z 1999 r. Wówczas to określono, że dotychczas ratyfikowane konwencje z lat 1995 i 1996 dotyczące ekstradycji między państwami członkowskimi UE powinny zostać zastąpione uproszczoną procedurą przekazania osób uciekających przed wymiarem sprawiedliwości i prawomocnie skazanych na karę pozbawienia wolności²⁶. Ze względu na to, iż ENA był pierwszym, tak daleko idącym narzędziem współpracy państw członkowskich, określa się go często jako „kamień węgielny” współpracy sądowej²⁷.

Katalizatorem wyzwalającym działania legislacyjne dotyczące ENA były wydarzenia z 11 września 2001 r. Zamachy terrorystyczne w USA stanowiły bowiem wyraźny znak, że istnieje konieczność uregulowania kwestii związanych z ekstradycją między państwami członkowskimi UE. Już 19 września 2001 r. przyjęto projekt decyzji ramowej, zaś 3 dni później podczas nadzwyczajnego szczytu Rady Europejskiej w Brukseli

²⁶ Tampere European Council 15 and 16 October 1999 Presidency Conclusions, https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm [dostęp: 28.06.2024].

²⁷ Tak określony jest chociażby w motywie 6 decyzji ramowej.

przyjęto plan działania. Decyzja ramowa przyjęta została 13 czerwca 2002 r.²⁸.

Niewątpliwie więc wprowadzenie decyzji ramowej motywowano działaniami antyterrorystycznymi. Z jej kształtu widać jednak wyraźnie, że jej zakres zastosowania jest znacznie szerszy²⁹.

Do zalet ENA zalicza się, w porównaniu z tradycyjnymi konwencjami ekstradycyjnymi:

1. wprowadzenie jednolitej regulacji na obszarze całej UE;
2. sformalizowanie postępowania;
3. skrócenie czasu trwania procedury;
4. wyłączenie organów pozasądowych z procesu decyzyjnego;
5. rezygnację (czy w zasadzie istotne ograniczenie) ze stosowania niektórych zasad i przeszkód ekstradycyjnych³⁰.

Ten ostatni punkt rozwinąć można, wskazując, że decyzja ramowa o ENA eliminuje czy ogranicza szereg przeszkód ekstradycyjnych (w szczególności zob. podrozdział 2.3.):

1. wyeliminowanie obowiązku spełnienia wymogu podwójnej karalności w odniesieniu do dużej grupy przestępstw;
2. ograniczenie przeszkody obywatelstwa;
3. ograniczenie podstaw do obligatoryjnej odmowy wykonania wniosku o przekazanie;
4. zmodyfikowanie zasady specjalności;
5. likwidację przeszkody przestępstwa politycznego³¹.

²⁸ K. Kuczyński, *Znaczenie Europejskiego Nakazu Aresztowania w zwalczaniu terroryzmu w Unii Europejskiej*, „Studia Europejskie” 2005, nr 1, s. 64; M. Rams, *Zasada efektywnego obywatelstwa jako próba odejścia od systemu standardowych przeszkód ekstradycyjnych w kontekście zwiększenia efektywności wykonywania europejskiego nakazu aresztowania*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, t. 12, nr 2, s. 110, https://www.czpk.pl/dokumenty/zeszyty/2008/zeszyt2/Rams_M-Zasada_efektywnego_obywatelstwa_jako_proba_odejscia_od_sys temu_standardowych_przeszkod_ekstradycyjnych-CZPKiNP_2008-z.2.pdf&ved=2ahUKEwiWptvVuZaHAxWCBdsEHfcMCTYQFnoECBEQAQ&usq =AOvVaw32XZOMrz0i205crUStOuse [dostęp: 7.07.2024]; J. Trzcicka, *Europejski nakaz aresztowania a ekstradycja w prawie polskim*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 6, s. 93.

²⁹ K. Kuczyński, *Znaczenie...*, s. 64.

³⁰ Tamże, s. 66.

³¹ M. Rams, *Zasada efektywnego obywatelstwa...*, s. 114–115.

ENA opiera się na dwóch zasadniczych zasadach współpracy państw europejskich w sprawach karnych: (1) zasady wzajemnego zaufania oraz (2) zasady wzajemnego uznawania. Zasady te mają charakter traktatowy – wymienione zostały bowiem w art. 82 ust. 1 TFUE³².

Zasada wzajemnego zaufania oznacza, że organy sądowe państw członkowskich zobowiązane są do wykonywania ENA bez wprowadzania żadnych dodatkowych mechanizmów kontrolnych, zaś samo stosowanie ENA może zostać zawieszona jedynie w przypadku poważnego i trwałego naruszania zasad funkcjonowania UE (motyw 10 decyzji ramowej o ENA)³³. Oczywiście nie oznacza to, że przekazanie osoby zatrzymanej ma następować automatycznie. Motyw 8 decyzji ramowej wskazuje, że po zatrzymaniu osoby poszukiwanej, organ sądowy państwa, gdzie dokonano zatrzymania, zobowiązany jest do podjęcia decyzji w przedmiocie przekazania tej osoby. Zastrzega się jednak, że w podejmowanie decyzji o przekazaniu nie mogą być zaangażowane władze centralne państwa, co oznacza, że ENA jest środkiem bezpośredniej współpracy sądowej. Władze centralne zobowiązane są jedynie do pomocy praktycznej i administracyjnej (motyw 9).

W porównaniu z regulacjami konwencyjnymi wprowadzenie tej zasady stanowi istotną jakościową zmianę. W literaturze podnosi się bowiem, że w przypadku ekstradycji opartej na umowie międzynarodowej obowiązywała zasada ograniczonego zaufania, zaś decyzja ramowa o ENA dąży do zbudowania kooperacji organów sądowych opartej na pełnym zaufaniu³⁴.

Zasada wzajemnego uznawania jest zjawiskiem charakterystycznym dla współpracy w ramach UE, nieznanym wcześniej w prawie międzynarodowym³⁵. Wynika ona wprost z art. 67 ust. 3 oraz 82 TFUE i oznacza, że państwa zobowiązane są traktować każdy wydany przez inne państwo członkowskie UE nakaz, tak, jak gdyby była to decyzja własnego organu sądowego (art. 1 ust. 2 decyzji ramowej). Oznacza to, że zasada ta rozciągnięta została w porównaniu do jej tradycyjnej formy, obejmującej tylko orzeczenia kończące postępowanie, na inne decyzje wydawane w toku

³² Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana), Dz.Urz. UE C 83 z 30.03.2010 r., s. 1.

³³ Chodzi o zasady określone w art. 6 ust. 1 TFUE oraz ustalonych przez Radę na podstawie art. 7 ust. 1 i 2 TFUE.

³⁴ M. Rams, *Zasada efektywnego obywatelstwa...*, s. 107, 113.

³⁵ P. Staszczuk, *Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń zagranicznych w sprawach karnych – teoria i praktyka*, „Przegląd Sądowy” 2014, nr 6–8, s. 146.

procesu³⁶. Z zasadą tą wiążą się także inne charakterystyczne cechy obrotu prawnego. Po pierwsze jest on zdecentralizowany, co oznacza, że organy sądowe przesyłają dokumenty i kontaktują się ze sobą z pominięciem szczybla centralnego (ministrów sprawiedliwości czy spraw zagranicznych). Po drugie, kontrola orzeczeń podlegających tej zasadzie ma charakter wyłącznie formalny i jest ograniczona do wąsko zdefiniowanych przesłanek – co jest istotną różnicą w stosunku do tradycyjnego obrotu międzynarodowego, w którym to decyzje podejmował organ władzy wykonawczej i nie był ograniczony do przesłanek o charakterze formalnym. W tym kontekście warto, po trzecie, wskazać, że powody odmowy wykonania orzeczenia są również ściśle określone przez prawo. Po czwarte zaś, sama procedura wykonania orzeczenia zagranicznego jest znacznie uproszczona i przyspieszona – z reguły poprzez określenie wąskich terminów na podjęcie określonych czynności³⁷.

Zdaniem Barbary Nity w zasadę tę wpisana jest również akceptacja odmienności pomiędzy poszczególnymi systemami prawnymi. Elementem wyznaczającym standardy ochrony praw człowieka, niezależnie od uregulowań krajowych, jest bowiem Europejska Konwencja Praw Człowieka, dająca podstawy do uznania, że w państwach członkowskich istnieje taki sam, powszechnie akceptowany standard ochrony praw jednostki³⁸. W literaturze wskazuje się, że podstawową funkcją tej zasady jest integracja odległych systemów prawnych³⁹. Podnosi się bowiem, że traktowanie orzeczeń organów sądowych innych państw jako własnych w istocie osłabia polityczne procesy negocjacyjne, jakie mają miejsce na przykład w procedurze ekstradycji⁴⁰. Uznanie orzeczenia następuje jedynie na podstawie tego, z jakiego państwa dokument ten pochodzi (państwa członkowskiego UE), nie zaś z innych względów⁴¹.

Zasada ta stanowi jeden z najważniejszych kroków w kierunku zacieśniania współpracy w sprawach karnych między państwami członkowskimi UE. Oznacza bowiem odejście od klasycznych zasad

³⁶ M. Płachta, *Europejski nakaz aresztowania (wydania): kłopotliwa „rewolucja” w ekstradycji*, „Studia Europejskie” 2002, nr 3, s. 53, https://journalse.com/pliki/pw/3-2002_Plachta.pdf [dostęp: 8.07.2024]; M. Rams, *Zasada efektywnego obywatelstwa...*, s. 112.

³⁷ P. Staszczuk, *Zasada wzajemnego uznawania...*, s. 146–147.

³⁸ B. Nita, *Europejski nakaz aresztowania – europeizacja prawa karnego a standardy konstytucyjne państw członkowskich UE*, „Państwo i Prawo” 2007, nr 5, s. 57.

³⁹ A. Górski, *Europejskie ściganie karne...*, s. 51.

⁴⁰ M. Rams, *Zasada efektywnego obywatelstwa...*, s. 108.

⁴¹ A. Górski, *Europejskie ściganie karne...*, s. 52.

obowiązujących w ramach konwencyjnych mechanizmów współpracy międzynarodowej oraz pozbawienie procedury jej ściśle politycznego charakteru, nadając orzeczeniom organów sądowych innych państw członkowskich bezpośrednią skuteczność w innych państwach członkowskich⁴².

2.2.2. Decyzja ramowa jako źródło prawa europejskiego

ENA został wprowadzony na mocy decyzji ramowej, a więc aktu prawa UE. Ten typ aktu prawnego przewidziany był w art. 34 ust. 2 lit. b TUE w brzmieniu nadanym po przyjęciu Traktatu Amsterdamskiego z 1997 r., a wydawanie decyzji ramowych możliwe do grudnia 2009 r. Wówczas w życie wszedł Traktat Lizboński, który istotnie zmienił zasady i rodzaje aktów prawa wewnętrznego UE. Sam jednak III filar UE, który obejmował m.in. współpracę sądową w sprawach karnych uregulowany był już w Traktacie z Maastricht⁴³.

Najistotniejszą nowością wprowadzoną przez Traktat Amsterdamski, przewidujący ułatwienie ekstradycji między państwami członkowskimi i stałe zbliżanie się współpracy sądowej w sprawach karnych były nowe narzędzia prawne – m.in. decyzje ramowe, w których formie uregulowano funkcjonowanie ENA.

Zgodnie ze skonsolidowaną wersją TUE⁴⁴ decyzje ramowe wydawane były w celu zbliżania się ustawodawstwa państw członkowskich. Zastępowały one w obrębie tzw. III filaru dotychczas podpisywane konwencje międzynarodowe, co znacznie uprościło harmonizację regulacji w zakresie współpracy w sprawach karnych⁴⁵. Konwencje te bowiem wymagały rozciągniętych w czasie negocjacji co do ich treści, pozwalały na zgłaszanie przez państwa zastrzeżeń, co wyłączało stosowanie niektórych ich postanowień, a ponadto wymagały ratyfikacji przez państwa-strony, co znacznie oddalało ich czas wejścia w życie.

Decyzje ramowe stanowione były w innej procedurze, szybszej niż ratyfikacja konwencji. Co ważne, decyzje ramowe wiążą państwa

⁴² S. Steinborn, *Kolizje norm o międzynarodowej współpracy w sprawach karnych w zakresie zabezpieczenia mienia*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 4, s. 16.

⁴³ J. Trzcńska, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 92.

⁴⁴ Treaty on European Union and of the Treaty establishing the European Community (consolidated version), Dz.Urz. WE C 325 z 24.12.2002 r., s. 1.

⁴⁵ G. Krzysztofuk, *Decyzja ramowa jako...*, s. 66.

członkowskie jedynie co do celu, który ma zostać osiągnięty, pozostawiając władzom państwowym kwestię wyboru form i metod jego osiągnięcia. Oznacza to, że charakter prawny decyzji ramowych zbliżony jest do dyrektyw, które przyjmowane wówczas były tylko w ramach tzw. I Filaru UE⁴⁶. Decyzja ramowa nie wywiera jednak – w przeciwieństwie do dyrektywy – bezpośredniego skutku, a dla jej skuteczności konieczne jest jej wykonanie poprzez implementację jej postanowień do prawa krajowego⁴⁷. Dodatkowo, decyzje ramowe musiały być kierowane do wszystkich państw członkowskich UE, zaś dyrektywa wspólnotowa mogła być skierowana do wszystkich państw, ich grupy czy tylko jednego państwa członkowskiego⁴⁸.

Można więc śmiało powiedzieć, że decyzja ramowa jest w pewnym zakresie podobna do dyrektywy (art. 288 TFU – wersja skonsolidowana) i, że stanowi ogniwo pośrednie pomiędzy międzyrządową a wspólnotową metodą harmonizacji prawa⁴⁹. Wskazuje się jednak w literaturze, że w przeciwieństwie do dyrektyw, będących aktami prawa wewnętrznego UE, decyzje ramowe mają bardziej charakter prawnomiędzynarodowy⁵⁰, co nie jest jednak niekontrowersyjne.

W literaturze pojawił się bowiem spór co do charakteru prawnego decyzji ramowej. Zdecydowanie najliczniejsza grupa polskich badaczy przyjmowała bowiem, że decyzje ramowe stanowią konwencje międzynarodowe, przyjęte w uproszczonej procedurze niewymagającej ratyfikacji (Władysław Czaplinski⁵¹, Jan Barcz⁵², Monika Szwarc⁵³, Anastazja Gajda, Paweł Filipek, Michał Płachta, a także orzecznictwo TK)⁵⁴. Dość umiarkowany pogląd w tym zakresie zajęła Agnieszka

⁴⁶ A. Gajda, *Europejski nakaz aresztowania a ochrona praw jednostki*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 7, s. 23.

⁴⁷ J. Trzecińska, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 94.

⁴⁸ J. Barcz, *Europejski nakaz aresztowania – konsekwencje braku transpozycji lub wadliwej transpozycji decyzji ramowej w państwie członkowskim UE*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2005, nr 1, s. 12.

⁴⁹ G. Krzysztofiuk, *Decyzja ramowa jako...*, s. 71; E. Piontek, *Europejski Nakaz Aresztowania...*, s. 33, 36.

⁵⁰ A. Gajda, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 23.

⁵¹ W. Czaplinski, *Glosa do wyroku TK z 27 kwietnia 2005 r. w sprawie P 1/05*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 9, s. 107–112.

⁵² J. Barcz, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 13.

⁵³ D. Miąsik, M. Szwarc, *Primacy and direct effect – still together: Popławski II*, „Common Market Law Review” 2021, t. 58, nr 2, s. 571–572.

⁵⁴ G. Krzysztofiuk, *Decyzja ramowa jako...*, s. 69.

Grzelak uznając, że decyzje ramowe, będąc prawem pochodnym UE o niewspólnotowym charakterze, nie muszą również stanowić elementu prawa publicznego międzynarodowego⁵⁵. Autorka ta wskazała, że inny jest również charakter decyzji ramowych w porównaniu z dyrektywami – dyrektywa ma na celu unifikację porządków prawnych, celem decyzji ramowej jest harmonizacja porządków prawnych⁵⁶. Licznie reprezentowane w literaturze jest również stanowisko nieuznające decyzji ramowych za umowy międzynarodowe, a inny rodzaj aktu prawnego (akt prawny *sui generis*)⁵⁷.

Kontrowersje co do charakteru prawnego decyzji ramowych związane były z filarową konstrukcją współpracy państw członkowskich UE. W obrębie tzw. I Filaru nie budziło wątpliwości stosowanie tzw. metody wspólnotowej integracji. W przypadku tzw. III Filaru, a więc m.in. współpracy sądowej w zakresie prawa karnego została oparta na tzw. międzyrządowej metodzie integracji, co świadczyć ma o wpisaniu jej w klasyczne prawo międzynarodowe publiczne – z ograniczonymi kompetencjami Parlamentu Europejskiego oraz Trybunału Sprawiedliwości⁵⁸. Zgodzić się jednak wypada z Grzegorzem Krzysztofukiem, że od czasów przyjęcia Traktatu Amsterdamskiego współpraca w ramach tzw. III Filaru nabrała bardziej mieszanego, międzyrządowo-wspólnotowego charakteru, a decyzje ramowe stały się nowym, szczególnym typem aktów prawodawczych (*sui generis*)⁵⁹.

W przypadku decyzji ramowych określono, że ich celem jest zbliżanie przepisów ustawowych i wykonawczych państw członkowskich. Różnice pomiędzy decyzją ramową a dyrektywą są dość łatwo dostrzegalne. Decyzje ramowe nie mogą wywoływać bezpośredniego skutku, dyrektywy zaś tak. Oznacza to, że w przypadku decyzji ramowych nie istnieje uprawnienie do powoływania się przez jednostki przed sądami krajowymi na treść decyzji⁶⁰. Pozbawienie bezpośredniej skuteczności

⁵⁵ A. Grzelak, *Europejski nakaz aresztowania – orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z punktu widzenia prawa Unii Europejskiej*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2005, nr 2, s. 30.

⁵⁶ Tamże, s. 28.

⁵⁷ K. Kozłowski, *Ekstradycja obywatela polskiego w znowelizowanym art. 55 Konstytucji wobec wymogów europejskiego nakazu aresztowania – głos w dyskusji*, „Przegląd Legislacyjny” 2018, nr 4, s. 24; M. Płachta, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 61; S. Steinborn, *Kolizje norm...*, s. 18.

⁵⁸ G. Krzysztofuk, *Decyzja ramowa...*, s. 70.

⁵⁹ Tamże, s. 71–72.

⁶⁰ Tamże, s. 74.

decyzji ramowych było celowym zabiegiem mającym osłabić ich znaczenie w porównaniu z pierwszofilarowym pierwowzorem w postaci dyrektyw⁶¹. Powstaje w związku z tym obowiązek implementacji postanowień decyzji ramowej do krajowego porządku prawnego.

Sporną kwestią było jednak to, co dzieje się w przypadku niewłaściwej implementacji przepisów decyzji ramowej. Skoro jednostka nie może skutecznie powołać się bezpośrednio na postanowienia decyzji ramowej, praktyczna efektywność tego aktu prawnego, przy jego wadliwej lub niepełnej implementacji prowadziłyby do jego bezskuteczności. Europejski Trybunał Sprawiedliwości w sprawie C-105/03 *Marii Pupino*⁶² ustalił dwie ważne kwestie. Po pierwsze wskazał, iż obowiązkiem organów państw członkowskich jest takie interpretowanie przepisów prawa wewnętrznego, które zgodne jest z brzmieniem i celem decyzji ramowej (obowiązek prounijnej wykładni przepisów krajowych)⁶³. Po drugie, sama:

decyzja ramowa musi zatem być interpretowana w taki sposób, aby znalazły poszanowanie prawa podstawowe, wśród których należy między innymi wspomnieć zapisane w art. 6 konwencji prawo do rzetelnego procesu sądowego, będące przedmiotem wykładni Europejskiego Trybunału Praw Człowieka⁶⁴.

Podsumowując, wyrok ten potwierdził brak możliwości powoływania się przez jednostki bezpośrednio na treść decyzji ramowej (efekt bezpośredni), ale potwierdził jednocześnie możliwość powoływania się przez jednostkę na obowiązek dokonywania wykładni prawa krajowego w zgodzie z decyzją ramową (pośredni efekt)⁶⁵.

Dodatkowo warto wskazać, iż pierwotnie kompetencja ETS co do wydawania orzeczeń w sprawach z III filaru była znacznie ograniczona i aktualizowała się, jeżeli przewidywały to konwencje zawarte w jego ramach⁶⁶. Kompetencje te zostały następnie rozszerzone o wydawanie orzeczeń prejudycjalnych w odpowiedzi na pytania prawne sądów

⁶¹ Tamże.

⁶² Wyrok TSUE z 16 czerwca 2005 r., C-105/03, p-ko *M. Pupino*, ECLI:EU:C:2005:386.

⁶³ Tamże, pkt 34.

⁶⁴ Tamże, pkt 59.

⁶⁵ A. Gajda, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 24.

⁶⁶ A. Grzelak, *Kompetencje ETS w III filarze UE*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 6, s. 10.

krajowych, prowadzenie postępowań o unieważnienie aktu prawnego oraz w sprawie rozstrzygnięcia sporu (Traktat Amsterdamski art. 35 TUE⁶⁷), zaś Traktat Lizboński nadał w zasadzie nieograniczony zakres kompetencji, co związane było ze zniesieniem struktury filarowej.

2.2.3. ENA a ekstradycja

W początkowym etapie funkcjonowania ENA w polskim systemie prawnym pojawił się istotny spór doktrynalny dotyczący tego, czy ENA można uznać za instytucję będącą uproszczoną formą ekstradycji, czy jest odrębną, nieznaną dotąd instytucją wydania osoby innemu państwu. Spór ten zaognił się w szczególności w związku z obowiązującym wcześniej brzmieniem art. 55 ust. 1 Konstytucji RP⁶⁸ niedopuszczającym ekstradowanie obywatela polskiego.

Przyjmując, iż ENA jest odrębną od ekstradycji instytucją prawną⁶⁹, uznać należałoby, iż dopuszczalne jest wydanie obywatela polskiego innemu państwu członkowskiemu na podstawie ENA, gdyż takiej instytucji prawnej nie obejmował zakaz wynikający z art. 55 ust. 1 Konstytucji RP w pierwotnym brzmieniu⁷⁰. Zwolennicy takiego ujęcia przywoływali wiele argumentów na poparcie swoich tez. Po pierwsze wskazywali na istotne różnice terminologiczne dotyczące procedury ekstradycji i przekazania w ramach ENA. Zwrócili oni uwagę na posługiwanie się przez decyzję ramową pojęciem *surrender* a nie *extradition*. Po drugie wskazywali, że ekstradycja tradycyjnie oprócz decyzji sądowych dotyczących wydania osoby zakłada w swojej procedurze również współpracę organów władzy wykonawczej – ministrów sprawiedliwości oraz spraw zagranicznych (i to do nich należy ostateczna decyzja o wykonaniu wniosku ekstradycyjnego), czego pozbawiona jest procedura wydania osoby na podstawie ENA (element polityczny)⁷¹. Po

⁶⁷ Tamże, s. 12.

⁶⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483.

⁶⁹ Tak np. P. Kruszyński, *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 27 kwietnia 2005 r., P 1/01, na temat zgodności z Konstytucją art. 607t par. 1 KPK*, „Palestra” 2005, t. 50, nr 7–8, s. 290; E. Zielińska, *Ekstradycja a europejski nakaz aresztowania. Studium różnic* [opracowanie dla TK], Warszawa 2005, s. 5.

⁷⁰ P. Kruszyński, *Glosa do wyroku...*, s. 291–292.

⁷¹ Tamże, s. 290; M. Płachta, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 57; A. Serzysko, *Europejski nakaz aresztowania (ENA)*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 7–8, s. 72.

trzecie zwolennicy tego poglądu wskazywali również, iż procedury ekstradycyjne wynikają z umów międzynarodowych⁷². ENA zostało natomiast wprowadzone za pomocą innego narzędzia (co do którego charakteru istniały spory sygnalizowane przez nas wcześniej – podrozdział 2.2.2.)⁷³. I wreszcie, po czwarte, wskazywano, iż ekstradycja ma na celu ostateczne wydanie osoby (w celu przeprowadzenia postępowania i wykonania kary), natomiast przekazanie na podstawie ENA ma charakter czasowy (na czas prowadzenia postępowania)⁷⁴. Dodatkowo w przypadku ekstradycji wydanie następuje państwu, zaś w przypadku ENA – organowi sądowemu innego państwa członkowskiego⁷⁵. Podnoszono także, że procedura ekstradycji została zdefiniowana (w nieobowiązującym już art. 602 § 1 k.p.k.) i posiadała swoją własną regulację kodeksową⁷⁶.

Na tej podstawie zwolennicy takiego ujęcia uznawali, że przepisy k.p.k. nie są sprzeczne z art. 55 ust. 1, a to z uwagi na fakt, iż przepis konstytucyjny zakazuje wydania obywatela polskiego na podstawie ekstradycji. Skoro ENA ekstradycją nie jest, to *a contrario* takie przekazanie na jego postawie jest dopuszczalne⁷⁷.

Zwolennicy poglądu przeciwnego wskazywali, że ENA jest w istotnych aspektach podobny do instytucji ekstradycji, stanowiąc „inaczej nazwaną ekstradycję”⁷⁸. Przyjęcie, iż ENA jest w istocie uproszczoną formą ekstradycji doprowadza do uznania, iż niedopuszczalne było wydanie obywatela polskiego ze względu na zakaz wynikający wprost z art. 55 ust. 1 Konstytucji RP w jego pierwotnym brzmieniu.

⁷² Chociaż nie jest to zasada bezwzględnie obowiązująca. Marta Mozgawa-Saj wskazuje, że istnieje tzw. kontynentalny model ekstradycji, opierający się nie na umowie międzynarodowej, a dopuszczający ekstradycję jedynie na podstawie przepisów krajowych. Zob. M. Mozgawa-Saj, *Ekstradycja – rozważania dogmatyczne i wyniki badań empirycznych*, „Prawo w Działaniu” 2012, nr 11, s. 60.

⁷³ M. Jakubiec, *Europejski nakaz aresztowania jako instrument europejskiej współpracy w sprawach karnych w świetle zasady podwójnej kanalności*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ” 2015, nr 3, s. 186.

⁷⁴ W. Grzeszczyk, *Zmiany prawa karnego...*, s. 84; J. Trzcńska, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 95.

⁷⁵ T. Grzegorzcyk, *Procedowanie w sprawie europejskiego nakazu aresztowania*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 4, s. 8; E. Piontek, *Europejski Nakaz Aresztowania...*, s. 39–40.

⁷⁶ T. Grzegorzcyk, *Procedowanie w sprawie...*, s. 7.

⁷⁷ P. Kruszyński, *Glosa do wyroku...*, s. 292.

⁷⁸ K. Kuczyński, *Znaczenie...*, s. 65.

Zwolennicy tego poglądu wskazywali, że nawet jeżeli istnieją różnice pomiędzy procedurą ekstradycji a wydaniem osoby na podstawie ENA, to są one pozorne⁷⁹. Cel ENA oraz ekstradycji są tożsame, a istotą obu tych instytucji jest „wydanie danej osoby pod jurysdykcję organów sądowych innego państwa”⁸⁰.

Nawet różnice terminologiczne nie uzasadniają przyjęcia, że procedury te są od siebie różne, gdyż w obu przypadkach w istocie chodzi o przekazanie osoby do innego państwa w związku z toczącym się postępowaniem karnym⁸¹. Również rozbieżności istniejące między ENA a ekstradycją wydają się bowiem na tyle kosmetyczne i mało znaczące, że nie sposób uznać, że ENA jest zupełnie nieznaną dotychczas instytucją prawną⁸². Spór ten zakończył TK w orzeczeniu dotyczącym dopuszczalności wydania obywatela polskiego poszukiwanego na podstawie ENA (zob. dalej – podrozdział 2.3.3.).

2.3. Przeszkody ekstradycyjne a ENA

W przypadku konwencji ekstradycyjnych, oprócz problemów z ich ratyfikowaniem, istniały jeszcze inne istotne ograniczenia dotyczące już samej procedury, które w istocie ograniczały współpracę państw, zwłaszcza w obrębie Unii Europejskiej⁸³. W przypadku ekstradycji dokonywanej na podstawie konwencji międzynarodowych istnieją bowiem negatywne przesłanki do wydania osoby władzom innego państwa, określane jako tzw. przeszkody ekstradycyjne, mające charakter względny (państwo może odmówić wydania osoby) lub bezwzględny

⁷⁹ M. Płachta, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 61–62.

⁸⁰ M. Mozgawa-Saj, *Ekstradycja – rozważania dogmatyczne...*, s. 69. Na marginesie wypada wskazać, że autorka ta uważa jednak, że samo ENA nie jest formą czy zamiennikiem ekstradycji, a jej substytutem, stawiając ENA na równi z innymi tego typu środkami jak administracyjnoprawne wydalenie cudzoziemca, przyjęcie i przekazanie ścigania, w tym przekazanie policyjne, dostarczenie osoby MTK, przyjmowanie i przekazywanie skazanego pomiędzy państwami w celu wykonania wyroku (legalne substytuty), jak i porwanie, groźba i szantaż (nielegalne substytuty) – zob. tamże, s. 64–71.

⁸¹ M. Jakubiec, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 186.

⁸² M. Płachta, R. Wieruszewski, *Glosa do wyroku TK 27 kwietnia 2005 r., w sprawie PI/15*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 9, s. 120.

⁸³ J. Trzcńska, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 91.

(państwo musi odmówić wydania). Wynikają one z obowiązywania pewnych zasad ekstradycyjnych⁸⁴.

Do tradycyjnych przeszkód wykonania ekstradycji należą przeszkoda obywatelstwa i braku karalności w państwie wezwanym (inaczej: wymóg podwójnej karalności)⁸⁵, a także zasady specjalności i wzajemności. Pokróćce omówmy te zasady, gdyż wprowadzenie nowego narzędzia, jakim jest ENA miało na celu osłabienie ich znaczenia i pokonanie pojawiających się od dłuższego czasu trudności z ich obowiązywaniem w ramach procedur ekstradycyjnych.

2.3.1. Zasada wzajemności

Najważniejszą z zasad ekstradycyjnych jest zasada wzajemności. Oznacza ona, że państwo wydające osobę otrzyma w podobnym przypadku od państwa żądającego podobne wsparcie i może liczyć na zatrzymanie osoby i jej przekazanie⁸⁶. Co ciekawe, traktaty ekstradycyjne z reguły nie zawierają wprost regulacji dotyczącej wzajemności. Jej istnienie rekonstruowane jest na podstawie ogólnych zasad prawa międzynarodowego. W prawie krajowym jednak zasada ta często jest uregulowana w ten sposób, że brak wzajemności może stanowić przeszkodę – względną lub bezwzględną – do wykonania wniosku ekstradycyjnego innego państwa, jeżeli ono nie zapewnia wzajemności⁸⁷.

W przypadku ENA można mówić o zagwarantowaniu tej zasady, bowiem każde państwo członkowskie, zgodnie z zasadami zaufania i wzajemnego uznawania, powinno bez przeszkód wykonać ENA wydany przez organ sądowy innego państwa⁸⁸. Kwestia tak oczywista zrodziła jednak istotne problemy praktyczne. SO w Szczecinie odmówił bowiem wykonania ENA wydanego w Niemczech wobec obywatela polskiego, powołując się na art. 32 ust. 1 i art. 55 ust. 1 Konstytucji RP⁸⁹. Pierwszym z argumentów przywoływanych przez sąd w tej sprawie

⁸⁴ K. Kuczyński, *Znaczenie...*, s. 72; M. Mozgawa-Saj, *Ekstradycja – rozważania dogmatyczne...*, s. 71.

⁸⁵ L. Gardocki, T. Gardocka, Ł.A. Majewski, *Prawo karne międzynarodowe...*, s. 292.

⁸⁶ Tamże, s. 261.

⁸⁷ M. Płachta, *Zasady i przeszkody ekstradycyjne...*, s. 27.

⁸⁸ Zob. podrozdział 2.2.1.

⁸⁹ M. Hudzik, L.K. Paprzycki, *Europejski nakaz aresztowania. Glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Szczecinie z 22.07.2005 r. III Kop 24/05*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2005, nr 1, s. 46.

był fakt, iż stosowne przepisy krajowe, na mocy orzeczenia TK zostały uznane za niezgodne z konstytucją⁹⁰, wydany wyrok przewidywał jednak 18-miesięczny termin odraczający utratę mocy obowiązującej przez te przepisy⁹¹. Dodatkowo sąd wskazał, że podobnie niepewnie wygląda kwestia przepisów krajowych w Niemczech, co do których niekonstytucyjności wypowiedział się Federalny Trybunał Konstytucyjny i jednocześnie zawiesił stosowanie niekonstytucyjnych przepisów implementujących postanowienia dyrektywy do niemieckiego porządku prawnego. Oznaczało to, zdaniem sądu, że w przypadku wydania przez polski sąd ENA, na mocy którego zatrzymana ma być osoba na terenie RFN, nie można liczyć na zastosowanie wzajemności.

Ta dość absurdalna teza spotkała się z głosami krytycznymi w literaturze, z którymi trudno się nie zgodzić. Jak bowiem wskazuje się w piśmiennictwie nie ma podstaw do uznania, by istniały wątpliwości co do wzajemności przy wydawaniu i wykonywaniu ENA⁹². Problem zawieszenia przepisów krajowych jest sprawą wewnętrzną, niepozabawiającą mocy obowiązującej przepisów decyzji ramowej, która jedynie w szczególnych przypadkach przewiduje zawieszenie wykonania ENA⁹³.

Tak więc obowiązywanie zasady wzajemności charakterystyczne dla umów ekstradycyjnych ma dalsze i szersze znaczenie w przypadku ENA. Zasada ta jest bowiem immanentną cechą wspólnotowego porządku prawnego, a także podstawą funkcjonowania współpracy sądowej. Istnieje domniemanie jej spełnienia. Trzeba wprost powiedzieć, że ze względu na naturę regulacji wspólnotowych niezasadne jest twierdzenie o braku wzajemności we wskazanym przez Sąd Okręgowy w Szczecinie przypadku.

2.3.2. Zakres przedmiotowy

Zakres przedmiotowy stosowania ekstradycji zwykle dość precyzyjnie określony jest przez umowę międzynarodową oraz dodatkowo regulacje krajowe – ustawowe i konstytucyjne poprzez określenie

⁹⁰ Zob. podrozdział 2.3.3.

⁹¹ Mowa tutaj o wyroku TK z 27 kwietnia 2005 r., P 1/05, OTK-A 2005, nr 4, poz. 42.

⁹² A. Lach, *Problemy funkcjonowania europejskiego nakazu aresztowania*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006, nr 11, s. 25.

⁹³ M. Hudzik, L.K. Paprzycki, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 47.

tw. przestępstwa ekstradycyjnego. Zakres stosowania umowy ekstradycyjnej bywa jednak również i zawężany przez określenie wymogu podwójnej karalności czynu, zasadę terytorialności oraz specjalności, które stanowić mogą przeszkody ekstradycyjne. Ze względu na to, że decyzja ramowa o ENA znacząco modyfikuje te wymagania, na ogół rozszerzając zakres przedmiotowy w stosunku do tradycyjnych umów ekstradycyjnych i ograniczając wpływ tych zasad, omówimy te zasady oraz ich przełamanie przez stosowne regulacje decyzji ramowej.

2.3.2.1. Przestępstwo ekstradycyjne

Pojęcie przestępstwa ekstradycyjnego wyznacza przedmiotowy zakres zastosowania ekstradycji. Z jego pomocą określany jest zakres czynów, których ściganie uzasadniać może zatrzymanie i przekazanie osoby państwu wzywającemu. Zwykle umowy ekstradycyjne dotyczą jedynie poważniejszych przestępstw, a to z uwagi na fakt, że procedura ekstradycyjna jest długotrwała oraz niezwykle kosztowna. Nieopłacane więc dla stron takiego traktatu byłoby więc stosowanie tej procedury do mniej poważnych przestępstw⁹⁴.

Zwykle zakres czynów określony jest albo poprzez wyliczenie przestępstw, które mogą być podstawą do ekstradycji (metoda listy) lub poprzez wskazanie, jakie czyny nie mogą być podstawą do wydania (metoda eliminacji) – najczęściej wskazuje się minimalne zagrożenie karą⁹⁵. Decyzja ramowa w sprawie ENA korzysta z tych dwóch metod.

W art. 2 ust. 2 decyzji ramowej o ENA określona została bowiem lista przestępstw, w przypadku których możliwe jest wydanie osoby, bez konieczności spełnienia wymogu podwójnej karalności⁹⁶. Jedynym wymogiem tutaj jest to, by przestępstwo to w państwie wydającym nakaz było zagrożone karą pozbawienia wolności o wymiarze co najmniej trzech lat. Innymi słowy zastosowana tu została metoda listy z klauzulą eliminacyjną (zagrożenie karą poniżej 3 lat pozbawienia wolności). Katalog tych przestępstw może zostać na mocy art. 2 ust. 3 rozszerzony przez Radę, po konsultacji z Parlamentem Europejskim.

⁹⁴ M. Płachta, *Zasady i przeszkody...*, s. 28; I. Topa, *Międzynarodowa współpraca państw w wydawaniu przestępców. Zagadnienia materialnoprawne*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 4, s. 119.

⁹⁵ M. Płachta, *Zasady i przeszkody ekstradycyjne...*, s. 28; I. Topa, *Międzynarodowa współpraca państw...*, s. 120–121.

⁹⁶ Zob. podrozdział 2.3.2.2.

Lista tych czynów, niezwykle szeroka – wymieniono tam ponad 30 typów zachowań – świadczy o tym, iż podstawowym celem dyrektywy było ściganie najpoważniejszych przestępstw (o czym świadczy zarówno ich typ, jak i zagrożenie karą), a zwłaszcza tych, które mogą mieć charakter transnarodowy. Wymienione są tam bowiem m.in. zachowania związane z udziałem w zorganizowanych grupach przestępczych, terroryzmem, handlem ludźmi, nielegalnym handlem bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, handlem kradzionymi pojazdami.

W pozostałych zaś przypadkach możliwe jest wydanie osoby ściganej za popełnienie przestępstwa pod warunkiem, że przestępstwo to jest zagrożone, zgodnie z prawem państwa wydającego ENA, karą pozbawienia wolności o maksymalnym wymiarze co najmniej 12 miesięcy lub do wykonania orzeczonej kary co najmniej 4 miesięcy (tzw. przestępstwa akcesoryjne⁹⁷). Dodatkowo spełniony musi zostać wymóg podwójnej karalności (art. 2 ust. 4). Warto więc poświęcić chwilę na sprecyzowanie tego wymogu.

2.3.2.2. Wymóg podwójnej karalności

Wymóg podwójnej karalności oznacza, że czyn, za który ścigana jest osoba, wobec której ma zostać zastosowana procedura ekstradycji, stanowić ma przestępstwo zarówno w państwie wzywającym, jak i wezwanym⁹⁸. Zasada ta umożliwia współpracę ekstradycyjną pomiędzy państwami o różnych systemach prawnych, pozwalając na ustalenie „wspólnego mianownika”, czyli elementu pokrywania się zakresu kryminalizacji obu państw. Zasada ta związana jest z przeszkodą ekstradycyjną – niespełnienie wymogu podwójnej karalności stanowi bowiem przesłankę umożliwiającą odmowę wydania osoby na wniosek ekstradycyjny⁹⁹.

Na gruncie wymogu podwójnej karalności funkcjonują dwa ujęcia tej zasady¹⁰⁰. Pierwsze, bardziej ogólne (wymóg podwójnej karalności

⁹⁷ *Zawiadomienie Komisji z dnia 28.09.2017 r. Podręcznik jak wydawać i wykonywać Europejski Nakaz Aresztowania*, Bruksela 2017, s. 18–19.

⁹⁸ I. Topa, *Międzynarodowa współpraca państw...*, s. 134.

⁹⁹ L. Brodowski, *Zasada podwójnej karalności czynu w kontekście ekstradycji*, „Studia Prawnicze KUL” 2015, nr 1(65), s. 31–32, https://www.kul.pl/files/214/spkul/spkul2015_1/brodowski_studia_prawnicze_kul_1_2015.pdf [dostęp: 7.07.2024].

¹⁰⁰ I. Topa, *Międzynarodowa współpraca państw...*, s. 134.

in abstracto) przyjmuje, że dla spełnienia tego wymogu wystarczające jest, aby czyn co do którego prowadzone jest postępowanie, w ramach którego wezwano państwo do wydania osoby, stanowił przestępstwo w ramach obu porządków prawnych, to jest, by był przewidziany przez ustawodawstwo obu państw. Bardziej restrykcyjne podejście (wymóg podwójnej karalności *in concreto*) oznacza, że dany czyn nie tylko musi stanowić przestępstwo w porządkach prawnych obu państw, ale ponadto nie mogą zachodzić żadne okoliczności wyłączające ściganie¹⁰¹.

Znaczenie tej zasady w przypadku ENA zdecydowanie osłabło¹⁰², a to ze względu na wyłączenie szeregu czynów spod jej działania¹⁰³. W ten sposób widać wyraźnie odejście w decyzji ramowej od tradycyjnego uregulowania tej kwestii w konwencjach ekstradycyjnych¹⁰⁴. W decyzji ramowej wyłączono bowiem od wymogu podwójnej karalności szereg przestępstw. Wyłączone zostały jednak jedynie 32 typy przestępstw, co do których istnieją pewne wątpliwości.

Podstawowym przedmiotem krytyki takiego unormowania jest fakt, iż wyłączenie spod wymogu podwójnej karalności obejmuje zamknięty katalog przestępstw, nazwanych wprost w decyzji ramowej. W literaturze podnosi się, że ze względu na brak harmonizacji nazewnictwa poszczególnych typów przestępstw w ustawodawstwie krajowym państw członkowskich, a także zastosowanie w tekście decyzji ramowej pojęć niejednoznacznych i niedookreślonych, rodzić się może wątpliwość, jakie w istocie przestępstwa objęte są wyłączeniem spod zasady podwójnej karalności¹⁰⁵, a to w konsekwencji prowadzić może do naruszenia zasady *nullum crimen sine lege stricta*¹⁰⁶. Niektórzy badacze podnoszą wręcz, że takie niejednoznaczne określenia mogą stanowić przejaw „kreatywnej wieloznaczności” mającej na celu umożliwienie osiągnięcia konsensusu w przypadku regulowania szczególnie skomplikowanych i kontrowersyjnych kwestii, a taką właśnie może być zakres czynów wyłączonych spod wymogu podwójnej karalności¹⁰⁷.

¹⁰¹ Marek Jakubiec wskazuje, że w przypadku umów wiążących Polskę zazwyczaj stosowany jest wymóg podwójnej karalności *in concreto*. M. Jakubiec, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 188; M. Płachta, *Zasady i przeszkody...*, s. 29.

¹⁰² I. Topa, *Międzynarodowa współpraca państw...*, s. 136.

¹⁰³ Zob. podrozdział 2.3.2.1.

¹⁰⁴ M. Jakubiec, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 190; A. Serzysko, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 71.

¹⁰⁵ P. Ryczkowska, *Pojęcie i zasady...*, s. 218–219.

¹⁰⁶ P. Staszczuk, *Zasada wzajemnego uznawania...*, s. 155.

¹⁰⁷ M. Płachta, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 59.

Tę „kreatywną wieloznaczność” widać wyraźnie, kiedy porównuje się katalog przestępstw określony w decyzji ramowej oraz załączniku do niej, stanowiącym wzór ENA z polskimi rozporządzeniami w sprawie ustalenia wzoru ENA – tabela 1. Okazuje się bowiem, że w każdym z tych przypadków inaczej określono nazwy przestępstw wyłączonych spod obowiązywania wymogu podwójnej karalności (część E.1 formularza).

Istnieje wprawdzie spójność w nazewnictwie niektórych przestępstw (zob. np. wiersze 3, 29, 32 w tabeli 1.), ale w przypadku pozostałych typów mogą nasunąć się poważne wątpliwości, o jakie przestępstwa rzeczywiście chodzi. Widać wyraźnie, że polskie rozporządzenie z 2012 r. stara się w pewien sposób usunąć wątpliwości, określając przestępstwa w sposób utrwalony w praktyce i literaturze polskiej. Na przykład w miejsce pojęcia przestępstwa „korupcji”, jakim posługuje się decyzja ramowa, wprowadzono pojęcie „łapownictwo lub płatna protekcja”, co nasuwa wprost skojarzenia z art. 230 i 230a k.k.¹⁰⁸). Podobnie w przypadku przestępstwa „gwałtu” z decyzji ramowej oraz „zgwalceniem” występującym w obu polskich formularzach ENA, wprost nasuwa się skojarzenie z art. 197 k.k. Takie rozwiązanie problemu różnej terminologii stosowanej przez prawodawcę unijnego i polskiego ma swoje dobre i złe strony.

Z polskiej perspektywy posłużenie się w formularzu nazwami funkcyjnymi w krajowej praktyce pozwala sędziom wydającym ENA na jednoznaczne zakwalifikowanie przestępstwa stanowiącego podstawę do wydania ENA i stwierdzenie, czy dany czyn jest wyłączony spod wymogu podwójnej karalności czy nie.

Niestety posłużenie się polską terminologią może prowadzić do sytuacji, w której przestępstwu określonemu w decyzji ramowej przyporządkować można dwa lub więcej typów z polskiego prawa, w tym jednego, który powstał poprzez wydzielenie z wcześniejszego przepisu (np. jako typ kwalifikowany jakiegoś przestępstwa), a którego nie uwzględnia rozporządzenie zawierające formularz ENA. W przypadku prawa polskiego istnieje też problem tzw. typów przepołowionych, które należeć mogą do katalogu wykroczeń, a nie przestępstw¹⁰⁹.

Poza tym w niektórych przypadkach pojawiają się wątpliwości, czy użyte w treści polskiego rozporządzenia określenie wyczerpuje zakres wskazany w decyzji ramowej. W wierszu 11 tabeli 1. określono,

¹⁰⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2024, poz. 17.

¹⁰⁹ L. Brodowski, *Zasada podwójnej karalności...*, s. 47.

że spod wymogu podwójnej karalności wyłączone jest „przestępstwo komputerowe” (w angielskiej wersji decyzji *computer-related crime*). W pierwszej wersji formularza ENA z 2004 r. przestępstwo to określono jako „cyberprzestępczość” zaś w nowym formularzu z 2012 r. nazwano je „przestępstwo przeciwko ochronie danych gromadzonych, przechowywanych, przetwarzanych lub przekazywanych w systemie informatycznym”. Wydaje się, że brzmienie tego przestępstwa w obecnie obowiązującym formularzu ENA zawęża zakres w stosunku do decyzji ramowej. Podobnie jest w przypadku przestępstwa „kradzież zorganizowana lub rozbój z bronią w rękę” (wiersz 18 – w angielskiej wersji *organised or armed robbery*) określonego tak w decyzji ramowej, zaś w polskich formularzach jako „kradzież w formie zorganizowanej lub rozbój z użyciem broni” (formularz z 2004 r.) oraz jako „rozbój z użyciem broni palnej lub groźby jej użycia” (formularz z 2012 r.). Ponownie określenie użyte w nowej wersji polskiego formularza wydaje się zawężać zakres objęty regulacją decyzji ramowej. W całości bowiem wyłączony z polskiego formularza został rozbój popełniony przez zorganizowaną grupę, stanowiący przecież odrębny jakościowo czyn od rozboju z użyciem broni palnej.

Tabela 1. Porównanie nazewnictwa przestępstw wyłączonych spod obowiązywania wymogu podwójnej karalności w decyzji ramowej oraz polskich formularzach ENA

Nr	Decyzja ramowa	Rozporządzenie z 2004 r.	Rozporządzenie z 2012 r.
1	Udział w organizacjach przestępczych	Udział w organizacji przestępczej	Udział w zorganizowanej grupie przestępczej albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw
2	Terroryzm	Terroryzm	Przestępstwo o charakterze terrorystycznym
3	Handel ludźmi	Handel ludźmi	Handel ludźmi
4	Seksualne wykorzystywanie dzieci i pornografia dziecięca	Seksualne wykorzystywanie dzieci i pornografia dziecięca	Przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego
5	Nielegalny handel środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi	Nielegalny obrót środkami odurzającymi i psychotropowymi	Nielegalne wytwarzanie, przetwarzanie, przemyt środków odurzających, prekursorów, środków zastępczych lub substancji psychotropowych lub obrót nimi

Tabela 1. Porównanie nazewnictwa przestępstw wyłączonych spod obowiązywania wymogu podwójnej karalności w decyzji ramowej oraz polskich formularzach ENA c.d.

Nr	Decyzja ramowa	Rozporządzenie z 2004 r.	Rozporządzenie z 2012 r.
6	Nielegalny handel bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi	Nielegalny obrót bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi	Nielegalny obrót bronią, amunicją lub materiałami wybuchowymi
7	Korupcja	Korupcja	Łapownictwo lub płatna protekcja
8	Nadużycia finansowe, w tym mające negatywny wpływ na interesy finansowe Wspólnot Europejskich w rozumieniu Konwencji z dnia 26 lipca 1995 r. w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich	Oszustwa, w tym oszustwa na szkodę interesów finansowych Wspólnot Europejskich w rozumieniu Konwencji o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich z dnia 26 lipca 1995 r.	Nadużycia finansowe, w tym na szkodę interesów finansowych Unii Europejskiej w rozumieniu Konwencji z dnia 26 lipca 1995 r. w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich
9	Pranie wpływów pieniężnych z przestępczości	Pranie dochodów z przestępstwa	Wprowadzanie do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł
10	Falszowanie walut, w tym waluty euro	Falszowanie pieniędzy, w tym euro	Falszowanie pieniędzy, w tym waluty euro
11	Przestępczość komputerowa	Cyberprzestępczość	Przestępstwo przeciwko ochronie danych gromadzonych, przechowywanych, przetwarzanych lub przekazywanych w systemie informatycznym
12	Przestępczość w dziedzinie ochrony środowiska, w tym nielegalny handel zagrożonymi gatunkami zwierząt i roślin oraz ich odmianami	Przestępstwa przeciwko środowisku naturalnemu, w tym nielegalny obrót zagrożonymi gatunkami roślin i zwierząt	Przestępstwo przeciwko środowisku naturalnemu, w tym nielegalny obrót zagrożonymi gatunkami roślin i zwierząt oraz ich odmianami

Tabela 1. Porównanie nazewnictwa przestępstw wyłączonych spod obowiązywania wymogu podwójnej karalności w decyzji ramowej oraz polskich formularzach ENA c.d.

Nr	Decyzja ramowa	Rozporządzenie z 2004 r.	Rozporządzenie z 2012 r.
13	Ułatwianie bezprawnego wjazdu i stałego przebywania	Udzielanie pomocy w nielegalnym przekroczeniu granicy lub pobycie	Udzielanie pomocy w nielegalnym przekroczeniu granicy lub w nielegalnym pobycie
14	Zabójstwo, ciężkie uszkodzenie ciała	Zabójstwo, spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu	Zabójstwo lub spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu
15	Nielegalny handel organami i tkankami ludzkimi	Nielegalny obrót organami i tkankami ludzkimi	Nielegalny obrót organami i tkankami ludzkimi
16	Porwanie, bezprawne przetrzymywanie i branie zakładników	Uprowadzenie osoby, bezprawne pozbawienie wolności i wzięcie zakładników	Uprowadzenie człowieka dla okupu, bezprawne pozbawienie człowieka wolności i wzięcie lub przetrzymywanie zakładnika
17	Rasizm i ksenofobia	Rasizm i ksenofobia	Przestępstwo popełnione z powodów narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznanowość
18	Kradzież zorganizowana lub rozbój z bronią w ręku	Kradzież w formie zorganizowanej lub rozbój z użyciem broni	Rozbój z użyciem broni palnej lub groźby jej użycia
19	Nielegalny handel przedmiotami kultury, w tym antykami i dziełami sztuki	Nielegalny obrót dobrami kultury, w tym antykami i dziełami sztuki	Nielegalny obrót dobrami kultury, w tym antykami i dziełami sztuki
20	Oszustwo	Sprzeniewierzenie cudzego mienia	Oszustwo
21	Ściąganie haraczy i wymuszanie	Wymuszenie rozbójnicze	Wymuszenie rozbójnicze z użyciem broni palnej lub groźby jej użycia
22	Podrabianie towarów i piractwo	Podrabianie i piractwo produktów	Podrabianie wyrobów lub obrót podrobionymi wyrobami

Tabela 1. Porównanie nazewnictwa przestępstw wyłączonych spod obowiązywania wymogu podwójnej karalności w decyzji ramowej oraz polskich formularzach ENA c.d.

Nr	Decyzja ramowa	Rozporządzenie z 2004 r.	Rozporządzenie z 2012 r.
23	Falszowanie dokumentów urzędowych i handel nimi	Falszowanie dokumentów urzędowych i obrót takimi dokumentami	Falszowanie dokumentów oraz obrót sfalszowanymi dokumentami
24	Falszowanie środków płatniczych	Falszowanie środków płatniczych	Falszowanie środków płatniczych innych niż pieniądze
25	Nielegalny handel substancjami hormonalnymi i innymi środkami pobudzającymi wzrost	Nielegalny obrót hormonami i innymi substancjami wzrostu	Nielegalny obrót hormonami lub innymi podobnymi substancjami
26	Nielegalny handel materiałami jądrowymi lub radioaktywnymi	Nielegalny obrót materiałami jądrowymi i radioaktywnymi	Nielegalny obrót materiałami jądrowymi lub radioaktywnymi
27	Handel kradzionymi pojazdami	Obrót kradzionymi samochodami	Obrót kradzionymi pojazdami mechanicznymi
28	Gwałt	Zgwałcenie	Zgwałcenie
29	Podpalenie	Podpalenie	Podpalenie
30	Przestępstwa podlegające jurysdykcji Międzynarodowego Trybunału Karnego	Przestępstwa należące do właściwości Międzynarodowego Trybunału Karnego	Przestępstwo należące do właściwości Międzynarodowego Trybunału Karnego
31	Bezprawne zajęcie samolotu/statku	Porwanie statku wodnego lub powietrznego	Porwanie statku powietrznego lub wodnego
32	Sabotaż	Sabotaż	Sabotaż

Źródło: opracowanie własne.

Tego typu niespójności prowadzić mogą do znaczących trudności w wykonywaniu ENA przez inne państwa członkowskie, a także stanowić zagrożenie dla wykonywania ENA w Polsce. Może się bowiem okazać, że polskie sądy będą błędnie identyfikować czyny jako nie należące do grupy przestępstw wyłączonych z wymogu podwójnej

karalności w przypadku wydawania ENA oraz błędnie uzupełniać opis czynu w sekcji E.2. formularza, co sugerować może niespełnienie wymogu określonego w art. 2 ust. 2 decyzji ramowej. W przypadku zaś wykonywania przez polskie sądy ENA pochodzących z innych państw może dochodzić do błędnego przyjęcia, że pomimo zaznaczenia odpowiedniego przestępstwa w części E.1. formularza, sądy posługując się niedokładnym tłumaczeniem przestępstw z polskiego wzoru formularza (ale odpowiadającego przestępstwom z polskiego k.k.) odmawiać będą wykonania ENA ze względu na fakt, iż czyn ten nie jest objęty regulacją z art. 2 ust. 2 (oczywiście być może stwierdzając, że spełniony jest wymóg podwójnej karalności, czego w ogóle nie powinny w takim przypadku badać).

Podobny sposób zastąpienia nazw przestępstw z decyzji ramowej zastosowały Włochy, wprowadzając swoje krajowe odpowiedniki¹¹⁰.

Art. 2 ust. 2 decyzji ramowej stanowił również podstawę orzeczenia w sprawie wyroku z 3 maja 2007 r. w sprawie *Advocaten voor de Wereld*¹¹¹, w której to podstawową wątpliwością było to, czy posłużenie się przez decyzję ramową tylko nazwami przestępstw, bez ich wyczerpującego opisu (opisu znamion) nie stanowi naruszenia zasady *nullum crimen sine lege*. W wyroku tym TSUE orzekł, że określenie znamion typu czynu zabronionego stanowi materię prawa krajowego, a zniesienie wymogu podwójnej karalności na podstawie skonstruowanego katalogu przestępstw nie narusza zasady *nullum crimen sine lege*¹¹².

Z takiego uregulowania przedmiotowego zakresu zastosowania ENA, zarówno w przypadku czynów zwolnionych z wymogu podwójnej karalności, jak i pozostałych czynów, wnosić można zasadnie, że celem ENA było ściganie poważniejszej przestępczości – o czym świadczą zarówno katalog czynów zwolnionych z wymogu podwójnej karalności, jak i granice kary pozbawienia wolności wyznaczone w przypadku drugiej grupy przestępstw. Tak też stwierdził Trybunał w cytowanym wyżej wyroku¹¹³.

Zakres przedmiotowy ENA w polskim porządku prawnym określony został w art. 607b k.p.k. W pierwotnym brzmieniu tego przepisu odnaleźć można było w zasadzie lustrzane odbicie art. 2 decyzji

¹¹⁰ Tamże.

¹¹¹ Wyrok TSUE z 3 maja 2007 r., C-303/05, *Advocaten voor de Wereld VZW p-ko Leden van de Ministerraad*, ECLI:EU:C:2007:261.

¹¹² Tamże, pkt 50–54.

¹¹³ Tamże, pkt 57.

ramowej – przepis ten bowiem przewiduje, kiedy wydanie ENA jest niedopuszczalne – w przypadku prowadzenia postępowania o czyn zagrożony karą do roku pozbawienia wolności lub jeżeli poszukiwana ma być osoba w celu odbycia kary pozbawienia wolności do 4 miesięcy lub innego środka polegającego na pozbawieniu wolności w wymiarze do 4 miesięcy.

2.3.2.3. Zasada terytorialności

Kolejną z zasad związanych z prawem ekstradycyjnym jest zasada terytorialności. Ma ona dwa znaczenia. Po pierwsze oznacza, że wniosek ekstradycyjny może zostać zrealizowany jedynie w sytuacji, gdy osoba, której on dotyczy znajduje się na terenie państwa wezwanego, co jest oczywistym ograniczeniem faktycznym. Po drugie, czyn, za który poszukiwana jest osoba, musiał zostać popełniony na terenie państwa wzywającego¹¹⁴. Zasada ta w praktyce oznacza, że przestępstwo nie może być z pewnością popełnione na terenie państwa wezwanego¹¹⁵ – zob. regulacja art. 55 ust. 2 Konstytucji RP.

W przypadku ENA wymóg wynikający z zasady terytorialności jest znacznie zawężony, a trudności z jego spełnieniem znacznie rzadsze. Po pierwsze ENA może zostać skierowany bezpośrednio do wykonującego nakaz organu sądowego (art. 9 ust. 1 decyzji ramowej) w przypadku, kiedy znane jest miejsce pobytu osoby, której dotyczy wniosek – tradycyjnie jak w umowach ekstradycyjnych. Po drugie – i chyba ważniejsze – nie zawsze organ wydający ENA posiada dokładne informacje o miejscu pobytu osoby poszukiwanej, a może także nie wiedzieć, na terenie, którego z państw członkowskich UE ta osoba się znajduje. Wówczas organ wydając ENA może zdecydować o wydaniu wezwania dla osoby, której wniosek dotyczy za pośrednictwem systemu SIS (art. 9 ust. 2 decyzji). Oznacza to, że informacja o poszukiwaniu osoby oraz wydanym nakazie dotrze do wszystkich państw uczestniczących w SIS, a nie tylko pojedynczego państwa. Skoro tak, możliwe będzie zatrzymanie takiej osoby i przekazanie z terytorium każdego państwa, a nie tylko państwa, do którego bezpośrednio skierowany jest ENA – takie ograniczenie istniało w przypadku procedur ekstradycyjnych. W ten sposób zasada terytorialności w jej ujęciu faktycznym nie tyle ulega rozszerzeniu, co raczej rozszerzony zostaje krąg adresatów,

¹¹⁴ M. Płachta, *Zasady i przeszkody ekstradycyjne...*, s. 28.

¹¹⁵ M. Mozgawa-Saj, *Ekstradycja – rozważania dogmatyczne...*, s. 73.

do których skierowane zostanie wezwanie do zatrzymania określonej osoby. Zwiększa to prawdopodobieństwo zatrzymania osoby na terytorium któregośkolwiek z państw członkowskich, co szczególnie ważne jest w sytuacji zniesionej kontroli granicznej.

Jeśli zaś chodzi o drugi z aspektów zasady terytorialności wypada zaznaczyć, że zastosowanie tu mają krajowe porządki prawne określające, w jakim zakresie państwa prowadzić mogą postępowania karne – zasadniczo państwa regulują tę kwestię autonomicznie w oparciu o zasadę ścigania przestępstw popełnionych na własnym terytorium, na ogół z pewnymi wyjątkami. Zasady te znajdują na ogół również zastosowanie w przypadku ENA, z zastrzeżeniami wynikającymi z zasady obywatelstwa¹¹⁶.

2.3.2.4. Zasada specjalności

Inną z zasad związanych z prawem ekstradycyjnym jest zasada specjalności. Oznacza ona, że osoba wydana odpowiadać może jedynie za przestępstwa wprost wymienione we wniosku ekstradycyjnym¹¹⁷. Zasadniczo inne przestępstwa nie mogą być przedmiotem ścigania, chyba że przewidziano prawną możliwość wyłączenia zasady specjalności po jakimś czasie¹¹⁸.

W przypadku decyzji ramowej w art. 27 ust. 1 przewidziano możliwość zrezygnowania przez państwa członkowskie ze stosowania tej zasady. Nie oznacza to, że w przypadku ENA zasada ta nie funkcjonuje w ogóle, ale trzeba wskazać, że jej znaczenie jest poważnie osłabione ze względu na możliwość odstąpienia od jej stosowania na mocy oświadczenia państwa członkowskiego. Zrzeczenie się zasady specjalności dotyczy jednak tylko stosunków z innymi państwami, które także notyfikowały Sekretariatowi Generalnemu Rady taką decyzję. Do 2017 r. z taką notyfikacją wystąpiły jedynie Estonia, Austria i Rumunia¹¹⁹. Można więc wskazać instytucję rezygnacji ze stosowania zasady specjalności przewidzianą w art. 27 ust. 1 decyzji ramowej jako istotne rozszerzenie zakresu prowadzenia postępowań wobec osób przekazanych na podstawie ENA, chociaż znajduje ona jedynie marginalne zastosowanie.

¹¹⁶ Zob. podrozdział 2.3.3.

¹¹⁷ M. Płacht, *Zasady i przeszkody ekstradycyjne...*, s. 30.

¹¹⁸ A. Górski, A. Sakowicz, *Geneza i istota...*, s. 41.

¹¹⁹ *Zawiadomienie Komisji z dnia 28.09.2017 r. ...*, s. 18.

Innym, zdecydowanie ważniejszym osłabieniem zasady specjalności są postanowienia art. 27 ust. 3 decyzji ramowej. Przewidują one bowiem całkowite wyłączenie zasady specjalności w kilku przypadkach.

Po pierwsze (lit. a) dopuszcza ponowne zatrzymanie osoby przekazanej, jeżeli w ciągu 45 dni od swojego ostatecznego zwolnienia nie opuściła ona terytorium państwa, do którego została przekazana, a miała taką możliwość lub w terminie tym wróciła na to terytorium. Takie ograniczenie czasowe pozwala na ponowne zatrzymanie osoby w relatywnie krótkim terminie i prowadzenie postępowania w sprawie o czyn pierwotnie nieobjęty ENA.

Kilka kolejnych wyjątków dopuszcza możliwość ścigania osoby za przestępstwa mniej poważne, niepodlegające karze pozbawienia wolności (lub izolacyjnemu środkowi zabezpieczającemu – lit. b) lub wtedy, gdy procedury sądowe nie pozwalają jej orzec (lit. c) albo pozwalają na zastosowanie innego typu sankcji (lit. d), w szczególności finansowych lub polegających na ograniczeniu wolności.

Rezygnację ze skorzystania z zasady specjalności (szczegółności) może zadeklarować również i osoba przekazywana (lit. e) wraz ze zgodą na przekazanie w ramach ENA deklarowaną po zatrzymaniu w państwie wykonania ENA (art. 13 ust. 1) lub po przekazaniu do państwa wydającego ENA (lit. f). Zgodę na rezygnację z zastosowania zasady specjalności może wydać również organ sądowy wykonujący ENA, na wniosek państwa wydającego ENA, jeżeli ściganie będzie dotyczyć przestępstwa objętego zastosowaniem decyzji ramowej (lit. g oraz ust. 4).

Regulacje te, jak widać, znacznie osłabiają działanie zasady specjalności, ale również przykładają się do zwiększenia skuteczności ENA, poprzez możliwość pociągania odpowiedzialności osób przekazanych również i za inne przestępstwa. Ustanowione zaś uproszczone procedury rezygnacji z zasady specjalności znacznie usprawniają postępowanie w przypadku konieczności prowadzenia wobec osoby, której dotyczy ENA i innych postępowań. To w konsekwencji prowadzi do znacznego obniżenia kosztów stosowania procedur przekazywania osób.

2.3.2.5. Zakres podmiotowy stosowania ENA a przeszkoda obywatelstwa

Zakresem podmiotowym stosowania ENA są w zasadzie objęte wszystkie osoby, które poszukiwane są w związku z popełnieniem przestępstwa pozwalającego na wydanie ENA. Istotne ograniczenia podmiotowe

zastosowania ENA zawierają jednak regulacje poszczególnych państw. Dotyczą one uregulowania tzw. przeszkody obywatelstwa.

Oznacza ona, że co do zasady państwo wezwane (zatrzymujące osobę poszukiwaną) nie ma obowiązku dokonania ekstradycji własnego obywatela. Zakaz ekstradycji własnych obywateli związany jest bowiem z niekwestionowanym dotychczas prawem państwa do pociągania do odpowiedzialności karnej własnych obywateli (*ius puniendi*), a z drugiej strony stanowi gwarancję dla obywatela, że będzie on podlegał odpowiedzialności w pierwszej kolejności przed sądami państwa, którego obywatelstwem się legitymuje¹²⁰. Dodatkowo obywatelowi przysługuje niekwestionowane wcześniej prawo do przebywania na terenie państwa, którego jest obywatelem. Wykonanie ENA i przekazanie innemu państwu członkowskiemu własnego obywatela w rzeczywistości pozbawia obywatela tego prawa¹²¹.

W literaturze podnosi się także, że zakaz wydawania własnych obywateli związany jest z jedną z najważniejszych zasad prawa międzynarodowego – zasadą suwerenności państw. Zgodnie z tą zasadą państwa mają prawo samodzielnie decydować o kształcie wewnętrznego ustawodawstwa i sprawować władzę nad własnymi obywatelami, jednocześnie decydując samodzielnie o zasadach pociągania własnych obywateli do odpowiedzialności karnej. Stąd też wymóg podwójnej karalności ma stanowić zabezpieczenie priorytetu zasad sprawiedliwości państwa wezwanego do wydania osoby¹²².

Taką właśnie przeszkodę obywatelstwa zawierał art. 55 Konstytucji RP w pierwotnym brzmieniu – w ust. 1 tego przepisu zawarty był całkowity zakaz ekstradycji obywatela polskiego. Decyzja ramowa o ENA w art. 4 ust. 6 przewiduje możliwość (jest to przesłanka fakultatywna) odmowy przekazania własnego obywatela (i osoby stale przebywającej na terenie tego państwa) w sytuacji, gdy ENA dotyczy wykonania kary pozbawienia wolności lub izolacyjnego środka zabezpieczającego. Dodatkowym wymaganiem jest jednak to, że państwo to podejmie się wykonania kary lub środka zabezpieczającego zgodnie z jego prawem krajowym.

Na gruncie decyzji ramowej o ENA nie ma jednak możliwości odmowy wykonania ENA wobec własnego obywatela w przypadku, gdy ten poszukiwany jest w celu przeprowadzenia postępowania

¹²⁰ K. Kozłowski, *Ekstradycja obywatela polskiego...*, s. 9.

¹²¹ Tamże, s. 15.

¹²² M. Jakubiec, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 187.

karnego. Takie uregulowanie przesłanek odmowy wykonania ENA związane jest z tym, iż odmowa wydania własnego obywatela (lub osoby stale przebywającej na terenie danego państwa) do celów wykonania kary pozbawienia wolności i izolacyjnego środka zabezpieczającego połączona jest ze zobowiązaniem tego państwa do wykonania kary. Wykonanie kary w państwie, z którym skazany jest związany mocą obywatelstwa lub faktycznymi więzami wytworzonymi w trakcie „stałego przebywania” zwiększa szansę na jego właściwą resocjalizację¹²³.

Polskie przepisy implementujące postanowienia decyzji ramowej (rozdziały 65a i 65b k.p.k.) przewidziały jednak możliwość wydania obywatela polskiego do innego państwa członkowskiego UE zgodnie z postanowieniami decyzji ramowej. Ustawodawca jednocześnie założył, że ENA stanowi odrębny środek od ekstradycji – ta unormowana jest w rozdziałach 64 i 65 k.p.k. W ten sposób w ustawie zwykłej, poprzez odrębne uregulowanie procedury ekstradycyjnej i w sprawie wydania i wykonania ENA, zdefiniowano pojęcie ekstradycji (w ówczesnym art. 602 § 1 k.p.k., uchylonym nowelizacją z 27 października 2006 r.). Wyłączono z zakresu tego pojęcia ENA. Część przedstawicieli doktryny podnosiła, że jest to pewien wybieg mający na celu nadanie określonego znaczenia pojęciu ekstradycji nie tylko na gruncie k.p.k., ale i art. 55 Konstytucji RP¹²⁴. Zabieg ten, niezwykle kontrowersyjny, miał na celu uznanie, że i na gruncie konstytucji ENA nie stanowi ekstradycji, a więc zakaz wynikający z art. 55 ust. 1 Konstytucji RP (w pierwotnym brzmieniu) miałby nie dotyczyć przekazania osoby na podstawie ENA.

To niezwykle wątpliwe posunięcie ustawodawcy spowodowało istotne trudności praktyczne. Sąd Okręgowy w Gdańsku wniósł bowiem w trybie pytania prawnego do TK o zbadanie zgodności art. 607t § 1 k.p.k. zezwalającego na przekazanie obywatela polskiego do państwa członkowskiego Unii Europejskiej w ramach ENA z art. 55 ust. 1 Konstytucji RP.

Trybunał wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2005 r.¹²⁵ orzekł o jego niezgodności z art. 55 ust. 1 Konstytucji RP w zakresie jakim przepis

¹²³ R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Znaczenie pojęć „miejsce zamieszkania” oraz „pobyt” w procedurze ENA – glosa do wyroku ETS z 17.07.2008 r. w sprawie C-66/08 Kozłowski*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2009, nr 1, s. 47.

¹²⁴ K. Grajewski, *Europejski nakaz aresztowania – konstytucyjność regulacji kodeksowej. Glosa do wyroku TK z dnia 27 kwietnia 2005 r., P1/05*, „Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa” 2006, nr 1, s. 162.

¹²⁵ Wyrok TK z 27 kwietnia 2005 r., P 1/05.

kodeksowy zezwalał na przekazanie obywatela polskiego do państwa członkowskiego UE na podstawie ENA. TK w uzasadnieniu do wyroku odwołał się przede wszystkim do tożsamości ENA i ekstradycji na gruncie art. 55 Konstytucji RP (zob. podrozdział 2.2.3.). Wskazał, że niezależnie od znaczenia nadanego przez ustawodawstwo zwykle określonym pojęciom, mają one autonomiczne znaczenie na gruncie Konstytucji RP¹²⁶. W ten sposób objął pojęciem ekstradycji również i przekazanie osoby na podstawie ENA. TK orzekł jednocześnie, że niekonstytucyjny przepis traci moc z upływem 18 miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku.

Orzeczenie to było silnie krytykowane, chociażby z uwagi na fakt odroczenia utraty obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów o 18 miesięcy. Zdaniem krytyków tego orzeczenia oznaczało to w zasadzie zawieszenie stosowania art. 55 ust. 1 Konstytucji RP na ten czas, do czego TK kompetencji nie posiada¹²⁷. Orzeczenie TK spowodowało bowiem, że w tym okresie sądy obowiązane były stosować niekonstytucyjny przepis k.p.k.¹²⁸ Niektórzy glosatorzy wskazywali jednak, że takie rozstrzygnięcie TK, powodujące odroczenie utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy k.p.k. jest korzystne, a to z uwagi na możliwość dochowania zobowiązań wynikających z członkostwa Polski w UE¹²⁹. Wydaje się jednak, że pogląd taki jest odosobniony. Wyrok ten daje jednak podstawę do przyjęcia, iż w przypadku kolizji praw jednostki wynikających z Konstytucji RP oraz zobowiązań prawnomiędzynarodowych te drugie mają pierwszeństwo – tak przynajmniej wydaje się sugerować TK w uzasadnieniu orzeczenia. Orzeczenie to było także krytykowane za to, że TK zdawał się nie zważać na fakt, iż interpretując przepisy krajowe regulujące funkcjonowanie instytucji o charakterze międzynarodowym, należy brać pod uwagę również i płynące z umów międzynarodowych zobowiązania¹³⁰.

W orzeczeniu tym TK zasugerował także, że aby doprowadzić do zgodności prawa polskiego z prawem unijnym konieczna jest nowelizacja

¹²⁶ K. Grajewski, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 164.

¹²⁷ P. Hofmański, P. Hofmański, *Glosa do wyroku TK 27 kwietnia 2005 r., w sprawie PI/15*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 9, s. 113–115; P. Hofmański, *Przekazanie obywatela polskiego innemu państwu członkowskiemu Unii Europejskiej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania – glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 13.12.2005 r. (III KK 318/05)*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006, nr 7, s. 44–46.

¹²⁸ M. Płachta, R. Wieruszewski, *Glosa do wyroku...*, s. 124.

¹²⁹ K. Grajewski, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 166.

¹³⁰ W. Czapliński, *Glosa do wyroku...*, s. 108.

art. 55 ust. 1 Konstytucji RP w ten sposób, by przepis ten przewidywał wyjątek od zakazu ekstradycji obywateli polskich w przypadku wystąpienia o wydanie osoby na podstawie ENA przez organ sądowy innego państwa członkowskiego UE. Przepis ten faktycznie został zmieniony¹³¹ i w obecnie obowiązującym jego brzmieniu dopuszczalne jest wydanie obywatela polskiego w przypadku wystąpienia z takim wnioskiem przez inne państwo lub sądowy organ międzynarodowy, jeśli możliwość taka wynika z ratyfikowanej przez Polskę umowy międzynarodowej lub ustawy wykonującej akt prawa stanowionego przez organizację międzynarodową, której Polska jest członkiem (art. 55 ust. 2 Konstytucji RP). Nowa regulacja konstytucyjna wymaga, aby czyn objęty wnioskiem: (1) popełniony był poza terytorium RP (zastrzegając tym samym prawo do sądenia własnych obywateli za czyny popełnione na terenie RP); (2) stanowił przestępstwo według prawa polskiego lub stanowiłby przestępstwo w razie jego popełnienia na terytorium RP w momencie jego popełnienia jak i w momencie złożenia wniosku¹³².

Polskie regulacje konstytucyjne, a zwłaszcza znowelizowany art. 55 ust. 1 ustanawiają więc zasadę, że obywatel polski ponosi odpowiedzialność w pierwszej kolejności przed polskimi sądami, a dopiero w momencie, kiedy nie istnieją przesłanki do pociągnięcia go do odpowiedzialności na podstawie polskiego prawa i przed polskimi sądami, dopiero wówczas aktualizuje się (w bardzo wąskim zakresie) możliwość przekazania obywatela polskiego innemu państwu¹³³.

Odejście od przeszkody obywatelstwa związane jest oparciem UE na fundamentalnej zasadzie swobodnego przemieszczania się i przebywania obywateli UE na terytorium innych państw członkowskich UE (jeden z podstawowych komponentów obywatelstwa europejskiego)¹³⁴.

Warto jednak wskazać, że nie wszystkie państwa w swoim ustawodawstwie przewidują zakaz wydawania własnych obywateli. Jak wskazał Michał Płachta linia podziału pomiędzy państwami, które dopuszczają przekazanie własnych obywateli w ramach ekstradycji pokrywa się mniej więcej z linią wyznaczoną przez przynależność do systemów prawa stanowionego (*civil law*) i precedensowego (*common law*), a dodatkowo pokrywa się z podziałem na obowiązywanie zasad

¹³¹ Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 2006 Nr 200, poz. 1471.

¹³² Szczegółowo zobacz podrozdział 2.3.5.

¹³³ K. Kozłowski, *Ekstradycja obywatela polskiego...*, s. 20.

¹³⁴ A. Górski, *Europejskie ściganie karne...*, s. 56.

terytorialności i osobowości w określaniu prawnokarnej jurysdykcji państwowej. Państwa, które roszczą sobie jurysdykcję karną sądów krajowych na zasadzie terytorialności dopuszczają możliwość wydania nawet własnego obywatela, zaś te, które przyjęły zasadę personalną czynną (obywatelstwa sprawcy) takiego wydania zabraniają.

Na marginesie trzeba też wskazać, że dopuszczalność przekazania własnego obywatela na podstawie ENA stanowiła przedmiot rozstrzygnięć i innych sądów konstytucyjnych państw członkowskich UE¹³⁵.

W praktyce stosowania ENA pojawił się także inny problem związany z zakresem podmiotowym ENA. Dotyczył on stosowania tego narzędzia wobec nieletnich współdziałających w popełnieniu przestępstwa z osobami zdolnymi do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Michał Hudzik wskazał, że „nieletni sprawcy czynów zabronionych, nieodpowiadający na podstawie przepisów prawa karnego materialnego są [...] wyłączeni z zakresu podmiotowego ENA”¹³⁶. Z tym stanowiskiem należy się w pełni zgodzić. Towarzyszy mu bowiem bardzo dobra argumentacja.

Po pierwsze decyzja ramowa dotyczy przekazania osób w związku z toczącym się postępowaniem karnym, co wyklucza w całości przekazywanie osób na potrzeby toczących się innego typu postępowań, a taki charakter w wielu przypadkach ma postępowanie wobec nieletnich¹³⁷. Po drugie, zasada wzajemnego uznawania orzeczeń dotyczy jedynie uznawania orzeczeń zapadłych w sprawach karnych, a więc z założenia ENA nie miało obejmować osób nieletnich¹³⁸. Po trzecie jednym z kryteriów oceny dopuszczalności wydania ENA jest określenie grożącej bądź orzeczonej sankcji prawnokarnej. Wobec osób nieletnich w postępowaniach ich dotyczących nie orzeka się takich sankcji. Wydanie na podstawie ENA dopuszczalne by było jedynie wówczas, gdyby wobec nieletniego na podstawie art. 10 § 2 k.k. toczyło się postępowanie karne, w którym mogłaby lub została orzeczone kara na podstawie prawa karnego, nie zaś innych przepisów nierealizujących odpowiedzialności karnej¹³⁹.

¹³⁵ Cypru, Czech, Finlandii, Francji i Niemiec. Zob. B. Nita, *Ograniczenia w przekazywaniu na podstawie ENA w demokratycznym państwie prawnym (cz. I)*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2011, nr 4, s. 4–5.

¹³⁶ M. Hudzik, *Europejski nakaz aresztowania a nieletni sprawcy czynów zabronionych*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006, nr 8, s. 22.

¹³⁷ Tamże.

¹³⁸ Tamże, s. 23.

¹³⁹ Tamże.

2.3.2.5.1. Przeszkody wykonania ENA

Decyzja ramowa, wprowadzając zasadniczo automatyczne wykonywanie ENA przez inne państwa członkowskie UE, zastrzega jednocześnie specyficzne przeszkody wykonania ENA. Można je podzielić – podobnie jak w przypadku przeszkód ekstradycyjnych – na przeszkody bezwzględne, czyli takie, które uniemożliwiają wykonanie ENA, oraz względne, to jest takie, na podstawie których sąd może odmówić wykonania ENA (fakultatywne).

Przeszkody bezwzględne uregulowane zostały w art. 3 decyzji ramowej. Zgodnie z jego treścią należy odmówić wykonania ENA w trzech przypadkach:

1. jeśli przestępstwo będące podstawą nakazu aresztowania jest objęte amnestią w wykonującym nakaz Państwie Członkowskim, w przypadku, gdy przestępstwo to podlega jurysdykcji państwa z mocy jego prawa karnego;
2. jeśli wykonujący nakaz organ sądowy zostaje poinformowany, że w stosunku do osoby, której dotyczy wnioszek, zapadło w związku z popełnieniem tych samych czynów prawomocne orzeczenie w Państwie Członkowskim, z zastrzeżeniem, że jeśli została orzeczona kara, to została ona wykonana lub jest wykonywana, lub też nie może być dłużej wykonywana w świetle prawa Państwa Członkowskiego, w którym nastąpiło skazanie;
3. jeśli w świetle prawa państwa wykonującego nakaz osoba podlegająca europejskiemu nakazowi aresztowania z uwagi na jej wiek nie może być pociągnięta do odpowiedzialności karnej za czyny stanowiące podstawę wydania nakazu aresztowania.

Zasadniczo są to więc przesłanki, które wyłączają możliwość ścigania przestępstw ze względu na zaistnienie negatywnych podstaw do prowadzenia postępowania karnego.

Fakultatywna odmowa wykonania ENA (art. 4 decyzji ramowej) zaś jest możliwa:

1. w jednym z przypadków wymienionych w art. 2 ust. 4 czyn, który stanowi podstawę wydania europejskiego nakazu aresztowania, nie stanowi przestępstwa w świetle prawa wykonującego nakaz Państwa Członkowskiego; jednakże w odniesieniu do przestępstw związanych z podatkami lub opłatami, należnościami celnymi i wymianą walut obcych, wykonania europejskiego nakazu aresztowania nie można odmówić na tej podstawie, iż prawo wykonującego nakaz Państwa Członkowskiego nie nakłada tego samego rodzaju podatku

- lub cła lub nie zawiera tego samego rodzaju zasad w odniesieniu do podatków, opłat, należności celnych i wymiany walut jak prawo wydającego nakaz Państwa Członkowskiego;
2. w przypadku gdy osoba podlegająca europejskiemu nakazowi aresztowania jest ścigana w wykonującym nakaz Państwie Członkowskim za ten sam czyn, który stanowi podstawę wydania europejskiego nakazu aresztowania;
  3. w przypadku gdy organy sądowe wykonującego nakaz Państwa Członkowskiego zdecydują nie ścigać za przestępstwo stanowiące podstawę wydania europejskiego nakazu aresztowania albo wstrzymać postępowanie sądowe, lub w przypadku gdy w państwie członkowskim w stosunku do osoby, której dotyczy wniosek w odniesieniu do tych samych czynów, zapadło prawomocne orzeczenie, co chroni ją przed dalszym postępowaniem sądowym;
  4. w przypadku gdy zgodnie z prawodawstwem wykonującego nakaz Państwa Członkowskiego ściganie karne lub ukaranie osoby, której dotyczy wniosek, jest ustawowo zakazane i gdy czyny podlegają jurysdykcji tego Państwa Członkowskiego na podstawie jego prawa karnego;
  5. jeśli wykonujący nakaz organ sądowy zostaje powiadomiony, że w stosunku do osoby, której dotyczy wniosek, zapadło, odnośnie do tych samych czynów, prawomocne orzeczenie w państwie trzecim, z zastrzeżeniem, że jeśli została orzeczona kara, to została ona wykonana lub jest aktualnie wykonywana, albo w myśl prawa kraju skazania nie może być dłużej wykonywana;
  6. jeśli europejski nakaz aresztowania został wydany w celu wykonania kary pozbawienia wolności lub środka zabezpieczającego, a osoba, której dotyczy wniosek, jest obywatelem wykonującego nakaz Państwa Członkowskiego lub w tym państwie stale przebywa, a państwo to zobowiązuje się wykonać karę pozbawienia wolności lub środek zabezpieczający zgodnie z jego prawem krajowym;
  7. w przypadku gdy europejski nakaz aresztowania odnosi się do przestępstw, które:
    - a) w świetle prawa wykonującego nakaz Państwa Członkowskiego są traktowane jako popełnione w całości bądź w części na terytorium wykonującego nakaz Państwa Członkowskiego lub w miejscu traktowanym jako jego terytorium; lub
    - b) są popełnione poza terytorium wydającego nakaz Państwa Członkowskiego, a prawo wykonującego nakaz Państwa

Członkowskiego nie dopuszcza ścigania przestępstw tego rodzaju, jeśli popełnione zostają poza jego terytorium.

Fakultatywna przesłanka odmowy wykonania ENA wynikająca z art. 4 ust. 6 decyzji ramowej stanowiła podstawę istotnego orzeczenia ETS¹⁴⁰. W przepisie tym ustanowiono możliwość odmowy wykonania ENA, jeżeli nakaz ten dotyczy wykonania kary pozbawienia wolności lub środka wobec osoby, która jest: (1) obywatelem państwa wykonującego nakaz (2) lub stale w tym państwie przebywa, a państwo to zobowiązuje się do wykonania kary pozbawienia wolności lub środka zabezpieczającego. Przepis ten więc nadaje prymat przekazaniu orzeczenia do wykonania, a nie przekazania osoby w ramach ENA. Na gruncie tego przepisu zrodziły się jednak wątpliwości interpretacyjne dotyczące sytuacji, kiedy osoba „stale przebywa” na terytorium tego państwa i czy okolicznościami włączającymi „przebywanie” są: (1) przebywanie z przerwami, (2) z naruszeniem prawa pobytu, (3) popełnienia tam przestępstwa w sposób zarobkowy, (4) przebywania tam w zakładzie karnym. Takie pytania prejudycjalne zadał niemiecki sąd apelacyjny w związku z postępowaniem, jakie toczyło się w Niemczech wobec obywatela polskiego, przebywającego w zakładzie karnym na terenie Niemiec. Polski sąd wydał wobec niego ENA celem wykonania prawomocnie orzeczonej kary pozbawienia wolności. Niemiecki sąd I instancji uznał przekazanie za dopuszczalne, a to z uwagi na fakt, iż poszukiwany ENA nie przebywał stale na terenie Niemiec, gdyż okresowo przebywał on na terenie Polski.

TSUE w tej sprawie wskazał (pkt 46), że „posiadanie miejsca zamieszkania” lub „przebywanie” oznaczać mają sytuację, w której osoba objęta ENA albo rzeczywiście zamieszkuje na terenie państwa członkowskiego UE (element obiektywny) albo zbudowała z tym państwem, w następstwie odpowiednio długiego stałego pobytu, więzi porównywalne do tych, które są wynikiem zamieszkania (element subiektywny).

Dodatkową przesłankę fakultatywną odmowy wykonania ENA zawiera dodany w 2009 r. art. 4a ust. 1 decyzji ramowej. Przewiduje on możliwość odmowy wykonania ENA wydanego w celu przekazania osoby do odbycia kary pozbawienia wolności, jeżeli osoba, której dotyczy ENA nie stawiała się osobiście na rozprawie, w wyniku której

¹⁴⁰ Wyrok TSUE z 17 lipca 2008 r., C-66/08, *p-ko S. Kozłowskiemu*, ECLI:EU:C:2008:437.

wydano orzeczenie (postępowanie *in absentia*). Od tej zasady istnieją liczne wyjątki. Przesłanka ta nie aktualizuje się, jeżeli:

1. osoba była poinformowana o rozprawie (jej terminie i miejscu) i możliwości wydania orzeczenia zaocznego (lit. a);
2. wiedząc o rozprawie wyznaczyła obrońcę, który stawił się na rozprawie (lit. b);
3. po doręczeniu orzeczenia wraz z pouczeniem o możliwości złożenia środka odwoławczego osoba, której orzeczenie dotyczy wskazała, że nie kwestionuje orzeczenia lub nie złożyła odwołania w terminie przewidzianym przez prawo (lit. c);
4. orzeczenie nie było jej doręczone osobiście, ale gdy zostanie, to będzie pouczone o możliwości złożenia odwołania i będzie mogła uczestniczyć w ponownym rozpoznaniu sprawy oraz zostanie poinformowana o terminie na złożenie środka odwoławczego.

Widać więc, że przesłanki te mają na celu zagwarantowanie tego, że osoba mogła uczestniczyć w pierwotnym rozpoznaniu sprawy lub będzie mogła skutecznie domagać się ponownego rozpoznania sprawy i w nim uczestniczyć.

Trybunał rozważał również możliwość odmowy wykonania ENA, opierając się na przesłance wynikającej z prawa krajowego¹⁴¹. W rozpatrywanej przez Trybunał sprawie chodziło w istocie o ustalenie tego, czy w przypadku, gdy ENA wydany przez organ innego państwa nie spełnia wymogów przewidzianych przez art. 1 ust. 1 decyzji ramowej, w szczególności, jeżeli nie został wydany przez „organ sądowy” lub nie spełnia wymagań określonych w art. 8 decyzji ramowej. Trybunał stanął na stanowisku, że o wykonaniu ENA można mówić jedynie wobec dokumentu spełniającego kryteria określonego przez te przepisy (pkt 69–70). Nie można jednak odmówić wykonania ENA z powodów innych niż określone w decyzji ramowej lub z powodu naruszenia prawa podstawowego wynikającego z prawa UE (pkt 79).

W orzecznictwie istotną rolę odegrała również problematyka niewyrażonych wprost w decyzji ramowej podstaw odmowy wykonania ENA, przy czym podejście do tej kwestii było niezwykle dynamiczne. W początkowym okresie uznawano bowiem bezwzględnie, że decyzja ramowa o ENA zawiera zamknięty katalog przesłanek odmowy wykonania ENA – obligatoryjnych i fakultatywnych. Katalogi te nie podlegają wykładni rozszerzającej, zaś wyjątki te należy interpretować wąsko, a to ze względu na fakt, iż osłabiałoby to zasadę wzajemnego

¹⁴¹ Wyrok TSUE z 31 stycznia 2023 r., C-158/21, *Puig Gordi i in.*, ECLI:EU:C:2023:57.

zaufania¹⁴². Trybunał więc początkowo odmawiał rozszerzania katalogu przesłanek uzasadniających odmowę wykonania ENA, w szczególności, jeżeli doszłoby do naruszenia praw proceduralnych osoby, wobec której wydany został ENA¹⁴³. TSUE wskazał, że

wykonującym nakaz organom sądowym nie przysługuje możliwość odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania wydanego w celu przeprowadzenia postępowania karnego ze względu na to, że przed jego wydaniem osoba, której dotyczy wnioski, nie została przesłuchana w państwie członkowskim wydania nakazu (pkt 43 wyroku).

Oznaczało to w konsekwencji brak możliwości powoływania się na naruszenie praw i wolności jako podstawy do odmówienia wykonania ENA. Brak możliwości powołania się na dodatkowe przesłanki potwierdził TSUE w wyroku w sprawie *Melloni*¹⁴⁴.

Pierwszym wyjątkiem dopuszczającym przez TSUE odmowę wykonania ENA na podstawie podejrzenia naruszenia praw podstawowych w kraju, do którego miałyby nastąpić przekazanie osoby był wyrok w połączonych sprawach *Aranyosi i Căldăraru*¹⁴⁵. Trybunał w orzeczeniu tym wskazał, że jedynie w obliczu obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i należycie zaktualizowanych danych świadczących o istnieniu nieprawidłowości systemowych lub ogólnych dotyczących sposobu wykonywania pozbawienia wolności w państwie wydającym ENA, mógłby odmówić wykonania ENA. TSUE wskazał jednocześnie, że organ sądowy wykonujący ENA obowiązany jest do zgromadzenia danych potrzebnych dla ustalenia, czy rzeczywiście takie nieprawidłowości mają miejsce (pkt 104). Orzeczenie to jest przełomowe z tego względu, iż pierwszy raz TSUE dopuścił możliwość powoływania się na dodatkowe przesłanki, wprost niewymienione w decyzji ramowej

¹⁴² A. Michałek-Janiczek, *Mechanizm przekazywania osób na podstawie europejskiego nakazu aresztowania a przestrzeganie praw człowieka*, „Państwo i Prawo” 2021, nr 11, s. 126.

¹⁴³ Tak w wyroku TSUE z 29 stycznia 2013 r., C-396/11, *Ciprian Vasile Radu*, ECLI:EU:C:2013:39.

¹⁴⁴ Wyrok TSUE z 16 lutego 2013 r., C-399/11, *Stefano Melloni p-ko Ministerio Fiscal*, ECLI:EU:C:2013:107.

¹⁴⁵ Wyrok TSUE z 5 kwietnia 2016 r. w połączonych sprawach C-404/15 i C-659/15 PPU, *Pál Aranyosi i Robert Căldăraru p-ko Generalstaatsanwaltschaft Bremen*, ECLI:EU:C:2016:198.

o ENA, a uzasadniające potencjalnie odmowę wykonania ENA¹⁴⁶. Tę linię orzeczniczą TSUE kontynuuje w wyroku w sprawie *Dorobantu*¹⁴⁷ (pkt 85).

Przytoczone w tym zakresie orzecznictwo pokazuje ewolucję podejścia TSUE do kwestii możliwości odmowy wykonania ENA z powodów innych niż określone w decyzji ramowej. Są nimi więc uzasadnione podejrzenia (poparte dostatecznie pewnymi danymi), że może dojść do naruszenia praw podstawowych jednostki, gwarantowanych przez prawo międzynarodowe. W literaturze podkreśla się, że ochrona unijna praw dotyczy nie tylko tych bezwzględnych, a więc niepodlegających ograniczeniom (zakaz nieludzkiego i poniżającego traktowania), jak i względnych (prawo do rzetelnego procesu sądowego)¹⁴⁸. Inną kwestią wątpliwą jest to, co dzieje się w przypadku wydania nakazu przez organ niespełniający wymagań nakreślonych przez art. 6 decyzji ramowej o ENA, a więc niebędący „organem sądowym”. Tę kwestię omawiamy jednak nieco dalej¹⁴⁹.

2.3.2.5.2. Przeszkody ekstradycyjne a Konstytucja RP

Pomimo orzeczenia TK w sprawie P 1/05 oraz zmiany Konstytucji RP z 2006 r. nadal stan polskiej regulacji, zwłaszcza na poziomie konstytucyjnym, nie jest w pełni zgodny z treścią decyzji ramowej o ENA. Wprawdzie poprzez zmianę art. 55 Konstytucji RP oraz dodaniu do niego ust. 2 zezwalającego na ekstradycję obywatela polskiego, dodano jednak do tego wyjątku od zakazu ekstradycji dwie przesłanki, które muszą zostać spełnione. Po pierwsze czyn objęty wnioskiem o ekstradycję (a więc i ENA) musi zostać popełniony poza terytorium RP. Zgodnie z regulacją wynikającą z art. 6 § 2 k.k. przyjęto w polskim prawie karnym wielomiejscowość popełnienia przestępstwa: jest nim miejsce działania lub zaniechania sprawcy, miejsce wystąpienia skutków lub miejsce, gdzie skutek według zamiaru sprawcy miał nastąpić. Odczytując więc regulację art. 55 ust. 2 Konstytucji RP łącznie z art. 6 § 2 k.k. należy dojść do wniosku, że żaden z tych elementów nie może zajść na terenie RP, żeby stwierdzić dopuszczalność ekstradycji.

¹⁴⁶ A. Michałek-Janiczek, *Mechanizm przekazywania osób...*, s. 129–131.

¹⁴⁷ Wyrok TSUE z 15 października 2019 r., C-128/18, *Dumitru-Tudor Dorobantu*, ECLI:EU:C:2019:857.

¹⁴⁸ A. Michałek-Janiczek, *Mechanizm przekazywania osób...*, s. 134.

¹⁴⁹ Zob. podrozdział 2.4.

Jak wskazuje się w literaturze, przepis ten koliduje z art. 4 ust. 7 pkt a decyzji ramowej o ENA, gdyż przewiduje on tylko jako fakultatywną przesłankę odmowy wykonania ENA sytuację, w której miejscem popełnienia przestępstwa w całości lub części jest terytorium państwa członkowskiego, które wykonuje ENA. W pkt b tegoż przepisu jako przesłankę fakultatywną przewidziano natomiast sytuację, w której czyny zostały popełnione poza terytorium państwa członkowskiego wydającego nakaz i gdy prawo państwa członkowskiego wykonania nie zezwala na ściganie takich samych przestępstw popełnionych poza jego terytorium¹⁵⁰.

Drugim z warunków dopuszczalności ekstradycji obywatela polskiego jest spełnienie wymogu podwójnej karalności. Jak wskazuje Barbara Nita takie posunięcie polskiego ustrojodawcy jest nieracjonalne, gdyż uderza w istotę ENA, które jest narzędziem ułatwiającym poszukiwanie osób korzystających z prawa do swobodnego przemieszczania się w obrębie terytorium państw UE, co jeszcze bardziej istotne – w ramach układu z Schengen. Wprowadzenie takiej przesłanki znacznie utrudnia ściganie i sądenie sprawców – a prowadzić wręcz może do ochrony sprawców z polskim obywatelstwem przed osądzeniem i wymierzeniem kary za popełnione przestępstwo¹⁵¹.

Ten drugi wymóg może także rodzić wątpliwości w związku ze zniesieniem w szerokim zakresie wymogu podwójnej karalności wobec katalogu 32 przestępstw¹⁵². Świadczyć to może o niezgodności Konstytucji RP z regulacjami decyzji ramowej w zakresie, w jakim wymagają spełnienia wymogu podwójnej karalności przy ENA przekazanym Polsce do wykonania, który dotyczy obywatela polskiego. W praktyce jednak problem ten może nie wystąpić, a to z uwagi na fakt, iż wszystkie czyny wymienione w art. 2 ust. 2 decyzji ramowej stanowią obecnie przestępstwa według prawa polskiego¹⁵³.

Z pewnością decyzję ramową uznać można za akt prawa stanowionego przez organizację międzynarodową, której RP jest członkiem – zaś regulacja znajdująca się w k.p.k. stanowi ustawę wykonującą ten akt. W związku z tym regulacje dotyczące ENA w k.p.k., są obecnie w większym zakresie zgodne z obecnym brzmieniem art. 55 konstytucji.

¹⁵⁰ B. Nita, *Ograniczenia ekstradycji po zmianie art. Konstytucji RP a europejski nakaz aresztowania*, „Przegląd Sejmowy” 2008, nr 2, s. 97.

¹⁵¹ Tamże, s. 103.

¹⁵² M. Rams, *Zasada efektywnego obywatelstwa...*, s. 118.

¹⁵³ L. Brodowski, *Zasada podwójnej karalności...*, s. 52.

Konstytucyjna przeszkoda wykonania ENA wobec obywateli polskich (przeszkoda obywatelstwa) została osłabiona poprzez odpowiednią korektę konstytucji, ale nie usunięta całkowicie.

Dalsze komplikacje wiążą się z art. 55 ust. 4 Konstytucji RP przewidyującym bezwzględną przeszkodę ekstradycyjną w postaci popełnienia przestępstwa politycznego bez użycia przemocy. Taka przeszkoda nie jest znana decyzji ramowej dot. ENA, co pozwala uznać niezgodność polskiej regulacji z prawem unijnym¹⁵⁴. Drugą z przesłanek zawartą w art. 55 ust. 4 *in fine* jest fakt, iż wykonanie ekstradycji będzie naruszać prawa człowieka i obywatela. Barbara Nita bardzo krytycznie odnosi się do tej przesłanki, wskazując, że nie wiadomo o prawa wynikające z jakich aktów chodzi – z Konstytucji RP czy szerzej, aktów prawa międzynarodowego wiążących Polskę. Opowiada się jednak za tym drugim ujęciem¹⁵⁵. Wskazuje także, że przesłanka taka nie jest znana decyzji ramowej, a więc regulacja polska ponownie zawęży stosowanie ENA. Wprawdzie przesłanka taka nie jest znana decyzji ramowej, jej istnienie zostało jednak potwierdzone przez orzecznictwo TSUE¹⁵⁶.

2.4. Właściwość w sprawie wydania i wykonania ENA

Decyzja ramowa o ENA miała na celu uproszczenie obrotu prawnego w zakresie przekazywania osób. Stąd też zgodnie z art. 6 ust. 1 decyzji organem właściwym dla wydania ENA jest „organ sądowy” państwa członkowskiego właściwy na mocy prawa krajowego. Podobnie w art. 6 ust. 2 uregulowana została kwestia „organu sądowego” właściwego w sprawie wykonania ENA.

Tak skonstruowany przepis wymaga wyjaśnienia jak na gruncie decyzji ramowej rozumie się pojęcie „organu sądowego”. Ponieważ w wyroku w sprawie C-510/19 TSUE¹⁵⁷ rozciągnął interpretację pojęcia „organu sądowego” w kontekście wydawania ENA (art. 6 ust. 1 decyzji

¹⁵⁴ B. Nita, *Ograniczenia ekstradycji...*, s. 104.

¹⁵⁵ Tamże, s. 105.

¹⁵⁶ Zob. W. Klaus, J. Włodarczyk-Madejska, D. Wzorek, *In the pursuit of justice: (ab) use of the european arrest warrant in the Polish criminal justice system*, „Central and Eastern European Migration Review” 2021, t. 10, nr 1, s. 101, <https://www.doi.org/10.17467/ceemr.2021.02> i tam cytowane orzecznictwo.

¹⁵⁷ Wyrok TSUE z 24 listopada 2020 r., C-510/19, *p-ko A.Z.*, ECLI:EU:C:2020:953.

ramowej) również na organ wykonujący nakaz (art. 6 ust. 2 – pkt. 47–49), omówimy tę kwestię łącznie. Warto w tym miejscu dodatkowo wskazać, że ustalenie, jakiemu konkretnie organowi państwa członkowskiego ma zostać przyznana kompetencja do wydania i wykonania ENA pozostawione jest do decyzji ustawodawcy krajowego, zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej. Na podstawie art. 6 ust. 3 państwa członkowskie zobowiązane zostały jednak do powiadomienia Sekretariatu Generalnego Rady o tym, jaki organ sądowy jest właściwy w tych sprawach zgodnie z prawem krajowym. Sama jednak wykładnia pojęcia „organ sądowy” nie może zostać pozostawiona państwom członkowskim¹⁵⁸.

TSUE dokonał wykładni pojęcia „organ sądowy” w wyroku z 10 listopada 2016 r.¹⁵⁹, który to wydał na skutek pytania prejudycjalnego złożonego przez Rechtbank Amsterdam. Sąd ten prowadził postępowanie w sprawie wydania Szwecji Krzysztofa Marka Poltorakow, wobec którego ENA wydał szwedzki zarząd policji. Sąd niderlandzki występujący z pytaniem prejudycjalnym powziął wątpliwości, czy ENA w tej sprawie został wydany przez uprawniony podmiot, a więc przez „organ sądowy” w rozumieniu decyzji ramowej o ENA. W orzeczeniu tym TSUE stwierdził, że

termin „organ sądowy”, o którym mowa w tym przepisie, nie oznacza wyłącznie sędziów lub sądów państwa członkowskiego, ale może obejmować, w szerszym sensie, organy uczestniczące w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w ramach danego porządku prawnego (pkt 33 wyroku).

Trybunał wskazał wyraźnie, że nie można jednak art. 6 ust. 1 decyzji ramowej interpretować w ten sposób, że obejmuje on również i organy policyjne. Po pierwsze policja jest organem władzy wykonawczej, a nie sądowniczej, a władze te powinny być odrębne od siebie. Stąd organ policyjny nie może być „organem sądowym”. Po drugie Trybunał wskazał, że ENA jest narzędziem współpracy sądowej, a nie policyjnej (pkt 35–38).

Z podobnych względów TSUE wykluczył możliwość przekazania kompetencji do wydawania ENA ministrowi sprawiedliwości. Jest

¹⁵⁸ Tak np. w wyroku TSUE z 27 maja 2019 r. w połączonych sprawach C-508/18 i C82/19 PPU, *OG i PI*, pkt. 48, ECLI:EU:C:2019:337.

¹⁵⁹ Wyrok TSUE z 10 listopada 2016 r., C-452/16 PPU, *Poltorak*, ECLI:EU:C:2016:858.

to bowiem organ przynależący do władzy wykonawczej. W wyroku w sprawie *p-ko Ruslanasowi Kovalkovasowi*¹⁶⁰ Trybunał dodatkowo wskazał, że ENA, stanowiąc orzeczenie organu sądowego wydawane jest w procedurze gwarantującej poszanowanie praw podstawowych i zasad prawnych, podobnie jak innych orzeczeń sądowych (pkt 35–37 wyroku).

Przy rozpatrywaniu połączonych spraw C-508/18 i C82/19 PPU¹⁶¹ Trybunał stwierdził, że „organ sądowy” może być organem uczestniczącym w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości np. na etapie prowadzenia postępowania przygotowawczego, pod warunkiem, że organ ten jest w stanie w obiektywny sposób zapewnić ochronę praw jednostki. Innymi słowy organ ten nie może być narażony na indywidualne instrukcje pochodzące ze strony władzy wykonawczej (pkt 71–74 wyroku). W ten sposób TSUE wykluczył możliwość uznania za „organ sądowy” w rozumieniu art. 6 ust. 1 decyzji ramowej niemieckiej prokuratury, wskazując na możliwość udzielania przez ministra sprawiedliwości Niemiec instrukcji, które to mają charakter instrukcji pochodzących od organu władzy wykonawczej (pkt 88). Trybunał jednak generalnie nie odrzucił możliwości przekazania kompetencji do wydawania ENA prokuratorom.

W wyroku w sprawie C-509/18¹⁶² TSUE uznał, że prokuratora generalnego Litwy można uznać za „organ sądowy”, a to dlatego, że w świetle prawa krajowego organ ten posiada przymiot niezależności i zapewnia obiektywność wypełnianych przez niego zadań (pkt 56). Na gruncie zapadłych orzeczeń można zasadnie przypuszczać, że i polski prokurator, nie stanowi w rozumieniu decyzji ramowej „organu sądowego”, który mógłby posiadać uprawnienia do wydawania ENA, a to z uwagi na szerokie możliwości nadzorowania pracy prokuratorów (poprzez polecenia dotyczące treści czynności procesowej, przejmowanie czynności i ich wykonywanie) przez Prokuratora Generalnego, będącego jednocześnie Ministrem Sprawiedliwości¹⁶³.

¹⁶⁰ Wyrok TSUE z 10 listopada 2016 r., C-477/16 PPU, *Openbaar Ministerie p-ko Ruslanas Kovalkovas*, ECLI:EU:C:2016:861.

¹⁶¹ Wyrok TSUE z 27 maja 2019 r. w połączonych sprawach C-508/18 i C82/19 PPU.

¹⁶² Wyrok TSUE z 27 maja 2019 r., C-509/18, *p-ko PF*, ECLI:EU:C:2019:457.

¹⁶³ M. Mrowicki, *Niezależność od władzy wykonawczej jako warunek uznania za „organ sądowy” – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 24.II.2020 r., C-510/19, Openbaar Ministerie, YU, ZV przeciwko AZ*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2021, nr 6, s. 26.

W kontekście interpretacji pojęcia „organu sądowego” na gruncie decyzji ramowej o ENA również i Polska ma swoje, niestety niechlubne, zasługi. Wątpliwości co do statutu sędziów w Polsce powziął Rechtbank Amsterdam. Dotyczyły one nieprawidłowości w systemie sądownictwa w Polsce, które powodowały pozbawienie sędziów w Polsce przymiotu niezawisłości, a w konsekwencji organ ten nie zapewnia obiektywnej ochrony praw osoby, której dotyczy ENA. W wyroku w połączonych sprawach C-354/20 PPU i C-412/20 PPU¹⁶⁴ Trybunał stwierdził, że wprowadzić nie można automatycznie odmówić wykonania ENA ze względu „na systemowe lub ogólne nieprawidłowości w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej wydającego nakaz państwa członkowskiego”. Jednocześnie nałożył na wykonujący ENA organ sądowy obowiązek zweryfikowania w sposób „konkretny i dokładny w szczególności sytuacji osobistej tej osoby, charakteru przestępstw, których dotyczy ten nakaz, oraz kontekstu faktycznego, w którym został on wydany”, czy istnieją wątpliwości co do niezależności sądownictwa (pkt 51). Trybunał nakazał badać tę kwestię dwuetapowo.

Po pierwsze należy ustalić, czy:

istnieją obiektywne, wiarygodne, dokładne i należyście zaktualizowane informacje świadczące o istnieniu rzeczywistego ryzyka naruszenia prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, gwarantowanego przez art. 47 akapit drugi karty, ze względu na systemowe lub ogólne nieprawidłowości w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej wydającego nakaz państwa członkowskiego (pkt 54).

Po drugie wykonujący ENA organ sądowy zobowiązany jest:

zweryfikować w sposób konkretny i dokładny, w jakim stopniu owe nieprawidłowości mogą mieć wpływ na sądy tego państwa członkowskiego, które są właściwe w zakresie prowadzenia postępowania wobec osoby ściganej, w świetle sytuacji osobistej tej osoby, jak również charakteru przestępstwa, za które jest ścigana, oraz kontekstu faktycznego, w którym został wydany europejski nakaz aresztowania, oraz czy, przy uwzględnieniu informacji udzielonych przez wydające nakaz państwo członkowskie na podstawie art. 15 ust. 2 decyzji ramowej 2002/584, istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby uznać, że w wypadku

¹⁶⁴ Wyrok TSUE z 17 grudnia 2020 r. w połączonych sprawach C-354/20 PPU i C-412/20 PPU, *L i P*, ECLI:EU:C:2020:1033.

przekazania do tego ostatniego państwa owa osoba będzie narażona na takie ryzyko (pkt 55 wyroku).

Oznacza to, że dopuszczalne jest odmówienie wykonania ENA, ale przy spełnieniu kilku następujących warunków. Powyższe nieprawidłowości, w sposób konkretny i dokładny muszą oddziaływać na sytuację osoby, wobec której wydano ENA. Oceniając to, organ sądowy musi uwzględnić w szczególności sytuację osobistą tej osoby, charakter przestępstw, których dotyczy nakaz aresztowania, oraz kontekst faktyczny, w którym został on wydany, jak również oświadczenia przedstawicieli władz publicznych co do sposobu, w jaki należy rozstrzygnąć konkretną sprawę (pkt 69). Dopiero potwierdzenie przez Radę poważnych i trwałych naruszeń art. 2 TUE przez państwo członkowskie, w trybie przewidzianym w art. 7 (a takie postępowanie się toczyło wobec Polski), wykonujący nakaz organ sądowy musiałby automatycznie odmówić wykonania ENA¹⁶⁵.

W polskiej literaturze wskazuje się, że w istocie organ wykonujący ENA uprawniony jest wyłącznie do dokonania kontroli formalnej ENA oraz do stwierdzenia wąsko zakreślonych przesłanek odmowy przekazania. Nie jest jednak uprawniony do kontroli merytorycznej (materialnej i karnoprocesowej) nakazu z uwagi na objęcie go, jako orzeczenia organu sądowego innego państwa członkowskiego, zasadą zaufania¹⁶⁶. Wskazuje się jednak jednocześnie, że wydanie ENA przez organ nieuprawniony jest w istocie błędem formalnym, a nie merytorycznym decyzji, zaś wydanie ENA przez organ niespełniający wymogów określonych w art. 6 ust. 1 decyzji ramowej stanowi istotne naruszenie, co do którego sąd wykonujący ENA powinien bezsprzecznie móc zadziałać. Nie chodzi tu bowiem o podważanie właściwości do wydania ENA, ale niespełnianie warunków formalno-procesowych określonych przez prawo unijne¹⁶⁷.

¹⁶⁵ M. Mrowicki, *Niezależność od władzy...*, s. 27.

¹⁶⁶ J. Karakulski, *Możliwość kwestionowania odpowiedniego charakteru podmiotu wydającego europejski nakaz aresztowania przez polski sąd orzekający w przedmiocie przekazania*, „Przegląd Sądowy” 2021, nr 2, s. 65.

¹⁶⁷ Tamże, s. 67, 72.

2.5. Podsumowanie

W rozdziale tym omówiliśmy genezę decyzji ramowej dotyczącej ENA oraz poprzedzające ją wcześniejsze mechanizmy ekstradycyjne oparte na konwencjach międzynarodowych. Scharakteryzowaliśmy decyzję ramową jako specyficzny rodzaj źródła prawa europejskiego oraz wskazaliśmy na różnice i podobieństwa prawne pomiędzy ekstradycją a europejskim nakazem aresztowania. W szczególności przeanalizowaliśmy, w jaki sposób decyzja ramowa o ENA osłabia działanie tradycyjnych przeszkód ekstradycyjnych oraz wzmacnia skuteczność współpracy europejskiej w sprawach karnych w zakresie przekazywania osób poszukiwanych do przeprowadzenia postępowania karnego lub odbycia kary pozbawienia wolności lub innego środka izolacyjnego.

W rozdziale tym zwróciliśmy także uwagę na ogólne zasady funkcjonowania współpracy sądowej w sprawach karnych między państwami członkowskimi UE, ze szczególnym uwzględnieniem pojawiających się problemów interpretacyjnych oraz praktycznych związanych ze stosowaniem decyzji ramowej o ENA. Rozdział ten stanowi podstawę do dalszych naszych analiz – zarówno empirycznych – opartych o dane statystyczne, a także materiał pochodzący z badania akt sądowych oraz wywiadów jakościowych – jak i normatywnych, dotyczących implementacji postanowień decyzji ramowej do polskiego porządku prawnego.

3. EUROPEJSKI NAKAZ ARESztOWANIA W LICZBACH

3.1. Wprowadzenie

W procedurę europejskiego nakazu aresztowania zaangażowanych jest wiele podmiotów. W związku z tym również dane liczbowe o funkcjonowaniu tego instrumentu współpracy międzynarodowej gromadzone są w różnych źródłach. Pierwszym z nich, są dane ogólnopolskie Ministerstwa Sprawiedliwości, publikowane na stronie Informatora Statystycznego Wymiaru Sprawiedliwości. Pozwalają one m.in. na analizę:

- liczby ENA wydanych przez sądy na podstawie art. 607a k.p.k. – ogółem oraz o nieustalonym lub ustalonym miejscu pobytu;
- liczby ENA wydanych przez sądy na podstawie art. 607a k.p.k. do poszczególnych państw członkowskich UE;
- liczby ENA zrealizowanych przez wezwane państwa członkowskie UE, w tym łącznie informacje o liczbie osób przekazanych oraz liczbie decyzji o odmowie przekazania;
- liczbie ENA kierowanych z państw członkowskich UE do Polski, które otrzymały prokuratury (na podstawie art. 607k § 2 k.p.k.) i przekazały do sądów;
- liczbie ENA kierowanych z państw członkowskich UE do Polski, w których sądy wydały postanowienia o przekazaniu (na podstawie art. 607m k.p.k.).

Drugim źródłem są raporty Komisji Europejskiej publikowane od 2014 r., na podstawie danych dostarczanych Komisji przez każde państwo członkowskie UE. Ostatni taki raport, na moment oddania do druku niniejszej publikacji, został sporządzony za 2021 r. Źródło to, choć z założenia dość obszerne tematycznie, nie jest jednak kompletne. Jego zawartość zależy przede wszystkim od współpracy poszczególnych państw. W raporcie znajdzie się to, co dane państwo przekaże.

Analiza raportów pokazała, że im bardziej ogólne zagadnienie (jak np. ogólna liczba wydanych ENA czy liczba osób faktycznie przekazanych w ramach ENA) tym kompletność odpowiedzi uzyskanych od państw członkowskich jest większa. Zmniejsza się ona wraz ze zwiększeniem poziomu szczegółowości zagadnień (jak wskazanie danych liczebnych o konkretnych typach przestępstw będących podstawą przekazania osoby w ramach ENA, czy powodach nieprzekazania osoby poszukiwanej).

Mimo braku kompletności, to w zasadzie jedyne źródło, które pozwala zorientować się, jak statystycznie wygląda stosowanie ENA w całej UE, a tym samym pozwala porównać praktykę krajową z praktyką europejską. Dlatego też, pamiętając o wspomnianych ograniczeniach, zdecydowaliśmy się na jego analizę. Każdorazowo przy tabelach i wykresach będziemy informować, czy prezentowane dane pochodzą od wszystkich państw UE czy jedynie od wybranych. Szczegółowy wykaz zamieszczamy w tabelach w aneksie.

Wyjaśnić również należy, że dane polskie publikowane w raportach Komisji Europejskiej różnią się nieco od danych publikowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Nie wiadomo z czego wynikają te różnice. Można jedynie przypuszczać, że mimo raportowania danych za ten sam okres, dane są zbierane i publikowane w innym czasie – dane Ministerstwa Sprawiedliwości zwykle w I kwartale po zakończonym okresie sprawozdawczym, zaś dane Komisji Europejskiej – różnie, np.: w I półroczu po okresie sprawozdawczym (jak np. w sprawozdaniu za 2021 r.) lub w okresie 0,5–1,5 roku po okresie sprawozdawczym (jak np. w sprawozdaniu za 2014 r.). Dłuższy okres zbierania danych może uwzględniać ewentualne korekty poczynione w statystykach, a to może zadziałać w dwie strony: zmniejszeniem lub zwiększeniem liczby spraw za danych rok. Może się bowiem zdarzyć, że pewne sprawy np. omyłkowo nie zostaną zakwalifikowane w systemie biurowości sądowej jako sprawy dotyczące ENA lub wręcz odwrotnie – zostały pierwotnie jako takie zakwalifikowane. Wydaje się to dość prawdopodobne, zwłaszcza że sprawy dotyczące ENA rejestrowane są w sądach w wydziałach karnych pod sygnaturą Kop, łącznie z innymi, które zostały wymienione w § 385¹ zarządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie

¹ Zarządzenie Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, Dz.Urz. MS 2019, poz. 138 z późn. zm.

organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, tzw. instrukcji sądowej. Jest ich bardzo dużo, zdaniem jednego z naszych ekspertów, blisko 20:

z tego, co ja to kiedyś liczyłem to mamy gdzieś około 17 różnych rodzajów postępowań oprócz europejskich nakazów aresztowania i łączących się z nimi wniosków o rozszerzenie ścigania na etapie późniejszym. Są to wnioski o przejmowanie kar z zagranicy, przekazywanie kar za granicę, przejmowanie i przekazywanie ścigania karnego... przekazywanie osób na wnioski ekstradycyjne... sporządzanie wniosków ekstradycyjnych i ściąganie osób do Polski na wnioski ekstradycyjne. Oprócz tego są orzeczenia przypadku... orzeczenia o przekazaniu kary z warunkowym zawieszeniem jej wykonania... no i kary pieniężne, ale w wysokich nominałach... (ENA_E_28).

Może się zatem zdarzyć, że jako sprawy ENA zostaną policzone np. sprawy dotyczące ekstradycji lub odwrotnie. Wydaje się to prawdopodobne zwłaszcza w przypadku Irlandii i Danii, które nie uczestniczyły w ENA od samego początku funkcjonowania tej procedury. Różnice w danych można również tłumaczyć ewentualnymi różnicami w definicjach pojęć używanych w danych statystycznych gromadzonych przez Ministerstwo Sprawiedliwości oraz Komisję Europejską. Źródła te jednak nie pozwalają na żadne pewne wnioski. Wyjaśnienia te pokazują, jak istotne jest przemyślane podejście do analizy danych statystycznych. Bezrefleksyjne analizy mogą bowiem przynieść więcej szkód niż pożytku, co nie oznacza, że nie należy z nich korzystać. Są bowiem cennym źródłem pokazującym dane zjawisko w bardzo generalnym ujęciu.

Dane Komisji Europejskiej pozwalają m.in. na analizę na poziomie każdego z państw członkowskich UE:

- liczby ogółem wydanych ENA, wraz z uwzględnieniem etapu postępowania: przygotowawczego oraz wykonawczego;
- liczby ENA wydanych wobec osób, które dopuściły się poszczególnych przestępstw, takich jak: terroryzm (*terrorism*), przestępstwa narkotykowe (*drug offences*), przestępstwa seksualne (*sexual offences*), nielegalny obrót bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi (*firearms/explosives*), kradzież i zniszczenie mienia (*theft offences and criminal damage*), oszustwo i korupcję (*fraud and corruption offences*), fałszowanie waluty euro (*counterfeiting the Euro*), zabójstwo (*homicide/fatal offence*), ciężki uszczerbek na zdrowiu (*non-fatal offences against the person*), handel ludźmi (*trafficking in human being*), inne;

- liczby wydanych ENA zakończonych skutecznym przekazaniem osoby;
- liczby osób aresztowanych na podstawie ENA;
- liczby wszczętych procedur w związku z otrzymaniem ENA z innych państw;
- liczby osób faktycznie przekazanych do innych państw, w tym osób, które wyraziły zgodę na przekazanie oraz takiej zgody nie wyraziły;
- średniego czasu trwania procedury przekazania, w sprawach, w których osoba przekazywana wyraziła zgodę oraz w których takiej zgody nie było;
- liczby spraw, w których odmówiono wykonania;
- liczby spraw, w których przyczyną odmowy wykonania ENA były poszczególne przesłanki bezwzględne i fakultatywne;
- liczby spraw, w których, zgodnie z art. 17 ust. 4 decyzji ramowej, został przekroczony 90-dniowy termin na wydanie decyzji w sprawie wykonania ENA, w tym liczby spraw, w których Eurojust został poinformowany o przekroczeniu terminu;
- liczby spraw, w których nie doszło do przekazania w ramach ENA z powodu niedotrzymania terminów określonych w art. 23 ust. 2 decyzji ramowej, w tym liczby osób, które zostały z tego powodu zwolnione na podstawie art. 23 ust. 5 decyzji ramowej;
- liczby wykonanych ENA;
- liczby spraw, w których organy sądowe danego państwa zwróciły się o gwarancję na mocy art. 5 ust. 2 decyzji ramowej.

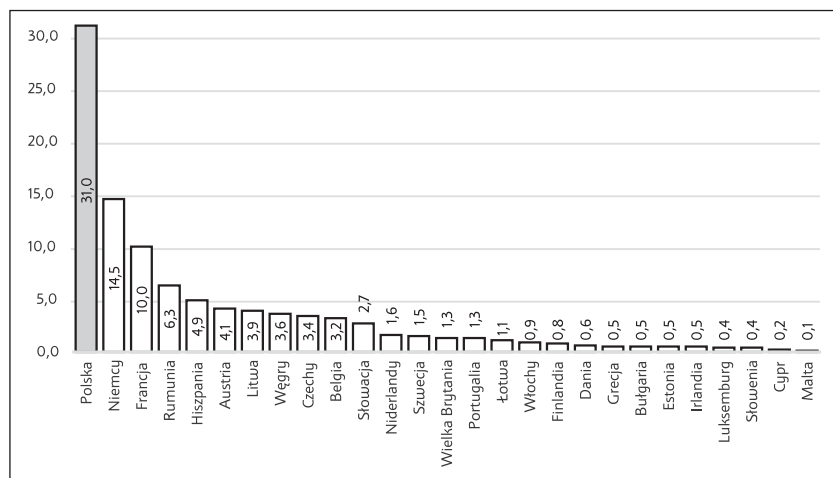
Ostatnim źródłem jest sprawozdanie Eurojustu za 2021 r., w którym zostały opublikowane dane za lata 2007–2021. Dane te odnoszą się jednak do wąskiego zakresu spraw dotyczących ENA – tylko tych, w których przedstawiciele krajowi państw członkowskich zwrócili się do Eurojust z prośbą o pomoc.

3.2. Skala stosowania ENA w UE

3.2.1. Wydawanie ENA

W latach 2005–2021 w całej Unii Europejskiej wydano łącznie 233 543 ENA, z czego 99 900 w latach 2005–2013, a 133 643 w latach 2014–2021. Rozróżnienie to jest o tyle istotne, że za pierwszy okres Parlament Europejski opublikował jedynie zbiorczy raport pokazujący praktykę stosowania ENA na bardzo ogólnym poziomie. Brakuje więc dokładnych danych pochodzących od każdego państwa za każdy rok. Dlatego też okres ten nie został włączony do prowadzonych analiz. Niemniej jednak z uwagi na fakt, że pokazuje on dużą zmianę w zakresie stosowania ENA, głównie przez Polskę, uznaliśmy za stosowne przyjąć go właśnie za punkt wyjścia do dalszych analiz. W latach 2005–2013 Polska przodowała pod względem liczby wydanych ENA.

Wykres 1. Liczba ENA wydanych przez poszczególne państwa członkowskie w latach 2005–2013 w tysiącach²

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *European Arrest Warrant (EAW), At a glance Infographic – 23/06/2014*, <https://www.europarl.europa.eu/EPRS/140803REV1-European-Arrest-Warrant-FINAL.pdf> [dostęp: 28.06.2024].

² Wykres nie uwzględnia danych z Chorwacji, jak również danych pozostałych państw za wybrane lata.

Było ich 31 000, co stanowiło 1/3 ENA wydanych w całej UE. Na drugim miejscu z ok. 15% udziałem znalazły się Niemcy, a na trzecim (10%) Francja – por. wykres 1.

W raporcie Parlamentu Europejskiego czytamy, że duża liczba wydanych przez Polskę ENA wynika z faktu, że instrument ten był wykorzystywany także w sprawach o drobne przestępstwa, innymi słowy pojawił się zarzut jego nadużywania przez Polskę. Potwierdzają to dotychczas przeprowadzone badania akt spraw sądowych o ENA z 2008, 2011³ oraz 2012–2016⁴, z których wynika, że ENA był wydawany przede wszystkim w sprawach o przestępstwa przeciwko mieniu (głównie o kradzieże i oszustwa). Decyzja ramowa bezpośrednio nie zabrania wydawania ENA w tego typu sprawach, choć może to być interpretowane jako sprzeczne z zasadą wzajemnego zaufania. Istotne są jednak inne czynniki pokazujące m.in. jak bardzo poważny był popełniony czyn (np. jak bardzo wysoka była wyrządzona szkoda czy wymierzona kara), czy na ile przekazanie w ramach ENA powoduje rozpad życia osoby przekazywanej. Chodzi tu przede wszystkim o przypadki, w których wykonanie ENA następuje po kilkunastu latach od popełnionego czynu do kraju, z którym po takim okresie osoby przekazywanej nie łączą żadne więzi⁵. Jej życie bowiem zaczęło się na nowo w innym miejscu, z innymi ludźmi. Kwestia rozpadu więzi wskutek przekazania w ramach ENA pojawiła się także w badaniu Polaków przebywających w więzieniach w Irlandii Północnej. Badani, z uwagi na silniejsze więzi z Irlandią, preferowali możliwość odbycia kary właśnie tam aniżeli w Polsce⁶.

Dotychczasowe badania pokazują, że większość ENA wydano w sprawach, w których wymiar orzeczonej kary nie przekraczał 2 lat pozbawienia wolności. Pojawiły się także ENA wydane w stosunku do osób, wobec których wykonanie kary pozbawienia wolności zostało

³ T. Gardocka, *Europejski Nakaz Aresztowania. Analiza polskiej praktyki występowania do innych państw Unii Europejskiej z wnioskiem o wydanie osoby trybem europejskiego nakazu aresztowania*, Warszawa 2011, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/AR_Gardocka-T_-ENA-2011.pdf [dostęp: 28.06.2024].

⁴ *Praktyka stosowania europejskiego nakazu aresztowania w Polsce jako państwie wydającym. Raport krajowy*, Warszawa 2018.

⁵ W. Klaus, J. Włodarczyk-Madejska, D. Wzorek, *In the pursuit of justice...*, s. 101, 106–108.

⁶ A. Martynowicz, *Power, pain, adaptations and resistance in a 'foreign' prison: The case of Polish prisoners incarcerated in Northern Ireland*, „Justice, Power and Resistance” 2018, t. 2, nr 2, s. 281–282. Więcej piszemy o tym w podrozdziale 7.5.

warunkowo zawieszono⁷. W związku z powyższym Polska otrzymała zalecenia od Komisji Europejskiej co do respektowania zasady proporcjonalności przy wydawaniu ENA. Zalecenia te nie były w żadnym stopniu wiążące⁸. Mimo to, przeprowadzone przez nas badania i analizy pokazują, że zaszły pewne istotne zmiany w tej kwestii. Eksperti z sądów, z którymi przeprowadziliśmy wywiady tłumaczyli, że praktykują wydawanie ENA w sprawach o czyn zagrożony karą co najmniej 1,5 roku pozbawienia wolności, a wynika to z indywidualnej praktyki, która z założenia ma być zgodna z zasadą proporcjonalności:

takie tu ustalenia były... to chyba wynikało z tego, żeby – zasada proporcjonalności na pewno... i żeby też nie angażować organów zagranicznych w ściganie przestępców, którzy nie będą w jakiś sposób... potem mogli by być wydaleny do Polski. [...] nie wydawaliście Europejskich Nakazów Aresztowania na pijanych kierowców (ENA_E28).

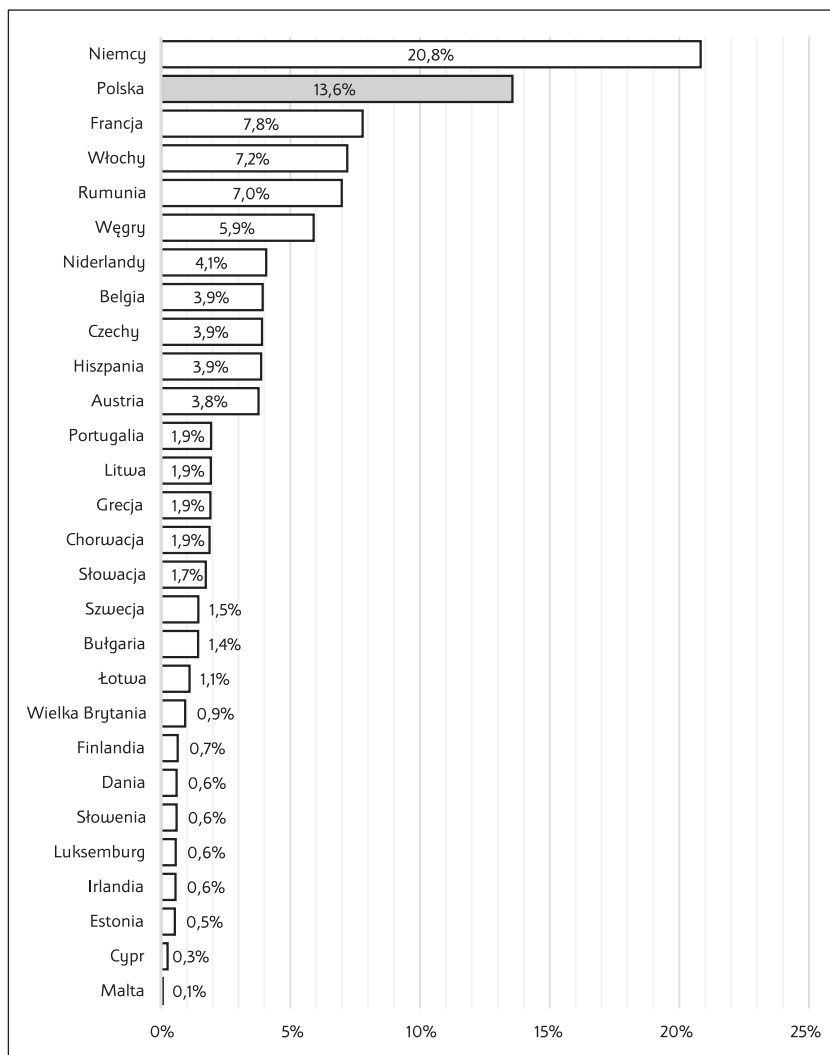
Niestety nie wiemy w ilu sądach praktyka taka, naszym zdaniem słuszna, ma miejsce. Patrząc jednak na dane statystyczne, można wnioskować, że w co najmniej połowie, w której ENA są wydawane. Udział Polski w wydawanych ENA w latach 2014–2021 zmniejszył się bowiem ponaddwukrotnie. W okresie tym w całej UE wydano łącznie 133 643 ENA. Za wydanie ponad połowy z nich odpowiada pięć państw: Niemcy, Polska, Francja, Włochy, Rumunia. Najwięcej jednak, bo jedną piątą wydali Niemcy. Polska znalazła się na drugim miejscu (14%). Odsetek ENA wydanych przez Francję, Włochy i Rumunię był podobny. Listę tę zamykają państwa, które w analizowanym okresie odpowiadały za wydanie mniej niż 1% wszystkich ENA (por. wykres 2.). Zmiana uszeregowania Polski w tym rankingu wynikać może nie tylko z faktycznie mniejszej liczby ENA wydawanych przez Polskę, ale także z większej aktywności Niemiec. W latach 2019–2020 udział ENA wydawanych przez Niemcy przekroczył 30% – por. wykres 2.

⁷ *Praktyka stosowania...*, s. 23.

⁸ W. Klaus, J. Włodarczyk-Madejska, D. Wzorek, *In the pursuit of justice...*, s. 101.

Wykres 2. Udział ENA wydanych przez poszczególne państwa członkowskie w latach 2014–2021⁹

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, https://e-justice.europa.eu/content_european_arrest_warrant-90-en.do [dostęp: 28.06.2024].

⁹ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabela 15. (w aneksie).

Liczba wydawanych ENA w UE od 2005 do 2021 r. była zmienna. Chcemy wyjaśnić pewną wątpliwość co do danych za lata 2005–2013 podanych przez Parlament Europejski. Naszym zdaniem nie są to dane dokładne, lecz zaokrąglone. Należy mieć to na uwadze przy ich, zwłaszcza szczegółowej, analizie. O ile w latach 2005–2006 liczba ENA wydanych w UE oscylowała w granicach 7 tys., tak już w 2007 r. nastąpił niemal dwukrotny wzrost – do ok. 12 tys. Tendencja wzrostowa utrzymała się do 2009 r., po czym widoczny jest systematyczny spadek, do ok. 10 tys.¹⁰ Od 2014 r. liczba wydawanych ENA była dużo wyższa – około 15 tys. rocznie.

W latach 2014–2017 liczba ta wzrastała średnio rocznie o 5%. W 2018 r. nastąpił niewielki spadek. Z kolei w 2019 r. liczba wydanych ENA zwiększyła się o ok. 15% w stosunku do roku poprzedniego. Za wzrost ten odpowiada wzrost liczby ENA zaraportowanych przez Niemcy (o blisko 2,5 tys. więcej niż w 2018 r.). Wzrost ten wynikał z ponownego wydania nakazów pierwotnie wydanych przez niemieckich prokuratorów, które w myśl art. 6 ust. 1 decyzji ramowej nie są organem sądowym¹¹, co jest zgodne z wyrokiem TSUE z dnia 27 maja 2019 r. w połączonych sprawach C-508/18 i C82/19 PPU¹².

Można powiedzieć, że dość istotny, ponad 20%, spadek w 2020 r. jest powrotem do sytuacji sprzed 2019 r., a tym samym do w miarę podobnej liczby wydawanych ENA. W latach 2020–2021 wydano ich nieco mniej aniżeli w latach 2014–2018, na co wpływ mogła mieć pandemia COVID-19¹³. Chcąc porównać liczbę wydanych ENA w latach 2005–2013 z liczbą ENA wydanych w latach 2014–2021 można powiedzieć, że ten drugi okres charakteryzuje się zdecydowanie większą liczbą ENA. Może to oznaczać faktyczny wzrost liczby ENA wydawanych przez państwa UE, ale nie musi. Może to być efekt dokładniejszej

¹⁰ *European Arrest Warrant (EAW). At a glance Infographic – 23/06/2014*, <https://www.europarl.europa.eu/EPRS/140803REV1-European-Arrest-Warrant-FINAL.pdf> [dostęp: 8.07.2024].

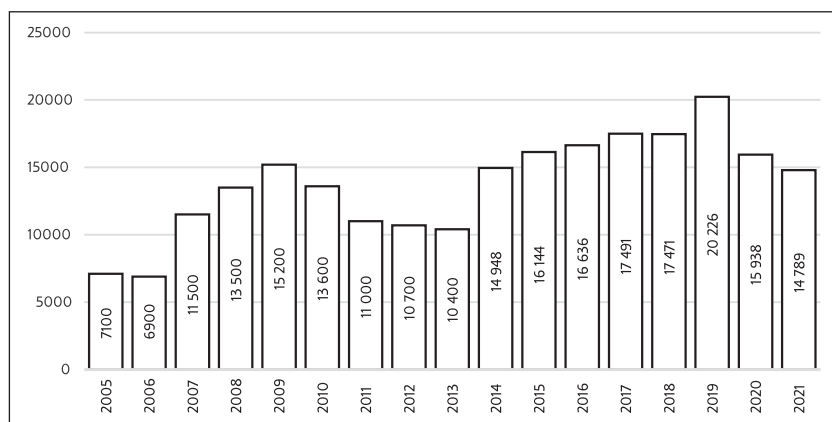
¹¹ Commission Staff Working Document Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, 2019, SWD(2021) 227 final (6 August 2021), https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/law/search_law/documents/eaw_statistics_2019_swd_2021_227_final_08_2021_en.pdf [dostęp: 7.12.2022].

¹² Zob. rozdział 2.

¹³ Commission Staff Working Document Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, SWD(2022) 417 final, Brussels 2020, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15817-2022-INIT/en/pdf> [dostęp: 28.06.2024].

i kompletniejszej raportowości ze strony poszczególnych państw członkowskich UE do Komisji Europejskiej.

Wykres 3. Liczba ENA wydana ogółem przez państwa członkowskie UE w latach 2005–2021¹⁴

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt. oraz *European Arrest Warrant (EAW). At a glance Infographic – 23/06/2014*, dz.cyt.

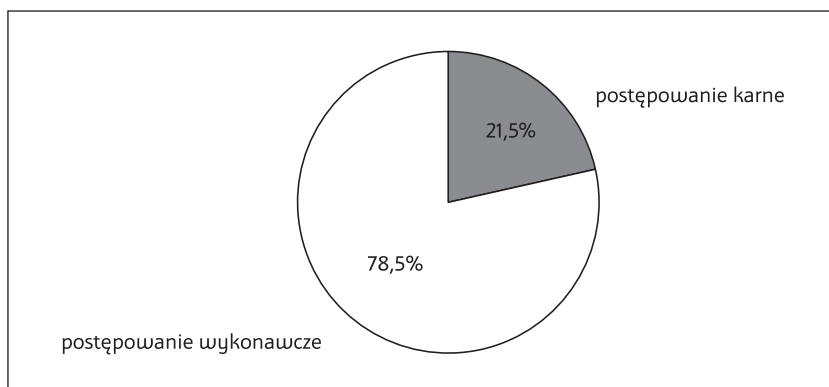
Więcej państw członkowskich UE wydaje nakazy do przeprowadzenia postępowania karnego aniżeli postępowania wykonawczego. Dla przykładu w 2021 r., spośród 22 państw, które przekazały dane Komisji Europejskiej, ENA wydane do przeprowadzenia postępowania karnego dominowało w 13 państwach, na etapie postępowania wykonawczego w 5, w 4 natomiast różnice w tym zakresie były relatywnie niewielkie. Polska, obok Belgii, Węgier, Włoch i Rumunii znalazła się w grupie państw, w których dominują ENA wydawane na etapie wykonawczym, a zatem głównie do poszukiwania osób do odbycia kary pozbawienia wolności¹⁵. Mimo dominacji państw, które wydają ENA do przeprowadzenia postępowania karnego, liczba ENA wydanych

¹⁴ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabela 15. w aneksie.

¹⁵ Statistics on the practical operation of the European arrest warrant in 2021, Commission Staff Working Document SWD(2023)0262, [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=SWD\(2023\)0262&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=SWD(2023)0262&l=en) [dostęp: 28.06.2024].

na tym etapie jest zdecydowanie niższa. W latach 2014–2021 to nieco ponad 20% ENA. Blisko 80% z kolei zostało wydanych na etapie postępowania wykonawczego (por. wykres 4.).

Wykres 4. Etap postępowania, na którym wydano ENA we wszystkich państwach członkowskich UE w latach 2014–2021¹⁶

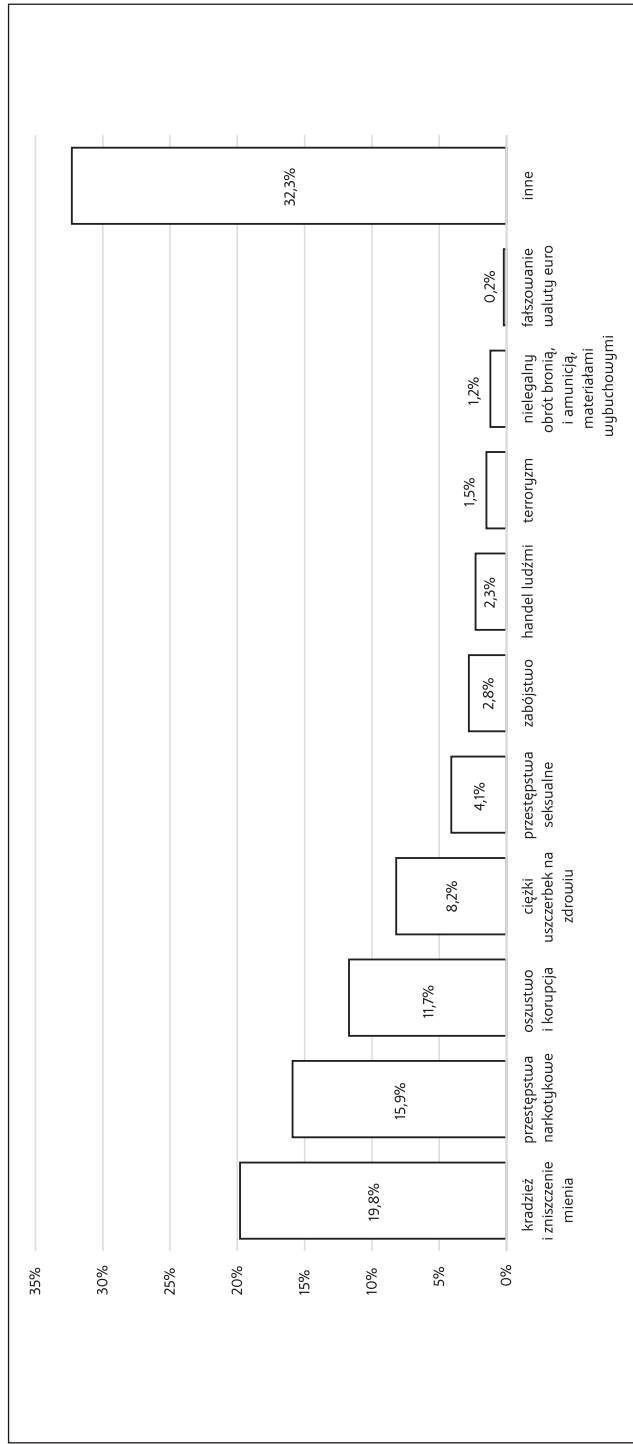
Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

W 2021 r. państwa członkowskie UE wydawały najczęściej ENA w stosunku do osób, które dopuściły się kradzieży i zniszczenia mienia (19,8%), przestępstw narkotykowych (15,9%) oraz oszustwa i korupcji (11,7%). Przestępstwa najpoważniejsze, jak zabójstwo, handel ludźmi, terroryzm czy nielegalny obrót bronią, amunicją lub materiałami wybuchowymi stanowiły niewielki odsetek – ok. 1–3 – por. wykres 5.

Rozkład przestępstw, będących podstawą wydania ENA zmienił się na przestrzeni analizowanych lat. Porównując skrajne lata (2014 i 2021) można powiedzieć, że zmniejszył się odsetek kradzieży i zniszczenia mienia (o 8,7 p.p.), oszustwa i korupcji (o 6 p.p.), ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (o 1,2 p.p.), zabójstwa (o 1 p.p.), handlu ludźmi i fałszowania waluty euro (o 0,1 p.p.). Zwiększył się z kolei odsetek przestępstw narkotykowych (o 4,5 p.p.), przestępstw seksualnych (o 1,5 p.p.), terroryzmu (0,7 p.p.) – por. wykres 6.

¹⁶ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabele 15. i 16. w aneksie.

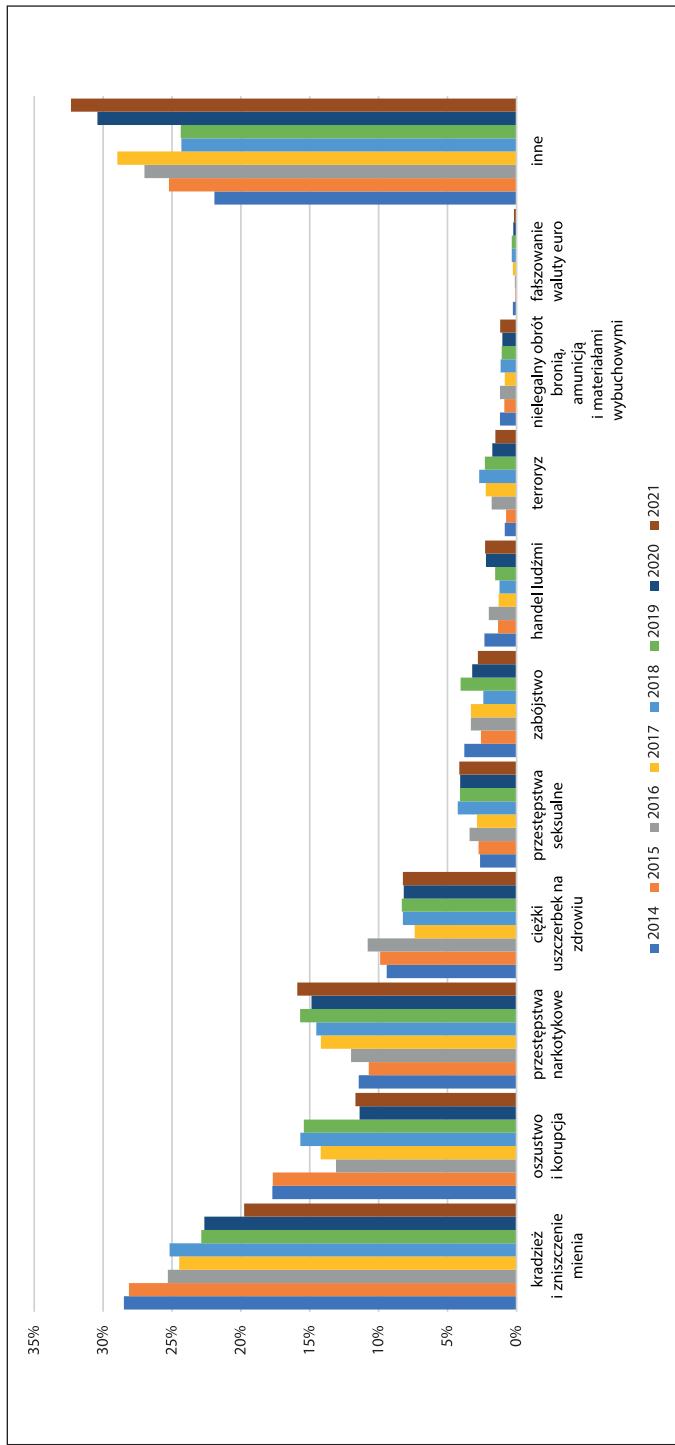
Wykres 5. Przepięstwa bęące podstawę wydania ENA w państwach członkowskich UE w roku 2021¹⁷

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant in 2021, Commission Staff Working Document, SWD(2023)0262, [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=SWD\(2023\)0262&lc=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=SWD(2023)0262&lc=en) [dostęp: 28.06.2024].

¹⁷ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabele 17–27 w aneksie.

Wykres 6. Przestępstwa będące podstawą wydania ENA w państwach członkowskich UE w latach 2014–2021 w %¹⁸

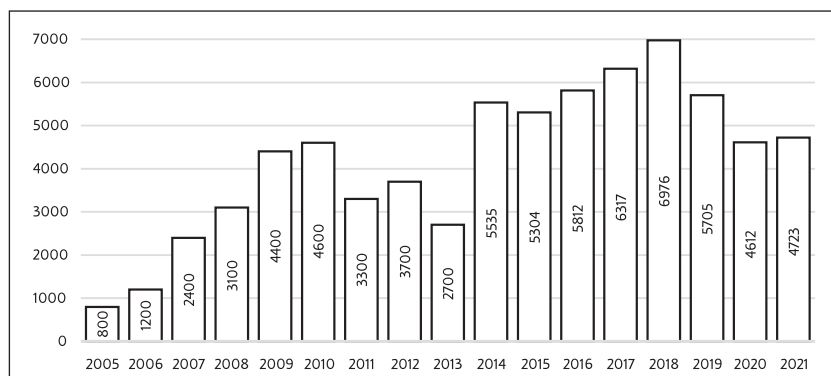
Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

¹⁸ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabele 17–27 w aneksie.

W poprzednich latach (2012–2013) ENA było najczęściej wydawane za kradzież (23%) i oszustwo (21%). Udział tych przestępstw był jednak znacznie wyższy niż w latach następnych. Na trzecim miejscu znalazło się przestępstwo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (11%), dalej rozbój (9%) i handel narkotykami (8%). Udział pozostałych był znikomy¹⁹.

Można zatem powiedzieć, że zaszły dość istotne zmiany w zakresie struktury przestępstw, za które osoby poszukiwane są za pomocą ENA. Obecnie, coraz częściej ENA jest wydawane za przestępstwa narkotykowe. Coraz rzadziej natomiast za kradzież i zniszczenie mienia oraz oszustwo i korupcję. Co do pozostałych rodzajów przestępstw można mówić o względnej stabilizacji.

Wykres 7. Liczba ENA zakończonych skutecznym przekazaniem osób w całej UE w latach 2005–2021²⁰

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

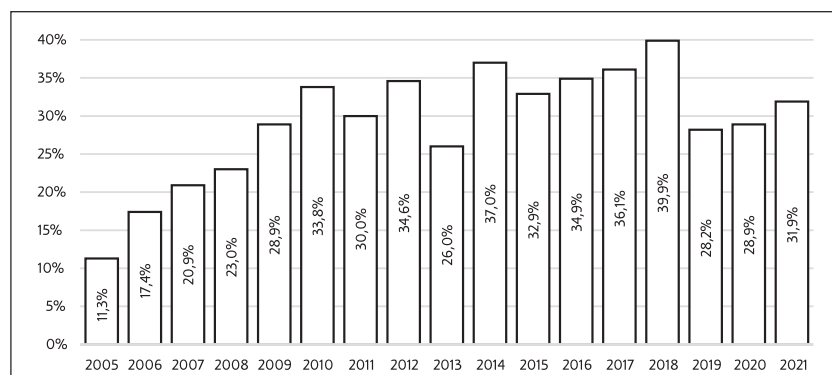
Podobnie jak w przypadku danych prezentowanych na wykresie 3., także tu aktualna pozostaje nasza wątpliwość co do przekazania przez Parlament Europejski w raporcie za lata 2005–2013 danych zaokrąglonych. Kształt wykresu dotyczący liczby ENA zakończonych przekazaniem osoby poszukiwanej w całej UE w latach 2005–2021 jest podobny do kształtu wykresu 3. prezentującego liczbę ENA wydanych w tym okresie w całej UE. Prowadzi to do dość oczywistego wniosku,

¹⁹ *European Arrest Warrant (EAW). At a glance Infographic – 23/06/2014.*

²⁰ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabela 28 w aneksie.

mianowicie im wyższa liczba ENA wydanych w danych roku tym wyższa liczba ENA zakończonych przekazaniem osób poszukiwanych. Rok 2005 charakteryzuje najmniejsza liczba ENA zakończonych przekazaniem osób poszukiwanych (poniżej 1000), zaś 2018 – największa (niemal 7 tys.). Ostatnie analizowane lata (2020–2021) pokazały, że liczba ENA zakończonych w ten sposób jest dość stabilna i wynosi ok. 4,5–5 tys. – por. wykres 7.

Wykres 8. Odsetek ENA zakończonych przekazaniem osoby w stosunku do liczby wydanych ENA w całej UE w latach 2005–2021²¹

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt. oraz *European Arrest Warrant (EAW). At a glance Infographic – 23.06.2014*, dz.cyt.

Zestawienie liczby ENA zakończonych przekazaniem osób poszukiwanych w danym roku do liczby ENA wydanych za ten sam okres pozwala na sprawdzenie jednej z miar efektywności ENA²². Średnio w całej UE w latach 2005–2021 instrument ten był efektywny w ok. 30%. W niektórych latach efektywność ta osiągała nieco wyższy poziom (do

²¹ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabele 16 i 28 w aneksie.

²² J. Włodarczyk-Madejska, D. Wzorek, *Is the EAW efficient?* [w:] J.A. Brandariz, W. Klaus, A. Martynowicz (red.), *Forced Mobility of EU Citizens. Transnational Criminal Justice Instruments and the Management of 'Unwanted' EU Nationals*, London 2023, s. 122–123, <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781003254584-7/eaw-efficient-justyna-w%C5%82odarczyk-madejska-dominik-wzorek> [dostęp: 8.07.2024].

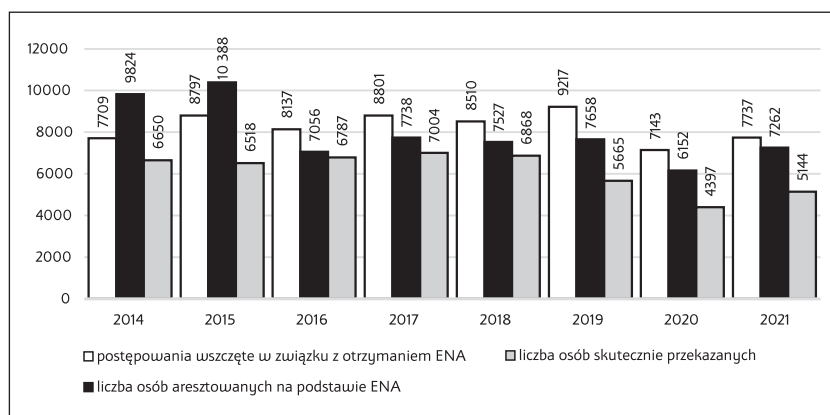

ok. 40% w latach: 2014, 2017–2018), w innych z kolei zdecydowanie niższy (poniżej 20% w latach 2005–2006, między 21 a 25% w latach 2007–2008). Znacznie niższe odsetki, świadczące o mniejszej efektywności widoczne są w początkowych latach funkcjonowania procedury ENA. Od 2010 r., z niewielkimi wyjątkami (w latach 2013, 2019–2020) efektywność ENA przekracza 30% – por. wykres 8.

3.2.2. Wykonywanie ENA

W całym analizowanym okresie liczba postępowań wszczętych w związku z otrzymaniem ENA utrzymywała się na względnie stabilnym poziomie – od ok. 7,5 do ok. 9 tys. rocznie. Średnio rocznie ok. 8 tys. osób było aresztowanych, z czego średnio ok. 80% przekazywano. Poziom skuteczności nieco różnił się w analizowanym okresie. Najniższy był w latach 2014–2015 (między 60 a 70%). Można by uznać, że jednym z powodów tak niskiej skuteczności jest niejako zaległość z lat ubiegłych – sprawy nie zakończyły się w roku, w którym zostały zainicjowane (zatrzymanie nastąpiło w kolejnym roku po wszczęciu postępowania) – por. wykres 9.

Wykres 9. Liczba postępowań wszczętych w związku z otrzymaniem ENA, osób aresztowanych oraz skutecznie przekazanych w całej UE w latach 2014–2021²³

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

²³ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabele 29–31 w aneksie.

Skuteczność przekazania w ramach ENA, jeśli w ogóle, to tylko w niewielkim stopniu zależy od zgody osób poszukiwanych w ramach ENA na ich przekazanie. Potwierdzają to dane zawarte w tabeli 2. Wynika z nich, że skuteczne przekazanie miało miejsce w ok. 50% przypadków, w których osoby poszukiwane w ramach ENA wyraziły zgodę na przekazanie oraz w ok. 50%, w których takiej zgody nie było. W latach 2014–2021 nieco częściej wszczęte postępowanie kończyło się skutecznym przekazaniem w sytuacji braku zgody osoby przekazywanej (wyjątkiem są lata 2019–2020) – por. tabela 2.

Tabela 2. Liczba osób przekazanych w zależności od udzielonej zgody w całej UE w latach 2014–2021²⁴

Rok	Liczba osób przekazanych w ramach ENA	Liczba osób, które wyraziły zgodę na przekazanie	% przekazania, w których osoba przekazywana wyraziła zgodę
2014	6650	3182	47,8%
2015	6518	3207	49,2%
2016	6787	3251	47,9%
2017	7004	3237	46,2%
2018	6868	2939	42,8%
2019	5665	2928	51,7%
2020	4397	2266	51,5%
2021	5144	2449	47,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Zgoda na przekazanie osoby w ramach ENA ma jednak znaczenie dla czasu trwania procedury przekazania. W przypadku zgody procedura taka trwa średnio niemal trzykrotnie krócej – 22,7 dnia, jeśli zgoda została udzielona oraz 65,7 dnia, gdy takiej zgody nie było – por. tabela 3.

²⁴ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabele 31. i 32. aneksu.

Tabela 3. Średni czas trwania postępowania w dniach w UE w latach 2014–2021 w zależności od zgody osoby przekazywanej w ramach ENA²⁵

Rok	Czy była zgoda osoby przekazywanej?	
	TAK	NIE
2014	18,1	61,0
2015	14,3	55,8
2016	15,8	50,4
2017	15,0	40,1
2018	16,4	45,1
2019	16,7	55,8
2020	44,6	111,7
2021 ²⁶	44,6	111,7
Minimum	1,0	4,0
Maksimum	521,0	907,0
Średnia	22,7	65,7
Mediana	14,0	42,3

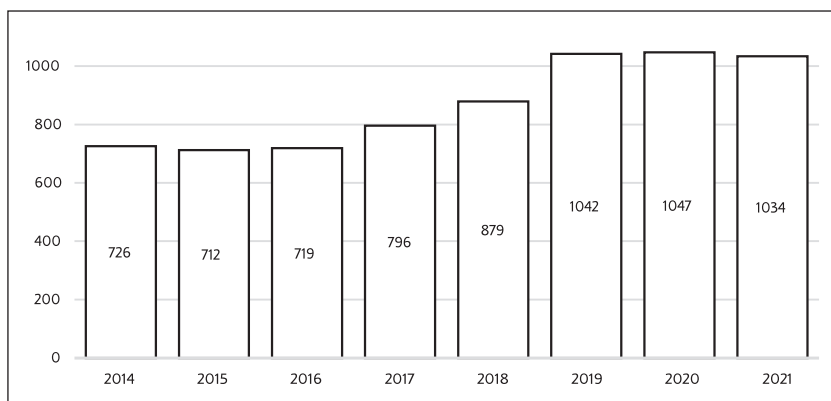
Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

W latach 2014–2021 w UE wydano łącznie 6955 odmów wykonania ENA. Liczba ta rozkłada się w miarę proporcjonalnie na poszczególne lata. Do 2016 r. liczba ta oscylowała w granicach 700, zaś od 2017 r. widoczny jest jej wzrost. W ostatnich latach (2019–2021) przekracza tysiąc rocznie – por. wykres 10.

Liczba odmów stanowi niespełna 11% liczby wszczętych postępowań w związku z otrzymaniem ENA. Nieco niższe odsetki (do 10%) zanotowano w latach 2014–2017. Z kolei w latach 2020–2021 odsetek ten jest bliski 15% – por. tabela 4.

²⁵ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabele 33. i 34. w aneksie.

²⁶ Wartości za lata 2020–2021, choć wydaje się to mało prawdopodobne, w sprawozdaniach Komisji Europejskiej są identyczne.

Wykres 10. Liczba odmów wykonania ENA w UE w latach 2014–2021²⁷

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 4. Liczba wszczętych postępowań oraz odmów wykonania ENA w UE w latach 2014–2021²⁸

Rok	Liczba wszczętych postępowań w związku z otrzymaniem ENA	Liczba odmów wykonania ENA	% odmów w stosunku do wszczętych postępowań
2014	7709	726	9,4%
2015	8797	712	8,1%
2016	8137	719	8,8%
2017	8801	796	9,0%
2018	7419	879	11,8%
2019	9217	1042	11,3%
2020	7133	1047	14,7%
2021	7737	1034	13,4%
Ogółem	64 950	6955	10,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

²⁷ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabela 35. w aneksie.

²⁸ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabele 30. i 35. aneksu.

Najwięcej odmów pochodzi od państw, w których liczba wszczętych postępowań w związku z otrzymaniem ENA jest największa. Są to przede wszystkim Niemcy. Państwo to opowiada za niemal 30% wszystkich odmów wydanych w UE w latach 2014–2021. Kolejne miejsca, choć z dużo niższymi wartościami, zajmują: Polska (8,5%), Rumunia (8,3%), Francja (8,1%), Czechy (5,4%), Hiszpania (5,2%). Udział pozostałych państw nie przekroczył 5%.

Najczęściej przyczyną odmowy wykonania ENA są przesłanki fakultatywne (więcej na ten temat przeczytasz w rozdziale 2). Stanowiły one ponad 98% ogółu przyczyn odmów wykonania ENA w UE w latach 2014–2021. Przesłanki obligatoryjne stanowiły niespełna 2%. Dominuje wśród nich *ne bis in idem* (ponad 60%). Wśród przesłanek fakultatywnych najczęściej pojawiają się dwie: wykonanie kary nastąpiło w państwie wykonującym ENA (niemal 30%) oraz rozprawa odbyła się bez stawienia osoby poszukiwanej (14%). W ok. 9% spraw przyczyną odmowy były prawa podstawowe, a w ponad 6% brak podwójnej karalności oraz zbieg wniosków. Pozostałe przesłanki fakultatywne pojawiały się w mniej niż 5% – por. tabela 5.

Tabela 5. Przyczyny odmów wykonania ENA w UE w latach 2014–2021²⁹

Przesłanki odmowy wykonania	N	%
Obligatoryjne	105	1,6%
<i>Ne bis in idem</i> ³⁰	65	61,9%
Przestępstwo jest objęte amnestią w państwie wykonującym ENA	21	20,0%
Brak osiągnięcia wieku odpowiedzialności karnej	19	18,1%
Fakultatywne	6513	98,4%
Wykonania kary podjęło się państwo wykonujące ENA	1931	29,6%
Rozprawa odbyła się bez stawienia osoby poszukiwanej	911	14,0%
Prawa podstawowe	554	8,5%
Brak podwójnej karalności	408	6,3%
Zbieg wniosków	395	6,1%
Brak uzupełnienia dodatkowych żądanych informacji	266	4,1%
Przedawnienie ścigania lub kary	258	4,0%

²⁹ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabele 36–56 aneksu.

³⁰ Kategoria ta uwzględnia również transnarodowy *ne bis in idem*.

Tabela 5. Przyczyny odmów wykonania ENA w UE w latach 2014–2021

Przesłanki odmowy wykonania	N	%
Treść ENA niezgodna z decyzją ramową	226	3,5%
Postępowanie toczy się w wykonującym państwie członkowskim	146	2,2%
Brak gwarancji powrotu obywatela/rezydenta w celu odbycia kary	136	2,1%
Wykluczone ściganie za to samo przestępstwo w państwie wykonującym ENA	61	0,9%
Wyrok krótszy niż 4 miesiące	60	0,9%
Wobec jednej osoby wydano więcej niż jeden ENA (konflikt interesów)	48	0,7%
Maksymalna kara nie dłuższa niż 12 miesięcy	31	0,5%
Brak gwarancji rewizji w odniesieniu do kary dożywotniego pozbawienia wolności	5	0,1%
Przywilej lub immunitet	1	0,0%
Inne	1076	16,5%
Ogółem	6618	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

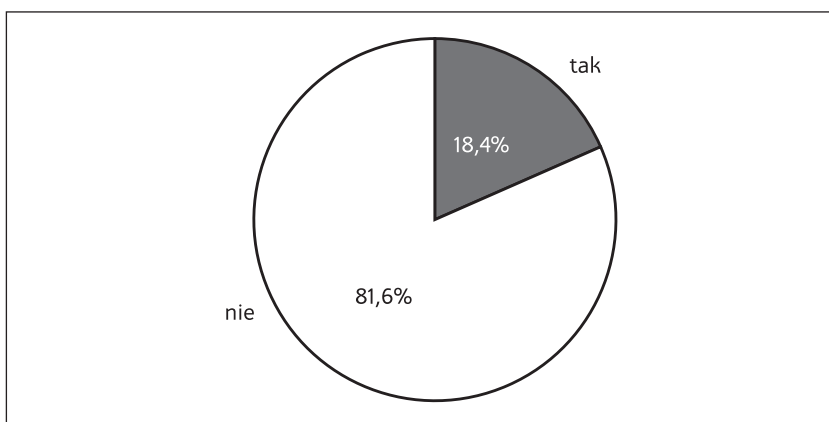
W Polsce częściej niż w całej UE przyczyną odmów są przesłanki obligatoryjne – 8%. Najczęściej pojawia się *ne bis in idem*. Warto wspomnieć, że w analizowanym okresie Polska odmówiła wykonania ENA z uwagi na amnestię w 9 przypadkach, co stanowi niemal połowę odmów z tego właśnie powodu w całej UE. Różnice są widoczne przy przesłankach fakultatywnych. W latach 2014–2021 w blisko połowie spraw przyczyną odmowy był fakt, że wykonania kary podjęło się państwo wykonujące ENA. W co piątej sprawie ENA nie zostało wykonane z uwagi na zasadę braku podwójnej karalności. Fakt, że proces toczył się pod nieobecność oskarżonego był powodem odmowy tylko w 2% przypadków.

W stosunku do 64 950 postępowań wszczętych w związku z otrzymaniem ENA w latach 2014–2021 w całej UE w 12 147 przypadkach ENA został wykonany wobec swojego obywatela. Jest to ok. 20%, co oznacza, że zdecydowana większość ENA jest wykonywana wobec osób nie będących obywatelami państwa wykonującego – por. wykres 11.

Bardzo rzadko przyczynami odmów wykonania ENA jest brak gwarancji, o których mowa w art. 5 ust. 2 decyzji ramowych, a zatem brak gwarancji rewizji w odniesieniu do kary dożywotniego pozbawienia

wolności oraz brak gwarancji powrotu obywatela/rezydenta w celu odbycia kary (to ok. 2% wszystkich odmów) – więcej piszemy o tym w rozdziale 2. Rzadko również państwa członkowskie zwracają się z pytaniem o zapewnienie tychże gwarancji. W całym analizowanym okresie (2014–2021) spraw, w których pojawiły się pytania o gwarancję było łącznie 339, przy czym trudno mówić o jakiegokolwiek tendencji, bowiem w 2019 r. spraw takich było tylko 2, a w 2021 r. nieco ponad 100 – por. wykres 12.

Wykres 11. Wykonanie ENA wobec swojego obywatela w całej UE w latach 2014–2021³¹

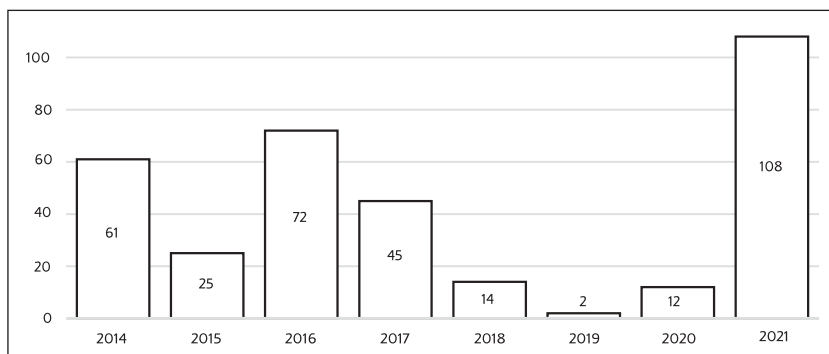

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

W latach 2014–2021 w ponad 3 tys. spraw państwa wykonujące ENA przekroczyły 90-dniowy termin na przekazanie osoby poszukiwanej. W blisko 30% tych spraw został powiadomiony Eurojust. W ok. 35% z kolei nie doszło do przekazania z uwagi na przekroczenie terminu. W niespełna 5%, w których doszło do przekroczenia 90-dniowego terminu, osoba poszukiwana została zwolniona na podstawie art. 23(5) decyzji ramowej – por. wykres 13.

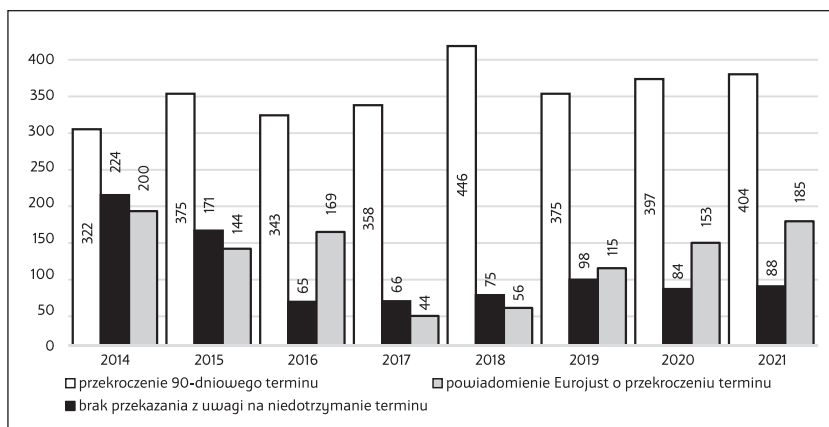
³¹ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabele 30. i 57.

Wykres 12. Liczba spraw, w których państwa UE w latach 2014–2021 zwróciły się z pytaniem o zapewnienie gwarancji, o których mowa w art. 5 ust. 2 decyzji ramowej³²

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Wykres 13. Liczba spraw, w których doszło do przekroczenia 90-dniowego terminu przekazania w całej UE w latach 2014–2021³³

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

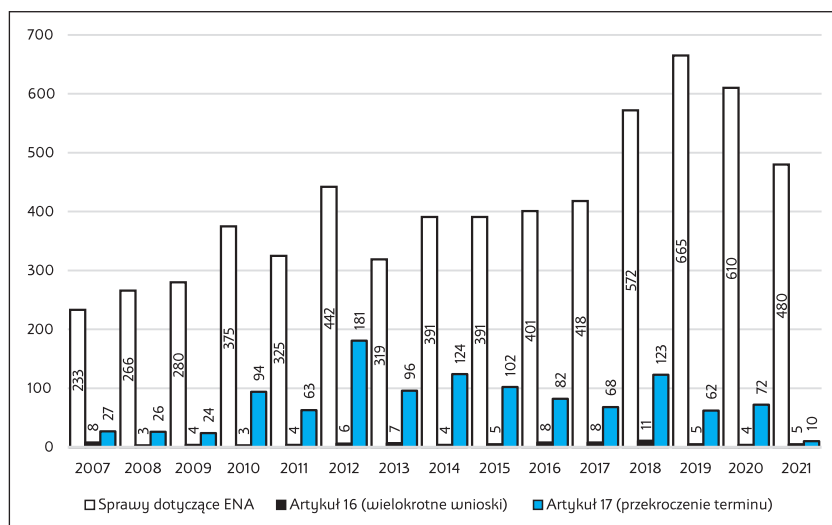
³² Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabela 58.

³³ Wykres nie uwzględnia danych z niektórych państw za wybrane lata. Szczegóły zob. tabele 59–61.

Przedstawiciele krajowi państw członkowskich mogą zwrócić się do Eurojust z prośbą o pomoc. Sprawy te dotyczą np. podstawy do odmowy wykonania ENA czy wniosków o dodatkowe informacje³⁴. Więcej piszemy o tym w rozdziale 6. Liczba wniosków kierowanych do Eurojust zwiększa się. W latach 2018–2021 było ich ok. dwukrotnie więcej niż na początku analizowanego okresu. Co piąty z nich dotyczył zapytań związanych z przekroczeniem terminu, o którym mowa w art. 16 decyzji ramowej czy zbiegiem wniosków (art. 17 decyzji) – por. wykres 14.

Wykres 14. Sprawy Eurojustu związane z ENA w latach 2007–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie *20 years of criminal justice across borders*, dz.cyt.

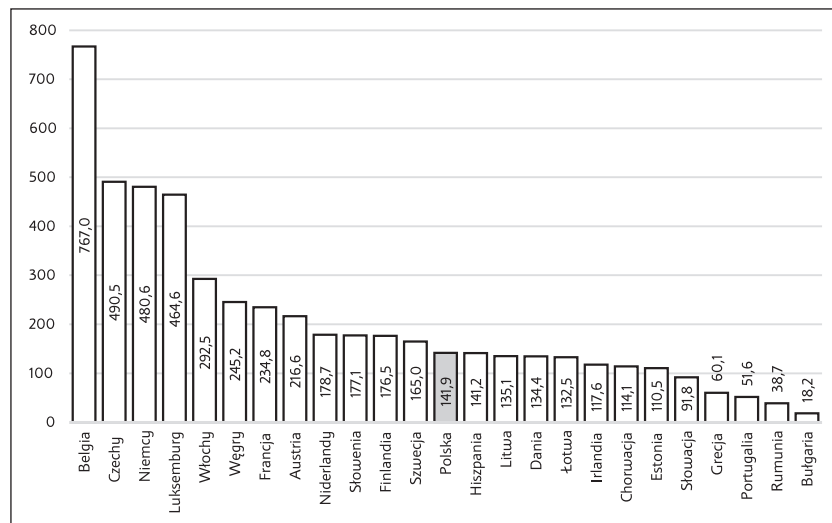
Sprawdziliśmy również jak dużo ENA jest wydawanych przez dane państwo w stosunku do swoich obywateli mieszkających w innych państwach. Wynik ten podzieliśmy przez 100 tys., co poniekąd pozwoliło nam uzyskać pewnego rodzaju współczynnik stosowania ENA wobec obywateli własnego państwa. Średnio w całej UE³⁵ w 2021 r. współczynnik ten wyniósł 155,9. Najwyższy był on w Belgii – sięgnął blisko 800,

³⁴ *20 years of criminal justice across borders, Annual Report 2021*, The Hague 2022, <https://www.doi.org/10.2812/975964>.

³⁵ Brakuje danych dla Cypru i Malty.

co oznacza, że na 100 tys. obywateli Belgii mieszkających w innych państwach ENA jest wydawany wobec ok. 800. Kolejne miejsca z bardzo podobnym współczynnikiem (ok. 500) zajęły Czechy, Niemcy i Luksemburg. Dla 12 państw współczynnik ten był niższy niż średnia europejska. Dla Polski wyniósł 141,9 – por. wykres 15.

Wykres 15. Liczba ENA wydawana w stosunku do liczby obywateli danego państwa mieszkających w innym państwie w 2021 r.

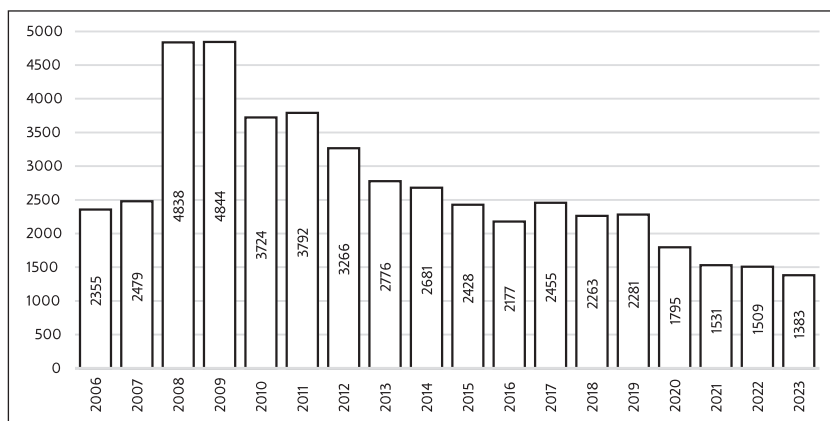
Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document za 2021 r. oraz EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship and age 2021, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfst_lmbpcita/default/table?lang=en [dostęp: 29.06.2024].

3.3. Skala stosowania ENA w Polsce

W latach 2006–2023 sądy na podstawie art. 607a k.p.k. wydały łącznie 49 577 ENA. Co piąty został wydany w latach 2008–2009. Do 2009 r. widać wzrost, który jest raczej gwałtowny – między 2006 a 2007 r. liczba wydawanych ENA wzrosła o ok. 5%, zaś między 2007 a 2008 r. niemal dwukrotnie. Od 2010 r. z kolei nastąpił spadek – znów raptowny między 2009 r. a 2010 r. (o ok. 25%), dalej raczej systematyczny

(z nielicznymi, drobnymi epizodami wzrostowymi). Zmiana liczby wydawanych w Polsce ENA wpisuje się w europejską tendencję, ale tylko do 2013 r. W dalszych latach w Polsce można mówić o pewnej stabilizacji liczby wydawanych ENA na poziomie od 2 do 2,5 tys. ENA rocznie, a w latach 2021–2023 ok. 1,5 tys. rocznie. Liczba wydawanych przez Polskę ENA zmniejszyła się na skutek m.in. krytyki ze strony innych państw członkowskich UE oraz lepszej współpracy państw członkowskich UE w zakresie stosowania ENA³⁶. Zmienił się także system zbierania danych statystycznych dotyczących ENA³⁷ – por. wykres 16. W UE z kolei po 2013 r. notowany jest systematyczny wzrost aż do 2019 r. (por. wykres 3.).

Wykres 16. ENA wydane przez polskie sądy na podstawie art. 607a k.p.k. w latach 2006–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Stosowanie Europejskiego Nakazu Aresztowania. ENA kierowane z Polski do państw członkowskich Unii Europejskiej – wnioski (wg informacji pozyskanej z sądów powszechnych)*, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,8.html> [dostęp: 11.08.2024].

Najczęściej Polska wydaje ENA wobec osób o ustalonym miejscu pobytu (niemal 60%), najczęściej jednym (97%). Nakazy wydane wobec

³⁶ *Praktyka stosowania...*, s. 17; M. Jacyna, *Country Report on the European Arrest Warrant. The Republic of Poland*, Maastrich 2018, s. 37–38, https://www.inabsentiaew.eu/wp-content/uploads/2018/10/Background-Report_in-absentia-EAW-in-the-Republic-of-Poland.pdf [dostęp: 29.06.2024].

³⁷ T. Gardocka, *Europejski Nakaz Aresztowania...*, s. 13.

osób, których miejsce pobytu nie jest ustalone w latach 2006–2023 stanowiły ok. 40% ogółu. Z tego też względu istnieją pewne rozbieżności między danymi zamieszczonymi na wykresie 16. i w tabeli 6.

Spadek w liczbie wydawanych przez Polskę ENA w latach 2021–2023 można po części tłumaczyć wystąpieniem Wielkiej Brytanii z UE. Od 2010 do 2020 r. bowiem liczba ENA, które kierowała Polska do Wielkiej Brytanii oscylowała w granicach 300–500 rocznie. Istotne dla tego okresu jest również zmniejszenie, a właściwie zredukowanie liczby ENA kierowanych do Niemiec. Do 2020 r. Polska kierowała do Niemiec od ok. 300 do ok. 700 ENA rocznie – tabela 6. Dlatego też, o ile w latach 2006–2020 państwa, do których Polska kierowała ENA były najczęściej państwami, do których Polacy emigrowali najczęściej, tak od 2021 r. nie jest to aż tak oczywiste. Liczba osób emigrujących z Polski do Niemiec na pobyt czasowy powyżej 12 miesięcy nie zmieniła się. W latach 2017–2022 to ok. 400 tys.³⁸ Od 2021 r. Polska kieruje najwięcej ENA do Portugalii (ponad 40%) oraz Irlandii (ponad 20%). Dane Głównego Urzędu Statystycznego przekonują, że w Irlandii przebywa ponad 80 tys. Polaków (są to pobyty powyżej roku)³⁹, zaś co do Portugalii szacuje się, że jest ich ok. 2,5 tys.⁴⁰ – por. tabela 6.

Tabela 6. Udział państw, do których Polska kierowała ENA w latach 2006–2023

Państwo	2006–2020	2021–2023	Różnica
Wielka Brytania	33,3%	0,2%	-33,1 p.p.
Niemcy	27,2%	0,1%	-27,1 p.p.
Holandia	10,8%	5,6%	-5,2 p.p.
Irlandia	5,2%	26,1%	20,9 p.p.
Francja	3,9%	0,1%	-3,8 p.p.
Hiszpania	3,8%	0,3%	-3,5 p.p.
Włochy	3,7%	2,9%	-0,8 p.p.

³⁸ *Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2017–2022*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-emigracji-dlugookresowych-w-latach-2017-2022,18,1.html> [dostęp: 29.05.2024]

³⁹ Tamże.

⁴⁰ *Polonia w Portugalii*, <https://www.gov.pl/web/portugalia/polonia-w-portugali> [dostęp: 29.05.2024].

Tabela 6. Udział państw, do których Polska kierowała ENA w latach 2006–2023 c.d.

Państwo	2006–2020	2021–2023	Różnica
Szwecja	2,1%	0,0%	-2,1 p.p.
Austria	2,1%	2,1%	0,0 p.p.
Belgia	1,9%	2,4%	0,5 p.p.
Grecja	1,3%	3,3%	2,0 p.p.
Czechy	1,2%	0,2%	-1,0 p.p.
Dania	0,9%	2,9%	2,0 p.p.
Litwa	0,4%	1,9%	1,3 p.p.
Malta	0,4%	0,2%	-0,2 p.p.
Słowacja	0,3%	0,3%	0,0 p.p.
Cypr	0,3%	0,5%	0,2 p.p.
Rumunia	0,2%	0,5%	0,3 p.p.
Bułgaria	0,2%	2,0%	1,8 p.p.
Łotwa	0,1%	0,0%	-0,1 p.p.
Węgry	0,1%	2,3%	2,2 p.p.
Finlandia	0,1%	0,0%	-0,1 p.p.
Portugalia	0,1%	43,1%	43,0 p.p.
Estonia	0,1%	1,7%	1,6 p.p.
Słowenia	0,1%	0,6%	0,5 p.p.
Chorwacja	0,1%	0,3%	0,2 p.p.
Luksemburg	0,1%	0,4%	0,3 p.p.
Brak danych	0,0%	0,0%	0,0 p.p.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Stosowanie Europejskiego Nakazu Aresztowania. ENA kierowane z Polski do państw członkowskich Unii Europejskiej – wnioski (wg informacji pozyskanej z sądów powszechnych)*, dz.cyt.

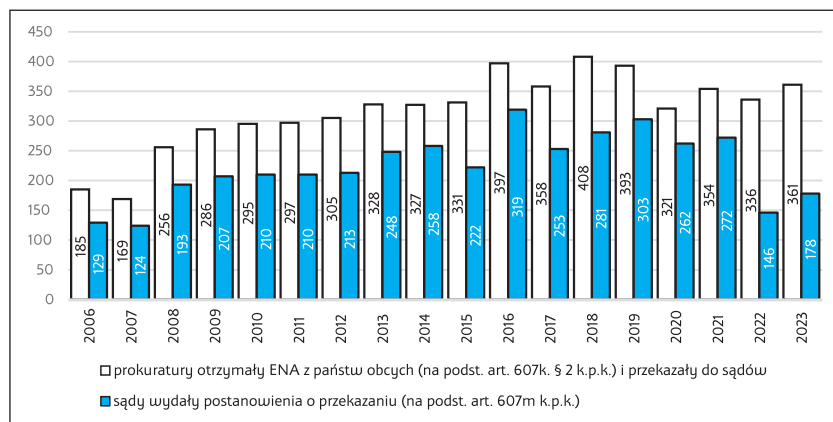
Trudno wytłumaczyć, dlaczego od trzech lat Polska nie kieruje ENA do Niemiec. Nie jest to z pewnością kwestia odmów. W latach 2006–2023 77% ENA wydanych przez Polskę zostało zrealizowanych. W przypadku Niemiec odsetek ten wyniósł 73%. Prawdopodobne zatem wydają się inne wyjaśnienia, takie jak: ewentualne problemy we współpracy z Niemcami, „wyczerpanie” populacji mieszkającej w Niemczech i poszukiwanej w ramach ENA, co oznacza, że większość

osób poszukiwanych z tego kraju zostało już przekazanych do Polski, inne kierunki migracyjne osób poszukiwanych w ramach ENA.

Równie wysoki poziom cechuje wykonanie ENA przez Polskę. W latach 2006–2023 prokuratury otrzymały 5707 ENA z państw obcych (na podstawie art. 607k § 2 k.p.k.) i przekazały do sądów, sądy zaś w 4028 sprawach wydały postanowienia o przekazaniu (na podstawie art. 607m k.p.k.). Najwięcej ENA, w tym okresie, wpłynęło do Polski z Niemiec (niemal połowa). Przy czym w dwóch ostatnich latach (2022–2023) z Niemiec nie wpłynął żaden wniosek o ENA. W latach tych widoczna jest natomiast liczba wniosków, które wpłynęły do Polski z Portugalii – ponad 170 rocznie, tj. ok. połowy wszystkich wniosków.

Liczba ENA kierowana do Polski przez państwa członkowskie UE jest raczej stała. Średnio jest ich 317 rocznie. Równie w miarę stała jest liczba wydanych przez Polskę postanowień o przekazaniu w ramach ENA. To średnio 224 rocznie – por. wykres 17.

Wykres 17. ENA skierowane do Polski przez inne państwa członkowskie UE w latach 2006–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Stosowanie Europejskiego Nakazu Aresztowania. ENA kierowane z Polski do państw członkowskich Unii Europejskiej – wnioski (wg informacji pozyskanej z sądów powszechnych)*, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-sta-tystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,8.html> [dostęp: 11.08.2024].

3.4. Podsumowanie

Analiza funkcjonowania w praktyce europejskiego nakazu aresztowania na podstawie danych statystycznych nie jest łatwym zadaniem. Analizy, które przedstawiliśmy w niniejszym rozdziale nie są z pewnością idealne. Pozwalają jednak zorientować się jak wygląda stosowanie i wykonywanie ENA na bardzo generalnym poziomie – zarówno krajowym, jak i europejskim. Taką perspektywę w literaturze, zwłaszcza polskiej, trudno spotkać, a jeśli już to badacze sięgają raczej po dane statystyczne polskie aniżeli europejskie. Wydaje się zatem, że tak szerokie omówienie procedury ENA w ujęciu ilościowym okaże się przydane dla innych. Zwłaszcza, że nieodłącznym elementem tego rozdziału jest aneks, w którym zamieszczamy tabele źródłowe, przygotowane na podstawie raportów Komisji Europejskiej. Czy można w nich znaleźć coś więcej niż w raportach Komisji? Więcej nie, ale dane źródłowe zostały przez nas uporządkowane, tak by jedno zagadnienie udało się przedstawić dla każdego państwa w całym analizowanym okresie, stąd naszym zdaniem łatwiej je analizować. Mamy nadzieję, że nasza praca, która przybrała właśnie taką formę zachęci także innych do ich zgłębiania i interpretacji. Naszym zdaniem, mimo swojej niedoskonałości, niekompletności, miejscami – trudnościami w porównaniu z danymi krajowymi, są one nieocenionym źródłem wiedzy o tym, jak wiele spraw toczy się w związku z otrzymaniem ENA, jakiego rodzaju są to sprawy i w jaki sposób się one kończą.

Przeprowadzone przez nas analizy pokazały, że statystyki europejskie, podobnie jak każde inne, kształtuje bardzo wiele czynników. Szczególnie istotne, które miały znaczenie dla danych europejskich to: brexit, pandemia COVID-19, oraz wyroki TSUE. Czynniki te odegrały ogromną rolę. Niektóre z nich zadecydowały o zmniejszeniu liczby ENA, inne z kolei podwyższyły ich liczbę.

Analizy te pokazały również, że żadne zjawisko nie jest dane raz na zawsze i niezmiennie. Od początku realizacji naszego projektu, w ramach którego powstała niniejsza publikacja, aż do jego zakończenia praktyka i rozmiary stosowania ENA nie tylko w Polsce, ale także w UE zmieniły się diametralnie. Zmieniły się przestępstwa będące podstawą wydawania ENA, ale także przesłanki odmowy jego wykonania.

Podsumowując, można stwierdzić, że obecnie Polska nie jest liderem w wydawaniu ENA. Choć znajduje się w czołówce państw wydających największą liczbę ENA, to już nie ma tak znaczącej pozycji jak w latach 2005–2013, zwłaszcza jeśli chodzi o wydawanie ENA wobec swoich

obywateli. Praktyka stosowania ENA w Polsce różni się też od praktyki europejskiej pod wieloma względami. Wymienimy tylko dwa z nich. Po pierwsze jest to ogólny trend – w ostatnich latach liczba wydawanych przez Polskę ENA spada, podczas gdy w UE rośnie. Ten wzrost, co już podkreśliliśmy, wcale nie musi być wzrostem faktycznym. Może wynikać z bardziej skrupulatnego i dokładnego raportowania danych przez poszczególne państwa członkowskie UE na rzecz Komisji Europejskiej. Po drugie zaś, to przesłanki będące odmowami wykonania ENA. Polska częściej odmawia wykonania ENA z uwagi na przesłanki obligatoryjne. Wśród przesłanek fakultatywnych częściej pojawiają się te mówiące o tym, że wykonania kary podjęło się państwo wykonujące ENA oraz że nie został spełniony wymóg podwójnej karalności.

4. PROCEDURA WYDANIA ENA

W tym rozdziale zajmiemy się kwestią tego, w jaki sposób implementowane zostały przepisy decyzji ramowej o ENA do prawa polskiego oraz jak w praktyce przebiega procedura wydania w Polsce ENA oraz jego wykonanie w innych państwach członkowskich UE.

Przeanalizujemy zatem przepisy wdrażające postanowienia decyzji ramowej oraz wyniki badań uzyskanych w toku analizy akt sądowych w sprawach o wydanie ENA oraz wypowiedzi osób poddanych procedurze ENA, jak i uczestniczących w wydaniu i wykonaniu tego nakazu (ekspertów). Jak już wcześniej wspomnieliśmy transpozycja przepisów wspólnotowych nastąpiła do k.p.k., w którym dodano rozdziały 65a i 65b regulujące – odpowiednio – postępowanie w sprawie wydania ENA oraz wykonania ENA. W naszym opracowaniu zajmujemy się jedynie postępowaniem w sprawie wydania ENA.

4.1. Wystąpienie do państwa członkowskiego UE o przekazanie osoby ściganej na podstawie ENA

Korpus norm dotyczących wydawania ENA (rozdział 65a k.p.k.) obejmuje art. 607a–607j k.p.k. Przepisy te weszły w życie 1 maja 2004 r., z tym, że w okresie do 2024 r. przechodziły liczne nowelizacje. Obejmują one różne kwestie – dopuszczalność wydania ENA, właściwość, przesłanki negatywne, a także w pewnym zakresie postępowanie po wydaniu ENA.

4.1.1. Dopuszczalność wydania ENA

Ramy ENA nakreślone zostały przez art. 607a k.p.k., który wskazuje, że dopuszczalne jest wydanie ENA w sytuacji, gdy osoba ścigana za przestępstwo podlegające jurysdykcji polskich sądów karnych może

przebywać na terytorium państw członkowskich UE. Warto w tym miejscu wskazać, iż obecne brzmienie tego przepisu¹ wskazuje na możliwość wydania ENA w zasadzie w każdym przypadku, gdy aktualizuje się kompetencja polskich organów do prowadzenia postępowania karnego. W pierwotnym brzmieniu tego przepisu ustawodawca posłużył się określeniem „przestępstwa popełnionego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej” czyli ograniczył zakres zastosowania ENA do przestępstw ściąganych zgodnie z zasadą terytorialności określoną w art. 5 k.k. Oznacza to, że z zakresu zastosowania ENA wyłączono te postępowania, które – jako wyjątek od zasady terytorialności – ścigane mogły być na podstawie art. 109–113 k.k., czyli przestępstwa popełnione poza terytorium RP, do których wyjątkowo stosuje się przepisy polskie. Pozytywnie zatem należy ocenić zmianę rozszerzającą zakres zastosowania ENA do czynów, które mają w sobie element międzynarodowy.

Wcześniejsze brzmienie tego przepisu mówiło także o „przebywaniu na terytorium państwa członkowskiego UE”, zaś obecne „może przebywać...”. Oznacza to, że ustawodawca uznał, iż wystarczające jest istnienie prawdopodobieństwa przebywania na terytorium innego państwa członkowskiego. Oznacza to, że sąd nie musi dysponować pewną informacją o przebywaniu w takim miejscu osoby poszukiwanej. W literaturze jednak wskazywano już na gruncie poprzedniego brzmienia przepisu, że nie chodzi o pewność, a podejrzenie przebywania przez osobę poszukiwaną na terytorium innego państwa². Uznawano jednak, że podejrzenie to musi mieć jakąś podstawę faktyczną, ale nie musi być skonkretyzowane co do dokładnego miejsca³. Taki wniosek jest również uzasadniony wykładnią systemową i językową przepisu⁴. Nakaz może nie wskazywać wprost nawet państwa, gdzie przebywa osoba

¹ Nadane ustawą z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2009 Nr 206, poz. 1589, która weszła w życie 7 czerwca 2010 r. – dalej: nowelizacja z 2009 r.

² M. Janicz jednak komentując obecne brzmienie przepisu wskazuje, że konieczne było udowodnienie faktu pobytu osoby ściganej na terenie UE – zob. M. Janicz [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, LEX – komentarz do art. 607a, nb. 2.

³ T. Grzegorzczak, *Procedowanie w sprawie...*, s. 9; A. Serzysko, *Europejski nakaz aresztowania (ENA)...*, s. 75.

⁴ A. Lach, *Problemy funkcjonowania...*, s. 24.

poszukiwana⁵. Stąd też zmiana brzmienia przepisu miała na celu doprecyzowanie, że chodzi właśnie o prawdopodobieństwo, a nie pewność.

Zgodnie z art. 1 ust. 1 decyzji ramowej o ENA, jak i art. 607b k.p.k., dopuszczalne jest wydanie ENA w każdym stadium postępowania karnego – na etapie postępowania przygotowawczego – na wniosek prokuratora, na etapie postępowania sądowego oraz na etapie postępowania wykonawczego – z urzędu przez sąd okręgowy lub na wniosek sądu rejonowego.

Przepisy nie przewidują formy, w jakiej sąd rejonowy powinien wystąpić do sądu okręgowego z wnioskiem o wydanie ENA. Komentatorzy wskazują, że w takim przypadku sąd rejonowy powinien wydać postanowienie w sprawie wystąpienia z wnioskiem o wydanie ENA do sądu okręgowego. Postanowienie takie może zostać wydane na rozprawie lub posiedzeniu⁶. Oczywiście jest, że na etapie postępowania przygotowawczego dopuszczalne jest wydanie ENA jedynie wobec osoby, co do której wydano postanowienie po przedstawieniu zarzutów (osoba posiada status podejrzanego)⁷. Decyzja o wydaniu ENA zapada w formie postanowienia, na które nie przysługuje zażalenie⁸.

Zgodnie z § 353 r.u.s.p.⁹ sąd okręgowy wydając ENA, dąży do objęcia nim wszystkich spraw, w których osoba, której dotyczy wnioski, może być poszukiwana. Sprawy takie rozpoznaje się łącznie, chociaż praktyka sądów w tym zakresie nie była jednolita. Jak mówili nasi eksperci:

Wcześniej, kiedy ja jeszcze nie przejęłam tego odcinka było tak, że ile wniosków – tyle ENA. Później Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji wystosowało pismo z takim zaleceniem, żeby te ENA łączyć, bo po prostu dla nich to też jest problem. W związku z czym wykonałam telefony do wszystkich sądów rejonowych [we właściwości swojego sądu okręgowego], że w momencie, kiedy mają do jednego człowieka

⁵ B. Augustyniak [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. II. LEX/el 2024 – komentarz do art. 607a, nb 4.

⁶ Tamże, nb 7.

⁷ Tamże, nb 2; M. Janicz [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, LEX – komentarz do art. 607a nb. 4.

⁸ Uchwała SN z 20 stycznia 2005 r., I KZP 29/04, OSNKW 2005, nr 1, poz. 3 z aprobowaną glosą – zob. S. Steinborn, *Europejski nakaz aresztowania – zażalenie. Glosa do Uchwały SN z dnia 20 stycznia 2005 r., I KZP 29/04*, „Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa” 2005, nr 1–2, s. 145–155.

⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych, t.j. Dz.U. 2024, poz. 867.

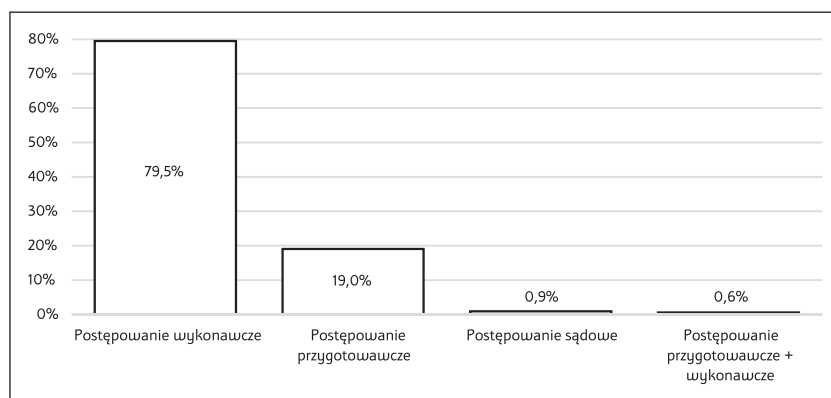
dwie, trzy sprawy i uważają, że trzeba byłoby skierować to na posiedzenie niech nam wysyłają w jednym czasie. Wtedy do naszego sądu wysyłają w jednym czasie wszystkie sprawy (ENA_E29).

Jeżeli ustale, że sprawa nadaje się na wydanie ENA, [...] a na przykład w karcie karnej okazywało się, że oprócz tego wniosku, który jest, ma jeszcze człowiek cztery inne skazania, które by się mogły na ten europejski nakaz aresztowania kwalifikować, to wtedy ściągałiśmy też dokumenty z innych sądów tak, żeby objąć tym nakazem jak największą liczbę postępowań (ENA_E28).

Część sądów priorytetowo traktuje wnioski o ENA – a w zasadzie ich rozszerzenie – wobec osób, które już są poszukiwane innymi ENA. Taki sposób postępowania jest tym uzasadniony, że w razie zatrzymania takiej osoby, będzie mógł organ wykonujący ENA rozpatrzyć konieczność przekazania takiej osoby w perspektywie wszystkich postępowań, które aktualnie toczą się wobec takiej osoby. Procedura zezwolenia na ściganie za inne czyny jest znacznie dłuższa i dlatego lepiej, żeby organ wykonujący miał już zgromadzone wszystkie dane. Dobrze to pokazuje wypowiedź jednego z naszych ekspertów:

To jest też tak, że na przykład czasami wpływa mi wniosek, a ja pamiętam, bo ja jak biegnę z tym sprawami cały czas, to ja pamiętam, że taki klient już był. Więc ja sobie to sprawdzam i jeśli faktycznie był, to wydajemy ENA poza kolejnością. Bo taka sytuacja jest, że jeżeli nam wpływają poszukiwania międzynarodowe w całej Europie, a ja dostaję kolejny wniosek o ENA, na przykład dwa lata po tamtym, to my ten nakaz, który wpłynął, nie czekam 3 miesiące tylko wydajemy go od razu. Także, kiedy [...] nastąpi zatrzymanie, nie wiem, w ciągu tygodnia... dwóch... trzech... tak żebyśmy nie obudzili się, że mamy ENA niewydane. I głównie kłopoty, są [...] z tym rozszerzeniem ścigania niż z kwestią realizacji nakazu (ENA_E28).

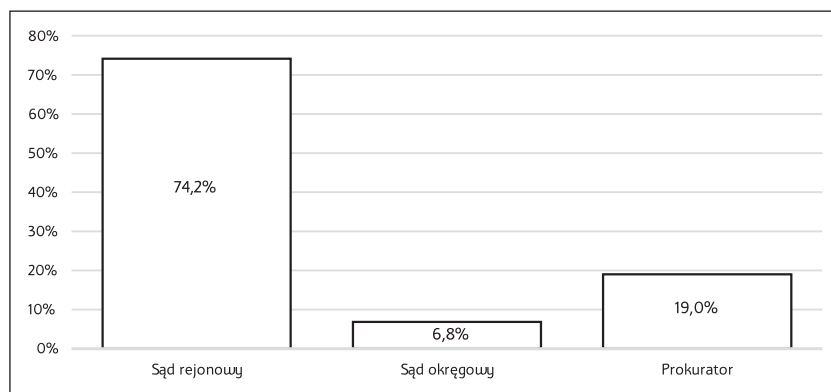
W badanych przez nas aktach spraw sądowych w przeważającej części spraw (blisko 80%) ENA wydawane były na etapie postępowania wykonawczego, a więc w celu wykonania kary pozbawienia wolności. W prawie co piątym przypadku ENA wydany został na etapie postępowania przygotowawczego, zaś tylko w trzech przypadkach na etapie postępowania sądowego – wykres 18.

Wykres 18. Etap postępowania karnego, na którym wydano ENA (N = 336)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Warto jednak w tym miejscu zaznaczyć, że ENA wydane w stosunku do dwóch osób dotyczyło łącznie zarówno postępowania przygotowawczego, jak i wykonawczego.

Sprawdziliśmy również, jaki podmiot wystąpił do sądu okręgowego z wnioskiem o wydanie ENA. Z badania akt spraw sądowych wynika, że najczęściej (w prawie $\frac{3}{4}$ przypadków) podmiotem wnoszącym do sądu okręgowego o wydanie ENA był sąd rejonowy. Nie powinno to dziwić, bowiem większość wydanych ENA dotyczyła etapu wykonawczego, w sprawach, w których właściwe są sądy rejonowe – wykres 19.

Wykres 19. Podmiot wnoszący o wydanie ENA (N = 336)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Warto wskazać, że w 20 przypadkach (6%), w których sąd rejonowy wystąpił z wnioskiem o wydanie ENA pojawiła się również w aktach informacja, że wniosek ten jest konieczny ze względu na dostarczoną przez policję informację o bezskuteczności poszukiwań na terenie Polski – tabela 7. Informacja taka jest o tyle ciekawa, że pokazuje wyraźnie, że sięganie po ENA jest narzędziem ostatecznej szansy, pozwalającym na poszukiwanie osoby w sytuacji, gdy jest ona nieuchwytna na terenie Polski, a więc rozszerzającym możliwości polskich organów ścigania. Stąd też zdecydowaliśmy się na wyróżnienie tej kategorii.

W przypadku wszystkich spraw, w których wniosek został wydany na etapie postępowania przygotowawczego, podmiotem wniosującym o wydanie ENA był prokurator. W 23 przypadkach sąd okręgowy wydał nakaz z urzędu.

Tabela 7. Podmiot wniosujący o wydanie ENA (N = 336)

Podmiot wniosujący o wydanie ENA	N	%
Sąd rejonowy	249	74%
w tym: z inicjatywy policji	20	6%
Sąd okręgowy	23	7%
Prokurator	64	19%
OGÓŁEM	336	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Aby sąd okręgowy mógł wydać ENA, musi istnieć orzeczenie, które stanowić będzie podstawę do pozbawienia wolności¹⁰. W przypadku postępowania przygotowawczego oraz sądowego będzie to postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania. Na gruncie art. 607b k.p.k. pojawił się spór czy przesłanki z pkt 1 i 2 należy odczytywać osobno czy łącznie – w szczególności, czy „inny środek polegający na pozbawieniu wolności” oznaczać ma tymczasowe aresztowanie zastosowane w toku postępowania przygotowawczego lub sądowego z pkt 1 tego przepisu i czy w związku z tym orzeczone tak tymczasowe aresztowanie na okres poniżej 4 miesięcy powoduje niedopuszczalność wydania ENA. W tej kwestii wypowiedział się SA w Warszawie w postanowieniu z 6 sierpnia

¹⁰ Tamże, s. 150.

2004 r.¹¹, w którym wskazał, że przesłanki te należy rozumieć łącznie, zaś pkt 2 odnosi się do wykonania kary (a więc stadium wykonawczego). Oznacza to, że ustawodawca nie wyznaczył minimalnej granicy dla środka zapobiegawczego stosowanego przed wydaniem wyroku (a więc tymczasowego aresztowania), który aktualizowałby kompetencję do wydania ENA, wystarczy, że taki środek został w ogóle zastosowany – do takiego wniosku prowadzi zasady wykładni uwzględniające treść decyzji ramowej o ENA, wskazujące, iż przez „inny środek polegający na pozbawieniu wolności” rozumieć należy środek zabezpieczający w rozumieniu k.k., nie zaś środek zapobiegawczy w rozumieniu k.p.k.¹² Postanowienie o wydaniu ENA nie zastępuje postanowienia o tymczasowym aresztowaniu. Decyzja co do tymczasowego postępowania zapada odrębnie od wydania ENA¹³.

W postępowaniu wykonawczym podstawą pozbawienia wolności jest wyrok skazujący na karę pozbawienia wolności. W literaturze podnoszono, że nie chodzi tutaj o orzeczenie kary zastępczej np. za niezapłaconą grzywnę. W przypadku ENA chodzi bowiem o ściganie poważniejszych przestępstw, zagrożonych wysokimi karami¹⁴.

W związku z popełnieniem jakich czynów ścigane były osoby poszukiwane przez ENA wydane w 2019 r. przez polskie sądy? Przede wszystkim trzeba zaznaczyć, że ENA może obejmować wiele czynów, a czasem dotyczyć także wykonania kary łącznej pozbawienia wolności. W przeanalizowanych przez nas sprawach, w których w 2019 r. wydany został ENA, okazało się, że dotyczył on najczęściej osób, które poszukiwane były w związku z popełnieniem tylko jednego czynu¹⁵. Dziewięć analizowanych spraw, w których wydano ENA

¹¹ Postanowienie SA w Warszawie z 6 sierpnia 2004 r., II AKz 391/04, OSA 2005, nr 4, poz. 27.

¹² M. Hudzik, *Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 6 sierpnia 2004 roku o sygn. II AKz 391/04*, „Palestra” 2005, nr 5–6, s. 291–297, [https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Palestra/Palestra-r2005-t50-n5_6\(569_570\)/Palestra-r2005-t50-n5_6\(569_570\)-s291-297/Palestra-r2005-t50-n5_6\(569_570\)-s291-297.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Palestra/Palestra-r2005-t50-n5_6(569_570)/Palestra-r2005-t50-n5_6(569_570)-s291-297/Palestra-r2005-t50-n5_6(569_570)-s291-297.pdf) [dostęp: 8.07.2024].

¹³ S. Głogowska [w:] J. Zagrodnik (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, LEX/el 2023 – komentarz do art. 607b k.p.k., nb 5; S. Steinborn, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. 150.

¹⁴ T. Grzegorzcyk, *Procedowanie w sprawie...*, s. 11.

¹⁵ Sposób działania sprawców nie był jednolity. Najwięcej z nich, bo niemal połowa działała w pojedynkę. Współsprawcy mieli swój udział w blisko 40%

dotyczyło popełnienia więcej niż 20 czynów, stąd też różnica między wartością minimum (1) a maksimum (55) jest bardzo duża. W badanej zbiorowości znalazł się jednak i pewien rekordzista – osoba ta była poszukiwana w związku z popełnieniem aż 55 przestępstw. Przeciętnie jednak były to 4 czyny. W związku z dużą rozbieżnością między skrajnymi wartościami, zasadne wydaje się zwrócenie uwagi na wartość mediany, która mówi nam o tym, że w połowie spraw liczba popełnionych czynów, będących powodem poszukiwania osoby w ramach ENA wyniosła 2 – tabela 8.

Tabela 8. Liczba czynów objętych ENA w 2019 r. (N = 336)

Miary	Liczba czynów objętych ENA
Minimum	1
Maksimum	55
Średnia	4
Mediana	2
Dominanta	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Liczba czynów większa niż liczba spraw ma znaczenie dla dalszych analiz w tym zakresie. Odsetki nie sumują się do 100.

Przeanalizowaliśmy również to, jakiego typu przestępstwa są objęte ENA w badanej przez nas zbiorowości – wykres 20. Okazało się, że najczęściej, bo w 60% badanych przypadków ENA wydane zostały w związku z prowadzeniem postępowań o przestępstwa przeciwko

---

spraw. Co ciekawe – najczęściej było ich co najmniej dwóch. W około co dziesiątej sprawie nie udało się uzyskać informacji w tym zakresie. Miejscem popełnienia przestępstwa najczęściej było miasto, zwłaszcza miasto małe liczące do 50 tys. mieszkańców. Tylko w 106, a więc w ok. 1/3 czyn popełniono na wsi. W zbadanych przez nas sprawach odsetek przestępstw popełnionych na wsi wpisuje się w ogólny trend przestępczości pod względem miejsca popełnienia przestępstwa. Szacuje się bowiem, że generalnie ok. 80% przestępstw jest popełnianych w miastach, a ok. 20% na wsi, przy czym tylko w 2020 r. odsetek ten dla wsi wyniósł już 40%. *Prawomocnie skazani dorośli wg rodzajów przestępstw, szczebli sądów orzekających, formy i miejsca popełnienia przestępstwa (miasto wg kategorii) – czyn główny*, Warszawa 2020; J. Włodarczyk-Madejska, P. Ostaszewski, *Przestępczość w Polsce* [w:] P. Chomczyński, P. Frąckowiak, D. Woźniakowska (red.), *Kryminologia. Teoria i praktyka*, Warszawa 2024, s. 114.

mieniu. W tej kategorii znalazły się przede wszystkim przestępstwa oszustwa, kradzieży, kradzieży z włamaniem, a więc popularne przestępstwa przeciwko mieniu, które dominują także w strukturze przestępczości¹⁶. Zaznaczyć jednak wypada dwie rzeczy: $\frac{2}{3}$ spośród przestępstw przeciwko mieniu stanowiły: oszustwo, kradzież z włamaniem oraz kradzież, a sam udział przestępstw przeciwko mieniu był niemal trzykrotnie wyższy niż w przestępczości ogółem. Ogółem przestępstwa przeciwko mieniu w 2018 r., ale również w 2020 r. stanowiły niespełna 30%¹⁷.

Dominację przestępstw przeciwko mieniu widać także w dotychczasowych badaniach poświęconych ENA, ale jak dotąd ich odsetek nie był aż tak wysoki jak w naszym badaniu. Na przykład w badaniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka przestępstwa przeciwko mieniu stanowiły ok. 30%¹⁸, zaś w badaniu Teresy Gardockiej – ok. 65%¹⁹. Biorąc pod uwagę ogólnopolską, reprezentatywną próbę w naszym badaniu wydaje się zasadne wnioskowanie o pewnej zmianie w przestępczości osób poszukiwanych w ramach ENA. Druga kategoria najliczniej popełnianych przestępstw przez naszych badanych, stanowiąca 17%, to przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Kolejne miejsca zajmowały: przestępstwa narkotykowe (16%), przeciwko wiarygodności dokumentów (14%), przeciwko wolności (12%). Pozostałe, wymienione w tabeli 20., pojawiały się w mniej niż 10%.

Warto także zwrócić uwagę na jeszcze dwie istotne kwestie. Wśród grupy przestępstw przeciwko rodzinie i opiece aż połowę stanowiło przestępstwo niealimentacji, natomiast 80% przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji to prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego.

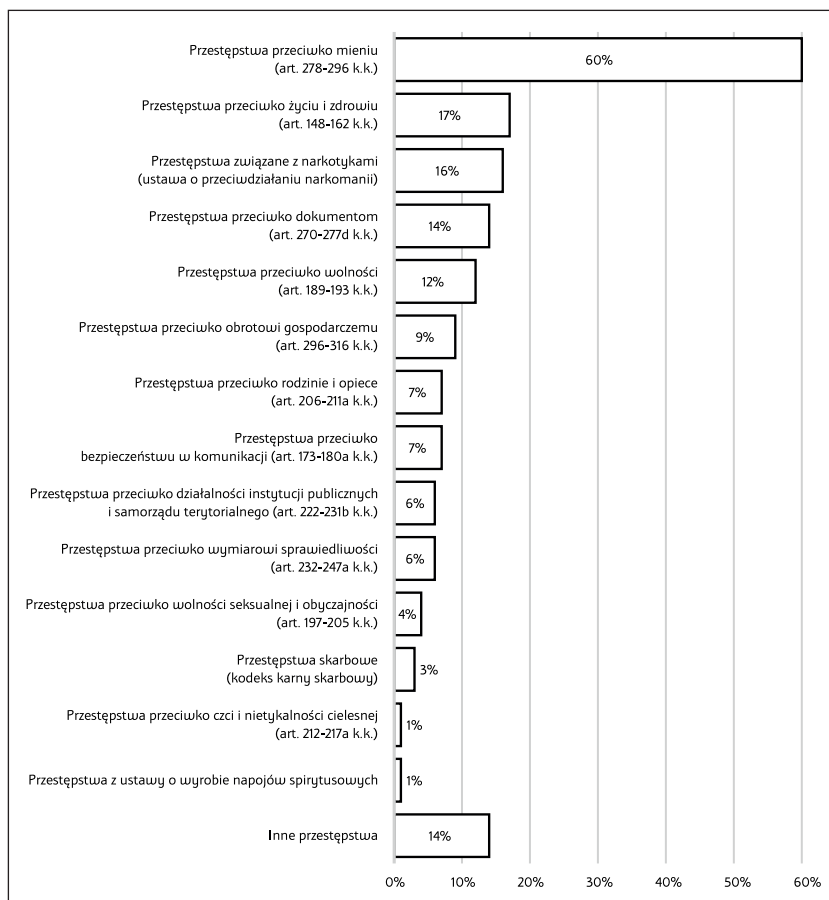
¹⁶ B. Gruszczyńska, M. Marczewski, A. Siemaszko, P. Ostaszewski, J. Włodarczyk-Madejska, J. Klimczak, *Atlas przestępczości w Polsce 6*, Warszawa 2021, s. 18–20.

¹⁷ Tamże, s. 64; *Prawomocnie skazani dorośli...*, dz.cyt.

¹⁸ *Praktyka stosowania...*, s. 23.

¹⁹ T. Gardocka, *Europejski Nakaz Aresztowania...*, s. 23–24.

Wykres 20. Kwalifikacja prawna popełnionych czynów objętych ENA (N = 336)²⁰

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Podsumowując, należy uznać, że przestępczość pojawiająca się w badanych przez nas ENA jest nieco bardziej różnorodna, niż wskazywały wcześniejsze badania. Wprawdzie nadal dominują w niej przestępstwa przeciwko mieniu, a więc kradzieże i oszustwa, ale jednocześnie obok nich dość licznie pojawiają się m.in. niealimentacja czy przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Większość tych czynów trudno także uznać za wyjątkowo poważne przestępstwa,

²⁰ Odsetki nie sumują się do 100 – ENA mógł dotyczyć wielu czynów.

a wśród nich znajdowały się także czyny stosunkowo błahe (jak choćby wspomniane posiadanie narkotyków).

W odniesieniu do niektórych z tych czynów można podnieść zastrzeżenie, że nie powinny one być objęte ENA, a to z powodu możliwości braku spełnienia wymogu podwójnej karalności. Wątpliwa zatem wydaje się praktyka, gdy ENA jest wydawany w celu poszukiwania sprawców czynów, które w wielu innych krajach UE nie stanowią przestępstw. Do takich należy niealimentacja, posiadanie narkotyków (szczególnie ich mniejszych ilości lub np. marihuany, która w wielu państwach jest legalna), a także prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu. Prawdopodobieństwo wykonania takiego ENA jest raczej niskie, stąd choćby z zasady ekonomiki procesowej czy spełnienia przesłanki „interesu wymiaru sprawiedliwości” należałoby zastanowić się, czy w takich sprawach ENA powinny być w ogóle wydawane. Należałoby także sprawdzić, czy w państwie, do którego kierowany jest ENA, dany czyn stanowi przestępstwo, czyli spełniony jest wymóg podwójnej karalności. Wydaje się, że choć niektóre sądy okręgowe, rozpatrując wnioski o wydanie ENA biorą ten fakt pod uwagę, to nie jest to powszechna praktyka, o czym świadczy wypowiedź jednego z naszych ekspertów:

Nie wydawaliśmy europejskich nakazów aresztowania na niealimentację – też z automatu. [...] na przykład jazda po pijanemu to już nie jest za to odmowa. To już jest też raczej analizowane... Jeśli to jest 6 miesięcy, to jest inaczej traktowane niż jak jest 2 lata pozbawienia wolności. Plus jakiś tam zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych. Alimentacja z kolei też podlega teraz sprawdzeniu, bo zależy, do którego kraju ma być targetowany europejski nakaz aresztowania. Jeśli to jest klient, który jest tylko poszukiwany za niealimentację i ma być w Irlandii to nie wydajemy nakazu, bo Irlandia nie wydaje klientów do tego przestępstwa, bo tam to nie jest przestępstwo. [...] Dokładnie taka sama sytuacja zachodzi w Hiszpanii, jeśli chodzi o przestępstwa znęcania się nad rodziną. Jeżeli to jest znęcanie i europejski nakaz aresztowania ma być wysłany do Niemiec to też jest inaczej traktowany niż jak wysłany do Hiszpanii. Bo w Hiszpanii przestępstwa przeciwko rodzinie są traktowane bardzo poważnie i tam jaki by nie był wyrok to jest duże prawdopodobieństwo, że taki klient zostanie do Polski przekazany (ENA_E28).

4.1.2. Właściwość sądu do wydania ENA i tryb wszczęcia postępowania

Art. 607a stanowi również transpozycję art. 6 ust. 1 decyzji ramowej o ENA. Określa bowiem właściwy „organ sądowy” do wydania ENA. W każdym przypadku jest nim sąd okręgowy właściwy miejscowo dla prowadzonego postępowania. W literaturze sygnalizowany jest spór co do tego, w jaki sposób określić właściwy miejscowo sąd okręgowy do wydania ENA w postępowaniu przygotowawczym. Wskazuje się, że istnieją w tej kwestii dwa poglądy²¹.

- (1) Zgodnie z pierwszym z nich właściwy do wydania ENA jest sąd okręgowy, w okręgu, którego toczy się postępowanie przygotowawcze²²
- (2) Zgodnie z drugim z nich właściwy sąd okręgowy należy ustalić zgodnie z regułami wyznaczonymi przez art. 31 oraz 32 k.p.k. Oznacza to, że właściwy będzie dla rozpoznania wniosku o wydanie sąd okręgowy, w okręgu, którego przestępstwo popełniono (lub posiłkowo spełnione zostały inne kryteria wskazane w tych przepisach)²³.

Podobne wątpliwości dotyczą tego, jaki sąd jest właściwy dla wydania ENA w przypadku postępowania wykonawczego – czy właściwy jest sąd okręgowy, w którego okręgu zapadło orzeczenie, czy ten, w którym wykonywana jest kara. Innymi słowy należy udzielić odpowiedzi na pytanie czy właściwość tę określić należy w oparciu o przepisy k.p.k. czy k.k.w.²⁴

²¹ B. Augustyniak [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, LEX/el 2024 – komentarz do art. 607a, nr 8.

²² Tak np. SA w Katowicach w postanowieniu z 11 października 2006 r., II AKz 64306, LEX 217013, SA w Katowicach w postanowieniu z 27 maja 2009 r., II AKz 343/09, LEX 519626 czy SA w Łodzi w postanowieniu z 20 lipca 2011 r., II AKz 380/11, OSAŁ 2011, nr 4, poz. 44.

²³ Tak np. SA w Krakowie w postanowieniu z 7 kwietnia 2009 r., II AKo 31/09, LEX 517105 czy SA w Warszawie w postanowieniu z 4 marca 2010 r., II AKz 138/10, Apel.-W-wa 2010, nr 3, poz. 13. Komentatorzy wskazują także, że do tego stanowiska przychylił się w późniejszych orzeczeniach i SA w Katowicach – zob. B. Augustyniak [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, LEX/el 2024 – komentarz do art. 607a, nr 8. Tak też i inni komentatorzy: S. Głogowska, [w:] J. Zagrodnik (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, LEX/el 2023 – komentarz do art. 607b k.p.k., nr 3.

²⁴ A. Orłowska, M. Czapski, *Właściwość sądu w zakresie Europejskiego Nakazu Aresztowania w postępowaniu wykonawczym*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5, s. 32.

Zdaniem Agnieszki Orłowskiej i Marcina Czapskiego „właściwy miejscowo sąd okręgowy” w rozumieniu art. 607a k.p.k. na etapie postępowania wykonawczego określić należy na podstawie przepisów k.k.w., a do wniosku takiego prowadzą rezultaty zarówno wykładni systemowej, jak i funkcjonalnej. Przepisy k.k.w. stanowią bowiem *lex specialis* w stosunku do przepisów k.p.k., zaś aktualnie aktami postępowania będzie dysponować ten sąd, w okręgu którego wykonywana jest kara²⁵.

Wskazać wypada również, że pierwotne brzmienie art. 607a przewidywało jedynie wydanie ENA na wniosek prokuratora, niezależnie od stadium postępowania, w którym wydawany był ENA. Od nowelizacji z 2009 r. sąd może wydać ENA w postępowaniu sądowym i wykonawczym z urzędu lub na wniosek właściwego sądu rejonowego. Taka zmiana jest zdecydowanie pozytywna. Przecież niejako „gospodarzem” postępowania sądowego i wykonawczego jest sąd i to on wie, czy istnieje konieczność poszukiwania osoby i zatrzymania jej na terenie innego państwa UE. Skoro na mocy art. 250 § 2 k.p.k. tymczasowe aresztowanie w toku postępowania sądowego stosuje sąd rozpoznający sprawę, trudno uznać, żeby musiał on oczekiwać wniosku o wydanie ENA od prokuratora. Komentatorzy tego przepisu podnoszą, że zmiana ta jest korzystna ze względu na znaczne uproszczenie i przyspieszenie postępowania. Na gruncie wcześniej obowiązującego brzmienia tego przepisu sąd zwracał się bowiem do prokuratury z prośbą o rozważenie wystąpienia z wnioskiem o ENA, co znacznie wydłużało postępowanie przed wydaniem ENA²⁶. Istniała także pewna niespójność systemowa. Zgodnie bowiem z art. 593 k.p.k. inicjatywę do wystąpienia z wnioskiem ekstradycyjnym posiada sąd i prokurator, za pośrednictwem Ministra Sprawiedliwości.

4.1.3. Przesłanki negatywne wydania ENA

Art. 607b k.p.k. zawiera negatywne przesłanki wydania ENA i w zasadniczym kształcie stanowi implementację art. 2 ust. 1 decyzji ramowej o ENA. Po pierwsze wydanie nakazu jest niedopuszczalne w związku z prowadzonym postępowaniem karnym (a więc przygotowawczym

²⁵ Tamże, s. 36.

²⁶ M. Janicz [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, LEX – komentarz do art. 607a, nb. 5.

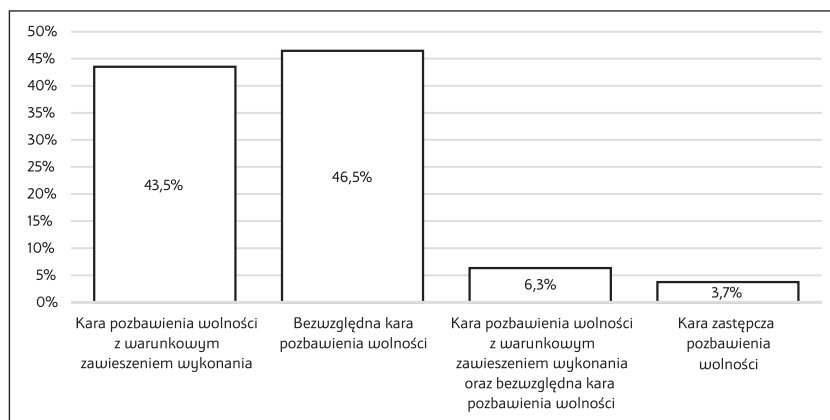
oraz sądowym) przeciwko osobie ściganej o przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności do roku.

Po drugie niedopuszczalne jest wydanie nakazu w postępowaniu wykonawczym w celu wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej w wymiarze do czterech miesięcy lub w celu wykonania innego środka izolacyjnego na okres nieprzekraczający czterech miesięcy.

W związku z tym podczas analizy akt spraw sądowych, w których wydano ENA w postępowaniu wykonawczym (w celu wykonania kary pozbawienia wolności) próbowaliśmy ustalić, w związku z orzeczeniem jakiej – warunkowo zawieszanej czy bezwzględnej – kary pozbawienia wolności sądy wydawały ENA oraz jakiego wymiaru kary dotyczył ENA.

Badanie ukazało, że nieznacznie częściej ENA dotyczyły wykonania kary bezwzględnego pozbawienia wolności (46,5%) niż kary warunkowo zawieszanej (43,5%), której wykonanie następnie zarządzono w związku z niedopełnieniem przez skazanego warunków zawieszenia – wykres 21. W badanej próbie znalazły się również sprawy, w których skazani poszukiwani byli łącznie do odbycia kary bezwzględnej, jak i zawieszanej, której wykonanie zarządzono. W próbie znalazło się również dziesięć spraw, w których ENA wydano w celu wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności orzeczonej w związku z niewykonaniem kary ograniczenia wolności, mimo wskazywania w literaturze, iż ENA nie powinno być wydawane w stosunku do osób, wobec których orzeczono zastępczą karę pozbawienia wolności.

Wykres 21. Orzeczone kary podlegające wykonaniu (N = 269)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Warto jednak wskazać, że dodatkowo w przypadku dwóch spraw, w których osoby poszukiwane były do odbycia kary warunkowo zawieszanej, sądy orzekły wobec nich zastępcze kary pozbawienia wolności za inne przestępstwa, w miejsce orzeczonych kar grzywny lub ograniczenia wolności. Taka sama sytuacja miała także miejsce w stosunku do dwóch osób poszukiwanych w celu odbycia kary bezwzględniej, sądy orzekły wobec nich także kary zastępcze w miejsce grzywny i kary ograniczenia wolności. Kary te zostały objęte ENA – tabela 9.

Tabela 9. Orzeczone kary podlegające wykonaniu (N = 269)

Orzeczona kara podlegająca wykonaniu	N	%
Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania	117	43,5%
Bezwzględne pozbawienie wolności	125	46,5%
Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania + bezwzględne pozbawienie wolności	17	6,3%
Zastępcze pozbawienie wolności (za niewykonane ograniczenie wolności)	10	3,7%
OGÓŁEM	269	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Analizując akta sądowe sprawdzaliśmy również, w jakim wymiarze orzeczone były kary, do wykonania których poszukiwane są osoby przy użyciu ENA. W przypadku kar warunkowo zawieszonych (134 przypadki) kary te orzeczone były w wymiarze od 5 miesięcy do 4 lat i 6 miesięcy, przy czym średnio w wymiarze roku i sześciu miesięcy, chociaż najczęstszym wymiarem (dominanta) były dwa lata. Orzeczoney okres próby wahał się w ustawowych granicach od roku do 5 lat, przy czym przeciętnie wynosił on 4 lata, zaś najczęściej 5.

W odniesieniu zaś do wymiaru bezwzględnej kary pozbawienia wolności, widać wyraźnie, że przeciętnie była ona dłuższa. Najkrótsza kara, do wykonania której poszukiwany był skazany wynosiła 6 miesięcy, zaś najdłuższa aż 25 lat pozbawienia wolności. Przeciętnie sprawcy byli poszukiwani do odbycia kary dwóch i pół roku pozbawienia wolności, przy czym najczęściej jednego roku. Połowa poszukiwanych skazanych na karę bezwzględną miała do odbycia kary nie dłuższe niż 2 lata.

Tabela 10. Wymiar orzeczonej kary pozbawienia wolności (N = 269)²⁷

Wymiar kary (zasadniczej)	Min	Max	Średnia	Mediana	Dominanta
Kara pozbawienia wolności warunkowo zawieszona (N = 134)					
Długość kary pozbawienia wolności [w miesiącach]	5	54	18	17	24
Okres próby [w latach]	1	5	4	4	5
Kara bezwzględnej kary pozbawienia wolności (N = 142)					
Długość orzeczonej bezwzględnej kary pozbawienia wolności [w miesiącach]	6	300	30	24	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

4.1.4. „Interes wymiaru sprawiedliwości” a zasada proporcjonalności

1 lipca 2015 r. weszła w życie nowelizacja²⁸ art. 607b k.p.k., która dodała do treści tego przepisu dodatkową przesłankę niedopuszczalności wydania ENA. Wydanie nakazu jest niedopuszczalne, jeżeli nie wymaga tego interes wymiaru sprawiedliwości. Pozostałe przesłanki nie uległy zmianom. Warto chwilę skupić się na tym, jakie znaczenie zostało nadane pojęciu „interes wymiaru sprawiedliwości” i dlaczego zostało ono wprowadzone do treści tego przepisu.

Wraz ze wzrostem popularności narzędzia, jakim jest ENA zaczęto identyfikować tendencję do wykorzystywania tego narzędzia w przypadku przestępstw błahych²⁹. W przypadku niektórych państw – w tym Polski – związane mogło to być z obowiązującą na każdym etapie postępowania zasadą legalizmu, nakazującą wykorzystanie wszelkich

²⁷ Wobec jednego sprawcy mogły być orzeczone zarówno kara warunkowo zawieszona, jak i bezwzględna, stąd liczebności wymiarów kar nie sumują się do 269.

²⁸ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2013, poz. 1247.

²⁹ T. Ostropolski, *Zasada proporcjonalności a europejski nakaz aresztowania*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2013, nr 3, s. 14.

możliwych środków, aby doprowadzić do przeprowadzenia postępowania karnego, skazania winnego popełnienia przestępstwa a nade wszystko wykonania orzeczonej kary³⁰. W związku z tym ENA wykorzystywany był przez polskich sędziów bardzo często (zob. rozdział 2), a jak pokazywały wcześniejsze badania nad ENA wydawanymi przez polskie sądy – w sprawach niezwykle drobnych przestępstw³¹. Tendencja ta nie dotyczyła jedynie Polski, ale i innych krajów. Stąd też Komisja Europejska podjęła działania mające na celu zaniechanie praktyki nadużywania ENA w przypadkach drobnej przestępczości z uwagi na fakt, iż stosowanie tego narzędzia w takich wypadkach jest nieproporcjonalne – wykorzystywane bowiem środki są czasowo- i kosztochłonne. Wprawdzie decyzja ramowa o ENA nie zawiera regulacji tzw. zasady proporcjonalności, ale można ją wyprowadzić z regulacji traktatowych – art. 5 ust. 4 TUE. Chociaż sam przepis stanowi ograniczenie dla organów UE, by nie nakładały nadmiernych zobowiązań wobec państw członkowskich UE, podnosi się, że zasada ta znajduje również zastosowanie do zachowań samych państw³². W kontekście ENA oznaczać ona może zatem, że państwa członkowskie UE zobowiązują się nie nadużywać narzędzi współpracy wynikających z prawa unijnego, a stosować je jedynie dla osiągnięcia wspólnego celu.

Wskazać wypada, że regulacje dotyczące zasady proporcjonalności znajdują się w aktach prawnych wydanych później, a dotyczących różnych innych aspektów współpracy sądowej w sprawach karnych³³ i stanowią tam granicę dla wykorzystania tych narzędzi przez poszczególne państwa członkowskie.

---

³⁰ Tamże, s. 22.

³¹ T. Gardocka, *Europejski Nakaz Aresztowania...*, s. 46.

³² T. Ostropolski, *Zasada proporcjonalności...*, s. 14.

³³ Mowa tutaj o m.in. decyzji ramowej Rady 2005/214/WSiSW z 24 lutego 2005 r. w sprawie wzajemnego uznawania kar pieniężnych, Dz.Urz. WE L 76 z 22.03.2005 r., s. 16–30; decyzji ramowej Rady 2008/909/WSiSW z 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE L 81 z 27.03.2009 r., s. 24; czy chociażby o dyrektywie Parlamentu Europejskiego i nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych, Dz.Urz. UE L 130 z 1.05.2014 r., s. 1–36.

Komisja Europejska w 2017 r. opublikowała kolejną już wersję podręcznika *Jak wydawać i wykonywać europejski nakaz aresztowania*³⁴, w którym to zwróciła szczególną uwagę na to, aby ENA wykorzystywany był w sytuacjach, w których zastosowanie środka jest proporcjonalne do celu, w jakim został wydany³⁵. W dokumencie tym wskazano, że nawet spełnienie przesłanek formalnych dla wydania nakazu określonych w art. 2 ust. 1 decyzji ramowej nie uzasadnia jeszcze dopuszczalności wydania nakazu. Organ sądowy jest obowiązany wziąć pod uwagę szereg czynników (wagę przestępstwa; prawdopodobną karę, jaka może zostać orzeczona; prawdopodobieństwo osadzenia w państwie wydającym nakaz; interesy ofiar przestępstwa)³⁶.

Wprowadzenie takich wymogów w dokumencie niewiążącym prawnie, ale jednak mającym istotne znaczenie dla praktyki wydawania ENA świadczy o roli, jaką Komisja przypisała zasadzie proporcjonalności przy wydawaniu ENA, a której to konieczność stosowania sygnalizowano już wcześniej. Z tego też względu polski ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie przesłanki „interesu wymiaru sprawiedliwości” do treści przepisu art. 607b k.p.k., którą należy interpretować właśnie jako językowe ujęcie zasady proporcjonalności³⁷. Niektórzy uznają, że zasada proporcjonalności zdekodowana z treści art. 607b k.p.k. stanowi wyjątek od zasady legalizmu i pozwala na niewydawanie ENA w przypadkach, które stoją w sprzeczności z interesem wymiaru sprawiedliwości (podaje się tutaj np. zbliżający się termin przedawnienia)³⁸. O ile zgodzić się można, że przepis ten wyłącza obowiązek wydawania ENA w każdym przypadku, gdy jest informacja o przebywaniu osoby poszukiwanej na terenie innych państw członkowskich UE, o tyle nie sposób zgodzić się z twierdzeniem, że zasada legalizmu przestaje obowiązywać. Ona nadal obowiązuje, jednak znacznie osłabiona. Organy bowiem nadal zobligowane są do wydania ENA w przypadku wystąpienia interesu wymiaru sprawiedliwości, nie są zwolnione od tego.

³⁴ *Zawiadomienie Komisji z dnia 28.09.2017 r. ...*, dz.cyt.

³⁵ O konieczności stosowania zasady proporcjonalności Komisja pisała również we wcześniejszej wersji podręcznika z 2010 r. Tamże, s. 14.

³⁶ Tamże, s. 19–20.

³⁷ B. Augustyniak, *Art. 607b [w:] D. Świecki (red.), Kodeks postępowania karnego...*, LEX/el 2024, nb 3.

³⁸ J. Konecki, *Pomoc prawna i doręczenia w sprawach*, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr spec., s. 215, <https://www.gov.pl/attachment/dc41a856-3f04-4540-ab53-1c40731699ae> [dostęp: 12.08.2024].

W ramach prowadzonych przez nas badań, a w szczególności wywiadów z sędziami, którzy w codziennej praktyce odpowiedzialni są za wydawanie ENA, próbowaliśmy zidentyfikować, jakie jest praktyczne znaczenie pojęcia „interesu wymiaru sprawiedliwości” w kontekście procedury wydawania ENA. Innymi słowy próbowaliśmy ustalić, co sędziowie faktycznie biorą pod uwagę, oceniając czy interes wymiaru sprawiedliwości wymaga wydania ENA. Z jednej strony sędziowie starali się zwracać uwagę na to, w jaki sposób zatrzymanie osoby w innym państwie członkowskim wpłynie na jego sytuację życiową:

To są właśnie te okoliczności modalne, które powodują, że [...] z punktu widzenia powiedzmy tego skazanego [...] jego interes prywatny, życiowy wskazuje na to, że nie było zasadne wydawanie jego stronie polskiej (ENA_E12).

I ta decyzja, że ja ten nakaz wydaję to jest po prostu równoznaczna z absolutną pewnością, że właśnie realia tej sprawy wręcz wymagają, żeby ten człowiek był poszukiwany w trybie europejskiego nakazu aresztowania (ENA_E16).

Sędziowie jednak przyznają jednocześnie, że ten interes wymiaru sprawiedliwości należy odczytywać i bardziej praktycznie. Niektórzy sędziowie zwracają uwagę, że niecelowe byłoby, zwłaszcza z ich punktu widzenia, wydanie ENA i włożenie w to pracy, jeżeli szanse na wykonanie ENA i zatrzymanie jakiejś osoby jest mało prawdopodobne:

Natomiast jeżeli tylko zobaczę, że przestępstwo było na przykład poważne, ale jest ten słynny upływ czasu. Ktoś wyjechał – prawda? Mam jakieś tam informacje, że wiele lat temu zmienił miejsce zamieszkania i mieszka za granicą, to jego centrum życiowe to już jest w ogóle z Polską niezwiązane. Z Polską to go tylko łączy obywatelstwo. To, że się tylko tutaj urodził, więc nawet ja po części już widzę, że może nawet [...], że jak ten mój ENA pójdzie tam w świat, to ktoś nie wykona tego nakazu, [...] że tej osoby mi nie wyda (ENA_E16).

Sędziowie akcentują również ciężące na nich obowiązki służbowe wynikające z zasady legalizmu, nakazujące im za wszelką cenę i wszelkimi środkami doprowadzenie do tego, aby orzeczona kara została wykonana:

Ale z kolei z mojego punktu widzenia, jako tego sędziego, który ma wykonać orzeczenie i ciągle ma problem, bo ma sprawę zawieszoną i kontrola spraw zawieszonych i brak możliwości wykonania kary powoduje, że ja inaczej jednak oceniam to dobro wymiaru sprawiedliwości. I dlatego tak jak mówię z uporem maniaka, chyba bym występowała z wnioskiem o europejski nakaz aresztowania (ENA_E12).

To znaczy co do zasady – ja wiem, że my mamy w naszym porządku zasadę legalizmu, zasadę ścigania do końca życia i o jeden dzień dłużej i tak dalej. Ale z drugiej strony mamy też te wartości, które przyjęliśmy na siebie: zasada swobodnego przepływu osób, zasada... no to z tego przede wszystkim wynika – lojalności pewnej wobec tych naszych pod sądnych (ENA_E19).

Niektórzy sędziowie zwracają jednak uwagę, że przepis nie mówi o interesie polskiego wymiaru sprawiedliwości, ale o interesie wymiaru sprawiedliwości w ogólności. Oznacza to, że starają się podkreślać element międzynarodowy w kontekście ENA i konieczność zapewnienia sprawnego działania tego narzędzia.

Tu interes wymiaru sprawiedliwości trzeba rozumieć szerzej niż tylko interes polskiego wymiaru sprawiedliwości. Chyba należy to określić jako interes europejskiego wymiaru sprawiedliwości w tym sensie, żeby ten międzynarodowy instrument sprawnie działał i był wykonywany, żeby system nie był przeciążony poszukiwaniami takimi niepotrzebnymi (ENA_E18).

Można więc powiedzieć, że sędziowie starają się uwzględniać interesy różnych podmiotów – uczestniczących w samym procesie karnym i związanych z popełnionym przestępstwem (pokrzywdzonego, skazanego/oskarżonego), ale także organów wymiaru sprawiedliwości.

Także ten interes wymiaru sprawiedliwości dla mnie to ważyć z dwóch stron: to musi być interes pokrzywdzonego, to musi być interes samego oskarżonego również rozumiany przez pryzmat rzetelnego procesu do samego końca, takiej pewnej lojalności i rzetelności organów sądowych, które potem wykonują ten wyrok (ENA_E19).

W ten sposób pojęcie „interesu wymiaru sprawiedliwości” w wydaniu ENA wypełnione jest treściami związanymi z praktycznym aspektem funkcjonowania współpracy sądowej w sprawach karnych. Niepokojące jest jednak to, że sędziowie starają się uwzględniać również i swoje partykularne interesy związane z pozostawianiem spraw na biegu i „psuciem” ich statystyk. Nie jest to jednak zastrzeżenie do nich, ale raczej do tego, w jaki sposób funkcjonuje system rozliczania sędziów z przydzielanych im spraw.

W kontekście pojęcia „interesu wymiaru sprawiedliwości” warto przyrzeć się wadze przestępstw, których popełnienie stanowiło podstawę do wydania ENA w 2019 r. Wcześniejsze badania dotyczące wykonywania ENA wskazywały, że Polska wydaje nakazy w sprawach błahych przestępstw³⁹, o czym pisaliśmy m.in. w rozdziale 3.

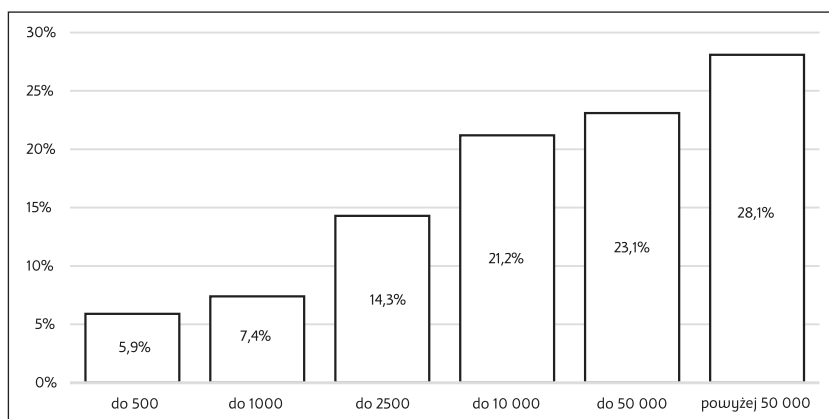
Z tego też względu zdecydowaliśmy się sprawdzić, jak wygląda waga czynów objętych ENA w 2019 r. Posłużyliśmy się w tym celu dwoma wskaźnikami: rozmiarami wyrządzonej szkody oraz – w przypadku ENA wydanych w postępowaniu wykonawczym – wymiarem orzeczonej kary. Uznaliśmy bowiem, że sama analiza rodzajów przestępstw objętych ENA (podrozdział 4.1.1.) nie jest wystarczająca – przestępstwa w obrębie wyróżnionych przez nas kategorii różnią się bowiem wagą, którą można właśnie mierzyć rozmiarami szkody oraz orzeczoną karą.

W przypadku przestępstw, które prowadziły do powstania szkody materialnej (203 przypadki), oszacowaliśmy kwotę, jaką stanowi wartość szkody. Największą grupę stanowiły przestępstwa bardzo poważne, gdzie powstała szkoda materialna wynosiła ponad 50 tys. zł (ponad ¼ spraw). Przestępstwa błahe, a więc o najmniejszym wymiarze szkody (do 500 zł) stanowiły niespełna 6%, zaś o wysokości między 501 a 1000 złotych nieco ponad 7%. Blisko połowę stanowią przestępstwa przynoszące szkodę powyżej 50 000 zł, a więc najpoważniejsze. Rekordzista spowodował szkodę w wysokości niemal 90 milionów zł (chodziło tu o przestępstwo skarbowe z k.k.s. – wykres 22.).

---

³⁹ T. Gardocka, *Europejski Nakaz Aresztowania...*, s. 34–38; *Pre-Lisbon Treaty EU police and criminal justice measures: the UK's opt-in decision. Ninth Report of Session 2013–2014*, London 2013, s. 8–9, <https://publications.parliament.uk/pa/cm201314/cmselect/cmhaff/615/615.pdf> [dostęp: 7.07.2024].

Wykres 22. Wysokość wyrządzonej szkody materialnej (N = 203)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Przeanalizowaliśmy również to, ile osób zostało pokrzywdzonych w związku z przestępstwami objętymi ENA wydanymi w 2019 r. W badanych przez nas sprawach blisko $\frac{1}{3}$ ENA dotyczyła przestępstw bez dających się ustalić pokrzywdzonych (tzw. przestępstwa bez ofiar). Jeżeli już ENA dotyczył przestępstwa popełnionego na szkodę konkretnej osoby, to najczęściej (ponad $\frac{1}{4}$) stanowiły czyny, w wyniku których ucierpiała tylko jedna osoba. W badanej zbiorowości znalazła się także sprawa o oszustwa, w której poszukiwana osoba wyrządziła szkodę aż 116 osobom⁴⁰.

W odniesieniu do wcześniejszych badań poświęconych ENA, nasze badania stanowią dowód na zmianę trendu. W badaniach Teresy Gardockiej pojawiały się bowiem sprawy kradzieży skrzynki piwa, kilku długopisów, używanego telefonu komórkowego czy zniszczenia reklamy niewielkiej restauracji⁴¹. W naszych badaniach – biorąc pod uwagę wysokość wyrządzonych szkód – widać, że nieco częściej

⁴⁰ Warto jednak wyjaśnić, że w sprawach, w których sprawca był poszukiwany za popełnienie więcej niż jednego przestępstwa, wartość szkody stanowi sumę wartości szkód wszystkich poszczególnych czynów. Podobnie liczba pokrzywdzonych jest sumą pokrzywdzonych ze wszystkich przestępstw, których dopuścił się sprawca.

⁴¹ T. Gardocka, *Europejski Nakaz Aresztowania...*, s. 34–38.

poszukiwani są sprawcy znacznie poważniejszych przestępstw, a delikatnie rzadziej poszukiwani są sprawcy przestępstw najdrobniejszych.

Trzeba jednak wyraźnie zaznaczyć, że nadal aż co czwartego sprawcę czynów, w których wystąpiła szkoda majątkowa, można uznać za takiego, który popełnił czyn stosunkowo drobny, skoro wysokość szkody majątkowej nie przekroczyła 2500 zł. Są to jednak kwoty i tak znacznie wyższe niż wartość skrzynki piwa czy kilku długopisów.

Warto w tym miejscu wrócić do kwestii wymiaru kar, które orzeczone zostały za przestępstwa objęte ENA wydanymi w postępowaniu wykonawczym. Kara pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania była orzekana w wymiarze od 5 miesięcy do 4,5 roku. Warto jednak podkreślić, że w 40% spraw wymiar tej kary nie przekroczył jednego roku. We wszystkich sprawach zarządzono wykonanie tychże kar. Sprawcy z orzeczoną karą pozbawienia wolności w najmniejszym wymiarze (5 miesięcy) w biurze stacji kontroli pojazdów usiłowała dokonać kradzieży 2000 zł, jednak z uwagi na to, że została zatrzymana przez pokrzywdzonego, swojego zamiaru nie osiągnęła.

Jeśli chodzi o karę bezwzględnego pozbawienia wolności to orzeczenia dotyczyły kar w wymiarze od 6 miesięcy do 25 lat. Najczęściej jednak sprawcy byli poszukiwani do odbycia kary jednego roku pozbawienia wolności. Sprawca poszukiwany do odbycia kary pozbawienia wolności w najkrótszym wymiarze (6 miesięcy) dopuścił się prowadzenia pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu, zaś sprawca z wyrokiem 25 lat pozbawienia wolności wraz z innymi osobami dopuścił się zabójstwa człowieka.

W badanej przez nas zbiorowości odnotowaliśmy również przypadki kar zastępczych za niewykonaną karę ograniczenia wolności lub nieuiszczoną grzywnę. Kara ograniczenia wolności polegająca (w większości przypadków) na wykonaniu prac społecznych była orzekana w wymiarze od 9 do 24 miesięcy, średnio 15 miesięcy. W sprawach z orzeczoną pierwotnie grzywną zamiana taka miała miejsce tylko w dwóch przypadkach. Grzywna wynosiła od 400 do 5000 zł, ale w 8 sprawach (na 23) była niższa niż 1000 zł.

Warto w tym miejscu zwrócić również uwagę na fakt, iż nie wszystkie orzeczone kary miały być wykonywane w całości. Okazało się bowiem, że w przypadku niektórych osób okres kary pozbawienia wolności do odbycia jest niższy niż orzeczonej (np. odbyły już karę w części i zostały warunkowo przedterminowo zwolnione). W momencie wydania ENA osobom poszukiwanym pozostało do odbycia średnio nieco ponad 1,5 roku pozbawienia wolności. W połowie spraw było to 16 miesięcy.

Najkrótszy pozostały do odbycia wymiar kary to 2 miesiące, najdłuższy to 7 lat (por. tabela 11.).

Tabela 11. Pozostały do odbycia wymiar kary w miesiącach (N = 268)

Miara	Pozostały do odbycia wymiar kary w miesiącach
Minimum	2
Maksimum	84
Średnia	20,31
Mediana	16,00
Dominanta	12
Brak danych	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Podsumowując, powyższa analiza pozwala jednak na wyciągnięcie wniosków dość podobnych do tych płynących z wcześniejszych badań – że rodzaj oraz wysokość orzeczonej kary wobec osób poszukiwanych w ramach ENA sugeruje, że nie mamy do czynienia ze sprawcami najpoważniejszych, a w wielu przypadkach nawet poważnych przestępstw⁴². Z badania Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka wynika, że w 80% badanych przez nich spraw sąd wymierzył sprawcy karę pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym dwóch lat, a zdarzały się i takie sprawy, w których wykonanie kary pozbawienia wolności było warunkowo zawieszane⁴³. Przeprowadzone przez nas badanie potwierdza dotychczasowe ustalenia w tym zakresie, z tym że znacznie wzrosła wysokość szkody wymierzonej przestępstwami ściganymi za pomocą ENA.

W jednym z sądów obowiązuje niepisana zasada, iż do wydania ENA zdadne są tylko sytuacje, gdzie orzeczona kara pozbawienia wolności wynosi co najmniej rok i sześć miesięcy. Taką praktykę ustalili sędziowie orzekający w sprawach ENA i jak wynika z naszych badań, ograniczenie to miało związek właśnie z zasadą proporcjonalności.

⁴² Tamże, s. 16.

⁴³ *Praktyka stosowania...*, s. 23.

4.2. Postępowanie po wydaniu ENA

Po wydaniu postanowienia w przedmiocie wydania ENA i wypełnieniu stosownego formularza, podmiot wnioskujący (jeśli ENA nie był wydany z urzędu) informowany jest o wydaniu ENA. Następnie sporządzane jest jego tłumaczenie, najczęściej na język angielski lub język państwa, w którym może przebywać osoba poszukiwana.

Na pewno po wydaniu europejskiego nakazu aresztowania informujemy wnioskodawcę, że europejski nakaz aresztowania został wydany i przesyłamy im odpisy i zlecamy tłumaczenie europejskiego nakazu aresztowania przez tłumacza przysięgłego. Po dokonaniu tego tłumaczenia [...] to skanujemy europejski nakaz aresztowania i dokonujemy wpisu do Systemu Informacji Schengen i następnie zwracamy się do Interpolu o wszczęcie poszukiwań międzynarodowych (ENA_E28).

I w związku z tym, że jak już mam ten formularz, mam już oddane postanowienie, to kieruję do przetłumaczenia tłumaczowi. Każdy europejski nakaz [...] musi być przetłumaczony na język angielski. [...] My współpracujemy z takimi tłumaczami, że nam bardzo szybko tłumaczą. Nawet bywało tak, bywały takie sytuacje, że musieliśmy jednego dnia wydać europejski nakaz, przetłumaczyć i wysłać. Bo mieliśmy takie sytuacje i też to nasi tłumacze potrafią zrobić. [...] Generalnie to ja już mniej więcej mówię, że ja potrzebuję za 2 dni, za 3 dni, a czasami jest tak, że ja potrzebuję na jutro – naprawdę! U nas nie ma czekania dwóch tygodni czy dwa i pół, nie. Nie ma tak (ENA_E29).

Warto jednak zaznaczyć, że w przypadku, gdy podmiotem wnioskującym o wydanie ENA jest prokuratura, to ona samodzielnie wykonuje ENA, czyli zleca przetłumaczenie formularza oraz przesyła ENA i zamieszcza wpis w SIS.

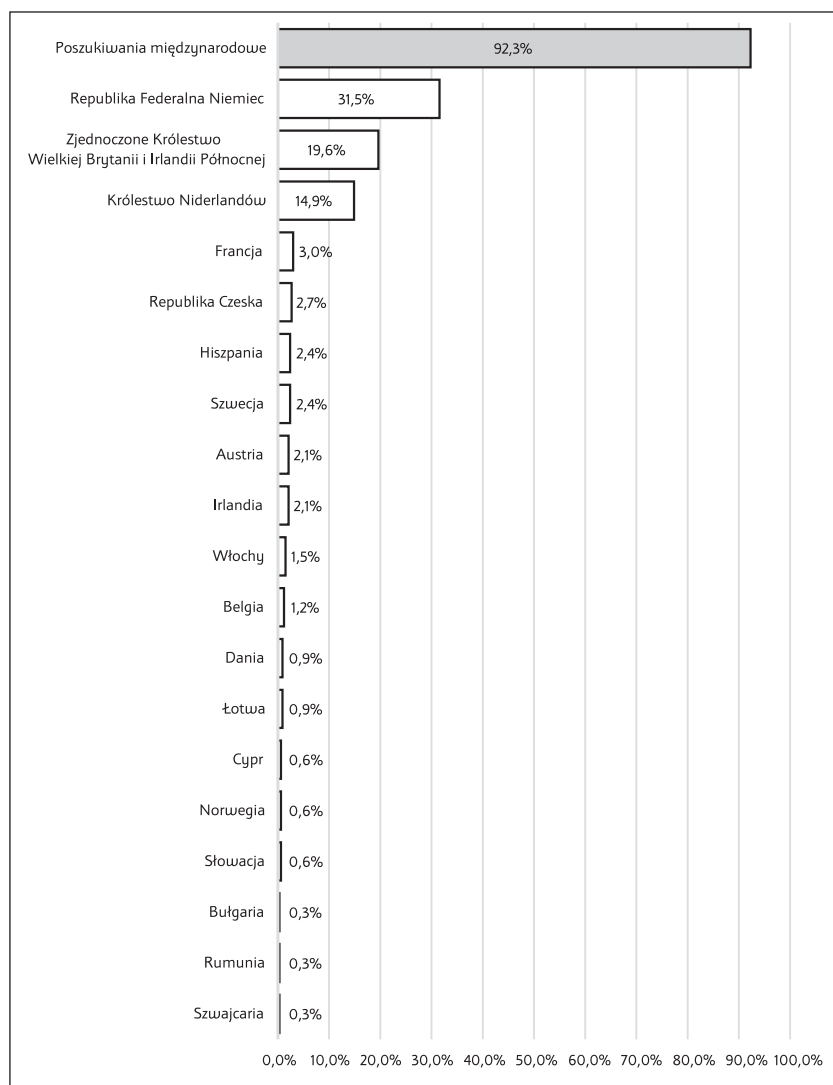
My wykonujemy wszystkie ENA sądowe więc wykonawcze i sądowe, kiedy jest osoba skazana i oskarżona; natomiast prokuratury wykonują sobie wszystko we własnym zakresie łącznie z tłumaczeniem (ENA_E29).

Na marginesie warto zaznaczyć, iż praktyka organów sądowych pozostałych państw członkowskich w zakresie tłumaczenia ENA jest zupełnie inna. Nasi eksperci wskazywali, że w systemie SIS, zamiast tłumaczenia ENA na język angielski, zamieszczane są ENA w języku jego wydania przez organ sądowy. To znacznie utrudnia wykonywanie ENA przez organy sądowe innych państw.

Gdybyśmy wszyscy robili tak jak Polska pod kątem tych europejskich nakazów, że są implementowane do SIS-u w języku angielskim, no to by to przyspieszyło bardzo pracę i usprawniło i ułatwiło wszystko. Bo, po pierwsze, nie musimy generować osób, które znają inne języki. A po drugie, wysyłamy i od razu dużo prościej się działa. [...] Na przykład Słowacy mają tylko w swoim języku, a jakby mieli po angielsku – no to nie musimy czekać. Oczywiście wersja uproszczona jest po angielsku w tym formularzu, ale to jest niepełna wersja i to niejednokrotnie prokuratorowi brakuje tych informacji dodatkowych. On nie chce patrzeć na formularze, bo to jest tak naprawdę robocze tłumaczenie niejednokrotnie przez pracownika Biura, no to nie są ludzie po prawie (ENA_E1).

Następne kroki różnią się w zależności od tego, czy znane jest miejsce pobytu osoby, której dotyczy ENA, czy najpierw trzeba je ustalić. W szczególności sąd wydający ENA może nawet nie wiedzieć, na terytorium jakiego państwa członkowskiego UE może znajdować się osoba poszukiwana.

Z danych uzyskanych przez nas w toku badania aktowego wynika, że najczęściej sądy wszczynały poszukiwania międzynarodowe (ponad 92% przypadków). Warto jednak wskazać, że niejako dodatkowo wskazywały także państwo, w którym najprawdopodobniej może znajdować się osoba poszukiwana, której dotyczy ENA. W ten sposób spośród konkretnych państw, sądy najczęściej wskazywały Republikę Federalną Niemiec (w prawie 1/3 przypadków) oraz Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (w niemal co piątym przypadku). Dość często ENA kierowane były do Królestwa Niderlandów (prawie 15% – wykres 23.). Te trzy państwa dominujące jako adresaci ENA wydawanych przez polskie sądy nie powinny dziwić. Są to bowiem państwa, w których zamieszkuje dość pokaźna liczba Polaków, którzy z różnych, często rodzinnych i ekonomicznych względów, zdecydowali się na emigrację.

Wykres 23. Państwa, do których skierowano ENA (N = 336)⁴⁴

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Zgodnie z danymi GUS pod koniec 2019 r. najczęściej polskich emigrantów (ponad 700 tys.), zamieszkało w Niemczech, na drugim miejscu znalazła się Wielka Brytania (678 tys.), a dalej: Holandia

⁴⁴ ENA mógł być skierowany do kilku państw jednocześnie – odsetki nie sumują się do 100.

(125 tys.) i Irlandia (112 tys.)⁴⁵. Dodatkowo dominacja Niemiec jako głównego adresata ENA wystawianych przez polskie sądy związana może być z relatywną bliskością tego kraju. Do pozostałych państw członkowskich ENA kierowane były sporadycznie, co zasadniczo odzwierciedla trendy opisane na podstawie danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości (zob. podrozdział 3.3.). Analiza danych statystycznych pokazała jednak, że od 2019 r. zaszło wiele zmian w tej kwestii – zob. rozdział 3.

4.2.1. Poszukiwanie osoby nieznanej z miejsca pobytu

Jeżeli miejsce pobytu osoby nie jest znane, na mocy art. 9 ust. 2 decyzji ramowej o ENA organ wydający nakaz może zdecydować o wydaniu wezwania dla osoby, której dotyczy wnioski za pośrednictwem SIS. Wdrożeniem tego przepisu są postanowienia art. 607 § 1 k.p.k. i § 355 r.u.s.p., które przewidują tryb przekazania ENA wraz z tłumaczeniem na język angielski i wnioskiem o wszczęcie poszukiwań międzynarodowych do Biura SIRENE oraz dokonania wpisu w SIS przez sąd okręgowy.

Zgodnie z art. 607d § 1 k.p.k. prokurator w postępowaniu przygotowawczym, a sąd okręgowy, który wydał nakaz w postępowaniu sądowym i wykonawczym w takim przypadku przesyła także odpis nakazu do centralnej jednostki policji współpracującej z Interpolem z wnioskiem o wszczęcie poszukiwań międzynarodowych.

Natomiast sądowne, no to już wtedy po przetłumaczeniu wykonuję dalej. Skanuje się dwa razy, czy trzy nawet. Bo skanuję jeden raz wersję polską i angielską. To co jest do wklejenia do SIS-u. Skanuję pojedynczo więc oddzielnie polską wersję, oddzielnie angielską. Plus pismo, więc ten wniosek taki do BMWP [Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji] do wykonania i oczywiście doklejam wersję angielską. [...] Ja osobiście wykonuję w ten sposób ENA, że zawsze wprowadzam do systemu do SIS-u i tego samego dnia wysyłam do BMWP. Nie ma takiej opcji, żebym na przykład dzisiaj wprowadziła do SIS-u, a jutro dopiero

⁴⁵ *Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004–2019*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-czasowej-emigracji-z-polski-w-latach-2004-2017,2,11.html> [dostęp: 2.11.2021].

wysłała do BMWP i poinformowała Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji, że ja to zrobiłam wczoraj. Nie. Ja wszystko robię jednego dnia! (ENA_E29).

4.2.2. Poszukiwanie osoby znanej z miejsca pobytu

Jeżeli miejsce pobytu osoby poszukiwanej jest znane, to zgodnie z art. 9 ust. 1 decyzji ramowej, ENA przekazywany jest bezpośrednio przez wydający nakaz organ sądowy do wykonującego nakaz organu sądowego. Implementację tego przepisu stanowią art. 607d § 2 k.p.k. oraz § 353 ust. 1 r.u.s.p. przewidujące tryb przekazania ENA organowi wykonującemu ENA. W ten sam sposób przekazuje się także nakaz wtedy, gdy w toku poszukiwań ustalone zostanie miejsce pobytu osoby poszukiwanej (§ 355 r.u.s.p.). Jeżeli państwo członkowskie uczestniczy w SIS, to sąd okręgowy przesyła do Biura SIRENE nakaz, podobnie jak w przypadku wszczynania poszukiwań międzynarodowych oraz dokonuje wpisu w SIS. Decyzja ramowa (art. 10 ust. 3 decyzji ramowej) przewiduje także sytuacje, w których niemożliwe jest skorzystanie z usług elektronicznych SIS. Wówczas ENA przekazywany może być przez Interpol.

Dodatkowo odpis nakazu wraz z odpisem postanowienia w przedmiocie wydania nakazu lub wyciągiem z protokołu posiedzenia w sprawie wydania nakazu oraz informacją, do jakiego państwa nakaz został przesłany do wykonania, sąd okręgowy przesyła ministrowi sprawiedliwości w terminie 14 dni od dnia jego wydania (§ 354 ust. 2 i 3).

Może się jednak zdarzyć tak, iż miejsce pobytu osoby poszukiwanej jest znane, nie jest jednak znany właściwy do wykonania ENA organ sądowy. Wówczas, zgodnie z treścią art. 10 ust. 1 decyzji ramowej o ENA, można wszcząć dochodzenie poprzez punkty kontaktowe Europejskiej Sieci Sądowej w celu uzyskania takich informacji od wykonującego państwa członkowskiego. Ust. 2 tegoż przepisu przewiduje, że przekazanie takie może nastąpić przez bezpieczny system telekomunikacyjny ESS.

Zgodnie z art. 607d § 3 k.p.k. również bezpośrednio przekazywane są między organami sądowymi wykonującymi i wydającymi ENA wszelkie dokumenty i informacje. Art. 10 ust. 4 decyzji ramowej o ENA oraz art. 607d § 4 k.p.k. zezwalają zaś na przekazywanie wiadomości z wykorzystaniem urządzeń służących do automatycznego

przesyłania danych w sposób umożliwiający stwierdzenie autentyczności tych dokumentów.

Oznacza to, że organy sądowe wydające i wykonujące nakaz kontaktują się bezpośrednio (art. 10 ust. 5 decyzji ramowej o ENA), z pominięciem organów centralnych czy ścieżki ministerialnej, zaś minister sprawiedliwości jest jedynie pomocniczo informowany o wydaniu ENA oraz jego przekazaniu do wykonania, a organ centralny angażowany jest jedynie wówczas, gdy sytuacja tego wymaga.

4.3. Podsumowanie

Przeprowadzone przez nas analizy pokazały, że również w przypadku ENA wydawanych przez polskie sądy najczęściej ma to miejsce na etapie postępowania wykonawczego (a więc do wykonania kary pozbawienia wolności), zaś ENA wydawane są zwykle na wniosek sądów rejonowych. Najwięcej ENA wydawanych było w sprawach o jedno przestępstwo, natomiast w naszej próbie znajdowali się również sprawcy wielu przestępstw – rekordzista poszukiwany był za popełnienie 55 przestępstw.

Przeważająca większość ENA dotyczy przestępstw przeciwko mieniu (60% wydanych ENA), zaś inne czyny, a zwłaszcza te poważniejsze (przeciwko życiu i zdrowiu) stanowiły podstawę do wydania ENA w przypadku 17% nakazów.

Blisko połowa osób poszukiwanych w celu wykonania kary pozbawienia wolności została skazana na karę bezwzględną, niemniej niewiele niższy odsetek osób miał orzeczony karę warunkowo zawieszoną, której wykonanie następnie zarządzono. W badanych przez nas sprawach pojawiały się również sporadycznie poszukiwania osób w związku z orzeczeniem zastępczej kary pozbawienia wolności za nieuiszczoną grzywnę lub niewykonaną karę ograniczenia wolności. Te sytuacje miały miejsce niejako dodatkowo, obok skazania na karę pozbawienia wolności.

Badania nasze pozwoliły również na ustalenie, jakie okoliczności sędziowie biorą pod uwagę przy wydawaniu ENA na uzasadnienie dla zaistnienia „interesu wymiaru sprawiedliwości”. Wywiady eksperckie potwierdziły, że przesłankę tę należy interpretować jako językowe ujęcie zasady proporcjonalności w stosowaniu narzędzi prawa europejskiego, z tym że część rozmówców zwracała również uwagę na to, iż niedookreślony zakres czynników, które mogą przesądzać o zaistnieniu interesu

wymiaru sprawiedliwości w poszukiwaniu osób pozwala czasem na kierowanie się przesłankami związanymi z sytuacją życiową osoby poszukiwanej, popełnionym czynem, ale również sposobem procedowania spraw przez sądy oraz wynikami sprawozdawczości sądowej.

Badania pokazały również, że osoby wobec których wydawane były przez polskie sądy ENA poszukiwane są zazwyczaj w wielu państwach członkowskich (wszczynane są tzw. poszukiwania międzynarodowe), zaś w przypadku tzw. ENA celowanych najczęściej kierowane one były do Niemiec, Wielkiej Brytanii i Niderlandów.

5. WYKONANIE ENA W PAŃSTWIE CZŁONKOWSKIM UE I PRZEKAZANIE OSOBY POSZUKIWANEJ DO POLSKI

W tym rozdziale omawiamy to, jak przebiega wykonanie ENA wydanego przez polskie sądy w innych państwach członkowskich. Ponieważ nie są stosowane w takim przypadku polskie przepisy krajowe, a przepisy państw wykonujących ENA stanowiące implementację decyzji ramowej o ENA, omawiamy tu tylko istotne przepisy decyzji ramowej – te stanowią podstawę do wydania stosownych przepisów krajowych – oraz praktykę wykonywania ENA i przekazywania osób poszukiwanych, opierając się na danych pochodzących z akt sądowych oraz z wywiadów, które realizowaliśmy.

Wykonanie ENA polega na zatrzymaniu poszukiwanej osoby, podjęciu decyzji co do przekazania oraz faktycznym przekazaniu osoby państwu wydającemu ENA. Sama jednak procedura, chociaż znacznie uproszczona w stosunku do postępowania ekstradycyjnego, zawiera w sobie jednak kilka istotnych i doniosłych z prawnego punktu widzenia kroków. Podstawową różnicą w stosunku do procedur ekstradycyjnych jest to, że wykonanie ENA następuje w trybie przewidzianym dla spraw niecierpiących zwłoki (art. 17 ust. 1 decyzji ramowej), a więc w praktyce znacznie szybciej niż przekazanie w ramach ekstradycji.

5.1. Zatrzymanie osoby poszukiwanej

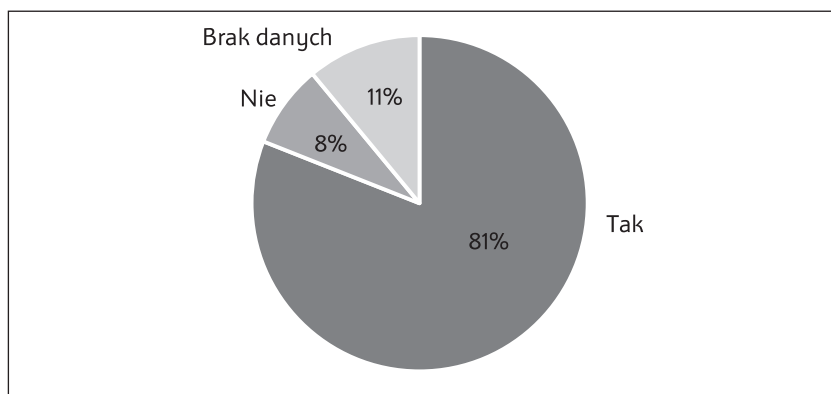
Pierwszym krokiem w tej procedurze jest zatrzymanie osoby, której dotyczy wnioski oraz wysłuchanie jej przez organ sądowy wykonujący nakaz. Zatrzymania dokonują najczęściej służby policyjne (w tym odpowiedniki polskiej Straży Granicznej), zaś procedurą wykonania zajmuje się wykonujący organ sądowy (zob. podrozdział 2.4). Organ ten, zgodnie z art. 11 ust. 1 decyzji ramowej oraz odpowiednimi przepisami krajowymi, powiadamia osobę zatrzymaną o tym, że wobec niej wydano ENA i że właśnie z związku z nim została zatrzymana,

a także informuje o jego treści i możliwości wyrażenia zgody przez tę osobę na jej przekazanie. Zgoda taka jednak co do zasady nie może zostać cofnięta, chyba że zezwała na to w szczególnych przypadkach prawo krajowe (art. 13 ust. 4 decyzji ramowej). W momencie wysłuchania osoba poszukiwana może również dobrowolnie zrzec się zasady specjalności (art. 13 ust. 1 decyzji ramowej), które to zrzeczenie również co do zasady nie może zostać cofnięte, chyba że przewiduje to prawo krajowe. W przypadku niewyrażenia zgody przez osobę poszukiwaną, osoba ta ma prawo do przesłuchania przez wykonujący ENA organ sądowy (art. 14 decyzji ramowej).

Decyzja ramowa w art. 11 ust. 2 zastrzega także, że osoba zatrzymana ma prawo dostępu do tłumacza oraz pomocy prawnej zgodnie z prawem krajowym państwa wykonującego nakaz.

Po wysłuchaniu tej osoby organ sądowy podejmuje decyzję, czy należy tymczasowo aresztować tę osobę, czy wystarczy zastosowanie innego typu środka, który zapobiegłby ucieczce tej osoby (art. 12 decyzji ramowej). Oznacza to, że tymczasowe aresztowanie nie jest obligatoryjne, dopuszczalne jest stosowanie innych środków zapobiegawczych, zgodnie z prawem krajowym.

Wykres 24. Czy osoba poszukiwana została zatrzymana? (N = 336)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Z przeprowadzonych przez nas badań wynika, że zdecydowana większość wydanych przez polskie sądy ENA kończy się zatrzymaniem osoby poszukiwanej (81%). Zaledwie w 8% spraw nie doszło do zatrzymania osoby poszukiwanej. Co ważne, w przypadku ponad 11% spraw

nie byliśmy w stanie na podstawie akt ustalić, czy doszło do zatrzymania poszukiwanej osoby. Można jednak uznać, że skoro nie ma takiej informacji w aktach, to do zatrzymania (jeszcze) nie doszło. Sprawy te mogą się jednak jeszcze zakończyć zatrzymaniem – badaliśmy sprawy, w których w 2019 r. wydano ENA, a badanie odbywało się w 2021 r. Na chwilę badania jednak w 11% przypadków informacji o zatrzymaniu brakowało, w 8% na pewno nie dokonano (jeszcze) zatrzymania – wykres 24. Dane te wyraźnie korespondują z ogólnoeuropejskimi tendencjami opisanymi przez nas wcześniej (podrozdział 3.2.2.).

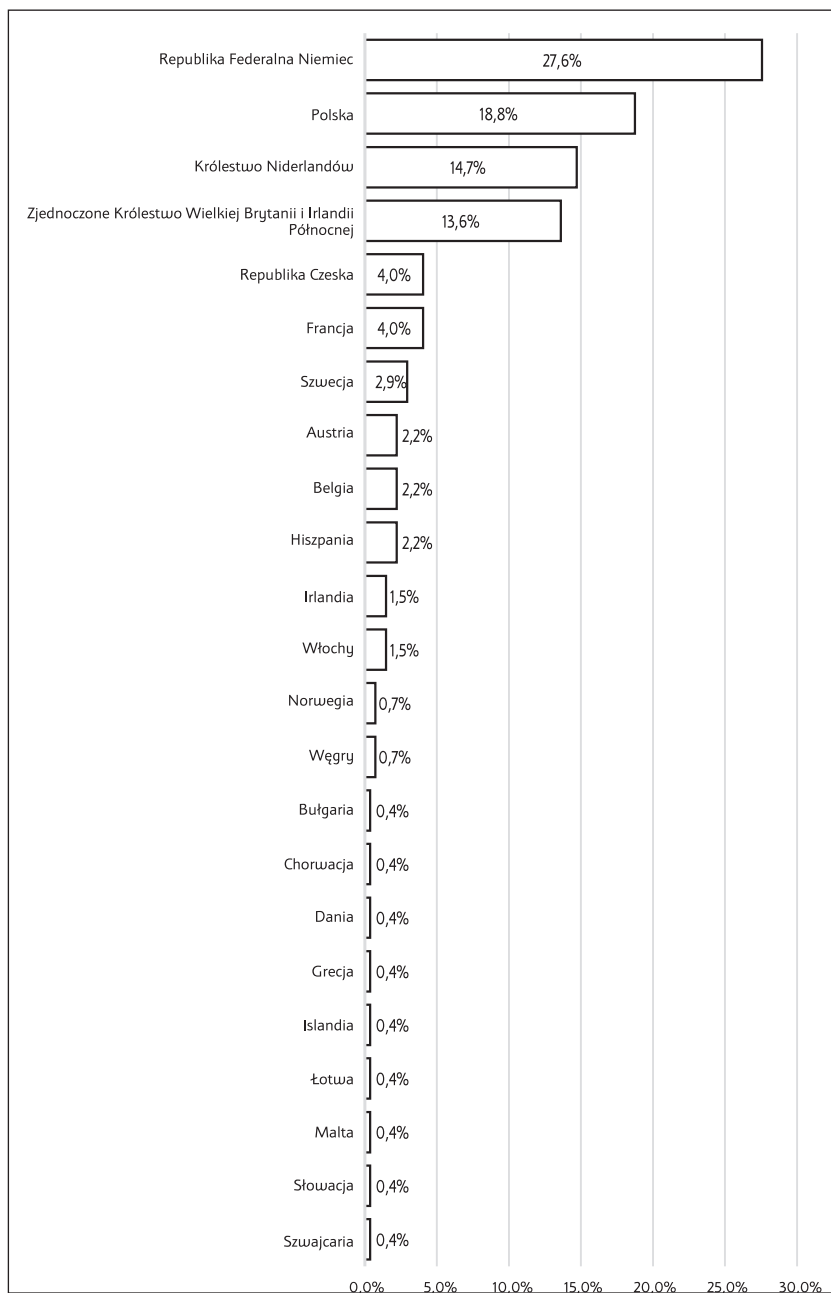
Do zatrzymania osób poszukiwanych dochodziło w różnych państwach członkowskich UE, z tym jednakże, że dominowały zatrzymania w trzech państwach, do których polskie sądy głównie kierowały ENA. Najczęściej do zatrzymania dochodziło na terenie Republiki Federalnej Niemiec (ponad 28%). Zaskakujące, bo w blisko 18% przypadków do zatrzymania doszło na terenie Polski. Oznaczać to może, że albo wydane ENA nie były konieczne, albo osoby poszukiwane, podróżując po różnych państwach, czasowo znalazły się na terytorium Polski i tam zostały zatrzymane (być może w momencie przekroczenia granicy Polski i dokonywania jakiejś wrywkowej kontroli – ewentualnie przekraczania granicy drogą lotniczą). To może sugerować, że osoby te mogły być nawet nieświadome, że są poszukiwane – wykres 25.

W 15% przypadków do zatrzymania doszło na terenie Królestwa Niderlandów, zaś w 14% na terenie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

Warto zaznaczyć, że do jednego zatrzymania doszło na terenie Szwajcarii, która nie jest państwem członkowskim UE. Nie jest to jednak błąd, bowiem Szwajcaria uczestniczy w porozumieniu z Schengen oraz ma dostęp do SIS. Tam znalazła się informacja o poszukiwaniu osoby, którą władze Szwajcarii zidentyfikowały i zatrzymały.

Zatrzymanie na podstawie ENA jest czynnością relatywnie szybką. Okazuje się bowiem, że spośród 239 przypadków, co do których znaleźliśmy dokładną datę zatrzymania, w 12 przypadkach ENA dotyczyły osób, które już były pozbawione wolności przed wydaniem ENA – np. odbywały karę pozbawienia wolności w innym państwie członkowskim UE. „Rekordzista” rozpoczął wykonywanie jej ponad półtora roku przed wydaniem ENA. ¼ zatrzymań ma miejsce w ciągu pierwszych dwóch miesięcy od wydania ENA, zaś połowa osób została zatrzymana w nieco ponad 4 miesiące od wydania nakazu. Przeciętnie zatrzymanie ma miejsce w 6. miesiącu po wydaniu ENA. Najdłużej na zatrzymanie sprawca czekał ponad 2 lata – tabela 12.

Wykres 25. Na terenie którego państwa doszło do zatrzymania osoby poszukiwanej (N = 269)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Tabela 12. Czas od wydania ENA do zatrzymania osoby poszukiwanej (w dniach) (N = 239)

Miara	Dni od wydania ENA do zatrzymania
Minimum	-615 ¹
Maksimum	769
Średnia	163,77
Mediana	125
Dominanta	103

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Widać więc, że narzędzie to jest niezwykle szybkie. Jak wskazują nasi rozmówcy – eksperci zaangażowani w realizowanie ENA, zdarzają się nawet sytuacje zatrzymania osoby dzień po wydaniu ENA.

Nawet bywa tak, że [zatrzymanie następuje] na następny dzień. U nas tak się zdarzyło. Nawet mamy teraz z dwudziestego pierwszego roku sprawy, gdzie mamy już kilka osób zatrzymanych, także tak się też zdarza (ENA_E29).

Są też jednak sprawy, w których ENA wydany został bardzo dawno temu, ale nadal osoba nie została odnaleziona. Mijają czasem bardzo długie okresy, jak ponad 15 lat:

Ale mamy najstarszą sprawę z piątego roku... z 2005 roku, czy z szóstego, więc przedział jest różny (ENA_E29).

Tak długie okresy oczekiwania na realizację ENA mogą być związane z tym, że osoby te opuściły terytorium państw członkowskich UE, albo po prostu nie żyją, o czym władze polskie nie posiadają informacji.

Pytaliśmy również naszych rozmówców o to, jak szybko uzyskują oni informację o tym, że osoba poszukiwana ENA została zatrzymana. Okazuje się, że wiadomość o zatrzymaniu jest przekazywana przez organy państwa wykonującego ENA w bardzo krótkim czasie, niektórzy mówią, że wręcz natychmiast:

¹ Wartość ujemna wynika z tego, iż osoba ta została zatrzymana do odbycia wyroku w państwie wykonującym ENA blisko dwa lata przed wydaniem ENA.

To jest natychmiast. To zwykle jest tak, że, na przykład, mieliśmy zatrzymanie przedwczoraj na terenie Holandii. To zatrzymanie było o 11.40, a ja dostałem już o 14:00 wiadomość z Interpolu, że ta osoba została zatrzymana [...] (ENA_E28).

Zawsze nas informuje BMWP [Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji], to nam wysyła informację i w związku z czym, jeżeli on został zatrzymany, a nie był to nakaz celowany [...], to od razu jest wskazanie adresu zamieszkania na terytorium danego państwa. W związku z czym ja od razu ENA wysyłam do organu zagranicznego, [...] jeżeli nie był wysłany albo [wysyłam] odpowiedzieć BMWP, że my to już wysłaliśmy. I na jaki adres (ENA_E29).

Widać wyraźnie, że szybkość przepływu informacji zagwarantowana jest przez bardzo dobrą współpracę z innymi podmiotami, w tym przypadku z Interpolem oraz Biurem Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji². Zapytaliśmy również o to, jakie kroki należy podjąć po uzyskaniu informacji, że osoba poszukiwana została zatrzymana na terenie innego państwa członkowskiego. Należy w takim przypadku przesłać ENA przetłumaczone na właściwy język, chyba że państwo to przyjmuje ENA w języku angielskim, czyli bez konieczności dodatkowego tłumaczenia, nakaz ten jest przesyłany do organu wykonującego ENA pocztą tradycyjną, ale często przed tym i elektronicznie. Niektóre sądy okręgowe zawiadamiają również organ wnioskujący o wydanie ENA o tym, że osoba poszukiwana została zatrzymana.

Jeśli nastąpi zatrzymanie, tak jak mówiłem wcześniej, w kraju, w którym przyjmuje ENA w języku angielskim, to jedyną rzeczą, którą ja muszę zrobić to wyciągnąć fizycznie akta, przygotować pismo przewodnie do przesłania ENA i przesyłam ten nakaz wraz z tłumaczeniem w oryginale do organu wykonującego ENA, zwykle robiąc to wcześniej drogą elektroniczną: faxem lub mailem. Zawiadamiam zawsze, też, w naszym sądzie taką praktykę przyjęliśmy, że zawiadamiamy wnioskodawcę o tym, że została osoba zatrzymana (ENA_E28).

---

² O współpracy zob. rozdział 6.

5.2. Decyzja o przekazaniu

Następnym krokiem jest podjęcie przez organ sądowy państwa wykonującego ENA decyzji o przekazaniu. Czasem jednak zdarza się, że informacje zawarte w ENA są niewystarczające do podjęcia decyzji, w szczególności nie pozwalają na ustalenie, czy nie zachodzą obligatoryjne lub fakultatywne przesłanki odmowy wykonania ENA. Wtedy wykonujący ENA organ sądowy jest uprawniony do wystąpienia o bezwzględne przekazanie niezbędnych informacji przez wydający ENA organ sądowy.

5.2.1. Żądanie dodatkowych informacji

Czasem jednak zdarza się, że wątpliwości dotyczące możliwości wykonania są bardzo różnej natury i dotyczą różnic związanych z porządkami prawnymi. W literaturze podnosi się, że dotyczy(ło) to w szczególności problemów z wykonywaniem ENA w państwach *common law*. Państwa te traktują bowiem ENA jako uproszczoną formę ekstradycji, co wiąże się ze stosowaniem regulacji bliższych procedurze ekstradycyjnej, a nieznanych decyzji ramowej o ENA. W konsekwencji państwa takie jak Wielka Brytania czy Irlandia żądają wielu informacji, których konieczności przekazania nie przewidują przepisy decyzji ramowej o ENA. Sądy te odmawiają wykonywania ENA w przypadku znacznego upływu czasu od popełnienia czynu (choćby instytucja przedawnienia ścigania w systemach tych nie istnieje) oraz w przypadku przestępstw, które chociaż faktycznie formalnie mieszczą się w zakresie przedmiotowym decyzji ramowej, to w ocenie tych sądów stanowią drobne czyny. Istotną trudność stanowi również kwestia kary łącznej i weryfikowania kar jednostkowych składających się na nią, a także nieuwzględnianie zwolnienia z wymogu podwójnej karalności określonych czynów w przypadku, gdy polski sąd, mimo dokładnego opisu czynu, nie zaznaczył w odpowiedniej części kwestionariusza ENA, że o taki czyn toczy się postępowanie³.

Nasi rozmówcy wskazywali, że czasem żądania dotyczą informacji, które w zasadzie niewiele mają wspólnego z procedurą wykonania ENA, a dotyczą samego orzeczenia oraz sposobu popełnionego czynu.

³ A. Lach, *Bariery w wykonywaniu w państwach common law europejskiego nakazu aresztowania wydanego w Polsce*, „Przegląd Sądowy” 2010, nr 3, s. 93–94.

Mamy bardzo dużo pytań niewspółmiernych i niepotrzebnych – tak bym to określiła. [...] Bo jeśli organ zagraniczny pyta: skazany ubliżał policjantowi, między innymi miał jakieś tam zarzuty i między innymi naubliżał... I oni pytają: jakimi słowami naubliżał temuż policjantowi? [...] Albo: dlaczego sąd wydał wyrok – sąd polski – w takim wymiarze a nie w innym... co było przesłanką? (ENA_E29).

Mieliśmy na przykład taką sprawę, gdzie wydaliśmy europejski nakaz aresztowania za napaść na strażnika miejskiego – pojawiło się pytanie: kto to jest strażnik miejski, bo oni nie mają takiej instytucji w Wielkiej Brytanii. W związku z tym była to dla nich nowość, więc my musieliśmy im wytłumaczyć kto to jest strażnik miejski (ENA_E28).

Pytania dotyczą więc zasad funkcjonowania systemu prawa w konkretnym państwie, a nie kwestii bezpośrednio związanych z wykonaniem ENA. Wydaje się więc, że praktyka zadawania pytań o szczegóły związane z popełnionym przestępstwem podważa jedną z podstawowych zasad funkcjonowania ENA – zasadę wzajemnego zaufania. Pytania te bowiem służą do kwestionowania tego, że polski sąd wydał ENA. Nasi rozmówcy podkreślają bowiem, że instytucja żądania informacji dotyczyć powinna takich okoliczności, które rzutować mogą na podjęcie decyzji o wykonaniu ENA – innymi słowy służą do ustalenia tego, czy nie zachodzą przesłanki fakultatywne albo obligatoryjne odmowy wykonania ENA, przewidziane przez decyzję ramową o ENA. Mimo wszystko, polskie sądy starają się sumiennie i wyczerpująco udzielać koniecznych wyjaśnień.

Dla mnie te pytania są niezasadne po prostu, bo można zapytać o inne rzeczy związane z europejskim nakazem: czy się stawił, czy się nie stawił, ale podważać decyzję organu, wyrok sądu, to jest takie... no nie... dla mnie osobiście nie jest to współmierne. Oczywiście, że odpowiadamy bardzo grzecznie na każde pytania, na wszystkie pytania łącznie z pytaniami właśnie – jakimi słowami ubliżył temu policjantowi. Ale dużo, dużo pytań jest niezasadnych, zupełnie niezasadnych, które nie powinny być zadawane (ENA_E29).

Pojawiają się jednak i takie pytania, które wprawdzie dotyczą zawiłości i instytucji prawa polskiego, ale mającego istotny związek z wykonaniem ENA. Pytania te dotyczą głównie dwóch kwestii – tzw. postępowania *in absentia*, czyli wyroku wydanego pod nieobecność

skazanego – oraz instytucji wyroku łącznego. Może się bowiem okazać, że wyrok łączny obejmuje przestępstwa niebędące przestępstwami w państwie wykonującym ENA. Wówczas organ wykonujący w takim zakresie może chcieć odmówić wykonania ENA w zakresie, w jakim dotyczy przestępstwa niespełniającego wymogu podwójnej karalności.

Bardzo często ostatnio – ale to już nie tylko z Wielkiej Brytanii, ale w zasadzie z całej Unii pojawiają się pytania o te nieszczęsne wyroki zaoczne. Wyroki zaoczne, no i po orzeczeniu w sprawie *Zdziaszka*⁴ pojawiają się pytania o wyroki łączne. [...] musimy też w jakiś sposób to rozwiązać – no bo kwestia wyroków łącznych zaczyna być coraz bardziej problematyczna. Sądy zagraniczne odmawiają nam wydawania osób skazanych wyrokami łącznymi pomimo tego, że oni wiedzieli o wyrokach jednostkowych to na przykład nie mieli świadomości, że był tam wydawany wyrok łączny (ENA_E28).

5.2.2. Zbieg ENA i/lub wniosków ekstradycyjnych

Przed podjęciem decyzji co do wykonania ENA, organ sądowy musi także ustalić, czy wobec tej samej osoby nie wydano kilku ENA przez różne państwa członkowskie. W przypadku zbiegu kilku ENA wydanych przez różne państwa członkowskie UE, wykonujący ENA organ sądowy obowiązany jest ustalić wszelkie okoliczności związane z czynem (jego powagę, miejsce popełnienia), jak i wydanym ENA (jego datę, etap postępowania, rodzaj środka polegającego na pozbawieniu wolności – art. 16 ust. 1 decyzji ramowej).

Zbieg ENA z wnioskiem ekstradycyjnym pochodzącym od państwa trzeciego, organ wykonujący nakaz rozstrzyga na podstawie tych samych kryteriów, uwzględniając również postanowienia umowy ekstradycyjnej (art. 16 ust. 3).

⁴ Mowa o wyroku TSUE z 10 sierpnia 2017 r., C-271/19 PPU, *WB p-ko Komisji*. ECLI:EU:C:2017:629, w którym to TSUE stwierdził, że w przypadku ustalenia, że postępowanie toczyło się *in absentia* albo gdy ani wypełniony formularz ENA, ani dodatkowe informacje udzielone przez organ wydający ENA nie wskazują na to, czy zachodzą przesłanki odmowy wykonania ENA ze względu na postępowanie *in absentia*, wykonujący nakaz organ sądowy może odmówić wykonania europejskiego nakazu aresztowania (pkt 109).

5.2.3. Podjęcie decyzji o wykonaniu ENA

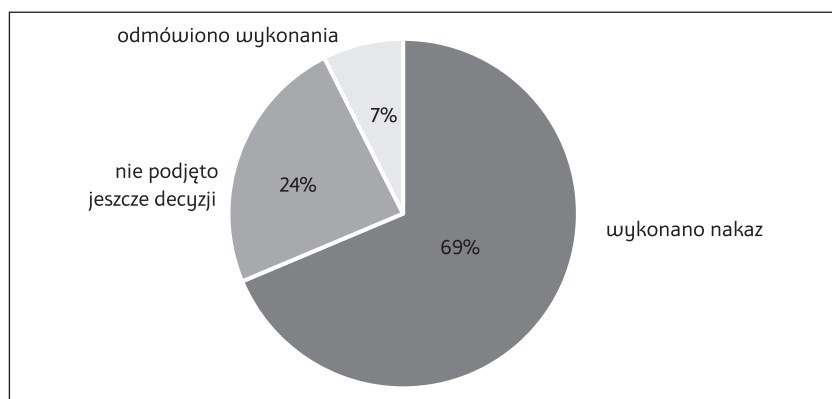
Przed podjęciem decyzji o przekazaniu, organ wykonujący nakaz przesłuchuje osobę, której dotyczy ENA w asyście drugiej osoby wyznaczonej zgodnie z prawem państwa członkowskiego wydającego ENA (art. 19 ust. 1). Przesłuchanie odbywa się zgodnie z prawem państwa wykonującego nakaz, ale także powinno uwzględniać porozumienia między organem wydającym a wykonującym nakaz (art. 19 ust. 2 decyzji ramowej).

Jeżeli ENA wydany jest w celu przeprowadzenia postępowania karnego, organ wykonujący albo wyraża zgodę na przesłuchanie albo czasowo przekazuje osobę, której wniosek dotyczy (art. 18 ust. 1 decyzji ramowej). W przypadku zgody na czasowe przekazanie osoby, zapewnia się możliwość powrotu do państwa wykonującego nakaz, aby osoba ta mogła zostać tam przesłuchana w postępowaniu dotyczącym ostatecznego przekazania.

Organ wykonujący nakaz informuje niezwłocznie organ wydający nakaz o czynnościach podjętych w sprawie ENA, w szczególności o podjętej decyzji co do przekazania (art. 22 decyzji ramowej).

W badanej przez nas zbiorowości spośród 266 osób zatrzymanych, tylko 184 osoby do czasu prowadzenia badania zostały przekazane do Polski – wykres 26. Oznacza to, że ponad $\frac{2}{3}$ nakazów zostało już wykonanych. Jest to wynik bardzo dobry, zwłaszcza w porównaniu z danymi ogólnoeuropejskimi, z których wynika, że tylko co drugi nakaz jest wykonywany (podrozdział 3.2.2.).

Wykres 26. Decyzje o wykonaniu ENA (N = 266)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

5.2.4. Czas wykonania ENA

Decyzja ramowa przewiduje dość sztywne terminy na podjęcie ostatecznej decyzji co do przekazania osoby zatrzymanej. Jeżeli ta osoba wyraża zgodę na przekazanie, to decyzja taka podjęta zostać powinna w ciągu 10 dni od wyrażenia zgody na przekazanie (art. 17 ust. 2). W przypadku braku takiej zgody, ostateczna decyzja o przekazaniu musi zostać podjęta w ciągu 60 dni od zatrzymania osoby, której dotyczy ENA. Czasem dotrzymanie tych terminów jest niemożliwe, z różnych względów. Gdy jednak zdarzy się, że nakaz nie może zostać wykonany w przewidzianym terminie, wykonujący ENA organ sądowy obowiązany jest powiadomić o tym organ wydający ENA, wskazując jednocześnie na przyczyny zwłoki. Termin wówczas może zostać przedłużony o dalsze 30 dni (art. 16 ust. 4). W przypadku, gdyby i w tym terminie wykonanie nakazu nie byłoby możliwe, należy powiadomić Eurojust, podając przyczyny zwłoki. Państwo członkowskie doświadczające opóźnień w związku z wykonaniem ENA przez inne państwo członkowskie powiadamia również Radę, która dokonuje oceny wdrożenia decyzji ramowej o ENA w państwie, w którym zaistniało opóźnienie (art. 17 ust. 7 decyzji ramowej). Terminy te nie biegną do czasu uchylecia immunitetu, jakim objęta jest osoba, której dotyczy ENA (art. 20 ust. 1).

Te sztywne i bardzo wąskie ramy czasowe mają sprzyjać szybkiemu załatwianiu spraw i przekazywaniu osób. ENA został bowiem wprowadzony w celu przyspieszenia i uproszczenia długotrwałych i skomplikowanych procedur ekstradycyjnych. Dodatkowe procedury powiadamiania Eurojustu i Rady w przypadkach opóźnień sprzyjać mają niwelowaniu dalszych opóźnień i rozwiązywaniu powstających trudności związanych z terminowym wykonywaniem ENA. O tym jak często się to zdarza piszemy w rozdziale 3.

5.2.5. Odmowa wykonania ENA

W 20 analizowanych przez nas przypadkach (6% wszystkich przebadanych spraw, w których sądy okręgowe postanowiły o wydaniu ENA) wykonujący ENA organ sądowy odmówił przekazania osoby, tym samym nie wykonał ENA.

Do najczęstszych powodów niewykonania ENA należało to, iż z powodu nieobecności oskarżonego w trakcie postępowania sądowego w Polsce nie miał on możliwości obrony swoich praw (innymi słowy ENA dotyczy tzw. postępowania *in absentia*). Fakt ten skutkowało przyjęciem przez organy sądowe państw wykonujących ENA założenia, że doszło do naruszenia prawa do obrony⁵. Drugim najczęstszym powodem odmów wykonania nakazu był fakt, że osoba poszukiwana posiadała (dodatkowo) obywatelstwo państwa wykonania i, korzystając z przysługujących jej uprawnień, odmówiła zgody na przekazanie. W dwóch przypadkach sądy powołały się na nieproporcjonalność wykonania ENA oraz niską wagę popełnionego czynu (por. wykres 27.). Powody odmowy wykonania polskich ENA w zasadzie nawiązują do tych, które pojawiają się w perspektywie ogólnoeuropejskiej (podrozdział 3.2.2.).

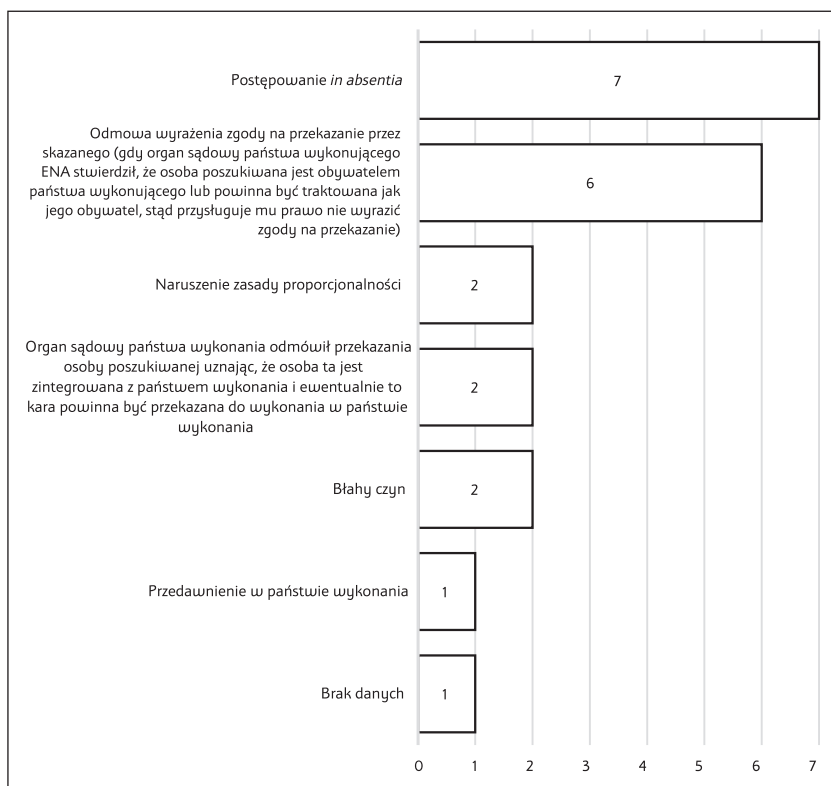
Zapytaliśmy również naszych rozmówców o to, jak często w swojej praktyce spotykają się z odmowami wykonania ENA i czego one dotyczą. Nasi rozmówcy jednoznacznie wskazują, że przypadki odmów wykonania ENA są sporadyczne, ale zdarzają się, co potwierdzają również i nasze dane pochodzące z badania aktowego.

Nie mamy dużo odmów, aczkolwiek one są... Z jakich powodów? Bywa tak, że sąd zagraniczny nam nawet nie odpowie, dlaczego, tylko odmawia (ENA_E29).

Na pytanie o konkretne pojawiające się powody odmów, rozmówcy wskazywali, że dotyczą one tego, np. że ktoś zamieszkuje na terytorium państwa wykonującego ENA i lepiej będzie przejąć karę do wykonania, z powodu niespełnienia wymogu podwójnej karalności, niskiego wymiaru kary. Głównie jednak odmowy dotyczą postępowania *in absentia* oraz wyroków łącznych (ENA_E28).

⁵ L. Klimek, *European Arrest Warrant*, Cham–Heidelberg–New York–Dordrecht–London 2015, s. 163–166.

Wykres 27. Przyczyny odmowy wykonania ENA (N = 21)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Nasi rozmówcy wskazywali również, że aby uniknąć niepotrzebnej odmowy wykonania ENA, kontroluje się na etapie jego wydawania okres przedawnienia oraz wymiar orzeczonej kary. Jeżeli okres przedawnienia jest krótki albo wymiar kary niezwykle niski, część sądów po prostu nie wydaje ENA.

5.3. Przekazanie osoby poszukiwanej do państwa wydającego ENA

Decyzja ramowa o ENA przewiduje również bardzo szybkie przekazanie osób do państwa wydającego ENA. Zgodnie z art. 23 ust. 1 przekazanie następuje tak szybko jak to możliwe, w dniu uzgodnionym przez zainteresowane organy, zaś ust. 2 przewiduje, iż przekazanie powinno nastąpić w ciągu 10 dni od uprawomocnienia się decyzji o przekazaniu wydanej przez organ wykonujący ENA. Jeżeli zachowanie tego terminu jest niemożliwe, organy uzgadniają kolejny termin, ponownie najwyżej 10-dniowy (ust. 3).

Istnieje również możliwość czasowego odroczenia przekazania (ust. 4) z ważnych przyczyn natury humanitarnej, np. przekazanie zagrożiłoby życiu lub zdrowiu osoby, której dotyczy wniosek. Regulacja ta ma na celu zagwarantowanie, że w wyniku procedury przekazania nie nastąpi naruszenie praw osoby poddanej procedurze ENA. Niezachowanie wskazanych terminów powoduje, iż osoba nadal przebywająca w areszcie, po ich upływie powinna zostać zwolniona (ust. 5).

Przekazanie może zostać odroczone, jeżeli osoba, której dotyczy wniosek ma być sądzona w kraju wykonującym ENA lub jeżeli na swoim terytorium ma ona odbywać karę pozbawienia wolności za inny czyn, niż wymieniony w ENA (art. 24 ust. 1). Przepis ten zawiera również możliwość czasowego przekazania osoby na warunkach podlegających wzajemnemu uzgodnieniu z zastrzeżeniem, że do ponownego przekazania do państwa wykonującego może dojść po dokonaniu czynności procesowych z udziałem tej osoby (ust. 2).

W zbadanej przez nas zbiorowości spraw spośród 184 osób przekazanych do Polski posiadamy wobec 161 informację o czasie, jaki upłynął od zatrzymania osoby do przekazania jej w ręce polskich organów. W dwóch sprawach przekazanie nastąpiło jeszcze tego samego dnia, co zatrzymanie. Około jednej czwartej przekazania miało miejsce w ciągu miesiąca od zatrzymania, zaś połowa osób przekazana była w ciągu dwóch miesięcy od zatrzymania. Zdarzały się jednak i przypadki przekazania, które miały miejsce w okresie dłuższym niż rok od zatrzymania (7 osób). Trzeba jednak zaznaczyć, iż były to sytuacje wyjątkowe i dotyczyły np. osób, które zostały przekazane po odbyciu kary pozbawienia wolności wykonanej w państwie wykonującym nakaz. Dane dotyczące przeciętnego czasu na przekazanie pokazują, że ma ono miejsce w ciągu niespełna 3 miesięcy od zatrzymania osoby – por. tabela 13.

Tabela 13. Czas od zatrzymania do wykonania ENA (N = 161)

Miara	Dni od zatrzymania do przekazania
Minimum	0
Maksimum	758
Średnia	102,97
Mediana	64
Dominanta	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

Z praktyki naszych ekspertów wynika, że czas oczekiwania na wykonanie ENA i przekazanie osoby nie jest długi, zwłaszcza w porównaniu do wniosków ekstradycyjnych. Nasi rozmówcy wskazują jednak, że czas związany z podjęciem decyzji o wykonaniu ENA i przekazaniu osoby zależy od tego, jakie państwo wykonuje ENA. Szczególnie szybko w tych sprawach są sądy niemieckie, utrudniony kontakt jest zaś z organami irlandzkimi oraz był z brytyjskimi:

Organy niemieckie szybko załatwiają europejskie nakazy [...]. Natomiast mamy takie sprawy, gdzie 100 dni dawno upłynęło, a nadal nie mamy odpowiedzi, nie wiemy, czy człowiek siedzi czy nie. Piszemy na przykład, to bardzo będzie właśnie dotyczyło na przykład Irlandii bądź też Wielkiej Brytanii, ja mówię ogólnie jako o Wielkiej Brytanii tu już nie rozdziela Irlandię Północną czy Republikę Irlandii, co się z człowiekiem dzieje, i nie mamy żadnej odpowiedzi. Także no niestety, ta współpraca jest naprawdę różna. Natomiast spoza Unii Europejskiej z Norwegami się bardzo fajnie współpracuje. Oni bardzo szybko udzielają odpowiedzi i sprawnie (ENA_E29).

Jeśli chodzi o trafienia na wydanie europejskiego nakazu aresztowania to mamy gdzieś powiedzmy 70% skuteczności i z mojego doświadczenia wynika, że najszybciej ENA wykonywany jest od 4 do 5 miesięcy. Czasami oczywiście zdarzają się nam nakazy, gdzie wydany nakaz robimy, wszczęcie poszukiwań międzynarodowych i po dwóch dniach okazuje się, że klient przebywał w zakładzie karnym na terenie Austrii. No ale powiedzmy, że to nie jest zatrzymanie, bo to jest zlokalizowanie osoby odbywającej karę pozbawienia wolności. Natomiast mniej więcej od 4 do 5 miesięcy, to jest taka średnia powiedzmy plus minus (ENA_E28).

Czas, jaki upływa pomiędzy zatrzymaniem osoby, a jej przekazaniem jest również ważnym elementem, jeśli osoba zostanie na czas oczekiwania na wykonanie ENA i transport tymczasowo aresztowana. Wówczas taki okres pozbawienia wolności należy, po przekazaniu, zaliczyć na poczet wykonywanej lub orzeczonej kary pozbawienia wolności. W takich przypadkach pojawia się problem, jeżeli ENA objęty jest bardzo krótki wyrok pozbawienia wolności. Zdarzały się bowiem sytuacje, w których czas oczekiwania na wykonanie ENA (fizyczne przekazanie do Polski) w całości wypełniał okres orzeczonej kary. Nasi rozmówcy stąd też krytykowali wydawanie ENA w odniesieniu do bardzo krótkich kar pozbawienia wolności:

Ja też często na przykład rozmawiam z funkcjonariuszami Interpolu i oni uważają, że to jest trochę śmieszne poszukiwanie osób za takie [drobne] przestępstwa, bo często zdarza się – nam się zdarzyło dwa albo trzy razy za mojej kariery tutaj, że kara, która była podstawą europejskiego nakazu aresztowania została wykonana *de facto* aresztem ekstradycyjnym. Klient siedział na przykład w Holandii 4–5 miesięcy i oni napisali do nas, że oni go zwalniają, ponieważ on już odbył całą karę w nakazie [...] i nie ma podstaw, aby go wykonywać (ENA_E28).

Nasi rozmówcy wskazywali również, że wraz z upływem czasu maleje prawdopodobieństwo zatrzymania osoby. Wskazują nawet, że jeżeli zatrzymanie nie nastąpi w ciągu pół roku od wydania ENA, to szanse na pozytywne zakończenie poszukiwań są niewielkie, ale oczywiście nie żadne. Zdarzają się bowiem i zatrzymania wiele lat po wydaniu ENA.

Natomiast jeśli w ciągu tych pierwszych miesięcy, pół roku nie zdarzy się, że ktoś jest zatrzymany, to z mojego doświadczenia wynika, że takie zatrzymania mogą trwać nawet kilka lat. Ale też zdarzają się nam zatrzymania, w zeszłym tygodniu zdarzyło nam się, zatrzymanie w sprawie europejskiego nakazu aresztowania, które wydano tu w 2013 roku. Więc to też, takie też są. Ostatnio mieliśmy trafienie z 2008 więc [...] to też się zdarza (ENA_E28).

Podmiotem odpowiedzialnym za zorganizowanie transportu osoby jest Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji, które otrzymuje informację o tym, że istnieje konieczność zorganizowania konwoju osoby z innego państwa członkowskiego UE.

Wówczas powiadamiany jest Wydział Konwojowy, którego to pracownicy odpowiedzialni są za przyjęcie osoby od władz innego państwa i bezpieczne jej przetransportowanie na terytorium Polski.

W momencie, kiedy dostajemy taką informację, czy bezpośrednio z sądu okręgowego, czy od naszych kolegów z Biura Międzynarodowej Współpracy Policji, wpływa informacja o konieczności przejścia osoby w ramach tej procedury – przygotowujemy konwój. Zazwyczaj określony jest termin, do jakiego mamy tę osobę odebrać, czyli przygotowujemy zespół ludzi, którzy wykonują fizycznie ten konwój. Organizator konwoju [...] podejmuje działania w celu ustalenia możliwości przejścia, sposobu przejścia, tras przejścia, warunków bezpieczeństwa przejścia tej osoby (ENA_E2).

Decyzja ramowa o ENA zawiera również przepisy zobowiązujące państwa członkowskie UE do zezwolenia na tranzyt osób przekazywanych w ramach ENA przez terytorium swojego państwa, za wyjątkiem sytuacji, gdyby mogło samo odmówić wykonania ENA w takim przypadku (art. 25 ust. 1). Warunkiem wyrażenia zgody na tranzyt jest przekazanie informacji o tożsamości i obywatelstwie osoby podlegającej ENA, istnieniu ENA wydanego wobec tej osoby, charakterze i prawnej kwalifikacji czynu oraz opisu okoliczności przestępstwa (także daty i miejsca jego popełnienia).

W wielu przypadkach ENA realizowanych na wniosek polskich sądów problematyka tranzytu nie jest aktualna, a to ze względu na to, iż zasadniczo transport osób poddawanych ENA odbywa się lotniczo, bez międzylądowań, a te na mocy art. 25 ust. 1 decyzji ramowej wyłączone są z procedury uzyskiwania zgody na tranzyt.

Przy przekazaniach drogą powietrzną, jeżeli konwój odbywa się samolotem rejsowym przy bezpośrednim połączeniu, to w zasadzie tylko zgoda przewoźnika i zgoda na przekazanie w danym miejscu i terminie przez stronę zagraniczną. Jeżeli konwój odbywa się z międzylądowaniem na terytorium innego państwa przy powrocie z osobą konwojowaną – wówczas jesteśmy zobowiązani do wystąpienia na zgodę o pobyt tranzytowy dla tej osoby (ENA_E2).

Trzeba także wskazać, że wyjątkowo jednak mają miejsce przekazania tranzytowe, ale dotyczyły one osób zatrzymanych w Wielkiej Brytanii.

Zdarzało się już nam z Wielkiej Brytanii czy z Irlandii płynąć promem do Niemiec czy do Holandii; później z Holandii dalej już łodem przez Niemcy i do nas (ENA_E1).

Droga lądowa jest nieco bardziej skomplikowana, ponieważ tu dochodzą jeszcze kwestie zgód tranzytowych na przejazd, ale może zaczniemy od czegoś innego. Przekazania drogą lądową odbywają się z krajami, z którymi graniczymy. Do tych krajów samolotami nie latamy, na granicach państwa przekazywane są takie osoby. Tutaj są zadysponowane komórki policji właściwe do spraw konwojowych właściwe dla danego przejścia granicznego. [...] Realizujemy również konwoje drogą lądową z krajów niegraniczących – ale to w sytuacjach, gdy osoby z różnych przyczyn nie mogą być konwojowane drogą powietrzną: przeciwwskazania medyczne bądź też inne. Wówczas dochodzi do tego zgoda na pobyt tranzytowy, po kolei – zależy przez które kraje przejeżdżamy, jak również asysta policji poszczególnych krajów podczas przejazdu przez terytorium ich państw (ENA_E2).

Nasi rozmówcy wskazali również, że część transportów odbywa się w zorganizowanych konwojach lotniczych obejmujących wiele osób. Jest to rozwiązanie pionierskie i stanowi inspirację dla innych państw członkowskich UE:

My jako Polska mamy fajne rozwiązanie tych konwojów militarnych, gdzie to się odbywa samolotami, jeśli chodzi o Wielką Brytanię. To jest taki wyjątek na skalę europejską. Jak inne państwa to widzą to jako dobrą praktykę stosują. Także fajnie, że coś takiego mamy (ENA_E1).

Samoloty wykorzystywane do tego typu transportu są samolotami Wojska Polskiego, użyczanymi na czas transportu policji. Porozumienie w tej sprawie zostało zawarte na poziomie centralnym, tj. właściwych ministerstw.

Samoloty wojskowe użyczane są naszej formacji na podstawie stosownego porozumienia zawartego pomiędzy Ministrem Obrony Narodowej a Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji (ENA_E2).

Nasi rozmówcy podkreślają, że narzędzie to jest bardzo opłacalne, gdyż wiele osób transportowanych jest w tym samym czasie i to

w bezpiecznych warunkach – z zapewnieniem odpowiedniej liczby funkcjonariuszy policji.

Konwój zbiorczy, żeby mógł się odbyć, to strona zagraniczna musi nam zagwarantować przekazanie w jednym terminie określonej liczby osób. Żeby nam się to kalkulowało chociażby z punktu widzenia ekonomicznego. Ja podkreślę, że tego typu przekazania są dosyć bezpiecznymi przekazaniami, ponieważ wszystkie osoby pozbawione wolności lecą pod nadzorem policjantów. Taka sama liczba policjantów leci, jak i osób konwojowanych. Unikamy w ten sposób kwestii związanych z kontaktem tych osób z osobami postronnymi, co ma miejsce w samolotach rejsowych (ENA_E2).

Konwoje zbiorcze wcześniej wykorzystywane były także i w transportach osób z innych państw – Hiszpanii i Holandii, ale obecnie konwoje takie nie są realizowane z powodu zbyt małej liczby osób konwojowanych. Konwoje takie muszą bowiem liczyć ok. 20 osób pozbawionych wolności.

Na chwilę obecną tylko Londyn. Wcześniej mieliśmy również takie konwoje realizowane z Hiszpanii, Holandii, no niestety organy tych państw nie są w stanie obecnie nam zapewnić odpowiedniej liczby osób w jednym terminie – podkreślam! [...] Przy samolocie wojskowym CASA jest to w granicach 20 osób pozbawionych wolności, do tego 20 policjantów plus dowódca konwoju i załoga statku. Maksymalnie przewoziliśmy 40 osób pozbawionych wolności samolotem wojskowym typu Herkules, ale to w latach ubiegłych (ENA_E2).

Z perspektywy osób transportowanych taki lot jest dość dolegliwy, a to ze względu na warunki panujące w tym samolocie. Jest to bowiem bardzo ciasny samolot i to bez żadnych udogodnień.

To jest taki samolot dwusilnikowy. Na skrzydłach bodajże są chyba te śmigła i z tyłu się otwiera taka kłapa. I tam się siedzi przy policjancie. Leciąło nas chyba 17, a policjantów było 19, bo musi być do każdego posadzonego jeden policjant plus jeszcze dwóch. [...] Kurczę, to jest wojskowy samolot, nie. Tak szału nie ma, nie. Strasznie małe siedzenia. Mało miejsca ma się, nie? (Jacek).

To jest taki samolot wojskowy, jak się widzi na filmach. Wejście jest od tyłu. Od tyłu się wchodzi, nie tak jak do normalnego samolotu. On jest taki zielony – ten kolor wojskowy, zielony. Siedzenia są po obu stronach. Jest to mały samolot. Strasznie głośno jest w środku. Dostajemy zatyczki do uszu i tak około, po pół godzinie robi się strasznie zimno. Mnie złapali... zatrzymali 29 czerwca, a więc miałem na sobie bluzę, a w tym samolocie było mi strasznie zimno. Nie tylko mi było zimno. Na suficie skraplała się jakaś woda więc ten samolot, jeszcze policjanci angielscy się śmiali, że możemy nim nie dolecieć, że może być problem. W tym czasie Słowacja również zabierała swoje osoby i stojące te dwa, Słowacja jest małym krajem, stojące te dwa samoloty między sobą – ich taki ładny, biały, nowy, wejście normalne, a nasz... to dwa światy... dwa światy (Bartek).

W szczególnie uzasadnionych przypadkach konwoje militarne realizowane są wobec pojedynczych osób, jeżeli ze względów bezpieczeństwa takie postępowanie jest uzasadnione.

Oczywiście w sytuacjach szczególnych związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa samoloty wojskowe incydentalnie wykorzystywane są również do pojedynczych konwojów, ale to są konwoje osób o dużym zainteresowaniu medialnym, szczególnie niebezpiecznych i tego typu zadania też są wykonywane przy wykorzystywaniu tych statków powietrznych (ENA_E2).

Sam transport lotniczy lotem rejsowym takiej osoby przebiega zupełnie podobnie do normalnego lotu samolotem, z tym zastrzeżeniem, że konwój wchodzi na pokład w pierwszej kolejności, zajmuje miejsca na końcu samolotu i opuszcza pokład jako ostatni. Takie procedury uzasadnione są względami bezpieczeństwa oraz zapewnienia komfortu osobie transportowanej.

Zgodnie z procedurami, jeżeli jesteśmy z osobą konwojowaną, to wchodzimy na pokład samolotu jako pierwsi. Zgodnie z procedurami zajmujemy miejsca w ostatnim rzędzie samolotu, natomiast po wylądowaniu już w kraju docelowym wychodzimy z samolotu jako ostatni, żeby sobie już wyszli, żeby nie paradować z tą osobą pomiędzy innymi osobami i aby zminimalizować dyskomfort tej osoby i względy bezpieczeństwa, aby nie zaistniało jakieś wydarzenie nadzwyczajne (ENA_E2).

Także to nie jest tak, że, wie Pan, tych więźniów się zakuwa w kajdanki i oni są jak więźniowie prowadzeni w samolocie. Nie, to jest w całkiem normalnej atmosferze. Te osoby są tylko pilnowane przez pracowników, którzy mają za zadanie tą grupę odstawić na lotnisko (ENA_E6).

Podczas samego lotu osoby konwojowane nie są skute kajdankami, natomiast przed wejściem na pokład i po wyjściu z niego kajdanki są im zakładane, na co skarżą się sami konwojowani. Wskazują oni, że kajdanki zakładane im są także przed lotem po przekazaniu polskim funkcjonariuszom. Brytyjscy policjanci prowadzą ich cały czas bez kajdanek.

W trakcie lotu ze względów bezpieczeństwa nie są skuci kajdankami! Wiadomo, gdyby była jakaś awaria samolotu czy coś się wydarzyło, to osoba musi mieć oczywiście możliwość ratowania. I zresztą takie są procedury międzynarodowe, że nie można konwojować tej osoby w kajdankach w trakcie lotu. Później po wylądowaniu zakładane są kajdanki (ENA_E2).

No mi cały czas niepotrzebne są kajdanki. Nie wiem, dlaczego w Anglii nie miałem tych kajdanek nigdy. W Polsce – no od razu kajdanki [...] lot mieliśmy chyba dopiero o godzinie pierwszej w nocy, to może o dwunastej nas rozkuli. A więc to był strasznie długi okres czas, kiedy byliśmy skuci (Bartek).

W momencie styczności z polskimi funkcjonariuszami zaczął pojawiać się wstyd. W przypadku jednej z konwojowanych był on znacznie wyższy, gdyż okazało się, że konwojować ją ma jej kolega.

A się okazało, jak jeszcze, że ten oficer z Interpolu co przyjechał, miał mnie eskortować do Polski to był mój kolega. Tak było, że on mnie lepiej poznał, po moim nazwisku, jeszcze panieńskim, bo pod takim mnie znał. A ja myślałam, że się zapadnę pod podłogę, jakby tam jaka dziura była to bym się zaraz schowała. Tak się strasznie wstydziłam, bo nigdy nie miałam problemów ani nikt z mojej rodziny problemów z prawem nie miał, a tu on przychodzi. Mówi: nie wstydz się, jeszcze gorsze sytuacje są [...] pojedziesz do Interpolu, dzisiaj będziesz spała u nas. Tam dam ci wszystko co będzie tam najlepsze, a jutro rano pojedziesz na Grochów (Marta).

Osoby poddane ENA, z którymi rozmawialiśmy podkreślały ogromny profesjonalizm funkcjonariuszy konwojujących ich, jak i bardzo dobrą atmosferę tej niezwykle trudnej dla nich sytuacji. Podkreślali, że służby starają się zapewnić, żeby transport przebiegał bez żadnych problemów.

Bardzo miłe to wspomynam, bo dowieźli nas na lotnisko i później nic ich nie interesowało. Oni czekali, następane przeszukanie było na lotnisku. Na poczekalni już inni policjanci, ci z lotniska, którzy nas przejmowali. Więc mieliśmy swoje pomieszczenie [...] gdzie mogliśmy coś zjeść, wypić kawę, zapalić papierosa. No więc było w miarę miło... nie powiem (Michał).

Ja leciałem akurat rejsowym. Sama podróż, jeżeli chodzi o procedurę, to przyjeżdża dwóch funkcjonariuszy, którzy pracują w grupie konwojowej na stałe, bo z nimi rozmawiałem. Jest to rejsowy samolot. Bez kajdanek, ja akurat bez kajdanek, bo byłem spokojny ogólnie, a mogą też skuwać. No normalny lot, z posiłkiem. Tylko tyle na końcu, pasażerowie wychodzą, a my wychodzimy ostatni – zabiera nas Służba jakaś Ochrony Lotniska tam na Okęciu. Wszystko, że tak powiem – profesjonalnie i bez zastrzeżeń (Marcin).

5.4. Postępowanie po przekazaniu poszukiwanego do Polski

Po dotransportowaniu osoby konwojowane przekazywane są do odpowiednich jednostek penitencjarnych. W przypadku konwojów lotniczych ich miejscem lądowania z reguły jest Lotnisko Chopina w Warszawie – zarówno lotów rejsowych, jak i zbiorczych konwojów realizowanych samolotami wojskowymi. Po lądowaniu w Warszawie osoby te trafiają najpierw do jednostek na terenie Warszawy, a następnie przekazywane są w ciągu tygodnia do właściwych jednostek, zgodnie z miejscem przeznaczenia, zaś w przypadku transportów drogą lądową przekazywane są stopniowo (z podziałem czasem na etapy – do konkretnego zakładu karnego lub aresztu śledczego).

Przy konwojach zbiorczych zazwyczaj te osoby trafiają do najbliższych jednostek – to jest na terenie Warszawy i dalej już zgodnie z właściwością, rejonizacją – w ciągu tygodnia zostają rozdysponowane. Przy przekroczeniu granicy na kołach – są to też zazwyczaj najbliższe jednostki penitencjarne i dalej już Służba Więzienna konwojuje w ramach rozmieszczenia te osoby docelowo do organów, które wydały nakazy (ENA_E2).

Co do transportu lądowego po Polsce osoby konwojowane zgłaszały pewne niedogodności związane z tym transportem.

Wycieczka trochę trwała, bo trwała prawie tydzień czasu. Z kryminalu na kryminal [...] Konwój z Jeleniej Góry do Bielska, bo tam ja miałem przeprowadzoną prokuraturę – tragedia. Kabaryna, tak zwana więźniarka bez klimatyzacji. 40 stopni ciepła, zero przystanków, zero palenia. Nie pozwolili mi nawet skorzystać z ubikacji, gdzie oni sobie pojechali do McDonalda podobno na śniadanie i na kawę. Mało tego – siedział funkcjonariusz policji ubrany w całe oporządzenie, jakby to była jakaś grupa interwencyjna czy coś i cały czas mierzył do mnie z karabinu. Tak że, dziwna wycieczka (Sebastian).

Jechałem w takiej wielkiej ciężarówce i tam są ławeczki, jak w takich starych autach, ja pamiętam chyba Osinobusy – się to nazywało, jak w latach osiemdziesiątych w wojsku byłem. To tak wygląda, że wszyscy siedzą tak jak w autobusie – tylko kraty są (Szymon).

Po zakończeniu transportu podejmowane są kolejne kroki formalne związane z zakończeniem procedury ENA. Pierwszą rzeczą jest usunięcie wpisu w SIS oraz odwołanie poszukiwań międzynarodowych przez Interpol, a także poinformowanie organu wnioskującego o wydanie ENA, że osoba została przekazana do Polski.

Przepis mówi wyraźnie, że usunąć wpis można, jeżeli osoba jest przekonwojowana, nie zatrzymana, tylko przekonwojowana, jest na terytorium Polski (ENA_E29).

My wychodzimy z założenia, że europejski nakaz aresztowania jest wykonany w momencie, gdy koła samolotu lądują w Polsce. Jedyną rzeczą, którą ja robię przy przekazaniu, przy otrzymaniu protokołu przekazania do Polski to jest usunięcie wpisu SIS, odwołanie

poszukiwań międzynarodowych w Interpolu i informuję organ wnioskujący, który wnioskował o ENA, że taka osoba znalazła się w Polsce i została osadzona tutaj i tutaj. I jeśli mam tę informację to przekazuję też informację odnośnie do stosowania aresztu ekstradycyjnego, chociaż ta informacja jest stosunkowo rzadko, powiedzmy w 30% przypadków. I na tym nasza rola się wtedy kończy. Akta trafiają do archiwum i to co potem się dzieje to już nas nie interesuje specjalnie (ENA_E28).

Na tym kończy się procedura wydawania ENA przez polski organ sądowy i jego wykonywania przez organ sądowy innego państwa członkowskiego UE. Z samym jednak przekazaniem w ramach ENA wiążą się pewne gwarancje formalne dla osoby poddanej tej procedurze, a dotyczą one zaliczenia faktycznego okresu zatrzymania na poczet kary oraz wynikają z zasady specjalności. Te gwarancje omawiamy poniżej. Dodatkowo po zakończeniu postępowania karnego przeciwko osobie przekazanej na podstawie ENA lub wykonaniu wobec niej kary pozbawienia wolności, zgodnie z art. 607g k.p.k., sąd właściwy do rozpoznania sprawy przesyła odpis orzeczenia lub zawiadomienie o wykonaniu kary do organu wymiaru sprawiedliwości⁶ państwa wykonania nakazu.

5.4.1. Zaliczenie okresu zatrzymania na poczet kary

Art. 607f k.p.k. przewiduje, iż na poczet orzeczonej lub wykonywanej kary pozbawienia wolności zalicza się okres faktycznego pozbawienia wolności w państwie wykonania nakazu w związku z przekazaniem. Przepis ten statuuje zasadę, iż cały okres pozbawienia wolności w postępowaniu karnym powinien być związany z orzeczoną karą – podobnie jak zalicza się tymczasowe aresztowanie na poczet kary.

Przepis ten stanowi równocześnie implementację art. 26 ust. 1 decyzji ramowej o ENA. Decyzja ramowa przewiduje w ust. 2 tegoż artykułu również pewną normę techniczną zobowiązującą organ sądowy lub centralny państwa wykonującego nakaz do przekazania do wydającego nakaz organu sądowego w momencie przekazania. Innymi słowy dokumentacja dotycząca zatrzymanego „wędruje” za nim z państwa wykonania nakazu do państwa wydania ENA.

⁶ Sic! – prawdopodobnie powinno być: organu sądowego.

Zarówno w literaturze⁷, jak i w orzecznictwie SN podniesiono, że przepis ten należy interpretować bardzo szeroko. SN uznał bowiem, że w przypadku nieorzeczenia w danej sprawie, w której wydano i wykonano ENA, kary izolacyjnej (pozbawienia wolności) okres faktycznego pozbawienia wolności powinien zostać zaliczony także na poczet kar nieizolacyjnych⁸.

W orzecznictwie podnosi się jednak, że zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci dozoru elektronicznego w państwie wykonania ENA nie jest tożsame z pozbawieniem wolności w rozumieniu prawa polskiego, stąd okres stosowania takiego środka nie podlega zaliczeniu na poczet kary⁹. Stanowisko takie potwierdził TSUE w wyroku z 28 lipca 2016 r., wydanym w związku z pytaniem prejudycjalnym SR dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi¹⁰. Pytanie dotyczyło tego, czy stosowanie środka zapobiegawczego, polegającego na areszcie domowym w wymiarze dziewięciu godzin na dobę (w godzinach nocnych) połączonego ze stosowaniem monitorowania miejsca pobytu osoby za pomocą opaski elektronicznej oraz obowiązkiem stawiania się w określonym czasie w komisariacie policji oraz zakazem występowania o wydanie dokumentów umożliwiających podróż za granicę, stanowi faktyczne pozbawienie wolności w rozumieniu art. 26 ust. 1 decyzji ramowej i jako takie podlega zaliczeniu na poczet kary. Trybunał uznał, iż uwzględniając rodzaj, czas trwania, skutki oraz całokształt tych środków, nie stanowią one – co do zasady – pozbawienia wolności porównywalnego z osadzeniem (pkt 57).

W praktyce pojawiła się również wątpliwość, czy do maksymalnych okresów tymczasowego aresztowania wyznaczonych przez art. 263 k.p.k. zaliczać należy okres zatrzymania i ewentualnego tymczasowego aresztowania na terenie państwa wykonującego ENA. W wyroku z 13 września 2012 r.¹¹ SA w Szczecinie uznał, iż do okresów

⁷ M. Janicz [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, LEX – komentarz do art. 607f, nb. 1.

⁸ Postanowienie SN z 31 maja 2016 r., IV KK 414/15, OSNKW 2016, nr 9, poz. 60.

⁹ Postanowienie SA w Krakowie z 28 listopada 2013 r., II AKz 422/19, LEX 1400325; postanowienie SA w Katowicach z 29 marca 2017 r., II Akz 163/17, LEX 2333779.

¹⁰ Wyrok TSUE z 28 lipca 2016 r., C-294/16 PPU, *JZ p-ko Prokuraturze Rejonowej Łódź-Śródmieście*, ECLI:EU:C:2016:610.

¹¹ Wyrok SA w Szczecinie z 13 września 2012 r., II AKa 128/12, [https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/155500000001006_II_AKa_000128_2012_Uz_2012-09-13_001](https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/155500000001006_II_AKa_000128_2012_Uz_2012-09-13_001) [dostęp: 4.04.2024].

tymczasowego aresztowania w postępowaniu karnym toczącym się w Polsce nie wlicza się okresów faktycznego pozbawienia wolności w państwie wykonującym nakaz. Okresy te wlicza się jednak na mocy art. 607f k.p.k. na poczet orzeczonej kary pozbawienia wolności. Orzeczenie to spotkało się z pozytywnym przyjęciem w literaturze. Głoszący je wskazywali, że sąd właściwie określił, iż stosowanie tymczasowego aresztowania wobec osoby przekazywanej w ramach ENA rozpoczyna się z chwilą przekroczenia przez tę osobę granicy RP – w praktyce po przekazaniu jej. Dodatkowo podniesiono, że trafnie wskazał sąd, iż na okres tymczasowego aresztowania w państwie wykonującym nakaz organy polskie nie mają żadnego wpływu, a odbywa się ono na podstawie orzeczenia organu sądowego państwa wykonującego nakaz, a nie sądu polskiego. I to w autonomicznym postępowaniu, którego celem jest przekazanie osoby w ramach ENA¹².

5.4.2. Zasada specjalności

Art. 607e k.p.k. stanowi implementację art. 27 decyzji ramowej o ENA. Reguluje on funkcjonowanie zasady specjalności to jest zakazu ścigania osoby przekazanej w wyniku wykonania ENA za przestępstwa inne niż te, które stanowiły podstawę przekazania. Nie można również wykonać kar pozbawienia wolności albo innych środków izolacyjnych za takie przestępstwa (§ 1 i 2). *A contrario* dopuszczalne jest więc wykonanie innych kar i środków karnych niewiążących się z pozbawieniem wolności.

Na gruncie orzecznictwa sądów polskich utrzymuje się, że zasada ta stoi także na przeszkodzie dla orzeczenia kary łącznej, jeżeli obejmowałaby ona kary pozbawienia wolności wymierzone za inne przestępstwa niż te, które stanowiły podstawę przekazania¹³. W odniesieniu do tego orzeczenia pojawiły się również głosy krytyczne, akcentujące, że wydanie wyroku łącznego nie stanowi orzeczenia o winie sprawcy, nie jest więc objęte zakazem wynikającym z zasady specjalności¹⁴. Dodatkowo,

¹² B. Nita, A. Światłowski, *Pozbawienie wolności w państwie wykonania ENA. Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 13 września 2012 r. (II AKa 128/12)*, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 9, s. 135–138.

¹³ Wyrok SN z 20 października 2011 r., III K 140/11, LEX 1044023.

¹⁴ M. Tomkiewicz, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2011 r., sygn. III KK 140/11*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 4, s. 173.

zdaniem komentatorów obejściem tej zasady będzie również wykonanie kary zastępczej pozbawienia wolności orzeczonej przed datą postanowienia o przekazaniu¹⁵. W art. 607e § 2 k.p.k. zawarte jest zezwolenie, że wykonać można jedynie karę za przestępstwo, które stanowiło podstawę przekazania na podstawie ENA.

Od obowiązywania zasady specjalności przewidziane są wyjątki, w zasadzie tożsame z art. 27 ust. 3 decyzji ramowej (zob. podrozdział 1.3.2.4.). Można je podzielić na trzy charakterystyczne grupy:

- wynikają z woli osoby przekazanej (pkt 2, 6 i 7);
- wynikają ze zgody organu sądowego wykonującego ENA (pkt 1 i 8);
- wiążą się z charakterem i rodzajem postępowania prowadzonego przeciwko osobie przekazanej lub z orzeczoną wobec tej osoby karą lub środkiem (pkt 3, 4 i 5)¹⁶.

Pierwsza grupa obejmuje zatem takie sytuacje, gdy na pociągnięcie do odpowiedzialności za inne czyny zgadza się osoba przekazana, przy czym ta zgoda może mieć w pewnym zakresie charakter dorozumiany¹⁷. Chodzi tu przede wszystkim o przypadek ujęty w pkt 2, czyli sytuację, w której osoba przekazana w ciągu 45 dni od zakończenia prawomocnego postępowania nie opuściła terytorium RP lub w tym terminie na nie powróciła. Oznacza to, w zależności od etapu postępowania – jeżeli np. w ciągu 45 dni od zwolnienia z zakładu karnego z powodu odbycia w całości kary pozbawienia wolności osoba taka nie opuściła terytorium RP, możliwe jest prowadzenie postępowania w sprawie o inne przestępstwo. Przepis ten oznacza zatem, że osoba taka nie jest zobowiązana do opuszczenia terytorium RP, ale jeżeli tego nie zrobi, musi liczyć się z tym, że zasada specjalności nie znajdzie wobec niej zastosowania¹⁸.

Bezpośrednią zgodę na niestosowanie wobec niej zasady specjalności osoba może wyrazić w momencie wysłuchania przed sądem wykonującym ENA (pkt 6) jak i przed sądem właściwym do rozpoznania sprawy w Polsce (pkt 7). Oświadczenie takie ma charakter

¹⁵ G. Jaworski, A. Sołtysińska, *Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 276.

¹⁶ Tamże, s. 275.

¹⁷ M. Hotel, *Ograniczenia w ściganiu za przestępstwa inne niż podstawa przekazania określona w europejskim nakazie aresztowania*, „Palestra” 2014, nr 11–12, s. 48.

¹⁸ Ł. Stępkowski, *Zasada specjalności europejskiego nakazu aresztowania i art. 607e § 3 pkt 2 k.p.k. a możliwość ścigania wydanej obywatela polskiego za przestępstwa nieobjęte tym nakazem*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 5, s. 109.

konkretny, gdyż dotyczy poszczególnych, wskazanych czynów¹⁹. Brak takiej zgody stanowi – co potwierdził SN²⁰ – negatywną przesłankę procesową określoną w art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. Rozumowanie to zyskało także aprobatę w piśmiennictwie, m.in. ze względu na to, iż podobne orzeczenia zapadały w przypadku procedur ekstradycyjnych²¹. Głoszący to orzeczenie SN zwrócił również uwagę, iż SN podkreślił w nim także, iż umorzenie postępowania dopuszczalne jest jedynie wtedy, gdy sąd zwróci się o wyrażenie zgody do sądu państwa wydającego z prośbą o rezygnację z zasady specjalności w stosunku do kolejnych czynów w trybie art. 607e pkt 8 k.p.k. Dopiero brak zgody udzielonej w tym trybie stanowić może podstawę do umorzenia postępowania, wcześniej byłoby ono przedwczesne²².

Zgodę na pociągnięcie do odpowiedzialności za inne czyny może wydać również organ sądowy, który wykonał ENA, albo przed przekazaniem (pkt 1) albo po przekazaniu, jeżeli wniosek o wyrażenie takiej zgody złożył sąd właściwy do wydania nakazu. Zaznaczyć jednak trzeba, że zgoda na rozszerzenie ENA o takie czyny wcześniej nim nieobjęte często zapada po bardzo długim okresie oczekiwania.

ENA wszyscy traktują pilnie, a wniosek o rozszerzenie ścigania to sobie może leżeć. Teoretycznie powinien być rozpoznany w ciągu 30 dni, ale mieliśmy taką sytuację, że 5 lat się nie mogliśmy doprosić od strony hiszpańskiej o zgodę na rozszerzenie ścigania albo odmowę (ENA_E28).

Dopuszczalne jest także wykonanie (uprzednio już orzeczonych) innych środków i kar, jeżeli nie wiążą się one z pozbawieniem wolności (pkt 3), prowadzenie postępowania karnego, jeżeli w postępowaniu nie będzie stosowany środek izolacyjny – np. tymczasowe aresztowanie (pkt 4) albo w ogóle przestępstwo nie jest zagrożone karą pozbawienia wolności – a więc tylko grzywną lub karą ograniczenia wolności (pkt

¹⁹ M. Hotel, *Ograniczenia w ściganiu...*, s. 51.

²⁰ Wyrok SN z 9 maja 2011 r., V KK 135/11, <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia2/V%20KK%20135-11.pdf> [dostęp: 7.07.2024].

²¹ W. Kosior, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2011 r., sygn. V KK 135/11*, „ProkuraturaiPrawo” 2017, nr 1, s. 158–159, https://www.gov.pl/attachment/1a500638-87d8-4919-9fe7-3c5b2ea20b8f&ved=2ahUKEwib_sTH9peHAXUTSvEDHVu4CawQFnoECBgQAQ&usq=AOvVaw35sX0MR48IN2VSfvc4ehI [dostęp: 8.07.2024].

²² Tamże, s. 164.

5). Trzeba także zaznaczyć, że dwa ostatnie wyjątki stanowią odrębne podstawy wyłączenia zasady specjalności i nie muszą być spełnione łącznie²³. W stosunku do pkt 4 zapadło niezwykle kontrowersyjne orzeczenie SN²⁴, w którym to SN uznał, iż dopuszczalne jest prowadzenie postępowania o czyn (wyłączenie zasady specjalności) w przypadku, gdy wobec osoby ściganej za pomocą ENA zastosowano środek polegający na pozbawieniu wolności przed przekazaniem, jak i na terytorium RP, o ile środek ten został uchylony przed rozpoczęciem rozprawy głównej i osoba odpowiada z wolnej stopy. Taka interpretacja jest niezwykle wątpliwa, gdyż zakaz stosowania środka polegającego na pozbawieniu wolności dotyczy całości postępowania przed wyrokiem²⁵. Takim środkiem jest właśnie tymczasowe aresztowanie. Innymi słowy pkt 4 oznacza, iż prowadzenie postępowania o czyny nieobjęte ENA dopuszczalne jest jedynie wtedy, gdy w toku postępowania przygotowawczego i sądowego nie będzie stosowany izolacyjny środek zapobiegawczy.

5.5. Podsumowanie

Wykonanie ENA polega na zatrzymaniu osoby poszukiwanej, wysłuchaniu jej i podjęciu decyzji co do przekazania do państwa, które wydało ENA. W celu podjęcia tej decyzji może pojawić się konieczność pozyskania dodatkowych informacji niezbędnych do ustalenia, czy nie zachodzą podstawy do obligatoryjnej lub fakultatywnej odmowy wykonania ENA. Niestety niektóre państwa nadużywają instytucji żądania dodatkowych informacji i oczekują poinformowania przez wydający organ sądowy o okolicznościach, które z punktu widzenia decyzji ramowej o ENA nie powinny przesądzać o wykonaniu bądź odmowie wykonania ENA.

²³ M. Hotel, *Ograniczenia w ściganiu za przestępstwa inne niż podstawa przekazania określona w europejskim nakazie aresztowania...*, s. 50. Zob. także uchwałę SN (7) z 24 listopada 2010 r., I KZP 19/10, OSNKW 2010, nr 12, poz. 103.

²⁴ Postanowienie SN z 1 czerwca 2017 r., III K 492/16, <https://www.sn.pl/wyszukiwanie/SitePages/orzeczenia.aspx?ItemSID=24819-57a0abe2-a73c-441d-9691-b79a0c36be5c&ListName=Orzeczenia3&Sygnatura=+III+KK+492+%2f16> [dostęp: 9.07.2024].

²⁵ Ł. Buczek, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 1.06.2017 r., III KK 492/16*, „Prawo w Działaniu” 2021, t. 47, s. 225, <https://www.doi.org/10.32041/PWD.4714>.

ENA jest narzędziem znacznie sprawniejszym niż ekstradycja, co wynika ze ściśle i wąsko określonych terminów związanych z podjęciem decyzji oraz przekazaniem do państwa wydającego ENA. Przedstawione przez nas dane pokazują, że postępowanie w tych sprawach przebiega na ogół sprawnie, chociaż zdarzają się i tu opóźnienia. Opisałiśmy również jak w praktyce wygląda przekazanie osób w ramach ENA zarówno od strony instytucji realizujących konwojowanie, jak i samych przekazywanych.

6. WSPÓŁPRACA PODMIOTÓW MIĘDZYNARODOWYCH I KRAJOWYCH PRZY REALIZACJI ENA

Procedura ENA ze względu na swój międzynarodowy charakter wymaga współpracy wielu podmiotów funkcjonujących w różnych państwach członkowskich UE, a także podmiotów o ogólnoeuropejskim charakterze. Ze względu na specyficzne uregulowania wymaga także dobrej współpracy między różnymi podmiotami krajowymi. Od jakości tej współpracy, a także szybkości przekazywanych informacji zależy sukces w wykonaniu ENA w postaci sprawnego zatrzymania i przekazania osoby do państwa wydającego ENA. Czas jest tutaj jednym z ważnych elementów, stąd w decyzji ramowej przewidziano dość sztywne terminy (zob. podrozdziały 5.2.4. i 5.3.) na realizację ENA. Drugim z istotnych czynników jest sprawność komunikacji i przepływu informacji między podmiotami zaangażowanymi w tę procedurę. Stąd też w naszym badaniu próbowaliśmy przeanalizować, jak przebiega współpraca różnych podmiotów zaangażowanych w procedurę ENA – tak na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym.

6.1. Współpraca z podmiotami zagranicznymi

6.1.1. Współpraca z organami sądowymi innych państw członkowskich

Podstawowym elementem współpracy w ramach decyzji ramowej o ENA jest bezpośredni kontakt organów sądowych państw członkowskich wydających i wykonujących ENA, a dodatkowo kontakt ten wspierany jest przez Eurojust oraz Europejską Sieć Sądową.

Istotnym kanałem kontaktu z innymi państwami członkowskimi jest organ centralny (lub organy centralne) powołane na podstawie art. 7 ust. 1 decyzji ramowej o ENA. Zadaniem organu centralnego jest wspomaganie właściwych organów sądowych, ale także – w kontaktach z organami sądowymi państw członkowskich – być podmiotem odpowiedzialnym za urzędowe przekazywanie i odbiór ENA oraz innej korespondencji urzędowej. O powołaniu organu centralnego powiadamia się Sekretariat Generalny Rady (ust. 2). Obecnie jako polski organ centralny w sprawach ENA wyznaczona została Prokuratura Krajowa.

6.1.2. Kontakty bezpośrednie

Podstawowym sposobem komunikacji między organem sądowym wydającym nakaz, a wykonującym ENA jest bezpośrednio przesyłanie dokumentów art. 9 ust. 1 decyzji ramowej o ENA. Jedynie w szczególnych przypadkach angażowane są do komunikacji inne podmioty, w tym podmioty międzynarodowe. W przypadku konieczności dokonania ustaleń albo pozyskania dodatkowych informacji przed podjęciem decyzji o przekazaniu, organ państwa wykonującego ENA kontaktuje się z organem wydającym ENA (zob. podrozdział 5.2.1.). Konieczność pozyskania dodatkowych informacji występuje wtedy, gdy w formularzu ENA nie pojawiają się wszystkie informacje niezbędne do podjęcia decyzji o przekazaniu zatrzymanej osoby.

Kontaktujemy się, z tym, że to dotyczy wtedy, kiedy są jakieś problemy, [...] kiedy [organy wykonujące] chcą dodatkowych informacji [...]. Więc współpracujemy między sądami (ENA_E29).

Decyzja ramowa w art. 7 przewiduje powołanie organu centralnego, którego zadaniem jest wspieranie właściwych organów sądowych w realizacji ENA. Do tego organu w szczególności adresowane są ENA wydane co do osób, wobec których wiadomo, że znajduje się na terytorium konkretnego państwa, lecz nie da się ustalić jej dokładnego miejsca pobytu.

Natomiast pierwsza ENA jest zawsze przesłana do organu centralnego, jeżeli on jest wskazany. Ale jeżeli [wiadomo, gdzie przybywa poszukiwany], to wtedy [kontaktujemy się] już bezpośrednio z sądami (ENA_E29).

Współpraca ta, w zależności od państwa, które wykonuje ENA układa się różnie, a problemy dotyczą różnych kwestii. Podstawowym problemem jest to, że organy sądowe państw wykonujących ENA wydane przez polskie sądy nie zawsze informują o decyzji w sprawie przekazania, w szczególności odmowie wykonania ENA oraz o jej przyczynie albo o fakcie wyrażenia zgody na przekazanie. Wcześniejsza informacja o zapadłej decyzji pozwoliłaby przygotować właściwie konwój.

Ja mam jedno zastrzeżenie, że organy zagraniczne – za wyjątkiem naprawdę Niemiec – nie informują nas na przykład, że odmówiono [wykonania] albo w ogóle, żeby wysłali do nas jakąkolwiek decyzję. Bo ja na przykład oczekuję takiej decyzji... taką decyzję, [jaki] jest ten czas przekonwojowania i że będzie na przykład przebywał w areszcie śledczym do dnia przekazania. Bo ta informacja jest niezbędna (ENA_E29).

Innym problemem jest to, że nieliczne kraje automatycznie tłumaczą ENA na język angielski, chociaż dokumenty w tym języku przyjmują, a nawet ich oczekują, że takie będą dostarczone. Ta praktyka utrudnia znacznie obrót dokumentacją i wydłuża procedurę. Praktyka polskich sądów jest taka, że tłumaczy się taki nakaz na język angielski i w przypadku zatrzymania w państwie przyjmującym ENA w tym języku, procedura podjęcia decyzji co do przekazania ulega znacznemu skróceniu.

To nie jest powszechny zwyczaj w Europie [tłumaczenia ENA na język angielski], bo tylko kilka krajów tak robi. Natomiast Niemcy załączają tylko po niemiecku do SIS-u, ale generalnie dla nas byłoby to duże ułatwienie, gdyby ta ENA była dołączana po angielsku przez wszystkie kraje. Tylko że też wszystko zależy od praktyki. My mamy praktykę taką, że zawsze tłumaczymy ENA na język angielski. Zawsze! Bo raz, że tego wymaga Biuro SIRENE, a dwa stosunkowo dużo krajów Unii Europejskiej przyjmuje jednak tą ENA po angielsku. Bo to i Szwecja przyjmuje, i Holandia przyjmuje, Wielka Brytania i Irlandia więc, w przypadku zatrzymania takiej osoby w którymś z tych krajów nie musimy się już zastanawiać czy tą ENA tłumaczyć na hiszpański czy nie. Tylko po prostu mamy ją pod ręką i możemy ją od razu wysłać (ENA_E28).

Niestety współpraca z niektórymi państwami układa się nie najlepiej, chociaż są państwa, które pozytywnie wyróżniają się w tym zakresie.

Litewskie [sądy] jeszcze dobrze też [pracują]. [...] Najgorsze doświadczenia my mamy z Wielką Brytanią, z Irlandią i czasami z Belgią. Teraz już troszeczkę mniej, bo nam już nie zatrzymują w tej Belgii. [...] Nam się dobrze współpracuje, za wyjątkiem, że wysyłają – no te bezsensowne pytania. No niestety... (ENA_E29).

Pozytywnie we współpracy wyróżnia się Republika Federalna Niemiec. Udziela ona wszelkich informacji sprawnie oraz informuje o decyzji co do przekazania i planowanym terminie:

Z kolei, jeśli chodzi na przykład o współpracę z Niemcami, no to nie ma żadnych problemów. Piszę do nich maila – w ciągu dwóch albo trzech dni mam odpowiedź i ta odpowiedź jest satysfakcjonująca. Co więcej, oni czasami nawet wychodzą ponad to. Twierdzą, że na przykład będzie zakończona procedura wtedy i wtedy... podają nam terminy (ENA_E28).

Niektóre państwa w ogóle nie reagują na próby podejmowania kontaktów przez organy polskie albo nie są w stanie wskazać w ogóle organu odpowiedzialnego za udzielenie informacji. Niechlubne w tym zakresie są Wielka Brytania, Hiszpania, Włochy i Francja.

Wielka Brytania, Włochy, Hiszpania – kontakt z nimi to jest droga przez mękę. Zwłaszcza z Wielką Brytanią – oni tam, podejrzewam, że mają [...] bardzo dużą liczbę spraw i po prostu są niewydolni. Uzyskanie jednozdaniowej informacji, bo czasami jest tak, że my raz na 6 miesięcy wykonujemy tak zwany kalendarz, czyli ponaglamy te instytucje, które zajmują się wykonaniem ENA co się z tym nakazem dzieje i ja potrzebuję jednozdaniowej informacji: procedura trwa. I czasami o tę informację się nie mogę doprosić przez 3–4 miesiące. [...] A od organów zagranicznych – zwłaszcza gdzie są powołane organy centralne – chociaż wyjątkiem jest Irlandia, bo z nimi jest bardzo dobry kontakt, zwłaszcza mailowy – od Wielkiej Brytanii cokolwiek wyciągnąć to jest... to jest droga przez mękę (ENA_E28).

Opisywana poniżej sytuacja dotyczy wprawdzie wykonywania ENA przez polski sąd, pokazuje jednak z jakimi trudnościami we współpracy z tym państwem mierzą się sądy w codziennej praktyce.

Czasami mieliśmy taką sytuację, że mieliśmy dwie ENA z Francji i nie byliśmy w stanie się z Francją skontaktować. Potrzebowaliśmy odpowiedzi. Napisaaliśmy do nich maile, wysłaliśmy faxy, koniec końców zaczęliśmy dzwonić. Jak zacząłem dzwonić do Francji to dodzwoniłem się. Jedyny numer, który ode mnie odbierał, to była osoba, która twierdziła, że zajmuje się tylko konwojowaniem osób, więc ona nie jest w stanie udzielić informacji na temat merytorycznej zawartości formularza. Podała mi numer do sądu. Jak zadzwoniłem do Sądu w Prowansji to nikt nie mówił po angielsku. No więc nie byliśmy w stanie nic wyciągnąć z tej Francji. Koniec końców odmówiliśmy wykonania tego nakazu, bo nie uzyskaliśmy informacji, które były nam niezbędne (ENA_E28).

Okazuje się także, że niektóre państwa w trybie zadania dodatkowych informacji koniecznych do podjęcia decyzji o przekazaniu osoby zadają organowi wydającemu nakaz pytania, które w zasadzie nie mają związku z wydanym ENA, albo znacznie przekraczają zakres informacji koniecznych do podjęcia decyzji a przewidzianych w decyzji ramowej o ENA (zob. podrozdział 5.2.1.).

Czasem pytania te wynikają z faktu istotnych różnic między porządkami prawnym państwa wydającego nakaz oraz go wykonującego, o czym już wspominaliśmy, opisując to, czego dotyczą pytania zadawane przez organy wykonujące ENA. Istotne trudności we współpracy mogą wynikać nie tylko z różnic w porządkach prawnych państw współpracujących w procedurze ENA. Te w przypadku państw sąsiadujących – jak np. między Polską a Republiką Federalną Niemiec, są, ale nie tak dalekie, żeby uniemożliwiały porozumienia. W literaturze wskazuje się, że istotnym problemem we współpracy polskich sądów z sądami tego państwa jest znaczna liczba ENA, która wydawana i wykonywana jest przez te państwa¹.

6.1.2.1. Eurojust

Wśród instytucji, które zaangażowane są w procedury związane z wykonywaniem ENA wymieniany był Eurojust, czyli Agencja na rzecz współpracy sądowej w sprawach karnych UE (*European Union Agency for Criminal Justice Cooperation*). Agencja ta powołana została

¹ A. Krajewski, *Praktyczne problemy wykonywania polskich europejskich nakazów aresztowania w Niemczech*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 11, s. 94.

na mocy art. 85 TUE. Zgodnie z jego brzmieniem, zadaniem tej agencji jest

wspieranie oraz wzmacnianie koordynacji i współpracami między krajowymi organami śledczymi i organami ścigania w odniesieniu do poważnej przestępczości, która dotyka dwa lub więcej państwa członkowskie.

Oznacza to, że agencja ta działa, wspierając postępowania o charakterze międzypaństwowym.

Z tego wsparcia korzystają polskie sądy w procedurach związanych z ENA. Eurojust, w związku z bardzo rozbudowaną siecią współpracy oraz posiadaniem w każdym państwie swojego przedstawiciela, jest w stanie w bardzo szybkim czasie przekazać bardzo szczegółowe informacje niezbędne dla zabezpieczenia właściwego toku postępowania. Z tego względu nasi rozmówcy bardzo korzystnie oceniali współpracę z tą instytucją.

Na przykład Biuro Eurojust – oni są ekspresowi. To znaczy my też nie korzystamy z tego jakoś nagminnie, natomiast jeśli jest już trzecie albo czwarte ponaglenie do organu zagranicznego i nie ma żadnej informacji – no to korzystamy z Eurojustu. [To] zasadniczo jedyny organ, z którym współpracujemy (ENA_E28).

Ewentualnie jak takiego kontaktu [bezpośredniego ze strony organu wykonującego] nie było, to pisało się do Eurojust i na zasadzie: dziś pytanie – dziś odpowiedź. To naprawdę szybciotko grało, można było rzeczywiście wszystko uzyskać – tylko tyle, że ktoś musiał chcieć to zrobić (ENA_E16).

6.1.2.2. Europejska Sieć Sądowa – EJNI

Inną instytucją współpracującą w ramach ENA jest Europejska Sieć Sądowa (*European Judicial Network*). Organizacja ta powołana została Wspólnym działaniem (rodzaj aktu prawnego) 98/428/WSiSW², obecnie zaś funkcjonuje w ramach nakreślonych przez decyzję Rady

² Wspólne działanie z dnia 29 czerwca 1998 r. przyjęte przez Radę na podstawie art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej, w sprawie utworzenia Europejskiej Sieci Sądowej, 98/428/WSiSW, Dz.Urz. WE L 191 z 7.07.1998 r., s. 4.

2008/976/WSiSW z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie Europejskiej Sieci Sądowej³. W jej skład wchodzi centralne organy odpowiedzialne za sądową współpracę międzynarodową oraz organy sądowe lub właściwe organy wykonujące zadania z zakresu współpracy międzynarodowej (art. 6 ust. 1 decyzji ramowej o ENA). Zadaniem EJN jest ułatwianie nawiązania właściwych kontaktów pomiędzy punktami kontaktowymi w różnych państwach członkowskich, organizuje posiedzenia przedstawicieli tych państw oraz dostarcza aktualne informacje ogólne (art. 3 decyzji).

Te informacje udzielane są przede wszystkim za pośrednictwem Atlasu EJN, który dostarcza podstawowych informacji o stosowanych w danym państwie narzędziach prawnych oraz organach właściwych w sprawach obrotu międzynarodowego⁴. Uzyskanie informacji z EJN jest jednak bardziej czasochłonne, stąd też poza Atlasem informacje tym kanałem uzyskiwane są sporadycznie.

To znaczy, jeśli chodzi o kontakty oficjalne, to tylko z Eurojustem. Z EJN – raczej sporadycznie, bo z naszego doświadczenia wynika, że oni są – może nie tyle że są opieszali, ale nie wszystko potrafią załatwić (ENA_E28).

6.1.3. Współpraca policyjna

Współpraca przy realizacji ENA wpisuje się także w pracę operacyjną policji realizowaną przez Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji. Wskazuje się, że jest to miejsce, gdzie zbiegają się wszystkie kanały międzynarodowej wymiany informacji i która nadzoruje i koordynuje wszystkie działania o charakterze międzynarodowym⁵. Współpraca ta obejmuje Interpol, Europol, SIS wraz z Krajowym Biurem SIRENE oraz współpracę w ramach sieci

³ Decyzja Rady 2008/976/WSiSW z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie Europejskiej Sieci Sądowej, Dz.Urz. WE L 348 z 24.12.2008 r., s. 130–134.

⁴ Zob. *Search Competent Authorities*, <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/Ejn2021/AtlasChooseCountry/EN> [dostęp: 25.04.2024].

⁵ K. Galla-Podsiadło, T. Nowak, M. Matyjewicz, *Współpraca operacyjna w wymiarze międzynarodowym*, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr spec., s. 188.

oficerów łącznikowych⁶. Takie połączenie policyjnej współpracy międzynarodowej w jednej jednostce jest bardzo korzystne, oszczędza czas i pozwala koordynować działania dotyczące tych samych spraw, a przekazywanych różnymi kanałami.

Warto wiedzieć, że u nas wszystkie kanały wymiany informacji są jakby scalone w jednym biurze i to jest bardzo fajne rozwiązanie, ale są państwa, gdzie Interpol jest w jednym mieście, a SIS jest w drugim mieście, to oni prowadzą dwie równoległe sprawy. A czasami sprawy po prostu migrują z Interpolu do SIS i odwrotnie. Bo na przykład jest zabójstwo, nie ma jeszcze osoby wprowadzonej do SIS-u, idzie wymiana Interpolem, osoba się pojawia w SIS-ie i idzie wymiana SIS-em. Jeżeli to jest w jednym biurze my mamy tak zwany Work Flow – wszystko idzie elektronicznie i my po prostu sobie przejmujemy sprawę i prowadzimy SIS-em. A tam po prostu jedni o drugim nie wiedzą co robią i cały ten proces jest wydłużony. Więc to jest podstawowe, że SIS i Interpol zagranicą i tyle! (ENA_E1).

6.1.3.1. SIS oraz Biuro SIRENE

System Informacyjny Schengen (SIS) jest systemem informatycznym – bazą danych, w której umieszczone są dane dotyczące poszukiwanych osób i przedmiotów. System ten funkcjonuje we wszystkich państwach strefy Schengen. Umożliwia on służbom policyjnym oraz straży granicznej wymianę informacji i dokonywanie kontroli w strefie Schengen i na jej granicach zewnętrznych. W tym zakresie stanowi dopełnienie systemu kontroli swobodnego przepływu osób w tej strefie. W systemie umieszczone są informacje o osobach, na które nałożony został zakaz wjazdu do państw strefy Schengen, jak i osobach poszukiwanych w związku z popełnieniem przestępstw. W Polsce funkcjonuje on na podstawie specjalnej ustawy⁷.

Jego operowaniem na poziomie krajowym zajmuje się funkcjonujące w strukturze Komendy Głównej Policji Biuro SIRENE. Ono to odpowiedzialne jest, jako punkt kontaktowy, za wymianę informacji w przypadku trafienia w SIS – kiedy odnaleziono osobę poszukiwaną

⁶ Tamże, s. 171–173.

⁷ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym, t.j. Dz.U. 2023, poz. 1355.

wpisaną w tym systemie. Biuro to pracuje całą dobę. Wymiana informacji w tym systemie odbywa się poprzez przesyłanie elektronicznych formularzy sporządzanych głównie w języku angielskim, ale także francuskim, niemieckim i hiszpańskim⁸. W systemie tym zamieszczane są również informacje o wydanym ENA (zob. podrozdział 4.2.1.).

6.1.3.2. Oficer łącznikowy

Innym elementem współpracy policyjnej przy realizacji ENA jest funkcjonowanie oficerów łącznikowych. Są to funkcjonariusze policji akredytowani przy polskich placówkach dyplomatycznych. Ich zadaniem są kontakty i wymiana informacji bądź wsparcia działań polskich organów ścigania⁹. Jak wskazał jeden z naszych rozmówców, oficer łącznikowy:

to przedstawiciel państwa delegowany za granicę przez organizację, państwo lub więcej państw do organizacji międzynarodowych, aby nawiązać i utrzymywać kontakty z organami w tych państwach oraz organizacjach w celu wspierania działań ukierunkowanych na zwalczanie i zapobieganie przestępstw kryminalnych (ENA_E1).

Zgodnie z danymi z 2022 r. Polska miała swoich oficerów łącznikowych na terytorium Francji, Wielkiej Brytanii, Turcji, Norwegii, Węgier, Włoch, Hiszpanii – i poza państwami europejskimi – w Gruzji oraz USA¹⁰. W poszczególnych państwach jego pozycja jest różnie usytuowana, jednak głównym jego zadaniem jest kwestia wymiany informacji.

W zależności też od państwa, bo są przykłady, że oficer łącznikowy traktowany jest na poziomie tego samego kanału co SIS i Interpol, ale na przykład Niemcy naszego oficera łącznikowego traktują jako takiego, jako tę osobę pomocniczą, ale i tak proszą o to, abyśmy oficjalnym kanałem SIS-owskim lub interpolskim przekazali korespondencję. A są takie państwa – że wystarczy, że dostanie ten oficer łącznikowy i on sobie ze swoim krajem już załatwi temat (ENA_E1).

⁸ Tamże, s. 183.

⁹ Tamże, s. 186.

¹⁰ Tamże, s. 185.

6.2. Współpraca wewnętrzna

Osoby zaangażowane w wydawanie i wykonywanie ENA tworzą również nieformalne sieci pomocy i wsparcia. Pracownicy sądów oraz sędziowie zaangażowani w procedury ENA starają się utrzymywać kontakt ze swoimi odpowiednikami zatrudnionymi w innych sądach okręgowych w celu wymiany doświadczeń. Doskonałą okazją dla zawiązania takich znajomości są wspólne wyjazdy szkoleniowe. Takie sieci wsparcia służą też do tego, aby wypracować jednolite praktyki.

Nieoficjalnie oczywiście pozostajemy też w kontakcie z różnymi sądami. Dzwonimy do siebie często z pytaniem: jak robicie to, jak robicie tamto i tak dalej. Chodzi też o to, żebyśmy wypracowali mniej więcej jakiś wspólny schemat, jak to ma wyglądać, jak to realizujemy. [...] no wymienialiśmy swoje doświadczenia, ale to są raczej kontakty nieoficjalne (ENA_E28).

Współpraca wewnątrz krajowa dotyczy także sądów rejonowych, które wnioskuje o wydanie ENA. Trzeba jednak pamiętać, że zgodnie z przepisami za wydanie i koordynowanie wykonania ENA odpowiedzialne są sądy okręgowe, chociaż pojawiają się praktyki delegowania części zadań do sądów rejonowych. Taka praktyka jest wątpliwa chociażby z tego powodu, że ustawodawca jasno określił kompetencje i właściwość sądów okręgowych w tych sprawach, jak i wyznaczone zostały w wielu sądach specjalne sekretariaty koordynujące współpracę międzynarodową.

Spotkałem się ostatnio w jednym sądzie okręgowym, że sąd okręgowy wydając ENA przerzucił całą odpowiedzialność, w całości na sąd rejonowy. Czyli, jak wpływa pytanie ze strony zagranicznej, to oni to pytanie w takiej formie jak jest wysyłają do sądu rejonowego i proszą o odpowiedź. Co więcej, proszą o odpowiedź nie do sądu okręgowego, tylko od razu do organu zagranicznego, ale z poinformowaniem sądu okręgowego, więc to jest też dla mnie taka droga, to już jest taka psychologia trochę, no bo skoro my nadzorujemy proces wykonania tego nakazu no to my powinniśmy tego pilnować od początku do końca. Taka, nie wiem, taka kontrola wydaje mi się dużo lepsza. Natomiast my też zakreśliły terminy tym sądom rejonowym. Jeśli oni tych terminów nie dotrzymują to ich ponaglę (ENA_E28).

6.3. Podsumowanie

W rozdziale tym zajęliśmy się kwestią tego, jakie podmioty międzynarodowe (europejskie) oraz krajowe współdziałają w realizacji ENA wydanych przez polskie sądy. Ze względu na międzynarodowy charakter samego narzędzia, jakim jest ENA, w jego realizację zaangażowane są liczne podmioty, które funkcjonują na poziomie międzynarodowym. Oczywiście zgodnie z ogólną konstrukcją decyzji ramowej o ENA podstawowym kanałem kontaktowym jest bezpośrednia komunikacja między organami sądowymi – wydającym nakaz, a wykonującym go w innym państwie członkowskim.

Subsydiarnie, w przypadku, gdy ten główny kanał komunikacji zawiedzie, zaangażowane mogą być inne podmioty – Eurojust oraz Europejska Sieć Sądowa. Dodatkowo na etapie poszukiwań oraz konwojowania do Polski osoby zatrzymanej i przekazywanej w ramach ENA istnieje ścisła współpraca międzynarodowa o charakterze policyjnym. Głównym punktem kontaktowym jest Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji, w ramach którego funkcjonuje Biuro SIRENE. Dodatkowo polska policja dysponuje oficerami łącznikowymi w niektórych państwach członkowskich UE.

Polskie sądy współpracują również między sobą, zwłaszcza na poziomie doradczym i starają się uzgadniać praktyki związane z funkcjonowaniem ENA w polskim porządku prawnym.

Nasze badania pozwoliły również ujawnić deficyty współpracy zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Ich usunięcie wymagać może jednak podjęcia bardzo złożonych kroków i polegać przede wszystkim na poznaniu doświadczeń nie tylko ekspertów polskich, ale i tych w innych państwach.

7. SYLWETKI OSÓB POSZUKIWANYCH W RAMACH ENA

7.1. Wprowadzenie

Europejski nakaz aresztowania to nie tylko jedna z procedur czy mechanizmów współpracy międzynarodowej. Pod terminem tym kryje się dużo więcej – mnóstwo historii osób jej poddanych, których życie zostało przerwane i skierowane w zupełnie inne miejsce, na zupełnie inne tory. Czujemy się uprawnieni do generalizowania wyników swoich badań. A to dlatego, że badanie aktowe miało charakter ogólnopolski i zostało zrealizowane na reprezentatywnej próbie. Z kolei badanie jakościowe odegrało kluczową rolę w pogłębieniu wielu interesujących nas wątków, których wyczytanie z akt spraw karnych jest niemożliwe – ich tam po prostu nie ma. Akta spraw karnych są niezwykle ważnym źródłem wiedzy dla kryminologa, ale zawierają przede wszystkim materiał, który pomaga sądowi w rozstrzygnięciu danej sprawy. Są więc idealne choćby do analizy przebiegu postępowania. Historie życia osób w tym materiale, jak pokazuje nasze doświadczenie badawcze, mają znaczenie drugorzędne. Sąd co prawda zbiera dane o człowieku, wobec którego wydaje wyrok, ale dane te – o ile w ich zbieranie nie jest zaangażowany kurator sądowy, psycholog lub inny specjalista/ekspert – są raczej pobieżne. Dają bardzo ważny, ale jednak ogólny ogłąd.

Stąd chcąc się wnikliwie przyjrzeć historiom osób mających doświadczenia postekstradycyjne niezbędne, w naszej opinii, było porozmawianie z nimi. Metodologię obu tych badań opisaliśmy w rozdziale *Metodologia badań*. W tym miejscu przypomnimy jedynie, że zbadaliśmy 336 akt spraw karnych, w których sądy wydały europejski nakaz aresztowania oraz rozmawialiśmy z 31 osobami mającymi wspomniane doświadczenia. Te dwie dane będą tworzyły ramę niniejszego rozdziału poświęconego sylwetkom osób poszukiwanych w ramach

ENA, a zatem ich analizie społeczno-demograficznej. W rozdziale tym pokażemy również jak potoczyły się ich losy na emigracji.

7.2. Charakterystyka społeczno-demograficzna badanych

Nasi badani to w większości mężczyźni. Ich sprawy stanowiły 96% ogółu przez nas zbadanych. Stanowili oni również niemal 90% naszych rozmówców. Spośród 31 wywiadów tylko 4 zostały przeprowadzone z kobietami. Dominacja mężczyzn nie jest przypadkowa. Jest ona po pierwsze zgodna z rozkładem płci osób uwięzionych¹, po drugie z kolei jest zbieżna z tym, co ustalili inni badacze².

Osoby, których sprawy badaliśmy dopuściły się czynu mając średnio 29 lat. Najczęściej jednak czyny będące podstawą wydania ENA popełniali 19-latkowie. Najmłodszy badany w chwili czynu miał 16 lat, najstarszy 56. Wyjaśniamy, że w przypadku długotrwałego przestępstwa, jak np. udziału w zorganizowanej grupie przestępczej, wiek badanych liczyliśmy od daty początkowej czynu ustalonej przez sąd w wyroku.

Tabela 14. Wiek badanych w chwili popełnienia czynu i wydania ENA (N = 336)

Miara	Wiek w chwili popełnienia czynu	Wiek w chwili wydania ENA
Minimum	16,0	20,0
Maksimum	56,0	69,0
Średnia	29,4	36,3
Mediana	28,0	36,0
Dominanta	19,0	33,0
Brak danych	6	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania aktowego.

¹ Udział mężczyzn wśród skazanych ogółem jest nieco mniejszy aniżeli wśród uwięzionych. Wynikać może to z tego, że sprawy o ENA powinny przynajmniej z założenia dotyczyć przestępstw poważniejszych zakończonych orzeczeniem kary pozbawienia wolności, w których to orzeczeniach przeważają jednak mężczyźni. B. Gruszczyńska, M. Marczewski, A. Siemaszko, P. Ostaszewski, J. Włodarczyk-Madejska, J. Klimczak *Atlas przestępczości w Polsce 6...*, s. 70, 111.

² Por. T. Gardocka, *Europejski Nakaz Aresztowania...*, passim.

Tak było w przypadku 16-latka, który wraz z innymi zajmował się obrotem narkotykami. Z kolei w momencie wydania ENA badani byli starsi średnio o 7 lat. Najmłodszy poszukiwany w ramach ENA miał 20 lat, najstarszy 69 (por. tabela 14.). Osoby, z którymi rozmawialiśmy w ramach wywiadów jakościowych zasadniczo odpowiadali tej charakterystyce. Nasz najmłodszy rozmówca miał bowiem 25 lat, najstarszy 75. Średni wiek naszych rozmówców to ok. 44 lata.

Większość ENA (96%) Polska wydała wobec swoich obywateli. Sporadycznie w ramach ENA były poszukiwane osoby innego obywatelstwa, jak: łotewskiego (4), niemieckiego (3), rumuńskiego (3), bułgarskiego, francuskiego, hiszpańskiego, kanadyjskiego, panamskiego czy tureckiego (po 1). Czasem jednak było to dodatkowe obywatelstwo obok polskiego, co tylko utwierdza w przekonaniu, że w ramach ENA do Polski ściąga się głównie naszych obywateli.

7.3. Decyzja o emigracji

Historie naszych badanych łączy jeden wspólny element – migracja, czasem wielokrotna. Każdy z nich wyemigrował z Polski do innego kraju, z różnych powodów. Najczęściej emigrowali w poszukiwaniu lepszego życia, które zwykle było utożsamiane z lepiej płatną pracą zapewniającą życie na poziomie pozwalającym nie tylko w pełni i bez żadnych ograniczeń zaspokoić podstawowe potrzeby, ale pozwalającym także zrealizować potrzebę odpoczynku, podróżowania, jak również spełniać swoje marzenia. Względy ekonomiczne są generalnie jednym z głównych powodów migracji Polaków³. Dariusz wyjechał właśnie za lepszym życiem:

A co było powodem Pana wyjazdu z Polski?

Lepsze życie.

Czyli rozumiem, że wyjechał Pan w poszukiwaniu pracy?

Tak... no... (Dariusz).

³ M. Milewski, J. Ruszczak-Żbikowska, *Motywacje do wyjazdu, praca, więzi społeczne i plany na przyszłość polskich migrantów przebywających w Wielkiej Brytanii i Irlandii*, „CMR Working Papers” 1993, nr 35, Warszawa 2008, s. 10, <https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/11/No35.pdf> [dostęp: 8.07.2024].

Pragnęli zatem tego, czego zwykle pragną osoby migrujące z Polski – zmian w swoim życiu, z założenia zmian pozytywnych. Wyjazd za granicę miał inaugurować te zmiany. Badanych, którzy mieli takie podejście możemy określić mianem migrantów *lifestyle’owych*⁴ – decyzję o wyjeździe podejmowali na skutek istotnych wydarzeń w życiu⁵. Historie, które poznaliśmy pokazały, że marzenia te nie zawsze udało się spełnić. Zwykle bodźcem do wyjazdu była sytuacja finansowa naszych badanych, która niejako zmusiła ich do poszukiwania dobrze płatnej pracy. Jak mówili Grzegorz oraz Jerzy:

musiałem pomóc finansowo rodzinie [...]. Bo na remont domu wzięliśmy kredyt 120 tysięcy, partnerka wtedy nie pracowała, no musiałem jakoś zarabiać (Grzegorz).

Powodem takim konkretnym i jednym jedynym jaki wtedy był no brak pieniędzy, brak środków do życia. W ogóle my tutaj – automatycznie bierze się kredycik i nie ma się z czego spłacać, nie ma z czego żyć. Trzeba szukać pracy. Trafiła się okazja sezonowego wyjazdu i później zostałem tam tak jakby wypatrzony przez pracodawcę późniejszego (Jerzy).

Wypowiedź Jerzego pokazuje, że nie od razu pierwsza praca, którą podejmuje się za granicą jest właśnie tą, która ma zapewnić lepsze życie. On sam zaczynał od prac sezonowych, a dopiero później został dostrzeżony przez pracodawcę, który zaproponował mu stałą pracę.

Sytuacja finansowa jest czasem skorelowana z sytuacją rodzinną. Staje się trudniejsza, gdy na świecie pojawia się kolejny członek rodziny, którym trzeba się zaopiekować, także materialnie. Tak było w przypadku Tomasza. Czuł presję ze strony swojej partnerki. Wyjechał z Polski sam, żeby, jak powiedział, stanąć na nogi:

Chciałem po prostu [...] stanąć na nogi i tutaj w Polsce, jak dziecko przyszło na świat, no to zainwestowałem troszeczkę swoich pieniędzy w dom, żeby [...] można było mieszkać normalnie. Pieniądze się

⁴ M. Benson, K. O’Reilly, *Migration and the search for a better way of life: A critical exploration of lifestyle migration*, „The Sociological Review” 2009, t. 57, nr 4, s. 608–625, <https://www.doi.org/10.1111/j.1467-954X.2009.01864.x>.

⁵ S. Gaspar, *In search the rural idyll: Lifestyle migrants across the European Union* [w:] K. Torkington, I. David, J. Sardinha (red.), *Practising the Good Life: Lifestyle Migration in Practices*, Newcastle upon Tyne, UK 2015, s. 14–32.

skończyły i brałem co tylko popadnie [...]. Jakakolwiek pracę no i dlatego tam pojechałem do Niemiec, nie [...]. Pieniądze się skończyły i cisnęła mnie [partnerka], żebym po prostu sobie jechał gdzieś tam do pracy (Tomasz).

Tomasz mówił również o tym, w jaki sposób szukał pracy i że nie przebierał w ofertach. Tak bardzo potrzebował pieniędzy, że zgodził się na wszystko, co mu zostało zaproponowane:

Zapytał się [pracodawca z Niemiec] najpierw, co ja umiem, co umiem robić, jak znam, w jakim stopniu znam język niemiecki. Zgodziłem się, powiedział tam najpierw osiem euro pięćdziesiąt na godzinę. Brałem wszystko co, co tylko obojętnie jaką pracę nawet bym wziął wtedy za pięć euro, żeby po prostu szybciej stanąć na nogi (Tomasz).

Także u Katarzyny sytuacja rodzinna miała wpływ na decyzję o emigracji. Tym razem jednak emigracja wiązała się z przeprowadzką całej rodziny do Wielkiej Brytanii. Takie wyjazdy rodzinne zdarzały się bardzo rzadko. Katarzynie chodziło nie tylko o to, by zarobić na spłatę kredytów, ale również, by zapewnić dobre warunki, także społeczne, swojej rodzinie, zwłaszcza dzieciom. Dla Katarzyny istotne było wsparcie dla rodzin, takich jak jej, oferowane przez brytyjskie instytucje publiczne, które było dużo korzystniejsze aniżeli w Polsce:

No to jest bardzo dobre pytanie... to znaczy generalnie tutaj w Polsce miałam fantastyczną pracę, dosyć dobre życie, tylko że po prostu jak to w Polsce żyliśmy z mężem na kredytach i zaciągnęliśmy kredyt na 25 lat, po czym dom, rodzina, dzieci, studia na kolanie, więc mąż wyjechał tylko na pół roku do Londynu na zarobek. Po czym zaczął mnie sukcesywnie przekonywać do tego, żebym do niego dojechała. A że byłam w ciąży wtedy z drugim dzieckiem to powiedziałam – no to ok – poczekajmy – to ja może urodzę tu w Polsce, bo rodzina na miejscu i tak dalej. I tak zrobiliśmy. On w tym czasie przygotowywał nam tam życie, czyli pracował ciężko, wynajął mieszkanie. Zorientował się jak tam w ogóle wygląda życie takich rodzin rozwijających się, w ciągłym rozkwicie. Tam jest bardzo dobry ten Social Services, czyli te dofinansowania, benefity i tak dalej. Wszystko przekalkulowaliśmy, to ja nawet byłam skłonna zrezygnować z mojej pracy – a miałam fantastyczną pracę [...]. I podjęłam to ryzyko i pojechałam z dzieckiem małym na rękę za mężem, ku nowemu życiu (Katarzyna).

Czasem wyjazd zbiegł się z wyjściem naszych badanych z więzienia i brakiem pomysłu na siebie na wolności, jak u Marka:

Akurat wtedy byłem po pierwszym wyroku. Skończyłem pierwszy wyrok. Obecnie odsiaduję drugi wyrok. Po pierwszym wyroku wtedy byłem. No nie miałem za bardzo żadnych perspektyw ani nic. Miałem tam kolegę, który już przez kilka lat tam był... akurat przyjechał na urlop do Polski. No i rozmawiałem z nim i on mi zaproponował: jak chcesz to zabierz się ze mną, ja ci tam załatwię pracę na początek, później się rozkręcisz, trochę liźniesz języka to... tamto... siamto i pójdziesz może dalej. I tak pojechałem, spodobało mi się i zostałem. Pieniądze miałem regularnie co tydzień, podobało mi się to po prostu. Stać mnie było na utrzymanie siebie, mieszkania. Nie musiałem chodzić... kombinować. Wystarczyło tylko regularnie chodzić do pracy (Marek).

Najczęściej pracę naszym badanym oferowali ich znajomi, kumple, którzy namawiali ich do przyjazdu do nich za granicę:

Wyjechałem za pracę, załatwił mi kolega [...], kolega wysłał mi SMS, że ten i ten facet po prostu potrzebuje ludzi do pracy. Podał mi numer telefonu, zadzwoniłem, powiedział, żeby przyjechać (Tomasz).

ja dostałem wyrok 2 lata za włamanie i kradzież. I wyszedłem do uprawomocnienia, byłem na sankcji, wyszedłem do uprawomocnienia. Siedziałem w domu, dostałem telefon, że tam wiadomo koledzy ingerowali w to, że to dawaj odwieszą ci, pozałatwiasz to sobie wszystko kiedyś tam indziej. I pojechałem (Piotr).

Mimo że kolegom, którzy ich ściągnęli za granicę nie zawsze udało się żyć normalnie na emigracji, byli w stanie przekonać naszych badanych do przyjazdu:

pojechałem do kumpla.

Ok. Kumpel załatwił pracę?

No mieszkanie, pracę, a w Holandii się dowiedziałem, że go aresztowali. [...] I pojechałem miałem 400 funtów przy sobie i w busie sobie ogarnąłem rozumiesz wiesz, mieszkanie u Polaków tam w Londynie. I no... miałem przeboi naprawdę sporo (Paweł).

Niektórzy chcieli odciąć się od dotychczasowego życia, problemów, rodziny, znajomych. To odcięcie się, w połączeniu z możliwością znalezienia pracy dla osób karanych, jest kluczowe dla zaprzestania przestępczości⁶:

chciałem się przede wszystkim ogarnąć, w sensie takim, żeby już coś ze sobą zrobić, ponieważ tutejsze towarzystwo w Polsce było ciężkie, było można powiedzieć zdemoralizowane, to nie była najlepsza droga, którą prowadziłem. Za każdym razem wdawałem się w jakieś niepotrzebne, że tak powiem, a to były bójkę, a to jakieś sprawy, wyrok, który teraz odsiaduję. Wyrok z narkotykami, marihuana, nie marihuana, no i postanowiłem, że po prostu oddzielę, pojedę sobie za granicę sam, wszystko od nowa sobie zacznę, i tak się stało, z tego jestem bardzo zadowolony, że to mi się udało, że poradziłem sobie, było ciężko, ale sobie poradziłem i mam, gdzie wracać, że tak powiem (Mateusz).

posypało mi się małżeństwo i tak dalej. Moja była żona zaczęła się spotykać z kimś, po tym nie mogłem sobie, przeszkadzało mi to i po prostu wolałem wyjechać [...] chciałem się po prostu odciąć od całej tej sytuacji, bo – tak jak mówię – nie układało mi się z żoną. Miałem też troszeczkę swoich problemów i tak dalej. Zaczęły na mnie spadać alimenty, straciłem pracę w Polsce tutaj. Stwierdziłem, trafiła się okazja, wiedziałem, że będzie można zarobić lepsze pieniądze... spłacę alimenty i będzie mi po prostu łatwiej, nie? (Sebastian).

Czasem chcieli odpocząć po wyjściu z więzienia, jak np. Marcin:

po 4 latach w Areszcie Śledczym, gdzie byłem, dwa i pół roku z tego siedziałem na takim oddziale dla specjalnie niebezpiecznych, [...] uznali mnie wtedy jako szefa zorganizowanej grupy zbrojnej. Tam nie miałem widzeń, że tak powiem – byłem dosyć mocno gnębiony – no i straciłem wiarę w tą całą sprawiedliwość. No i po wyjściu leczyłem się u psychologów. I po prostu została taka rysa w szkłe, że chciałem wyjechać (Marcin).

⁶ W. Klaus, *Sidla i udręki, czyli co stoi na przeszkodzie procesowi odchodzenia od przestępczości?* [w:] W. Klaus I. Rzeplińska, D. Woźniakowska-Fajst, P. Wiktorska. (red.), *Karierowicze kryminalni? Aktywność przestępcza w dalszych losach nieletnich*, Warszawa 2021, s. 469, 492–494, <https://www.doi.org/10.5281/zenodo.5590327>.

Badana przez nas grupa jest o tyle specyficzna, jeśli chodzi o migrantów, że każda osoba, z którą rozmawialiśmy ma za sobą doświadczenia postekstradycyjne. Dopuścili się przestępstw, za które, w większości, nie ponieśli jeszcze kary. Dlatego też dla części naszych badanych, i to dość sporej, wyjazd za granicę był próbą ucieczki przed wymiarem sprawiedliwości. Nasi rozmówcy, w większości, nie chcieli ponosić odpowiedzialności za swoje zachowanie i liczyli, że uda im się przed tym wymiarem ukryć, a ucieczka, którą podjęli przyniesie zamierzony rezultat. Tymczasem ona jedynie odwlekła w czasie pewne wydarzenia:

narobiłem trochę złych rzeczy i musiałem wyjechać z Polski. Byłem poszukiwany najpierw w Polsce, potem ENA (Grzegorz).

ja wyjechałem z kraju... myślałem, że uniknę kary [...] myślałem, że mi się uda (Jerzy).

W jakim celu Pan wyjechał?

W celu... ukrywać się no, szczególnie w sprawie tej (Krzysztof).

Ukrywałem się przed wymiarem sprawiedliwości (Andrzej).

poszukiwany byłem – no i uciekłem... (Łukasz).

ja bałem się odpowiedzialności – bałem się naprawdę – mówię teraz szczerze... więzienia (Karol).

Nie chciałem siedzieć, przestraszyłem się tak tego więzienia (Piotr).

miałem dwa wyjścia albo skończę w więzieniu albo skończę jeszcze gorzej (Maciej).

To odwleczenie w czasie konsekwencji swoich zachowań miało daleko idące skutki dla sytuacji, w jakiej znaleźli się nasi badani. Uciekając przed wymiarem sprawiedliwości, zwykle uciekali także przed innymi problemami – długami, pożyczkami u innych. Ich powrót do Polski, czasem po kilku lub kilkunastu latach, powodował spiętrzenie tychże zobowiązań. Zostawali więc nie tylko z wyrokiem do odbycia, ale wracali właśnie do tych swoich starych problemów. Jak mówił jeden z naszych ekspertów – funkcjonariusz Służby Więziennej:

Są to osoby, które wyjeżdżały właśnie w celu uniknięcia odbycia wyroku i wracają do Polski, i nagle się okazuje, że w międzyczasie i komornik się odezwie, i jakiś Urząd Gminy, że rachunki nie popłacone. [...] i często oprócz tego, że musi odbyć tą karę – musi właśnie te takie problemy życia codziennego [...] wziąć na siebie (ENA_E13).

Czasem badani opuszczali kraj z ciekawości, bo inni też wyjeżdżali:

Także, głównym powodem było to, też, żeby spróbować, zobaczyć. Wtedy mnóstwo ludzi wyjeżdżało, ja pamiętam, bo to było kilka lat po tym jak weszliśmy do Unii, także może byliśmy ciekawi. Czemu nie? (Joanna).

7.4. Wyjazd i życie na emigracji

Okolo ⅓ naszych badanych miało wcześniejsze doświadczenia migracyjne, a kraj, z którego zostali przekazani do Polski nie był jedynym, w którym próbowali innego życia. Badani zwykle wyjeżdżali sami, zostawiając w Polsce swoje własne rodziny (partnerki/partnerów oraz dzieci), jak i – zdecydowanie częściej – ich rodziny pochodzenia (rodziców, rodzeństwo, kuzynów). Niekiedy badany był odpowiedzialny za zorganizowanie życia dla swojej rodziny w nowym miejscu (znalezienie pracy, mieszkania itd.), po czym rodzina dołączała do niego – lub tylko poszczególni jej członkowie w różnych odstępach czasu:

Tak... generalnie historia wyglądała tak, że najpierw moja siostra pojechała ze swoim – też z byłym już chłopakiem – po ukończeniu szkoły średniej i zdaniu pozytywnym matury... to właśnie siostra jako pierwsza pojechała. I dopiero potem jak ja też ukończyłem szkołę średnią i zdałem pozytywnie maturę, to wtedy ja pojechałem ze swoją byłą dziewczyną. I tak się też po drodze złożyło, że również najpierw moja mama tam pojechała do mojej siostry, a potem właśnie na końcu ja ze swoją byłą dziewczyną i ze swoim tatą. Także generalnie cała moja rodzina przez jakiś czas tam była. I pracowaliśmy w sumie wspólnie... i mieszkaliśmy. Także – no to też niejako motywowało mnie do pozostania tam w Anglii – bo wtedy miałem swoją rodzinę blisko siebie cały czas (Adam).

Wie Pani co, my wyjechaliśmy z mężem. Mąż wyjechał w 2007 roku w lutym, a ja w tym samym roku w maju, potem dołączyła do nas moja córka, która już wtedy miała 6,5 roku (Joanna).

Obecnie mieszkam, tu jestem w pracy, ale mieszkam z żoną, bo żona się przeniósła po roku czasu z córką, no a potem jeszcze czwórkę dzieciaków, więc można powiedzieć, że mieszkam z żoną i córką, bo tamta najstarsza córka to ona wróciła do Polski, także dziadkiem już jestem (Maciej).

Zwykle jednak badani żyli na emigracji sami – utrzymując kontakt z dotychczasową rodziną bądź też nie. O relacje na odległość dbali nie tylko sami badani, ale również ich rodziny – odwiedzały ich, przywoziły jedzenie i potrzebne rzeczy. Chęć utrzymywania tych relacji lub jej brak w dużym stopniu były motywowane lękiem przed ujawnieniem się organom ścigania i wymiarowi sprawiedliwości. Znaczna część naszych badanych twierdziła, że się nie ukrywała, że żyła normalnie na emigracji – pracowała legalnie, posiadała konto bankowe, figurowała w różnych rejestrach urzędowych, zawiązywała nowe związki, prowadziła własną działalność gospodarczą, zaciągała kredyty, kupowała mieszkania i samochody, podróżowała po świecie. Tak było w przypadku Macieja:

No bardzo [często przyjeżdżałem do Polski], co miesiąc. [...] Częściej... czasami było tak, że wie Pani na przykład miałem jechać na budowę, pojechałem na budowę, tam zrobiłem co miałem zrobić i jechałem do Wrocławia, przyjeżdżałem. [...] Wie Pani ja się nigdzie nie ukrywałem, ja normalnie funkcjonowałem (Maciej).

Ta grupa częściej odwiedzała Polskę – zwykle w okresie urlopowym oraz na święta. Częstotliwość odwiedzin była wyższa na samym początku emigracji i malała wraz z wydłużaniem się okresu pobytu w innym kraju. Częściej niż odwiedziny miały miejsce telefony i rozmowy przez komunikatory internetowe. Dzięki temu, o czym wspomniała Katarzyna, nie czuło się tej odległości, która dzieliła ich od ich bliskich:

Lot – dwie godziny i czterdzieści minut no to czasem się samochodem dłużej jedzie, prawda? Gdzieś nad morze – czy gdzieś. Także to było... nie było z tym większego problemu z tą rozłąką, bo można

było pokonywać te odległości. [...] rozmawialiśmy tak jak my właśnie teraz, jeździliśmy na wakacje – no to się widywaliśmy. No taki kontakt przez Internet to jest taka codzienność. Oczywiście nie robi się tego codziennie no, ale... no i telefoniczny. Nie czuło się tej odległości tak bardzo, to jest tak jakby być w Warszawie, a rodzice w Poznaniu i tak samo rozmawiamy jak my teraz. Nie odczuwaliśmy tej odległości (Katarzyna).

Zdarzały się także przypadki życia pomiędzy krajami – miesiąc na emigracji, miesiąc w Polsce, jak u Mikołaja:

Nigdy nie było tak, że tam cały rok przebywałem [za granicą]. Zazwyczaj to było miesiąc – dwa a później na 2–3 tygodnie wracałem do Polski a później jechałem tam na miesiąc i na dwa tygodnie znowu wracałem. I tak żyłem pomiędzy Polską a Austrią (Mikołaj).

Niektórzy przez cały okres emigracji nie wracali do Polski w obawie przed karą, którą musieliby ponieść w sytuacji ich zatrzymania:

Nie byłem ani razu właśnie w Polsce. [...] Obawiałem się tego, że mógłbym zostać ujęty i przetransportowany do zakładu karnego, dlatego nie wracałem do Polski, żyłem tam. Pracowałem od samego początku (Bogdan).

Nie przylatywałem... nie przyjeżdżałem – no bo nie mogłem (Bartek).

w ogóle nie przyjeżdżałem... nie... nie – w ogóle. Tam byłem cały czas. Nie widziałem się z nimi [rodziną], nie rozmawiałem przez telefony... także...

A dlaczego?

No bo już tam jakieś sprawy wypływały [...] no i musiałem się ukrywać... no to się ukrywałem (Łukasz).

Miałem fałszywe dokumenty, wszystko było dobrze zorganizowane (Piotr).

W ogóle... ani razu nie byłem w Polsce! [...] bo bałem się, że mnie na granicy zatrzymają albo samolotem na tym [lotnisku] (Marek).

Czasem ostrożność ta była do tego stopnia, że co prawda badani zdecydowali się ściągnąć swoich bliskich do krajów, w których przebywali, ale nie zdecydowali się na zamieszkanie z nimi. Żyli więc w jednym kraju, utrzymując kontakty, ale znów nie bezpośrednio przy sobie. Wszystko w celach ostrożnościowych. Jak mówił Łukasz, był przekonany, że ściągnięcie rodziny do kraju, w którym się ukrywa prędzej czy później będzie się wiązało z tym, że zostanie złapany przez policję. Mimo to chęć bycia blisko rodziny była dla niego ważniejsza:

To jak to się stało, że oni do Pana przyjechali tam do tej Anglii?

A to się odezwałem wtedy... po prostu ułożyłem sobie jakoś życie – sobie ustawiłem... na pobyt rodziny – no to po prostu przyjechali do tego samego miasta, ale z nimi też nie mieszkalem. Ale tak to miałem z nimi kontakt. No cały czas się z nimi kontaktowałem i tak dalej... wiadomo bezpiecznie, ale się kontaktowałem non stop.

I w ogóle Pan z nimi nie zamieszkał?

Nie...

A dlaczego?

Bo wiedziałem, że jestem poszukiwany...

Aha... Pan się po prostu bał, że mogą po prostu na Pana trafić, bo...

Bo sprowadzając tu rodzinę wiedziałem, że wcześniej czy później i tak policja mnie złapie. Jeżeli bym nie sprowadził rodziny to pewnie do dziś bym się ukrywał. No bo już się tak... po tylu latach ukrywania... takie miałem sposoby i tak dalej... uważałem na wszystko i tak dalej i tak dalej. Ale sprowadzając rodzinę wiedziałem, że wcześniej czy później przyjdą po mnie. Ale wybrałem właśnie kontakt z rodziną niż... no bez kontaktu. Nie chciałem, żeby dzieci mówiły do mnie... na przykład dzisiaj by mnie nie poznały (Łukasz).

Wiele tych sytuacji powodowało, że kontakty między badanymi a ich rodzinami, które zostały w Polsce, zanikały. Każdy prowadził bowiem swoje życie w innym miejscu. Dotyczy to nie tylko relacji rodzinnych, ale także kontaktów ze znajomymi:

No i był kontakt no, ale mówię no, jeżeli jest się tu dłużej ogólnie czy gdziekolwiek za granicą to te kontakty zanikają. [...] Wiadomo, będziesz utrzymywać kontakt z mamą, tatą, bratem siostrą, jakąś tam jedną koleżanką, ale to później już tu żyjesz na co dzień i masz tu swoje życie tak? (Paweł).

Dlatego też niektóre związki nie przetrwały. Ułożenie sobie na nowo życia na emigracji nierzadko bowiem dotyczyło również znalezienia nowych partnerów i zawiązania nowej rodziny (częściej Polek niż kobiet innej narodowości). Dlatego relacje niektórych partnerów ze swoimi dziećmi całkowicie wygasły – nie poznają ojców lub nie chcą ich znać:

Córkę miałem – 5 lat... znaczy mam, ale w wieku 5 lat ją zostawiłem. Wróciłem, jak była dorosła dziewczyna. Pierwsze widzenie, które miałem z nią... ja nie wiem... po 11 latach czy po 10 – już nie pamiętam. No to jakby obca osoba do mnie przyszła... na nowo musieliśmy się poznawać (Kacper).

Nie mam kontaktów z synem do tej pory, ale już teraz na jego życzenie i jego mamy. No bo pojawiłem się raz... zawiodłem... [...] moja była partnerka żyje ze swoim nowym mężczyzną, na którego mój syn mówi: tato.

A ile ma lat?

12 lat... 13... No i teraz nie mogę... no chciałbym widzieć tego syna, ale takie było ich życzenie (Andrzej).

Nie każdy więc w sytuacji wyboru pomiędzy koniecznością trafienia do więzienia a ryzykiem utraty kontaktów z bliskimi wybierze tę samą opcję. Czasem chęć ukrycia się przed wymiarem sprawiedliwości czy posiadania lepszego zaplecza finansowego brały górę nad bliskimi i relacjami z nimi. Związki, w których byli nasi badani przed emigracją, o ile nie rozpadły się przed wyjazdem badanego do innego kraju, trwały jeszcze przez jakiś czas. Jednak sytuacja ukrywania się, jeśli taką strategię przyjął badany, była bardzo niewygodna dla związku, w którym tkwił. Dlatego też zwykle scenariusz takich historii był tylko jeden:

Nie, rodziny nie założyłem. Miałem kobietę, [...] nie ożeniłem się, [...] nie mieliśmy dziecka [...]. I tak jakoś to wyglądało. A potem jak się zaczęło psuć, byliśmy 8 lat w sumie razem, potem jak się zaczęło psuć to już na dobre i rozstaliśmy się. W zgodzie normalnie, ona wiedziała, że nic z tego nie będzie, ja się cały czas ukrywam, jeszcze tyle lat przede mną, nie wiedziała w tym wszystkim przyszłości, że będzie czekać tyle lat (Piotr).

Niektórzy, jak Krzysztof, nie szukali nowych partnerek/partnerów:

Nie mam [żony, partnerki]. [...] Nie, nie miałem [w trakcie pobytu zagranicznego]. To było po rozstaniu się więc tak... (Krzysztof).

Inni, niekiedy wielokrotnie, próbowali wchodzić w kolejne związki, z różnym skutkiem:

Ja zanim wyjechałem rozwiodłem się z tą partnerką, którą poznałem [...]. Miałem w międzyczasie partnerkę, tą z którą mam pierwszego syna. Ja pojechałem, po dwóch miesiącach ona przyjechała do mnie. Bo wszystkie pieniądze odkładałem i wynająłem tam po prostu dom. No i 4 lata, 3,5 byliśmy razem w związku, syn się w międzyczasie urodził. Ale dowiedziałem się, że mnie partnerka, bo ja byłem poszukiwany, więc nie wyjeżdżałem do Polski, a ona mnie w międzyczasie zdradzała w Polsce, także wie pani to się rozpadło i odszedłem do kolejnej, z kolejną kobietą założyłem wspólny związek, z czego jest córka. Teraz niestety, no bo też koronawirus jest, widzeń nie ma. Czekala 3 lata, no ale miesiąc temu się rozstaliśmy, też moja decyzja, bo po prostu ja rozumiem, że kobieta wie pani, no nie wiem co ja bym zrobił na jej miejscu, gdybym ja musiał na nią czekać. A znalazła sobie tam kogoś, a po prostu nie widziałem sensu, żebyśmy razem coś dalej na wolności próbowali stworzyć, no bo kłótnie by były przy dziecku, a ja strasznie tego staram się unikać, [ze względu na] to co ja widziałem za dzieciaka co się między rodzicami działo (Kamil).

Abstrahując od sytuacji rodzinnej, przyjrzymy się nieco sytuacji finansowej i zawodowej naszych badanych. Sytuację tę dobrze oddaje wypowiedź jednego z naszych ekspertów, który, naszym zdaniem słusznie, podzielił osoby mające doświadczenia postekstradycyjne na dwie grupy: tych, którzy prowadzą zwyczajne życie na emigracji i tych, którzy żyją co prawda w innym kraju, ale na ulicy:

To są takie dwie części Polaków A i B za granicą, którzy mieszkają normalnie, płacą podatki i są lepiej wkomponowani w to społeczeństwo holenderskie. No i jest druga część, która właśnie jest na ulicy. To właśnie z tych osób najwięcej jest deportacji. Bo jeżeli chodzi o osoby, które są zakotwiczone, to raczej nie łamią tego prawa, żeby ich deportować (ENA_E10).

Wypowiedź ta pokazuje jak duże znaczenie dla sposobu życia badanych ma to, jak bardzo wgryźli się w kraj emigracyjny, jak głęboko zapuścili z nim korzenie. Dobrze oddaje to koncepcja zakotwiczenia, w myśl której, najogólniej mówiąc, proces integracji przebiega płynniej, gdy pojawią się odpowiednie czynniki (kotwice), takie jak np. legalna praca, poczucie bycia zaakceptowanym w kraju przyjmującym czy znajomość języków obcych⁷. Zakotwiczenie w kraju emigracyjnym zależy trochę od czasu jaki spędzili na emigracji. Dla niektórych było to kilka, dla innych kilkanaście lat. Długość pobytu, w opinii jednego eksperta, była skorelowana z przepisami, wejściem Polski do UE i otwarciem granic:

Od 20 lat po 3 tygodnie. Nie ma absolutnie reguły. Nie ma żadnych jakichś takich statystyk. Tutaj mogłabym wyłącznie jakby zgadywać, że powiedzmy jest to kwestia ostatnich 10 lat, kiedy pootwierały się granice dla Polaków, kiedy pootwierała się możliwość pracy za granicą, kiedy pootwierały się te socjale – jak to oni mówią – dla Polaków, to dużo osób zachęciło do wyjazdu. Więc osób, które wyjechały w latach dziewięćdziesiątych jest statystycznie mniej niż osób, które wyjechały w roku dwutysięcznym – nastym. To ma, mówię, związek z przepisami, z regulacjami prawnymi na terenie Unii. Natomiast tak jak mówię – nie ma czegoś takiego, że najwięcej przyjeżdża z deportu tych co tam siedzą od 2 lat i 8 miesięcy – nie! [...] jakbym musiała gdzieś strzelać w takie widełki to właśnie od czasu, kiedy zmieniły się przepisy, kiedy można wyjechać, kiedy można pracować legalnie, no i kiedy jest zaplecze socjalne, bo jednak dużo osób [jak sami opowiadają] tam bierze zasiłek (ENA_E14).

Dobrze to oddają także wypowiedzi naszych rozmówców. O tym, kiedy dopuścili się przestępstw, za które są poszukiwani mówili:

⁷ A. Grzymala-Kazłowska, *Social anchoring: Immigrant identity, security and integration reconnected?*, „Sociology” 2016, t. 50 nr 6, s. 9 s. 1131, <https://www.doi.org/10.1177/0038038515594091>; W. Klaus, J. Włodarczyk-Madejska, D. Wzorek, *Abruptly interrupted lives* [w:] J.A. Brandariz, W. Klaus, A. Martynowicz (red.), *Forced Mobility of EU Citizens: Transnational Criminal Justice Instruments and the Management of 'Unwanted' EU Nationals*, London 2023, s. 149–151, <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781003254584-8/abruptly-interrupted-lives-witold-klaus-justyna-w%C5%82odarczyk-madejska-dominik-wzorek?context=ubx&refId=10e3a569-4019-4339-9f16-9f30ca16a177> [dostęp: 7.07.2024].

Trzy lata przebywałem tam, trzy lata się ukrywałem. Od razu jak pojechałem tam to się ukryłem (Krzysztof).

Od 1997 – na koniec stycznia wyjechałam, a przyjechałam 9 kwietnia w 2009 [...] 12 lat (Marta).

11 lat (Piotr).

5 lat tam prawie byłem (Kamil).

ja w Holandii spędziłem 11 lat (Michał).

3 lata (Paweł).

6 lat pracowałem w Austrii (Jerzy).

pojechałem do Anglii i już więcej mnie nikt w Polsce więcej nie widział... przez lat ponad 12 (Szymon).

Dla zapuszczenia korzeni w innym kraju istotna jest także motywacja dla jakiej wyjechali. Jeśli wyjechali z przymusu do pracy i nie interesuje ich nic innego, poza tym, to najprawdopodobniej nie wsiąkną tak łatwo i szybko w inne społeczeństwo. Wśród naszych rozmówców pojawiły się takie osoby. Dla niektórych niechęć przed związaniem z innym państwem wynikała ze świadomości konieczności poniesienia odpowiedzialności za popełnione kiedyś przestępstwo, a tym samym przymusowego powrotu do kraju. Były i takie osoby, które zaaklimatyzowały się. Zagranica stała się ich drugim życiem. Mają tam nie tylko pracę, ale także znajomych, kontakty. W trakcie odbywania w Polsce kary pozbawienia wolności utrzymują z zagranicą kontakty i chcą wrócić w miejsce, z którego zostali przekazani zaraz po zakończeniu odbywania kary, jak Wojciech i Krzysztof:

Zapуściłem korzenie tam. [...] Czy ja jestem związany? [...] Bardzo... bardzo się zżyłem, zapуściłem tam korzenie. Jeżeli tylko będzie tam możliwość... ten *lockdown*... to wszystko... cała pandemia się zakończy to prawdopodobnie, prawdopodobnie pojedę tam ponownie, żeby chociaż do emerytury dociągnąć tam. I może się coś unormalni w tym naszym biednym kraju, [...] może wtedy wrócę [...]. Chyba że mnie już dopadnie starość i tam zostaną do ziemi położony (Wojciech).

Mi się naprawdę zaczęło tam podobać [...]. No pracowałem tam, ale tak nie wiem, miałem inne życie całkiem. Dla mnie coś nowego to było coś fajnego, nie? (Krzysztof).

Niektórzy powoli zakorzeniaли się w innym kraju:

No na początku to było tak, że było ciężko i po prostu mój mąż stwierdził, że pojedzie i spróbuje. I nie miałam do tego takiego żadnego podejścia jakiegos głębszego. Ale sukcesywnie zaczął mnie do tego przekonywać, bo jak pojechaliśmy raz, to mi się podobało, potem drugi. Poprawił się status życiowy. Później zainteresowaliśmy się trochę tą królewską rodziną. Osobiście byłam na ślubie Wiliama i Kate [...], bo stwierdziliśmy, że skoro tam żyjemy, jesteśmy, no to może już nigdy się w naszym życiu nie powtórzy taka sytuacja, że będziemy królewski ślub oglądać. I tak sukcesywnie, sukcesywnie. Później ta uprzejmość ludzi... sami zaczęliśmy widzieć w sobie zmianę, że jak się jedzie do Polski to się widzi diametralne różnice – policjant podchodzi i mówi – przepraszam, że tak na przykładzie policjantów, no ale jestem w więzieniu, dowód poproszę. Od razu tak. Gdzie tu proszę, gdzie dziękuję. A w Londynie jest tak, że policjant podchodzi i mówi: w czym Pani pomóc? Uprzejmie, grzecznie – w ogóle wszystko jest tam jakby dla ludzi zrobione... z taką większą uprzejmością. Kultura jest wyższa. Tam jest tyle ludzi z różnych zakątków świata i każdy jest jakby zmuszony być dla siebie uprzejmym, bo każdy wynika z innej kultury, w jakiś sposób jest inaczej... w innym otoczeniu wychowany. I można funkcjonować na wysokim poziomie? Można (Katarzyna).

Ucieczka do innego kraju jest tylko pozorną ucieczką. Cały czas, osobom wobec których wydano ENA, grozi ryzyko odnalezienia i przekazania do Polski celem poniesienia odpowiedzialności za popełnione w przeszłości przestępstwa. ENA, jak mówił nasz ekspert, „ciągnie się za nimi”, bez względu na to kim są, gdzie są, co robią. Przekazania zaś, zwłaszcza po wieloletnich okresach pobytu w innym kraju, w którym udało się już zapuścić korzenie i zacząć inne życie są bardzo trudne:

wiozłam kiedyś z kraju osobę, która przebywała już tam kilkadziesiąt lat, miała żonę, dwójkę dzieci, pracowała sobie, ale ciągnął się za nią ten europejski nakaz aresztowania. To są takie życiowe tragedie, bo żona była obcokrajowcem, a dzieci mówiły tylko w tamtym języku (ENA_E2).

Pogodzenie się z koniecznością odbycia kary za czyn popełniony kilkanaście lat wstecz jest trudne, o czym mówił nasz ekspert:

Że tych osób się troszkę szukało i nagle odbyć karę w perspektywie tego, że czyn popełniono 10–15 lat temu jest trudne dla tych osób. Bardzo często wspominają, na komisjach penitencjarnych – bo ja generalnie raczej przy przyjęciu i na komisjach penitencjarnych mam kontakt z osobami – o jejku, przecież ja wtedy młody byłem, głupi byłem, tyle lat temu. To wiadomo – nie tylko dotyczy [osób poszukiwanych] europejskim nakazem, ale wszystkich osób, które są przyjmowane po wieloletnich poszukiwaniach. I w większości rzeczywiście dla osób z europejskim nakazem to jest trudne pogodzić się z tym, że muszą odbyć kary za przestępstwa, których nawet oni już po części nie pamiętają (ENA_E13).

Eksperti, którzy na co dzień zajmują się przekazaniem osób w ramach ENA oraz deportacjami mówili, że najczęściej osoby przekazywane i deportowane spędzają na emigracji od około dziesięciu do około dwudziestu lat i mają tam ułożone już życie:

Generalnie te osoby z którymi mamy kontakt to one są poza granicami Polski bardzo długo, to są dziesięć, piętnaście, a niekiedy i dwadzieścia lat, czyli oni mieli już jakoś to życie ułożone, mieli pozakładane rodziny, wiedzieli, jak się poruszać w danym kraju. Wiedzieli, jak działają urzędy, gdzie jaki socjał można otrzymać, jakie wsparcie, jaką pomoc. Oni się odnajdywali w tamtych krajach, ale jeżeli dostali deport i są w innym kraju no to czują się tu troszeczkę zagubieni i ogarnięci nostalgią i chęcią powrotu do tego kraju, z którego tutaj zostali deportowani. W Polsce nie chcą przebywać te osoby (ENA_E9).

Życie na emigracji, w opinii większości naszych badanych było dla nich i dla ich rodzin lepsze. Kraj, do którego pojechali wydawał im się atrakcyjniejszy pod wieloma względami – lepsza praca, lepiej płatna, która pozwalała na normalne życie w tym także wyjazdy wakacyjne, ale która też niejako chroniła ich przed przestępczością – jak mówili zarabiali tyle, że nie musieli kraść, czy „kombinować”. Za granicą, jak powiedział Paweł „nie ma problemów z pracą” (Paweł). Dlatego też bardzo rzadko w życiu naszych rozmówców, w trakcie ich pobytu za granicą, zdarzały się epizody bezrobocia. Mówimy tutaj oczywiście o tej grupie, która pracowała i chciała pracować, nie zaś tej, która żyła na ulicy.

Okresy bezrobocia trwały około miesiąca, dwóch i wynikały z charakteru pracy, jaką wykonywali (np. sezonowość warzyw/owoców, którymi zajmowała się firma, w której pracowali), czasem trwały do dwóch lat. Badani najczęściej żyli wtedy z benefitów, jak to sami określali, a zatem z wszelkiej pomocy socjalnej lub – w przypadku krótszych okresów bez pracy – z własnych oszczędności. Podobało im się też nastawienie innych ludzi do nich samych – odnosili się do nich z większym szacunkiem:

powiem Panu tak: jeżeli człowiek opuszcza swoją ojczyznę, w której się wychowywał, jest daleko od rodziny i czuje, że jest tam przyjmowany tak, jakby był częścią tego regionu – bo oni tak działają na Bałkanach – to na pewno było to jakieś przywiązanie. Mogę nawet powiedzieć, że emocjonalne – z tego względu, że no jest taka mentalność tam ludzi. Oni po prostu są gościnni – tam nie zauważyłem czegoś takiego jak zazdrość i zawiść. Tam człowiek jak coś ma – to jest określany jako człowiek sukcesu. U nas w Polsce – niestety – jest określany jako złodziej, przestępca, kombinator. I tam jest ta różnica – co mi się akurat bardzo podobało – no bo ja uważam, że jak ktoś coś ma – no to ja się z tego cieszę... no bo ogólnie – generuję tylko pozytywną energię – tak się przynajmniej staram od wielu lat – no i się z tego cieszę. I mnie jest obca zawiść, zazdrość – takie przywary to nie moje... dlatego ja się tam czułem bardzo dobrze. Emocjonalnie też byłem bardzo dobrze związany z nimi (Marcin).

Powiem Panu, że ten, że bardzo dużo ludzi nie wraca z tej emigracji czy to z Wielkiej Brytanii czy tam skądś indziej, bo szczerze mówiąc tam można normalnie żyć. Tam człowiek idzie do pracy, zarabia i tam go ludzie szanują. A w Polsce człowiek idzie i zapierdziela od rana do wieczora i powiedzmy nie może związać końca z końcem. Ja pracując w Wielkiej Brytanii czy w Niemczech było mnie stać – nie wiem – na wynajęcie mieszkania, kupienie samochodu, coś odłożyć i tak dalej... pospłacać jakieś tam zobowiązania. W Polsce bym tego nie ogarnął (Sebastian).

Kraj, w którym byli, postrzegali również jako dający większe możliwości i lepsze perspektywy ich dzieciom:

no oczywiście chciałbym w Polsce osiąść, ale niestety ze względu na to, że stan zamknięty moja rodzina emigrowała do Anglii tam ma łatwiej,

żona z dwójką dzieci, pomoc finansową tak samo dostaje tam lepszą no i a nauka, ten system nauczania polski, a angielski to jest jednak lepszy w Anglii, nie? (Adam).

Badani czasem sami inwestowali w swoją naukę – uczyli się języków obcych, kończyli kursy czy szkolenia, które pomagały im na rynku pracy zyskiwać lepsze posady. Zaczynali nowe życie. Przykładem może być Bogdan:

Wyjechałem i tam zacząłem nowe życie, zacząłem się kształcić. Nauczyłem się dwóch języków obcych i takie tam. I żyłem zgodnie z prawem sobie. [...] Skończyłem w Holandii szkołę spawania, podciągnąłem swoje uprawnienia spawalnicze, zrobiłem kwalifikacje na wszystkie obecne wózki – typu wózki widłowe, wózki boczne, wózki wysokiego składu (Bogdan).

Nieznajomość języka często była dość istotną barierą w rozpoczęciu życia za granicą i – o czym już wspomnieliśmy w zapuszczeniu korzeni w kraju przyjmującym. Nieznajomość ta wpływała również na kontakty zawierane za granicą – raczej z rodakami:

Pracowałem. [...] tam popracowałem całe 2 dni, że tak powiem na zmywaku we włoskiej knajpie, ale jak zobaczyłem co tam się dzieje, tym bardziej dużą przeszkodą był mój język, bo ja po angielsku to umiałem powiedzieć dwa, trzy słowa i to było nieporozumienie nie? Bo na pewno ludzie, którzy są bez języka to w ogóle bym proponował zastanowić się nad wyjazdem, nie? [...] No to jest główna bariera, każdego, który tu przyjedzie i nie zna angielskiego, trafia do Polaków [...]. Próbowałem angielskiego, ale wiesz, jak mi to wychodziło? (Paweł).

Na emigracji udawało im się osiągnąć coś więcej niż mogli w Polsce:

mieszkałem w takim miejscu, gdzie miałem ciszę, spokój, ale to mi się spodobało – bo ja pochodzę z wioski. Mieszkałem i później uczyłem się w miasteczku, gdzieś tam około 60 tysięcy mieszkańców, to było małe miasto. Ale podobało mi się to, że w każdym momencie, czy to był dzień czy noc, jeżeli miałem na coś ochotę to szedłem i to robiłem, czy szedłem do sklepu czy jechałem do jakiegoś klubu. Nie było tam żadnych takich większych granic i nikt, to też jest ważne, że nikt się nikim nie przejmuje. Nie patrzy, czy ty jesteś dobrze ubrany, czy

ty jesteś inaczej ubrany, czy idziesz w piżamie do sklepu z rana, bo nie chce ci się ubierać. To mi się podobało w Anglii. No i to, że człowiek pracując tam, tam trzeba pracować, to nie jest tak, że tam się da nie pracować, trzeba pracować. I w Polsce się ciężko pracuje i tam się ciężko pracuje – bo czasami pracowałem po 12... 14... 16 godzin dziennie, bo trzeba było. I nikt mi może nie kazał, ale chciałem – bo wiedziałem, że muszę, że to jest moja praca i nie muszę patrzeć sztywno w grafik tylko muszę pracować. Ale tam jednak te pieniądze, które człowiek... pracując tam – to miałem te pieniądze. A tutaj [w Polsce] się pracowało tak samo ciężko, ale trzeba było te pieniądze wszystkie wydać. Ciężko było... ciężko było mi zarobić... szczególnie, że ja skończyłem technikum [...]. I ja nie wiem, dlaczego poszedłem do tej szkoły, ciężko mi jest powiedzieć, dlaczego. Ale nie miałem pracy po technikum. Ja nie chciałem iść na studia... [...] całe życie jakoś tak do tej szkoły mnie nie ciągnęło. Skończyłem, zdałem maturę – jakoś tam mi się to udało. Ale właśnie – tam coś więcej osiągnąłem niż tutaj mogłem i tam miałem jakieś tam pieniądze i perspektywy na przyszłość może. Znaczy myślałem, że mam, bo zawsze mnie blokowała ta jedna rzecz – to, że jestem poszukiwany. No, ale to też pieniądze... pieniądze są ważne (Bartek).

Niektórzy wręcz w kontekście lepszego życia za granicą popełnione przez siebie przestępstwa w kraju tłumaczyli złą sytuacją na rynku pracy w Polsce:

jakbym się tam urodził [za granicą] to najprawdopodobniej nie byłbym przestępcą czy złodziejem, bo tam żadnego przestępstwa ani wykroczenia raczej nie popełniłem, przez cały ten okres pobytu. Po prostu inny świat poznałem i dużo młodych osób. Poznałem Polaków co się ukrywali... co się ukrywają przed polskim wymiarem sprawiedliwości i tam na przykład żadnego przestępstwa nie popełniają. Także z niektórymi rozmawiałem, [...] a on mówi no i po co – jak ja idę do pracy i wstaję na szóstą... [...] a w Polsce? A w Polsce – to nie miałem, mówi do mnie, nie miałem, żeby iść na dyskotekę na piwo – to musiałem coś ukraść... no to takie... no co – no inny świat – wszystko! Idzie się do pracy i się ma wszystko. Tylko że to było wcześniej, a teraz w Polsce myślę – że jest dosyć dużo pracy, ale znowu nie ma takiej płacy jak tam (Łukasz).

Mimo tego zadowolenia, jak również wielu ofert pracy u niektórych pojawiły się obawy przed wyjawieniem pracodawcom prawdy o swojej przeszłości, inni podjęli się takich rozmów:

Ja kochałem ten kraj, właśnie za to, że ci ludzie nie patrzyli na mnie, a bo ty kryminalista, tylko oni patrzyli i patrzyli pod tym kątem, że [...] tu jest nowe życie, praca, mówili tu masz nowe możliwości. I wie pani, to naprawdę samo to, samo to było dla mnie coś no motor napędowy taki, że dawał tego powera. Nigdy nie było tak, żeby nie chciało mi się iść do pracy. Najwięcej 104 dni z rzędu pracowałem, także wie pani, można powiedzieć pracoholik (Kamil).

Nie mówiłem, że jestem poszukiwany. I wtedy też zacząłem szukać pracy na czarno, po budowach, w jakichś hotelach. W hotelu też pracowałem bez umowy.

A mówił Pan, dlaczego ta praca ma być na czarno, że jest Pan poszukiwany? Czy Pan się nie przyznawał do tego?

Nie mogłem tego powiedzieć. Nie wiadomo na kogo się trafi. Każdy może to inaczej interpretować, zgłosiłby mnie na policję. [...] Ja mówiłem, że chcę pracować na czarno, bo pobieram jakieś zasiłki od tego angielskiego państwa, benefity tak zwane, że pobieram i że nie mogę mieć na papierze, na umowę, nie mogę mieć przekroczonej sumy jakiejś tam i wtedy mnie zatrudniali i dawali pieniądze na rękę (Marek).

Za granicą wykonywali bardzo różne zawody – głównie fizyczne (w budownictwie, stolarce, elektryce), ale zajmowali się także sprzedażą, gastronomią, księgowością, sortownią warzyw, stolarką okienną. Niektórzy prowadzili za granicą swoje własne firmy. Inni pracowali jako spawacze, opiekunki do dziecka, konserwatorzy zabytków i na fermie drobiu. Zajmowali się pakowaniem pampersów, kamieniarstwem, sztukaterią.

Poza pracą istotne są również relacje towarzyskie. One też w dużej mierze mogą wpływać na to jak bardzo dobrze pocujemy się w kraju, w którym się znaleźliśmy. Relacje naszych badanych miały różny charakter, z osobami różnych narodowości. Na początku emigracji zwykle byli to Polacy. Później relacje te różnicowały się. Niektórzy zadawali się tylko z Polakami, inni od Polaków stronili. Z różnych powodów:

ja nie mieszkam w miejscu, gdzie mieszka dużo Polaków i robię to celowo od lat. Ponieważ tu się potworzyły takie getta i tam jest nie

za ciekawie. Szczerze mówiąc jest mi wszystko jedno, byle było cicho i czysto. Mamy podobne podejście z mężem. Nie robi nam to specjalnie jakiejś różnicy, mamy oczywiście polskich znajomych, nie będę ukrywać, ale mamy też znajomych i z Rumunii i z Wielkiej Brytanii, znaczy to też z krajów europejskich, po prostu traktujemy ludzi równo, to zależy od osobowości (Joanna).

Najczęściej unikanie Polaków wynikało z przekonania o tym, że będą chcieli oni wykorzystać naszych badanych, oszukać, że sprawdzą na nich jakieś problemy, ale również z zawistnej postawy Polaków:

A jak Pan mieszkał za granicą to miał Pan też przyjaciół Polaków?

Nie. [...] Nie, bo wie Pani, z powodów takich zawiści. O, krótko mówiąc. [...] Bo jeśli komuś się lepiej powodzi i coś no to trzeba na niego donieść (Maciej).

To znaczy z Polakami praktycznie to miałem kontakt tylko w Niemczech. Ostatnia firma, tak to unikałem Polaków szerokim łukiem. [...] Widziałem wiele sytuacji na przykład w sklepie. Nieznani ludzie, słyszałem, że mówią po polsku to od razu się odwróciłem. Przekleństwa na dzień dobry. Widziałem co robili no i zostali przyłapani też przy kasie, bo kradli po prostu, no nie. [...] Zawsze Polaków omijałem z daleka... I gdzieś tam jak były sytuacje, że gdzieś ktoś coś się odezwał czy coś, to nawet się nie odzywałem w języku polskim. Po prostu udawałem, że nie jestem Polakiem. [...] tak się nauczyłem, że to jest chyba najlepszy sposób, żeby unikać kłopotów, bo tam, gdzie Polacy, to są kłopoty (Tomasz).

Intensywność relacji zależała w naszym odczuciu dość mocno od osobowości naszych rozmówców. Osoby bardziej otwarte, towarzyskie chętniej i szybciej nawiązywały relacje z innymi. Z kolei osoby nieco bardziej wycofane miały trudności na tym polu lub świadomie rezygnowały z kontaktów społecznych chcąc przeznaczyć każdą wolną chwilę na wypoczynek. Można uznać, że zwykle im dłużej trwała emigracja, tym relacji takich powinno być więcej. Niekiedy relacje z innymi miały charakter stricte zawodowy, ale niektórym udało się zawiązać z osobami innego obywatelstwa naprawdę silne przyjaźnie lub pozornie silne – do momentu, gdy nowi znajomi nie dowiedzieli się o przeszłości naszego badanego:

ja mieszkałem dłuższy okres w jednym miejscu z osobami, które poznałem tam, ale bardzo się zaprzyjaźniliśmy, mieszkaliśmy długo, mieliśmy jakieś wspólne sprawy, też okres koronawirusa spędzaliśmy cały czas w domu, bo nikt z nas nie pracował od marca. Więc to był taki bardzo przyjemny, bardzo przyjemny okres czasu dla mnie ten okres koronawirusa. I z tymi osobami, one nie wiedziały o tym, bo im bardziej się człowiek zaprzyjaźniał, tym ciężiej było powiedzieć o tym. Więc one nie wiedziały. I moment mojego zatrzymania to była 9 rano, moment mojego zatrzymania to była 9 rano i oni nie wiedzieli. 10... 11... ktoś dzwoni, ktoś do mnie dzwoni – ja nie odpisuję, nie odbieram. 11... 12... 13... 20 – nie ma mnie w domu, a ja nie odbieram i oni zaczęli dzwonić – to do mojego szefa w firmie, to do... i cały okres, odkąd poszedłem do więzienia miałem... przysyłali mi pieniądze, pomagali mi w załatwieniu różnych spraw. Do tej pory, do tej pory mi pomagają w jakiś sposób. A szef z mojej pracy powiedział, że on wszystko zrobi, żebym mógł wrócić do Anglii. Więc osoby, które naprawdę są... były... są moimi przyjaciółmi, naprawdę mi pomagały (Bartek).

Jak to relacje... razem pracowaliśmy, w jednym tym żeśmy spali – no to automatycznie jak trzeba było, no to sobota jakiś tam grill. Także normalnie się to wszystko toczyło, jak i w Polsce tak samo też. Tym bardziej że towarzystwo polskie – to razem żeśmy się tak trzymali – nie? [...] Znaczy na tamten czas akurat co byłem w Austrii i pracowałem, owszem to były dosyć takie – jakby powiedzieć – przyjacielskie kontakty, bo w momencie, kiedy zostałem ukarany co popełniłem to morderstwo – no niestety to wszystko prysło jak bańka mydlana. Nie wiem, jak to powiedzieć, ale no – niby mówią, że przyjaciół poznaje się w biedzie, czyli no niestety to nie byli przyjaciele. [...] Z jedną osobą z nich pracowałem w tym samym zakładzie w Polsce i przez niego właśnie dostałem się tam ogólnie do tej pracy. A resztę no to już żeśmy się poznali na miejscu (Jerzy).

Bartka wydała policji Polka, z którą pracował:

Zależy kto... zależy kto, ja powiem Panu tak, że jak pojechałem... pojechałem do Anglii i pracowałem z Polakami to ktoś mi powiedział, że z Polakami się najgorzej pracuje. I ja w to nie wierzyłem, ja w to nie wierzyłem wtedy. Ale później powoli jak coś zacząłem... mój język był lepszy... zacząłem się uczyć... znalazłem lepszą pracę, ale pracowałem też ostatnio, tak... pracowałem w takim pubie, gdzie pracowała

taka Polka... Polki... stwierdziłem, że nigdy nie będę pracował z Polakami, ponieważ one zgłosiły – jak się dowiedziały o tym, to zgłosiły to na policję w Polsce. Podały mój adres zamieszkania, adres pracy, więc to nie było... nie chciały mnie ostrzec, chciały mi zaszkodzić. Bo ja zacząłem pracę w tamtym miejscu akurat, zacząłem pracę na zmywaku, a skończyłem dosyć wysoko jak przez tak krótki okres. W tym czasie nauczyłem się angielskiego, czyli mi chodzi o to ogólnie, że osiągnąłem dużo w krótkim czasie, a one nie mogły. I to chyba to zazdrość, że komuś się coś udało, a im nie. No i zgłosiły to na policję... zresztą, to nie są moje domysły... przyznały się... przyznały się więc... i tam na jakichś grupach pisały o tym, że jestem poszukiwany, bo takie grupy na facebooku są... Polacy w Londynie – tego typu. A znajomi, którzy byli naprawdę moimi znajomymi, którzy starali mi się jakoś tam pomóc, doradzali coś jak mogli, [ale] niewiele w tej [sytuacji] można pomóc. [...] tak jak mówię, dwie grupy znajomych. Znaczy wtedy dowiadujemy się kto jest przyjacielem, kto jest kolegą, a kto... kto nie (Bartek).

Mimo że większość naszych badanych była zadowolona ze swojego życia u niektórych pojawiała się tęsknota za krajem. Kraj emigracyjny traktowali raczej jako etap przejściowy – ich dorosłości i dorastania dla ich dzieci, etap, który miał zapewnić im lepszy byt. Nie widzieli natomiast swojej starości na emigracji, stąd planowali wrócić do Polski mniej więcej około wieku emerytalnego:

Znaczy tak, związany, praca, mam jakieś takie życie, chociaż myślę ostatnio częściej o powrocie do Polski, bo jednak w Polsce tak jak patrzę, niby się troszeczkę polepsza, ale tu mam już taką stabilną, mam stałą pracę, mam własne mieszkanie, jakoś też są tutaj 4 dzieci, bo nawet jakby do Polski wyjechał to kontaktu bym nie miał, a tak 3–4 razy w tygodniu do dzieciaków, z żoną mam lepszy kontakt teraz niż jak byliśmy razem. Także po prostu jestem tutaj, ale powiedziałem maksymalnie do emerytury i potem wracam do Polski na 100% (Maciej).

Decyzja o powrocie uwarunkowana jest, jak mówili niektórzy, zmieniającą się sytuacją w innych krajach. Niektórzy zostawili w Polsce starszych i schorowanych rodziców, którzy nie byli już w stanie ich odwiedzać. Dlatego też czasem pojawiały się plany związane z budową domu w Polsce:

powiem Pani szczerze, że odkąd tutaj jesteśmy to sytuacja tutaj robi się z roku na rok coraz mniej sympatyczna. Znaczący nie chodzi o nastawienie ludzi, no ale nawet ekonomicznie się robi nieciekawie, znaczący no wszystko zależy od tego co się będzie działo w przyszłym roku. Chcielibyśmy kupić ziemię w Polsce i wybudować dom, i na pewno nie planujemy tutaj, no ja też nigdy nie mówię nigdy, ale nie chcemy tu zostać na emeryturę, to nie jest kraj, który jest sympatyczny. Ani pogoda nie jest specjalna, poza tym robi nam się też troszkę tak, że np. rodzice mojego męża, oni są już po 70, zaczyna to się robić trochę problematyczne po prostu. Odwiedzanie ich i oni jak tu przyjeżdżają to widzimy z roku na rok, że są coraz słabsi. Dla nich to jest coraz większy problem przylatywać tutaj. Więc no na razie tu zostaniemy, tu mamy pracę, nasze dziecko tutaj jest i ona się raczej nie wybiera do Polski, ma tutaj chłopaka już od kilku lat. W tej chwili no ona już skończyła 20, parę miesięcy temu. Jeździ do Polski bardzo chętnie na wakacje, ale chyba w sumie tam sobie życia za bardzo nie wyobraża (Joanna).

Sporadycznie, ale zdarzyły się przypadki, jak u Marcina pragnienia powrotu do kraju i wielkiej tęsknoty za krajem do tego stopnia, że radość sprawił powrót w ramach przekazania do Polski celem odbycia kary:

Nie mogłem się doczekać powrotu [...] cały czas myślałem o tym powrocie. Nawet jak mnie zatrzymali to byłem zadowolony – że tak powiem – nie byłem jakiś załamany czy zdenerwowany. No jakbym na to czekał, tak bym to nazwał (Marcin).

Można powiedzieć, że sytuacja naszych badanych zależała od sytuacji, w której znaleźli się na emigracji. Nie dla wszystkich taki wyjazd okazał się korzystny. Niektórzy się pogubili:

Ale też nie wszystkim jest dane życie za granicą, bo dużo osób znałem, które przyjechały i się pogubiły nie? Nie dały rady. Nie dały rady i dużo osób pokończyło na ulicy, dużo osób po prostu zapiło się, zaczęło się i też jest mnóstwo właśnie osób, które przerosła zagranica nie? To wcale nie jest powiedziane, że tu jest tak słodko. Że dla wszystkich (Paweł).

Na przykład sytuacja osób bezdomnych wcale nie była aż tak dobra jak osób, które prowadziły inny styl życia. Mimo że za granicą osoby

bezdolne miały zapewnione wsparcie materialne, to żyjąc na ulicy były narażone na szereg niebezpieczeństw, nie tylko ze strony lokal-sów, ale także Polaków. Same również prowadziły ryzykowny styl życia – nadużywały alkoholu oraz narkotyków, co czasem kończyło się dla nich tragicznie:

Bo tutaj jak się jest osobą bezdomną – mając nawet zapewnione te wszystkie sprawy socjalne – to się tu też bardzo dużo ryzykuje utratą zdrowia i utratą życia – bo na ulicy wszystko się dzieje. Na ulicy są napady... z powodu... bez powodu... można za darmo dostać – że tak się wyrażę – być silnie pobitym przez różne grupy. A te grupy to niestety to są i nasi rodacy, którzy pod wpływem alkoholu próbują jakiegoś drugiego Polaka okraść z tego co mu jeszcze zostało... czy inne grupy. Często się zdarza, że młode wyrostki irlandzkie atakują bezdomne osoby tutaj na terenie Irlandii na terenie Dublinia i tu jest narażenie swojego zdrowia i życia. My odwiedzamy ludzi, naszych rodaków bardzo ciężko pobitych właśnie tutaj w Dublinie czy w Irlandii i to są przypadki. Ale większość jest pobić jednak przez Irlandczyków – Polaków bezdomnych. Tak to się mniej więcej odbywa. To jest naprawdę bardzo duże ryzyko. No i też było dużo zgonów, ale to 2–3 lata temu – od uzależnień, od zatrucia alkoholowego czy narkotykami. Kilka przypadków było właśnie naszych rodaków, że umierali na ulicy (ENA_E9).

7.5. Powrót do kraju

Ponad połowa analizowanych przez nas spraw (dokładnie 184 sprawy) zakończyła się przekazaniem osoby poszukiwanej w ramach ENA. Tylko w 21 przypadkach państwa członkowskie UE odmówiły przekazania. Przekazanie do Polski niosło dla tych osób i dla ich rodzin ogromne konsekwencje, o niektórych z nich tutaj piszemy.

Jedną z kluczowych, wyjątkowo trudnych, konsekwencji było trafienie naszych badanych do zakładu karnego celem odbycia orzeczonej wobec nich kary. Sytuacja uwięzienia, uniemożliwiając m.in. realizację podstawowych funkcji rodzinnych, powoduje napięcia i naraża na dezorganizację rodzinę osoby pozbawionej wolności. Przy odpowiednich możliwościach i chęciach każdej ze stron napięcia te można minimalizować, w przeciwnym razie może dojść do rozpadu związku. Pozbawienie wolności człowieka nie tylko pozostawia w trudnej

sytuacji ekonomicznej jego rodzinę, ale także naraża tę rodzinę na poczucie wstydu, stygmatyzację czy samotność⁸. Intensyfikacja tych wszystkich problemów ma miejsce w sytuacji, gdy pozbawionym wolności jest człowiek, niezwiązany z krajem, który wymierzył mu sprawiedliwość, a którego przymusowy powrót do tego kraju, powoduje, że nierzadko poukładane w zupełnie innym kraju życie zostaje przerwane, a często zburzone. Dochodzi do utraty pracy czy zerwania kontaktów⁹.

W takiej sytuacji znajdowała się część naszych badanych. Przekazanie do polskiego więzienia oznaczało dla nich przekazanie do obcego już im kraju. Ich doświadczenia są podobne do doświadczeń osób przebywających w ośrodkach detencyjnych dla imigrantów lub zagranicznych więźniach. Każdy pobyt w więzieniu wiąże się z szeregiem niedogodności i frustracji, ale ich skala wydaje się być jeszcze większa, gdy pozbawienie wolności następuje w więzieniu w obcym kraju, z dala od rodziny¹⁰.

Tak było w przypadku naszych badanych. Czasem mieli w Polsce rodzinę. Często jednak ich znajomi i bliscy zostali w kraju, z którego oni sami zostali przekazani. Sytuacja odległości między dwoma krajami utrudniała im widzenia bezpośrednie. Rozmowy telefoniczne były ograniczone z uwagi na koszty. Z kolei rozmowy przez Internet jeszcze przed pandemią nie były aż tak powszechne w polskich więzieniach, a ich prowadzenie w trakcie pandemii nie zawsze było wolne od problemów¹¹. Wiele osób, z którymi rozmawialiśmy czuło się pokrzywdzonych, sfrustrowanych i trochę przerażonych powrotem do kraju, z którym nie czuli się już związani. Zwłaszcza ci, którzy wyjechali dawno, zabierając ze sobą wszystko i nie pozostawiają po sobie nic¹². Stąd też, jak pokazują między innymi badania Agnieszki Martynowicz,

⁸ B. Crewe, *The Prisoner Society: Power, Adaptation and Social Life in an English Prison*, Oxford–New York 2009; J. Warr, *The prisoner: inside and out* [w:] Y. Jewkes, B. Crewe, J. Bennett (red.), *Handbook on Prisons*, Abingdon 2016, s. 132–150.

⁹ W. Klaus, J. Włodarczyk-Madejska, D. Wzorek, *Abruptly interrupted lives...*, s. 141–166.

¹⁰ Tamże; T. Ugelvik, D. Damsa, *The pains of crimmigration imprisonment: perspectives from a Norwegian all-foreign prison*, „The British Journal of Criminology” 2018, t. 58, nr 5, s. 1025–1043, <https://www.doi.org/10.1093/bjc/azx067>.

¹¹ E. Dawidziuk, K. Kotowska, *Nowe technologie w komunikacji skazanych i tymczasowo aresztowanych ze światem zewnętrznym*, „Archiwum Kryminologii” 2021, t. 43, nr 2, s. 151–194, <https://www.doi.org/10.7420/AK2021.31>.

¹² T. Ugelvik, D. Damsa, *The pains of crimmigration...*, s. 1025–1043.

wielu ma nadzieję i walczy do końca o to, by zostać w kraju emigracji, pokazując jak bardzo z tym krajem są związani¹³.

Przekazanie do Polski wpływa istotnie na życie rodzinne osób deportowanych. Dla niektórych to powód utraty kontaktu z rodziną. Inni co prawda nie tracą kontaktu, ale de facto tracą rodzinę, zostawiając ją za granicą (utrata ta może być stała lub jedynie czasowa). Za innymi rodzina wraca do Polski. To sytuacja, która zdaniem naszych ekspertów – funkcjonariuszy Służby Więziennej, jeszcze przed pandemią COVID-19 miała miejsce dość często:

kiedy Pan był deportowany to również rodzina zjeżdżała za nim (ENA_E14).

Skazani, z którymi rozmawialiśmy opowiadali jak trudnym momentem dla ich rodzin był powrót do kraju:

[Moja partnerka] wróciła, ona obecnie jest w Polsce. [...] No bo nie chciała tam sama być, no bo też sama była tam bez rodziny. [...] bardzo źle to przeżyła. Płakała przez jakiś czas [...]. Smutna była, przykro jej było. [...] jakoś to wszystko było nagle, z dnia na dzień to wszystko się rozsypało (Marek).

Karol wspominał o tym, jak rodzina go odwiedzała w każdy weekend i jak szalenie było to trudne dla osób odwiedzających. Jak sam mówił, wcześniej nie zdawał sobie sprawy z cierpienia, na które naraził swoją rodzinę popełnionym przestępstwem i powrotem do Polski w celu odbycia kary:

Miałem w międzyczasie widzenia. Moja partnerka z dzieckiem jechała te 700 kilometrów, znaczy nie tyle że jechała, jeździła co dwa tygodnie, żeby mnie zobaczyć. Tam w tamtym zakładzie miałem 45 minut zza plexy. Czyli ona jechała z moim synem, z siostrą, bo mogły być dwie osoby dorosłe plus dziecko. I co dwa tygodnie to praktykowali. W niedzielę ja mogłem z nimi rozmawiać, no powiedzmy niecałą godzinkę przez plexę, w ogóle nie mogłem się dotykać. Ale to chociaż było, że mogłem być ze swoją rodziną, bo tak naprawdę mnie się wydaje, że to oni tak najwięcej odczuli, ten cały ból i tę całą sytuację aniżeli ja. No

¹³ W. Klaus, J. Włodarczyk-Madejska, D. Wzorek, *Abruptly interrupted lives...*, s. 141–166; A. Martynowicz, *Power, pain, adaptations...*, s. 267–286.

bo ja, jako osoba, która liczyła się, że tak się stanie, że wtedy jeszcze nie zdawała sobie sprawy, że ktoś cierpi tam po drugiej stronie muru (Karol).

O rodzinie pisaliśmy w kontekście emigracji. Zaplecze rodzinne jest jednak również kluczowe w kontekście powrotu do kraju, także tego przymusowego. Niektórzy z naszych badanych, przede wszystkim ci, którzy utrzymywali relacje z rodziną w Polsce, postrzegali tę rodzinę w kontekście szansy powrotu po opuszczeniu więzienia w konkretne miejsce, do konkretnych osób. Inni z kolei stronili od tego kontaktu z uwagi na poczucie wstydu związane z porażką jaką ponieśli w życiu. Nie chcieli przyznać się do tego przed bliskimi. Tak było m.in. w przypadku Marty:

Ja się nawet wstydziłam odezwać do rodziny, że jestem w więzieniu (Marta).

Przypadek ten, do czego przekonuje literatura, nie jest odosobniony. Poczucia winy i wstydu doświadczają wielu skazanych¹⁴. W przypadku naszych badanych wstyd nie łączył się tylko z pobytom w więzieniu, ale wynikał także z przymusowej deportacji do kraju¹⁵. Na poczucie wstydu zwracali uwagę także nasi eksperci:

Nie ma [rodziny w Polsce] – a jeśli ma – to ma zerwane kontakty, nie chce na przykład odnawiać kontaktów, bo tam czasami niektóre babcie żyją, tam dziadkowie czy wujostwo, no ale jest tak, że nie chce się odnawiać. A tym bardziej jak człowiek przyjechał z Zachodu i z pustą kieszenią, że mu się nie powiodło – porażka. No to ludzie się nie chcą chwalić porażkami (ENA_E9).

¹⁴ S. Farrall, A. Bottoms, J. Shapland, *Social structures and desistance from crime*, „European Journal of Criminology” 2010, t. 7, nr 6, s. 546–570, <https://www.doi.org/10.1177/1477370810376574>; S. Maruna, *Making Good: How Ex-Convicts Reform and Rebuild Their Lives*, Washington D.C. 2001.

¹⁵ W. Klaus, J. Włodarczyk-Madejska, D. Wzorek, *Abruptly interrupted lives...*, s. 141–166; A. Radziwinowiczówna, *Violence that builds sovereignty: the transnational violence continuum in deportation from the United States*, „Journal of Ethnic and Migration Studies” 2022, t. 48, nr 5, s. 1095–1112, <https://www.doi.org/10.1080/1369183X.2020.1850244>; S. Turnbull, *Starting again: Life after deportation from the UK* [w:] S. Khosravi (red.), *After Deportation: Ethnographic Perspectives*, New York 2018, s. 37–61.

Sytuacja osób przekazanych do Polski jest różna. Niektórzy chcą i mogą, inni chcą, ale nie mogą, wyjechać ponownie do kraju, z którego zostali przekazani. Niemożność wynika przede wszystkim z dwóch powodów: okresu próby przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu oraz zakazu wjazdu do kraju. Sytuacje te nie są bez wyjścia. Osoba poddana próbie może wnioskować do sądu o możliwość sprawowania dozoru na odległość (co w opinii naszych ekspertów – kuratorów, czasem się zdarza) lub o uchylenie dozoru. Niestety nawet w przypadku zgody na bardziej pośrednią formę dozoru, pierwszy okres tego dozoru i tak sprawowany jest w Polsce w celu sprawdzenia osoby poddanej dozorowi. Konieczne jest zatem, chociaż czasowe, zorganizowanie sobie życia w Polsce. Nie wszystkim się to udaje, stąd czasem osoby wychodzące z więzienia trafiają do schroniska dla bezdomnych. Jeśli zaś chodzi o zakaz wjazdu do kraju, to był on orzekany zdaniem naszych rozmówców na okres od ok. 5 do ok. 15 lat, ale nadzór nad jego wykonaniem był znikomy, zwłaszcza w strefie Schengen. Oznacza to nic innego jak to, że dość łatwo było przedostać się ponownie do kraju, z którego nastąpiła deportacja. Ujawnienie naruszenia zakazu zwykle następowało w sytuacji pojawienia się danej osoby w rejestrze publicznym, np. medycznym czy społecznym (np. gdy osoba zwróciła się o wsparcie socjalne). Karą grożącą za złamanie zakazu była zwykle ponowna deportacja do Polski, stąd też jak mówili badani – za dużo nie tracili. Wśród motywacji do powtórnej emigracji znów dominowały motywacje zarobkowe i szansa na lepsze, wygodniejsze życie, na wyższym poziomie. Mówili o tym Karol i Bogdan:

Ja to przyjąłem, bo ja lubię pracować – ale mnie było stać na wyjazd, na wakacje dwa razy do roku, na kupno tego... na spełnienie swojego hobby, a jeżdżę na motocyklach, na kupienie sobie takiego zwierzaka, o którym zawsze marzyłem – więc takie, no takie niby prozaiczne sprawy. A które tutaj są nieosiągalne dla takiego fizycznego pracownika jak ja. Więc to jakby to mnie skłania do tego, żeby jeszcze tam wrócić (Karol).

Czułem się... no było mi tam bardzo dobrze, prowadziłem bezstresowe życie, mogłem pozwolić sobie na wiele przyjemności, przede wszystkim piękny kraj, wspaniali ludzie, mili, serdeczni, brak tego, tego całego, tego naszego – chamstwem bym to nazwał, nie wiem, jak to określić, no, bardzo, bardzo miło wspominać, dlatego chcę tam wrócić (Bogdan).

Za granicą, jak mówili Katarzyna i Piotr było ich życie i nie wyobrażali sobie życia w innym miejscu:

tam jest moje życie – ja w ogóle nie wyobrażam sobie życia w Polsce – mimo że jestem Polką [...] (Katarzyna).

No zaaklimatyzowałem się tam bardzo. [...] nie wyobrażam sobie życia w Polsce po wyjściu (Piotr).

Piotr, zresztą podobnie jak Andrzej, mówił, że za granicą ktoś na niego czeka:

Po prostu ktoś tam na mnie czeka, mam tam jakieś plany z tym związane, wiem, że mam tam przyjaciół, którzy wiem, że po wyjściu pomogą mi stanąć na nogi, jakoś zacząć to wszystko (Piotr).

zostało mi jeszcze 11 miesięcy i cały czas utrzymuję kontakt ze znajomymi w Holandii, z ludźmi, u których mieszkałem, z ludźmi, z którymi pracowałem. Także jak najbardziej po opuszczeniu zakładu karnego myślę, że w przeciągu no dosłownie miesięcy opuszczam kraj i jadę z powrotem do Holandii (Andrzej).

Powroty do kraju są różne. Niektórzy zabierają ze sobą wszystko, inni niemalże nic:

Natomiast często, gęsto wracają bez bagażu, tylko z bagażem podręcznym, w którym są rzeczy najbardziej potrzebne, podstawowe jakieś takie – typu dokumenty tożsamości, ubrania, książki, które można wziąć do samolotu. Ale też czasami nadawane są bagaże, to, jeżeli chodzi o samoloty rejsowe, bo jeżeli chodzi o samoloty transportowe, wojskowe – to z różnymi bagażami przychodzą – mniejszymi, większymi. Oni tam często już przez dłuższy okres czasu przebywają – czy to w Wielkiej Brytanii czy w więzieniu – no i oczywiście zabierają te całe bagaże ze sobą do samolotu. Tu nie mamy ograniczeń – bo samolot transportowy jest duży – więc dużo bagaży się zmieści. [...] Zdarza się, że mają dużo bagażu, osobiście mi się zdarzyło, że telewizor pan wiózł. Tak że to są różne rzeczy naprawdę (ENA_E2).

Wypowiedź ta dobrze pokazuje nastawienie osób wracających do Polski. Bagaż podręczny oddaje tymczasowość powrotu, zaś – jak

to określił nasz ekspert – „cały bagaż” raczej nastawienie na dłuższy pobyt. Może to również wynikać z długości orzeczonej wobec nich kary. Stosunkowo krótka kara wiąże się z niewielkim bagażem, długa zaś – z dość obszernym.

O skutkach przekazania dość dobitnie mówił nasz ekspert podkreślając jak bardzo wykonanie takiej odroczonej kary wpływa na życie osoby przekazywanej i jej rodziny:

jego ściągnięcie na te pół roku spowodowało to, że rozpadła mu się rodzina, bo żona odeszła z trójką dzieci. Stracił możliwość tam pracy i stracił mieszkanie. To są konsekwencje jakby wykonania tego wyroku po czasie [...]. A poprzednio przez 7–8 lat pracował i egzystował w takich warunkach w Norwegii. Więc proszę zobaczyć, nie ma żadnych argumentów (ENA_E26).

Powroty do Polski mają miejsce głównie z Anglii. Zdaniem ekspertów, z którymi prowadziliśmy rozmowy, na drugim miejscu znalazła się Irlandia, na trzecim Hiszpania. Jest to zgodne z naszymi ustaleniami z badania aktowego (podrozdział 5.1.). Wiele powrotów do kraju zbiegło się z wybuchem pandemii COVID-19, która wpłynęła na sytuację zawodową – wiele osób straciło pracę, a inni pracodawcy nie byli skłonni do zatrudniania nowych osób w tak trudnych i zmiennych warunkach. Dlatego też dla niektórych pandemia COVID-19 była dobrym pretekstem do powrotu do kraju i odsiedzenia wyroku, także dla tych, za którymi jeszcze nie wystawiono ENA:

Natomiast powiem Panu jako ciekawostkę, że bardzo dużo osób przyjeżdżało zza granicy jak zaczął się koronawirus, jeszcze przed zamknięciem granic. Wprost mówili, że: no straciłem pracę, wiem, że wisi nade mną wyrok to poszedłem... stawiłem się, bo skoro i tak nie pracuję no to ten czas wykorzystam na tą odsiadkę. I oni tłumnie przyjeżdżali wtedy. [...] I oni absolutnie nie ukrywali swoich powodów: i tak siedzę w domu i nie pracuję i nikt mnie nie zatrudni, bo kolejne zakłady się zamykają, bo jest wirus, a wiem, że mam do odbycia rok no to posiedzę ten rok w więzieniu, wyczyszczę sobie kartotekę, za rok się wszystko poukłada i dalej będę pracował. [...] Z reguły nawet chyba nie byli poszukiwani i po prostu sami się zgłaszali (ENA_E14).

W przypadku naszych badanych trudno mówić o reintegracji, bowiem większość – w chwili prowadzenia wywiadów – przebywała w więzieniu.

7.6. Podsumowanie

Podsumowanie tak licznych historii jest bardzo trudne. Nie taka jest zresztą nasza intencja. Chcemy wyeksponować dwa problemy, które wynikają z przeprowadzonych przez nas badań. Pierwszy z nich to niezaplanowany powrót do kraju ojczystego. Drugi zaś to brak możliwości powrotu do kraju emigracyjnego. Każdy z nich jest przykry i niesie za sobą szereg konsekwencji.

Pierwszy, zwykle w przypadku osób, które opuściły kotwicę w kraju przyjmującym, oznacza przerwanie uporządkowanego życia, wyrwanie z tego życia i jego zburzenie (w całości lub części). Przymusowe przekazanie oznacza najczęściej dużą ingerencję w sytuację rodzinną, mieszkaniową i finansową. Jest to o tyle trudne, że niezaplanowane przekazanie zakłada, że w żaden sposób nie można się do niego przygotować.

Drugi problem jest silnie powiązany z pierwszym – po odbyciu kary pojawia się dolegliwość braku możliwości powrotu do kraju, z którego nastąpiło przekazanie. Wyobraźmy sobie losy tych osób – po kilku, a nawet kilkunastu latach pobytu w danym kraju, w którym ułożyli swoje życie na nowo zostają przetransportowani, wbrew ich woli, do Polski celem wykonania kary. Wracają w najmniej oczekiwanym momencie dla siebie i swoich rodzin do kraju, w którym nie mają bliskich lub mają bliskich, ale utrzymują z nimi sporadyczne relacje lub w ogóle. Ich miejsca pracy i mieszkania są za granicą. Ich życie toczy się za granicą. Wraz z przekazaniem otrzymują czasem zakaz wjazdu do kraju, z którego nastąpiło przekazanie. Oznacza to, że po odbyciu kary nie mogą wrócić do miejsca, w którym żyli, pracowali, mieszkali. Wraz z takim przekazaniem utracili wszystko i zostali z niczym. Mogą podjąć ryzyko złamania zakazu, ale wówczas muszą ukrywać się w kraju przyjmującym przed ich ujawnieniem przez ten kraj. A to wiąże się z poruszaniem się w szarej strefie – poszukiwaniem i wykonywaniem nielegalnej pracy, mieszkaniem bez umowy, niekorzystaniem – w razie potrzeby – z opieki zdrowotnej itd. Znajdują się w sytuacji, w której nie tylko mają kontakt z osobami, które mogą na nich sprowadzić problemy, ale sami stają się podatni na stanie się ofiarą (np. wyłudzenia,

oszustwa, pobicia). Sytuacja ta w naszym przekonaniu jest tą, od której uciekli z Polski, chcąc się odciąć zwłaszcza od dawnych kolegów i znajomych, przez których popadali w kolejne problemy. Życie w ukryciu nie jest z pewnością ani łatwe, ani komfortowe. To życie na krawędzi. To co wcześniej sprawiało przyjemność i dawało zadowolenie w kraju emigracyjnym, przestało.

Konsekwencje dla osób przekazanych w ramach ENA są naprawdę bardzo negatywne. Nie chodzi o to, by sprytniejsi (w rozumieniu ci, którzy wyjechali) uniknęli kary, ale by kara ta nie burzyła wszystkiego co dotychczas udało im się osiągnąć i co pozwala im trzymać się z dala od przestępczości. Z pewnością mniej inwazyjną alternatywą byłabym możliwość odbycia kary w kraju emigracyjnym i pozostania w tym kraju po jej zakończeniu. W naszym przekonaniu jest to rozwiązanie, do którego powinniśmy dążyć.

ZAKOŃCZENIE, CZYLI O SENSIE I BEZSENSIE STOSOWANIA EUROPEJSKIEGO NAKAZU ARESztOWANIA

Celem naszego opracowania było opisanie praktyki wydawania europejskich nakazów aresztowania przez polskie sądy oraz wykonywania ich przez organy sądowe innych państw członkowskich UE, a także opisanie doświadczeń osób poddanych procedurze ENA. Wydaje nam się, że cel ten osiągnęliśmy. Korzystając z różnorodnych metod i technik badawczych, staraliśmy się w toku naszych analiz odpowiedzieć na kilkanaście pytań badawczych. Chcieliśmy bowiem zrozumieć, jak w praktyce funkcjonuje jeden z najstarszych i najważniejszych mechanizmów europejskiej współpracy sądowej, jakim jest europejski nakaz aresztowania, w tym również, jakie są doświadczenia postekstradycyjne Polaków wydalonych z Wielkiej Brytanii i innych krajów wskutek kontaktu z polskim lub brytyjskim wymiarem sprawiedliwości.

W podsumowaniu chcielibyśmy w pierwszej kolejności udzielić odpowiedzi na postawione w rozdziale pierwszym pytania badawcze.

Na pierwsze pytanie dotyczące tego, w jaki sposób na poziomie prawa europejskiego i krajowego uregulowana jest instytucja ENA, wskazaliśmy, że ENA został wprowadzony decyzją ramową, będącą specyficznym rodzajem aktu prawa wspólnotowego. W doktrynie pojawiły się spory co do charakteru prawnego tego źródła prawa. Z pewnością jednak decyzje ramowe stanowią w ramach tzw. III filara UE podobne były (i są, o ile obowiązują) do dyrektyw, a to z uwagi na fakt, iż wymagają implementacji do prawa krajowego. Różnią się jednak tym, że nie wywołują one bezpośredniego skutku tzn. obywatele nie mogą powoływać się na ich postanowienia bezpośrednio.

Staraliśmy się także wskazać na istniejące podobieństwa i różnice między ENA a wcześniej istniejącymi mechanizmami ekstradycyjnymi

bazującymi na konwencjach międzynarodowych. Analizując decyzję ramową o ENA odnieśliśmy się do tego, w jaki sposób osłabia ona lub modyfikuje istniejące wcześniej przeszkody ekstradycyjne wynikające z zasady wzajemności, zakresu przedmiotowego ekstradycji (przestępstwa ekstradycyjnego, wymogu podwójnej karalności, zasad terytorialności i specjalności) oraz zakresu podmiotowego. Wskazaliśmy przy tym, jakie specyficzne przeszkody wykonania ENA ustanowione zostały na mocy decyzji ramowej o ENA oraz jakie wynikają z orzecznictwa TSUE.

W odpowiedzi na drugie z pytań badawczych, w jaki sposób implementowane zostały do polskiego porządku prawnego postanowienia decyzji ramowej o ENA dotyczące wydawania ENA należy podkreślić kilka kwestii. Postanowienia decyzji ramowej implementowane zostały do kodeksu postępowania karnego dwutorowo, to znaczy odrębnie (w osobnych rozdziałach) uregulowano kwestię wydawania ENA przez polskie sądy oraz wykonywania ENA wydanych przez organy sądowe innych państw członkowskich. My analizowaliśmy tylko przepisy dotyczące wydawania ENA przez polskie sądy. Regulacja k.p.k. w tym zakresie ulegała kilkunastu zmianom, m.in. dotyczącym wprowadzenia dodatkowej przesłanki warunkującej dopuszczalność wydania ENA – interesu wymiaru sprawiedliwości.

W związku z czasem niezbyt dokładną implementacją postanowień decyzji ramowej o ENA do polskiego porządku prawnego, pojawiły się trudności interpretacyjne dotyczące tak postanowień samej decyzji ramowej, jak i prawa polskiego w tym zakresie. Tego dotyczyło właśnie trzecie pytanie badawcze.

Jedną z pierwszych poważnych kwestii wymagających ingerencji tak polskiego TK, jak i polskiego ustawodawcy oraz ustrojodawcy było rozstrzygnięcie tego, czy ENA jest odmianą ekstradycji, czy nowym, dotychczas nieznanym środkiem prawnym. Orzeczenie TK przecięło istniejące w tej kwestii spory doktrynalne jednoznacznie wskazując, że ENA jest uproszczoną formą ekstradycji i postanowienia Konstytucji RP dotyczące ochrony obywateli polskich przed ekstradycją obejmują swoim zakresem również przekazanie w ramach ENA. Dostosowanie polskiego prawa do wymagań decyzji ramowej o ENA wymagało ingerencji ustrojodawcy w treść konstytucji. Nowelizacja Konstytucji RP, chociaż usunęła problem z przekazywaniem obywateli polskich w ramach ENA, stworzyła jednak inne przeszkody do wydania obywatela polskiego, a które to mogą rodzić wątpliwości co do zgodności z prawem unijnym.

Do innych poważnych wątpliwości interpretacyjnych dochodzi przy wykładni pojęcia „organu sądowego”, którym posługuje się decyzja ramowa o ENA na określenie podmiotu uprawnionego do wydawania i wykonywania ENA. Stale pojawiające się orzecznictwo TSUE w tym przedmiocie precyzuje wymagania wobec usytuowania takiego podmiotu w strukturze organów państw członkowskich, wyłączając z tego zakresu organy policyjne i niektóre organy prowadzące postępowania przygotowawcze (takie jak prokuratury) jeśli te nie są niezależne od władzy wykonawczej i nie dają rękojmi właściwej ochrony praw jednostki przed nadmierną ingerencją w nie przez władzę państwową, w szczególności organy egzekutywy.

W odpowiedzi na dwa zbliżone do siebie pytania badawcze dotyczące skali stosowania ENA w Polsce i całej UE, a więc na czwarte i dziewiąte pytanie badawcze, wskazaliśmy, że na statystyki europejskie dotyczące wydawania ENA wpływ wywarło wiele czynników, między innymi brexit, pandemia COVID-19 oraz orzecznictwo TSUE. Ich wpływ był różny – niektóre zmniejszały, inne zwiększały liczbę wydawanych i wykonywanych ENA.

Praktyka stosowania ENA ewoluowała przez cały okres prowadzenia przez nas badań. To, co z pewnością odnotowaliśmy w naszych badaniach, to to, że rozmiary stosowania ENA w Polsce i całej UE zmieniły się w istotny sposób. Wyraźnym trendem, który odnotowaliśmy jest to, iż polskie sądy z roku na rok wydają coraz mniej ENA, chociaż na poziomie europejskim przybywa z każdym rokiem wydawanych ENA. Zmiana ta może jednak być tylko pozorna i być związana z poprawianiem się jakości sprawozdawczości – dane gromadzone są obecnie bardziej dokładnie. Obecnie niekwestionowanym liderem w zakresie wydawania ENA są Niemcy.

Odpowiadając na piąte pytanie badawcze wskazaliśmy, że istotna większość (ponad $\frac{3}{4}$) ENA wydanych zarówno przez polskie sądy, jak i organy sądowe pozostałych państw członkowskich, dotyczy etapu wykonawczego, a więc osoby poszukiwane są w celu wykonania wobec nich kary pozbawienia wolności lub innego środka polegającego na pozbawieniu wolności.

Szóste pytanie badawcze dotyczyło tego, jakie przestępstwa stanowią podstawę do wydania ENA. Zakresem przedmiotowym ENA w praktyce objęte bywają różnorodne typy czynów zabronionych, przy czym dominują w tym zakresie przestępstwa przeciwko mieniu zaś na drugim miejscu znajdują się znacznie poważniejsze przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Najczęściej ENA wydawany był wobec osób

poszukiwanych za popełnienie jednego przestępstwa, chociaż przy pomocy ENA poszukiwani byli również sprawcy wielu, czasem kilkadziesiąt przestępstw.

Ważne do odnotowania jest jednak to, że istotna zmiana objęła wagę czynów, za które poszukiwane są osoby przy użyciu ENA. Wcześniej-
sze badania pokazywały bowiem, że czasem całe instrumentarium związane z wydaniem i wykonaniem ENA uruchamiane jest w przypadku bardzo drobnych czynów. Nasze analizy spraw z 2019 r. wydają się pokazywać, że obecnie przy pomocy ENA poszukiwani są sprawcy nieznacznie poważniejszych przestępstw, a wprowadzone zmiany normatywne (wprowadzenie klauzuli „interesu wymiaru sprawiedliwości”) spowodowały znacznie rozważniejsze sięganie po ENA.

Odpowiadając na siódme pytanie badawcze, jak często państwa członkowskie odmawiały wykonania ENA, trzeba wskazać na dwie tendencje. Stale wzrasta liczba odmów wykonania ENA, a także zwiększył się odsetek ENA, których odmówiono wykonania (z 9 do ok. 13% ENA wydanych w danym roku). Najczęściej odmowy mają miejsce w związku z zaistnieniem fakultatywnych przesłanek wykonania ENA – głównie chodzi tu o podjęcie się przez państwo wykonujące ENA wykonania kary. Odmowy z powodu zaistnienia przesłanek obligatoryjnej odmowy wykonania ENA są niezwykle rzadkie (nieco ponad 1%), a jeśli mają miejsce, to głównie z powodu naruszenia zasady *ne bis in idem*.

W odpowiedzi na dziesiąte pytanie badawcze, dotyczące tego, jak przebiega procedura wystąpienia z ENA przez organy polskiego wymiaru sprawiedliwości dokonaliśmy analizy przepisów polskiego kodeksu postępowania karnego (rozdziału 65a k.p.k. obejmującego art. 607a–607j k.p.k.). Wskazaliśmy przy tym na pojawiające się problemy związane z uregulowaniem przesłanek dopuszczalności wydania ENA przez polski sąd, właściwością sądu w tym przedmiocie oraz przesłankami negatywnymi wydania ENA. Szczególną uwagę zwróciliśmy na interpretację pojęcia „interesu wymiaru sprawiedliwości” przy wydaniu ENA. Z przeprowadzonych przez nas badań wynika, że pojęcie to jest odpowiednikiem zasady proporcjonalności wynikającej z zaleceń Komisji Europejskiej oraz ogólnych zasad prawa unijnego. Oznacza ona, że narzędzia współpracy europejskiej nie powinny być nadużywane przez państwa członkowskie i stosowane jedynie wówczas, gdy przesądza o tym chociażby powaga popełnionego przestępstwa, ale także sytuacja życiowa osoby poszukiwanej.

Odpowiadając na jedenaste pytanie badawcze, opisaliśmy procedurę przekazania osoby poszukiwanej do Polski, akcentując zarówno

kwestie związane z zatrzymaniem tej osoby, jak i przebieg procedury przed organem sądowym wykonującym ENA. Staraliśmy się pokazać jak taka procedura wygląda w praktyce oraz jakie gwarancje procesowe dla osoby poszukiwanej zawiera decyzja ramowa o ENA. Ten praktyczny aspekt procedury przedstawiliśmy w oparciu o dane pochodzące z wywiadów z ekspertami uczestniczącymi w tej procedurze, jak i samymi osobami, które zostały w jej ramach przekazane. Zwróciliśmy przy tym uwagę na niedogodności dla osoby przekazywanej, związane z samym transportem – skuwanie kajdankami, przebieg transportu – na które uskarżali się sami zainteresowani.

Odpowiadając na dwunaste pytanie badawcze chcieliśmy opisać, czym charakteryzują się osoby poszukiwane przy użyciu ENA przez polskie sądy. Przeanalizowane przez nas historie migracyjne osób zatrzymanych i przekazanych do Polski na podstawie ENA są niezwykle różnorodne i trudno je podsumować. Wskazaliśmy jednak na istotny element, który łączył wszystkie osoby przez nas badane – nieplanowany powrót do Polski, który wiązał się z szeregiem konsekwencji, przede wszystkim, w niektórych przypadkach, z brakiem możliwości powrotu do kraju emigracji.

Opisaliśmy pewne elementy, które świadczą o przywiązaniu tych osób do państwa, w którym zostały one zatrzymane – miejsca, w którym starały się prowadzić uporządkowane życie, z którego zostały wyrwane. Zatrzymanie ich i przekazanie do Polski w takich przypadkach stanowiło znaczną ingerencję w ich sytuację rodzinną, mieszkaniową i ekonomiczną.

Te wszystkie negatywne konsekwencje były związane z wyrwaniem osób badanych z otoczenia, w którym funkcjonowały zwykle od lat i to całkiem dobrze, jak również przymusowego ich sprowadzenia do obcego już im społeczeństwa. Możliwość odbycia przez nie kary na miejscu, a zatem w kraju migracyjnym, w którym czuły się „zakotwiczone” z pewnością pomogłoby im utrzymać więź z tamtym otoczeniem, w którym – z uwagi na upływ czasu – mieli już swoje miejsce – głównie zawodowe, ale nierzadko również rodzinne.

W końcu, w odpowiedzi na ostatnie, trzynaste pytanie badawcze o to, jak wygląda współpraca państw członkowskich przy stosowaniu i wykonywaniu ENA oraz z którymi państwami współpraca ta układa się lepiej, a z którymi gorzej, wskazaliśmy, jakie podmioty zaangażowane są w procedurę związaną z poszukiwaniem osób przy użyciu ENA.

Zwróciliśmy uwagę na podstawowy kanał komunikacji, tj. bezpośrednią współpracę organów sądowych państwa wydającego i wykonującego

ENA, a także różne podmioty pośredniczące w tym kontakcie – Eurojust oraz Europejską Sieć Sądową. Zwróciliśmy także uwagę na zaangażowanie policji oraz jej międzynarodowych kontaktów za pomocą Biura SIRENE oraz oficerów łącznikowych stacjonujących w różnych państwach. Opisaliśmy także funkcjonujące w Polsce sieci kontaktów nieformalnych między pracownikami wymiaru sprawiedliwości, które to stanowią istotne wsparcie w codziennej pracy.

* * *

W świetle naszych rozważań chcielibyśmy sformułować również kilka uwag krytycznych pod adresem samego narzędzia jakim jest ENA, jak również jego otoczenia normatywnego i istniejącej praktyki.

Przeprowadzone przez nas analizy pokazują wyraźnie, że istotnie osłabione zostało rzeczywiste funkcjonowanie zasady wzajemnego uznawania orzeczeń. Chociaż na poziomie dogmatycznym zasada ta obowiązuje w niezmiennym kształcie od samego początku obowiązywania decyzji ramowej o ENA, w praktyce jednak zasada ta uległa pewnej erozji. Formalnie zasada ta zakłada, że wszystkie państwa UE przestrzegają takich samych standardów, przede wszystkim, jeśli chodzi o ochronę praw podstawowych jednostki. W związku z tym organy sądowe państw członkowskich UE zobowiązane są niejako automatycznie wykonywać orzeczenia, takie jak ENA, wydane przez organy sądowe innych państw członkowskich UE. Praktyka jednak dowodzi, że niekiedy sposób interpretacji negatywnych przesłanek wydania i wykonania ENA ustanowionych w treści decyzji ramowej o ENA, może naruszać zasadę automatycznego uznawania orzeczeń. Dotyczy to mniej lub bardziej uzasadnionych przypadków odmowy wykonania ENA pochodzących z Polski przez sądy niektórych państw członkowskich (Wielkiej Brytanii, Irlandii, Holandii, Grecji czy Włoch), przede wszystkim w związku z wagą popełnionych przestępstw, jak i pojawiającymi się w ostatnim czasie wątpliwościami co do standardu praworządności w Polsce.

Na uwadze trzeba mieć również inne istniejące wady ENA, do jakich należy zaliczyć: olbrzymie koszty wykonania tego instrumentu w kontekście naruszania zasady proporcjonalności, arbitralność procedur z perspektywy iluzorycznej kontroli prawidłowości wydania i wykonania ENA, nadużywanie instrumentu (co widać w danych statystycznych), brak pełnej spójności systemów prawnych w odniesieniu do podstawowych założeń wymiaru sprawiedliwości, brak harmonizacji

praw człowieka, problemy z harmonizacją uprawnień zatrzymanych i skazanych w kontekście procedury dostosowania orzeczeń.

Pomijając te uwagi krytyczne, warto wskazać, że ENA cechuje się również istotnymi walorami, które w dobie intensywnej współpracy państw unijnych nie są tak często dostrzegane, bo stały się stałym elementem krajobrazu prawnego, a stanowiły istotny przełom w relacjach między państwami członkowskimi w zakresie współpracy sądowej w sprawach karnych. Są to między innymi: skuteczna egzekucja rozstrzygnięć związanych z zatrzymaniem osób i wykonywaniem kar, szybka współpraca między państwami bez udziału podmiotów trzecich, zmniejszenie poziomu przestępczości w szczególności międzynarodowej, ograniczenie biurokratyzacji w stosunku do ekstradycji, duża skuteczność ujęcia osób poszukiwanych przez wymiar sprawiedliwości, ujednolicenie procedur.

* * *

Podjęte przez nas rozważania, chociaż miejscami wycinkowe, z uwagi przede wszystkim na określone ramy niniejszej książki, stanowią istotny wkład w dotychczasową wiedzę o praktycznym funkcjonowaniu ENA w ostatnich latach. W porównaniu z wcześniejszymi badaniami nad ENA, nasze analizy ujawniły istotne zmiany w trendach stosowania tej instytucji przez polskie sądy. To, co bez wątpienia wyróżnia naszą książkę na tle innych, to historie, które pozwoliły nam skupić się na perspektywie osób poddanych ENA. Ten aspekt rzadko podnosi się w literaturze, a jest wyjątkowo ważny i w zasadzie niezbędny do tego, by kompleksowo zrozumieć funkcjonowanie ENA dla każdej ze stron zaangażowanych w tę procedurę.

Na zakończenie chcemy jedynie podkreślić, że funkcjonowanie instrumentu jakim jest ENA ma sens, pod warunkiem, że nie stanowi mechanizmu używanego automatycznie, a jest stosowany w celu, do jakiego został utworzony. W przeciwnym razie instrument ten staje się bezsensowny. To jaki on faktycznie będzie leży wyłącznie w gestii praktyków zajmujących się jego wydawaniem i wykonywaniem.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Barcz J., *Europejski nakaz aresztowania – konsekwencje braku transpozycji lub wadliwej transpozycji decyzji ramowej w państwie członkowskim UE*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2005, nr 1, s. 11–22.
- Benson M., O’Reilly K., *Migration and the search for a better way of life: A critical exploration of lifestyle migration*, „The Sociological Review” 2009, t. 57 nr 4, s. 608–625, <https://www.doi.org/10.1111/j.1467-954X.2009.01864.x>.
- Brodowski L., *Zasada podwójnej karalności czynu w kontekście ekstradycji*, „Studia Prawnicze KUL” 2015, nr 1(65), s. 31–58, https://www.kul.pl/files/214/spkul/spkul2015_1/brodowski_studia_prawnicze_kul_1_2015.pdf [dostęp: 7.07.2024].
- Buczek Ł., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 1.06.2017 r., III KK 492/16*, „Prawo w Działaniu” 2021, t. 47, s. 222–227, <https://www.doi.org/10.32041/PWD.4714>.
- Crewe B., *The Prisoner Society: Power, Adaptation and Social Life in an English Prison*, Oxford–New York 2009.
- Czapliński W., *Glosa do wyroku TK z 27 kwietnia 2005 r. w sprawie P 1/05*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 9, s. 107–112.
- Dawidziuk E., Kotowska K., *Nowe technologie w komunikacji skazanych i tymczasowo aresztowanych ze światem zewnętrznym*, „Archiwum Kryminologii” 2021, t. 43, nr 2, s. 151–194, <https://www.doi.org/10.7420/AK2021.31>.
- Dudka K. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Farrall S., Bottoms A., Shapland J., *Social structures and desistance from crime*, „European Journal of Criminology” 2010, t. 7, nr 6, s. 546–570, <https://www.doi.org/10.1177/1477370810376574>.
- Gajda A., *Europejski nakaz aresztowania a ochrona praw jednostki*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 7, s. 22–29.
- Galla-Podsiadło K., Nowak T., Matyjewicz M., *Współpraca operacyjna w wymiarze międzynarodowym*, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr spec., s. 170–192.
- Gardocka T., *Europejski Nakaz Aresztowania. Analiza polskiej praktyki występowania do innych państw Unii Europejskiej z wnioskiem o wydanie osoby trybem europejskiego nakazu aresztowania*, Warszawa 2011, <https://iws.gov.pl/wp>

- content/uploads/2018/08/AR_Gardocka-T_-ENA-2011.pdf [dostęp: 28.06.2024].
- Gardocki L., Gardocka T., Majewski Ł.A., *Prawo karne międzynarodowe: zarys systemu*, Warszawa 2017.
- Gaspar S., *In search the rural idyll: Lifestyle migrants across the European Union* [w:] K. Torkington, I. David, J. Sardinha (red.), *Practising the Good Life: Lifestyle Migration in Practices*, Newcastle upon Tyne 2015, s. 14–32.
- Górski A., *Europejskie ściganie karne: zagadnienia ustrojowe*, Warszawa 2010.
- Górski A., Sakowicz A., *Geneza i istota europejskiego nakazu aresztowania* [w:] P. Hofmański (red.), *Europejski nakaz aresztowania w teorii i praktyce państw członkowskich Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, s. 17–55.
- Grajewski K., *Europejski nakaz aresztowania – konstytucyjność regulacji kodeksowej. Glosa do wyroku TK z dnia 27 kwietnia 2005 r., P1/05*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2006, nr 1, s. 161–166.
- Gruszczyńska B., Marczewski M., Siemaszko A., Ostaszewski P., Włodarczyk-Madejska J., Klimczak J., *Atlas przestępczości w Polsce 6*, Warszawa 2021.
- Grzegorzczak T., *Procedowanie w sprawie europejskiego nakazu aresztowania*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 4, s. 7–41.
- Grzelak A., *Kompetencje ETS w III filarze UE*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 6, s. 10–18.
- Grzelak A., *Europejski nakaz aresztowania – orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z punktu widzenia prawa Unii Europejskiej*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2005, nr 2, s. 24–33.
- Grzeszczyk W., *Zmiany prawa karnego wprowadzone ustawą z dnia 18 marca 2004 r.*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 7–8, s. 77–88.
- Grzymala-Kazłowska A., *Social anchoring: Immigrant identity, security and integration reconnected?*, „Sociology” t. 50, nr 6, s. 1123–1139, <https://www.doi.org/10.1177/0038038515594091>.
- Hofmański P., *Przekazanie obywatela polskiego innemu państwu członkowskiemu Unii Europejskiej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania – glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 13.12.2005 r. (III KK 318/05)*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006, nr 7, s. 44–46.
- Hofmański P., *Glosa do wyroku TK 27 kwietnia 2005 r., w sprawie P1/15*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 9, s. 113–115.
- Hotel M., *Ograniczenia w ściganiu za przestępstwa inne niż podstawa przekazania określona w europejskim nakazie aresztowania*, „Palestra” 2014, nr 11–12, 46–54.
- Hudzik M., *Europejski nakaz aresztowania a nieletni sprawcy czynów zabronionych*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006, nr 8, s. 22–29.
- Hudzik M., *Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 6 sierpnia 2004 roku o sygn. II AKz 391/04*, „Palestra” 2005, nr 5–6, s. 291–297, [https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Palestra/Palestra-r2005-t50-n5_6\(569_570\)/Palestra-r2005-t50-n5_6\(569_570\)-s291-297/Palestra-r2005-t50-n5_6\(569_570\)-s291-297.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Palestra/Palestra-r2005-t50-n5_6(569_570)/Palestra-r2005-t50-n5_6(569_570)-s291-297/Palestra-r2005-t50-n5_6(569_570)-s291-297.pdf) [dostęp: 8.07.2024].

- Hudzik M., Paprzycki L.K., *Europejski nakaz aresztowania. Glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Szczecinie z 22.07.2005 r. III Kop 24/05*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2005, nr 1, s. 46–48.
- Jacyna M., *Country Report on the European Arrest Warrant. The Republic of Poland*, Maastrich 2018, https://www.inabsentiaew.eu/wp-content/uploads/2018/10/Background-Report_in-absentia-EAW-in-the-Republic-of-Poland.pdf [dostęp: 29.06.2024].
- Jakubiec M., *Europejski nakaz aresztowania jako instrument europejskiej współpracy w sprawach karnych w świetle zasady podwójnej karalności*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ” 2015, nr 3, s. 181–197, <https://tbsp.wpia.uj.edu.pl/documents/4137545/dbb299fe-ad7b-49a8-9707-3559e64e75c4> [dostęp: 8.07.2024].
- Jaworski G., Sołtysińska A., *Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Karakulski J., *Możliwość kwestionowania odpowiedniego charakteru podmiotu wydającego europejski nakaz aresztowania przez polski sąd orzekający w przedmiocie przekazania*, „Przegląd Sądowy” 2021, nr 2, s. 64–77.
- Kierzynka R., Ostropolski T., *Znaczenie pojęć „miejsce zamieszkania” oraz „pobyt” w procedurze ENA – glosa do wyroku ETS z 17.07.2008 r. w sprawie C-66/08 Kozłowski*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2009, nr 1, 42–48.
- Klaus W., *Sidla i udreki, czyli co stoi na przeszkodzie procesowi odchodzenia od przestępczości?* [w:] W. Klaus I. Rzeplińska, D. Woźniakowska-Fajst, P. Wiktorska. (red.), *Karierowicze kryminalni? Aktywność przestępcza w dalszych losach nieletnich*, Warszawa 2021, s. 421–506, <https://www.doi.org/10.5281/zenodo.5590327>.
- Klaus W., Włodarczyk-Madejska J., Wzorek D., *Reaching the unreachable: how to recruit those forcefully returned due to criminal convictions?* [w:] A. Radziwinowiczówna (red.), *Research Methods in Deportation*, Cheltenham 2024, s. 30–38.
- Klaus W., Włodarczyk-Madejska J., Wzorek D., *Abruptly interrupted lives* [w:] A. Brandariz, W. Klaus, A. Martynowicz (red.), *Forced Mobility of EU Citizens: Transnational Criminal Justice Instruments and the Management of 'Unwanted' EU Nationals*, London 2023, s. 141–166, <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781003254584-8/abruptly-interrupted-lives-witold-klaus-justyna-w%C5%82odarczyk-madejska-dominik-wzorek?context=ubx&refId=10e3a569-4019-4339-9f16-9f30ca16a177> [dostęp: 7.07.2024].
- Klaus W., Włodarczyk-Madejska J., Wzorek D., *Stosowanie Europejskiego Nakazu Aresztowania w polskiej praktyce sądowej* [w:] E. Guzik-Makaruk, K. Laskowska, W. Filipkowski (red.), *Człowiek, społeczeństwo i państwo z perspektywy nauk kryminologicznych*, Warszawa 2023, s. 569–588.

- Klaus W., Włodarczyk-Madejska J., Wzorek D., *In the pursuit of justice: (ab) use of the european arrest warrant in the Polish criminal justice system*, „Central and Eastern European Migration Review” 2021, t. 10, nr 1, s. 95–117, <https://www.doi.org/10.17467/ceemr.2021.02>.
- Klimek L., *European Arrest Warrant*, Cham–Heidelberg–New York–Dordrecht–London 2015.
- Konecki J., *Pomoc prawna i doręczenia w sprawach*, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr spec., s. 193–223, <https://www.gov.pl/attachment/dc41a856-3f04-4540-ab53-1c40731699ae> [dostęp: 12.08.2024].
- Kosior W., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2011 r., sygn. V KK 135/II*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 1, s. 156–166, https://www.gov.pl/attachment/1a500638-87d8-4919-9fe7-3c5b2ea20b8f&ve-d=2ahUKEwib_sTH9peHAxUTSvEDHVu4CawQFnoECBgQAQ&usg=AOvVaw35sX0MR48IN2VSfvc-4ehI [dostęp: 8.07.2024].
- Kozłowski K., *Ekstradycja obywatela polskiego w znowelizowanym art. 55 Konstytucji wobec wymogów europejskiego nakazu aresztowania – głos w dyskusji*, „Przegląd Legislacyjny” 2018, nr 4, s. 9–38.
- Krajewski A., *Praktyczne problemy wykonywania polskich europejskich nakazów aresztowania w Niemczech*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 11, s. 79–96.
- Kruszyński P., *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 27 kwietnia 2005 r., P 1/01, na temat zgodności z Konstytucją art. 607t par. 1 KPK*, „Palestra” 2005, t. 50, nr 7–8, s. 289–294.
- Krzysztofiuk G., *Decyzja ramowa jako środek wdrażania zasady wzajemnego uznawania decyzji organów sądowych w Unii Europejskiej*, „Prokurator” 2009, nr 1(37), s. 65–90.
- Kuczyński K., *Znaczenie Europejskiego Nakazu Aresztowania w zwalczaniu terroryzmu w Unii Europejskiej*, „Studia Europejskie” 2005, nr 1, s. 63–85.
- Lach A., *Bariery w wykonywaniu w państwach common law europejskiego nakazu aresztowania wydane w Polsce*, „Przegląd Sądowy” 2010, nr 3, s. 87–95.
- Lach A., *Problemy funkcjonowania europejskiego nakazu aresztowania*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006, nr 11, s. 23–28.
- Martynowicz A., *Power, pain, adaptations and resistance in a 'foreign' prison: The case of Polish prisoners incarcerated in Northern Ireland*, „Justice, Power and Resistance” 2018, t. 2, nr 2, s. 267–286.
- Maruna S., *Making Good: How Ex-Convicts Reform and Rebuild Their Lives*, Washington D.C. 2001.
- Miąsik D., Szwarc M., *Primacy and direct effect – still together: Popławski II*, „Common Market Law Review” 2021, t. 58, nr 2, s. 571–590.
- Michałek-Janiczek A., *Mechanizm przekazywania osób na podstawie europejskiego nakazu aresztowania a przestrzeganie praw człowieka*, „Państwo i Prawo” 2021, nr 11, s. 124–139.
- Milewski M., Ruszczak-Żbikowska J., *Motywacje do wyjazdu, praca, więzi społeczne i plany na przyszłość polskich migrantów przebywających w Wielkiej Brytanii i Irlandii*, „CMR Working Papers” nr 35/93, Warszawa 2008,

- <https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/11/No35.pdf> [dostęp: 8.07.2024].
- Mozgawa-Saj M., *Ekstradycja – rozważania dogmatyczne i wyniki badań empirycznych*, „Prawo w Działaniu” 2012, nr 11, s. 55–88.
- Mrowicki M., *Niezależność od władzy wykonawczej jako warunek uznania za „organ sądowy” – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 24.11.2020 r., C-510/19, Openbaar Ministerie, YU, ZV przeciwko AZ, „Europejski Przegląd Sądowy”* 2021, nr 6, s. 19–29.
- Nita B., *Ograniczenia w przekazywaniu na podstawie ENA w demokratycznym państwie prawnym (cz. I)*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2011, nr 4, s. 4–12.
- Nita B., *Ograniczenia ekstradycji po zmianie art. Konstytucji RP a europejski nakaz aresztowania*, „Przegląd Sejmowy” 2008, nr 2, s. 93–112.
- Nita B., *Europejski nakaz aresztowania – europeizacja prawa karnego a standardy konstytucyjne państw członkowskich UE*, „Państwo i Prawo” 2007, nr 5, s. 56–70.
- Nita B., Świątłowski A., *Pozbawienie wolności w państwie wykonania ENA. Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 13 września 2012 r. (II AKa 128/12)*, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 9, s. 132–140.
- Orłowska A., Czapski M., *Właściwość sądu w zakresie Europejskiego Nakazu Aresztowania w postępowaniu wykonawczym*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5, s. 31–36.
- Ostropolski T., *Zasada proporcjonalności a europejski nakaz aresztowania*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2013, nr 3, s. 14–24.
- Piontek E., *Europejski Nakaz Aresztowania*, „Państwo i Prawo” 2004, nr 4, s. 33–42.
- Płachta M., *Europejski nakaz aresztowania (wydania): kłopotliwa „rewolucja” w ekstradycji*, „Studia Europejskie” 2002, nr 3, s. 51–73, https://journalse.com/pliki/pw/3-2002_Plachta.pdf [dostęp: 8.07.2024].
- Płachta M., *Zasady i przeszkody ekstradycyjne*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 7–8, s. 23–40.
- Płachta M., Wieruszewski R., *Glosa do wyroku TK 27 kwietnia 2005 r., w sprawie PI/15*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 9, s. 117–125.
- Praktyka stosowania europejskiego nakazu aresztowania w Polsce jako państwie wydającym. Raport krajowy*, Warszawa 2018.
- Pre-Lisbon Treaty EU police and criminal justice measures: the UK’s opt-in decision. Ninth Report of Session 2013–2014*, London 2013, s. 8–9, <https://publications.parliament.uk/pa/cm201314/cmselect/cmhaff/615/615.pdf> [dostęp: 7.07.2024].
- Pszczółkowska D., *Facebook recruitment and online interviewing – suitable for qualitative research in migration?*, CMR Working Papers 119/177, Warszawa 2020, <https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/05/WP119177.pdf> [dostęp: 10.08.2024].
- Radziwinowiczówna A., *Violence that builds sovereignty: the transnational violence continuum in deportation from the United States*, „Journal of Ethnic and

- Migration Studies” 2022, t. 48, nr 5, s. 1095–1112, <https://www.doi.org/10.1080/1369183X.2020.1850244>.
- Rams M., *Zasada efektywnego obywatelstwa jako próba odejścia od systemu standardowych przeszkód ekstradycyjnych w kontekście zwiększenia efektywności wykonywania europejskiego nakazu aresztowania*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, t. 12, nr 2, s. 107–132, https://www.czpkp.pl/dokumenty/zeszyty/2008/zeszyt2/Rams_M-Zasada_efektywnego_obywatelstwa_jako_proba_odejscia_od_systemu_standardowych_przeszkod_ekstradycyjnych-CZPKiNP_2008-z.2.pdf&ved=2ahUKewiWptvVuZaHAXWCBdsEHfcMCTYQFnoECBEQAQ&usq=AOvVaw32XZOMr0i205crUStOuse [dostęp: 7.07.2024].
- Ryczkowska P., *Pojęcie i zasady wykonywania ENA*, „Studia Erazmiańskie” 2011, nr 5, s. 213–225, <https://repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/32062/edition/37350/pojecie-i-zasady-wykonywania-ena-ryczkowska-paulina> [dostęp: 7.07.2024].
- Serzysko A., *Europejski nakaz aresztowania (ENA)*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 7–8 (2005), s. 70–87.
- Staszczuk P., *Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń zagranicznych w sprawach karnych – teoria i praktyka*, „Przegląd Sądowy” 2014, nr 6–8, s. 145–159.
- Steinborn S., *Kolizje norm o międzynarodowej współpracy w sprawach karnych w zakresie zabezpieczenia mienia*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 4, s. 15–25.
- Steinborn S., *Europejski nakaz aresztowania – zażalenie. Glosa do uchwały SN z dnia 20 stycznia 2005 r., I KZP 29/04*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2005, nr 1–2, s. 145–155.
- Stępkowski Ł., *Zasada specjalności europejskiego nakazu aresztowania i art. 607e § 3 pkt 2 k.p.k. a możliwość ścigania wydanego obywatela polskiego za przestępstwa nieobjęte tym nakazem*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 5, s. 95–111.
- Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. II, LEX/el 2024.
- Tomkiewicz M., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2011 r., sygn. III KK 140/11*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 4, s. 168–178.
- Topa I., *Międzynarodowa współpraca państw w wydawaniu przestępców. Zagadnienia materialnoprawne*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 4, s. 119–144.
- Trzcńska J., *Europejski nakaz aresztowania a ekstradycja w prawie polskim*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 6, s. 89–96.
- Turnbull S., *Starting again: life after deportation from the UK* [w:] S. Khosravi (red.), *After Deportation: Ethnographic Perspectives*, New York 2018, s. 37–61.
- Ugelvik T., Damsa D., *The pains of crimmigration imprisonment: perspectives from a Norwegian all-foreign prison*, „The British Journal of Criminology” 2018, t. 58, nr 5, s. 1025–1043, <https://www.doi.org/10.1093/bjc/azx067>.

- Warr J., *The prisoner: inside and out* [w:] Y. Jewkes, B. Crewe, J. Bennett (red.), *Handbook on Prisons*, Abingdon 2016, s. 132–150.
- Włodarczyk-Madejska J., Ostaszewski P., *Przestępczość w Polsce* [w:] P. Chomczyński, P. Frąckowiak, D. Woźniakowska (red.), *Kryminologia. Teoria i praktyka*, Warszawa 2024, s. 109–119.
- Włodarczyk-Madejska J., Wzorek D., *Is the EAW efficient?* [w:] A. Brandariz, W. Klaus, A. Martynowicz (red.), *Forced Mobility of EU Citizens. Transnational Criminal Justice Instruments and the Management of 'Unwanted' EU Nationals*, London 2023, s. 120–140, <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781003254584-7/eaw-efficient-justyna-w%C5%82odarczyk-madejska-dominik-wzorek> [dostęp: 8.07.2024].
- Zagrodnik J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, LEX/el 2023.

Akty prawne

Prawo wspólnotowe UE

- Konwencja o uproszczonej procedurze ekstradycyjnej między państwami członkowskimi Unii Europejskiej z dnia 10 marca 1995 r., Dz.U. 2004 Nr 191, poz. 1955.
- Konwencja sporządzoną na podstawie artykułu K.3 Traktatu o Unii Europejskiej dotycząca ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej z 27 września 1996 r. Dz.Urz. WE C 313 z 23.10.1996 r., s. 12–23.
- Wspólne działanie 98/428/WSiSW przyjęte przez Radę na podstawie art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej, w sprawie utworzenia Europejskiej Sieci Sądowej, 98/428/WSiSW, Dz.Urz. WE L 191 z 7.07.1998 r., s. 4.
- Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (2002/584/WSiSW), Dz.Urz. WE L 190 z 18.07.2002 r., s. 1–20.
- Treaty on European Union and of the Treaty establishing the European Community (consolidated version), Dz.Urz. WE C 325 z 24.12.2002 r., s. 1.
- Decyzja ramowa Rady 2005/214/WSiSW z 24 lutego 2005 r. w sprawie wzajemnego uznawania kar pieniężnych, Dz.Urz. WE L 76 z 22.03.2005 r., s. 16–30.
- Umowa między Unią Europejską a Republiką Islandii i Królestwem Norwegii w sprawie procedury przekazywania osób pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej a Islandią i Norwegią, Dz.Urz. WE L 292 z 21.10.2006 r., s. 2–19.

- Decyzja Rady 2008/976/WSiSW z 16 grudnia 2008 r. w sprawie Europejskiej Sieci Sądowej, Dz.Urz. WE L 348 z 24.12.2008 r., s. 130–134.
- Decyzja ramowa Rady 2008/909/WSiSW z 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE L 81 z 27.03.2009 r., s. 24.
- Decyzja ramowa 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. zmieniająca decyzje ramowe 2002/584/WSiSW, 2005/214/WSiSW, 2006/783/WSiSW, 2008/909/WSiSW oraz 2008/947/WSiSW i tym samym wzmacniająca prawa procesowe osób oraz ułatwiająca stosowanie zasady wzajemnego uznawania do orzeczeń wydanych pod nieobecność danej osoby na rozprawie, Dz.Urz. WE L 81 z 27.03.2009 r., s. 24–36.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana), Dz.Urz. UE C 83 z 30.03.2010 r., s. 1.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych, Dz.Urz. UE L 130 z 1.05.2014 r., s. 1–36.
- Umowa o handlu i współpracy między Unią Europejską i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej, z jednej strony, a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, z drugiej strony, Dz.Urz. UE L 444 z 31.12.2020 r., s. 14–1462.

Akty prawa krajowego i ratyfikowane przez Polskę umowy międzynarodowe

- Europejska konwencja o ekstradycji, sporządzona w Paryżu dnia 13 grudnia 1957 r., Protokół dodatkowy do powyższej konwencji, sporządzony w Strasburgu dnia 15 października 1975 r. i Drugi protokół dodatkowy do powyższej konwencji, sporządzony w Strasburgu dnia 17 marca 1978 r., Dz.U. 1994 Nr 70, poz. 307.
- Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu, sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1977 r., Dz.U. 1996 Nr 117, poz. 557.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2024, poz. 17.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. 2024, poz. 37.
- Ustawa z dnia 18 marca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń, Dz.U. 2004 Nr 69, poz. 626.

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 kwietnia 2004 r. w sprawie wzoru europejskiego nakazu aresztowania, Dz.U. 2004 Nr 73, poz. 664.
- Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 2006 Nr 200, poz. 1471.
- Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2009 Nr 206, poz. 1589.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 lutego 2012 r. w sprawie określenia wzoru europejskiego nakazu aresztowania, Dz.U. 2012, poz. 266.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych, t.j. Dz.U. 2024, poz. 867.
- Zarządzenie Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, Dz.Urz. MS 2019, poz. 138 z późn. zm.

Orzecznictwo

Orzecznictwo TSUE

- Wyrok TSUE z 16 czerwca 2005 r., C-105/03, *p-ko M. Pupino*, ECLI:EU:C:2005:386.
- Wyrok TSUE z 3 maja 2007 r., C-303/05, *Advocaten voor de Wereld VZW p-ko Leden van de Ministerraad*, ECLI:EU:C:2007:261.
- Wyrok TSUE z 17 lipca 2008 r., C-66/08, *p-ko S. Kozłowskiemu*, ECLI:EU:C:2008:437.
- Wyrok TSUE z 29 stycznia 2013 r., C-396/11, *Ciprian Vasile Radu*, ECLI:EU:C:2013:39.
- Wyrok TSUE z 16 lutego 2013 r., C-399/11, *Stefano Melloni p-ko Ministerio Fiscal*, ECLI:EU:C:2013:107.
- Wyrok TSUE z 28 lipca 2016 r., C-294/16 PPU, *JZ p-ko Prokuraturze Rejonowej Łódź-Śródmieście*, ECLI:EU:C:2016:610.
- Wyrok TSUE z 5 kwietnia 2016 r. w połączonych sprawach C-404/15 i C-659/15 PPU, *Pál Aranyosi i Robert Căldăraru p-ko Generalstaatsanwaltschaft Bremen*, ECLI:EU:C:2016:198.
- Wyrok TSUE z 10 listopada 2016 r., C-452/16 PPU, *Poltorak*, ECLI:EU:C:2016:858.

- Wyrok TSUE z 10 listopada 2016 r., C-477/16 PPU, *Openbaar Ministerie p-ko Ruslanas Kovalkovas*, ECLI:EU:C:2016:861.
- Wyrok TSUE z 10 sierpnia 2017 r., C-271/19 PPU, *WB p-ko Komisji*, ECLI:EU:C:2017:629.
- Wyrok TSUE z 27 maja 2019 r., C-509/18, *p-ko PF*, ECLI:EU:C:2019:457.
- Wyrok TSUE z 27 maja 2019 r. w połączonych sprawach C-508/18 i C82/19 PPU, *OG i PI*, ECLI:EU:C:2019:337.
- Wyrok TSUE z 24 listopada 2020 r., C-510/19, *p-ko A.Z.*, ECLI:EU:C:2020:953.
- Wyrok TSUE z 17 grudnia 2020 r. w połączonych sprawach C-354/20 PPU i C-412/20 PPU, *L i P*, ECLI:EU:C:2020:1033.
- Wyrok TSUE z 31 stycznia 2023 r., C-158/21, *Puig Gordi i in.*, ECLI:EU:C:2023:57.

Orzecznictwo krajowe

- Postanowienie SA w Warszawie z 6 sierpnia 2004 r., II AKz 391/04, OSA 2005, nr 4, poz. 27.
- Uchwała SN z 20 stycznia 2005 r., I KZP 29/04, OSNKW 2005, nr 1, poz. 3.
- Wyrok TK z 27 kwietnia 2005 r., P 1/05, OTK-A 2005, nr 4, poz. 42.
- Postanowienie SA w Katowicach z 11 października 2006 r., II AKz 64306, LEX 217013.
- Postanowienie SA w Krakowie z 7 kwietnia 2009 r., II AKo 31/09, LEX 517105.
- Postanowienie SA w Katowicach z 27 maja 2009 r., II AKz 343/09, LEX 519626.
- Postanowienie SA w Warszawie z 4 marca 2010 r., II AKz 138/10, *Apel.-W-wa* 2010, nr 3, poz. 13.
- Wyrok SN z 9 maja 2011 r., V KK 135/11, <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia2/V%20KK%20135-11.pdf> [dostęp: 7.07.2024].
- Postanowienie SA w Łodzi z 20 lipca 2011 r., II AKz 380/11, OSAŁ 2011, nr 4, poz. 44.
- Wyrok SN z 20 października 2011 r., III K 140/11, LEX 1044023.
- Wyrok SA w Szczecinie z 13 września 2012 r., II AKa 128/12 [https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/15550000001006_II_AKa_000128_2012_Uz_2012-09-13_001](https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/15550000001006_II_AKa_000128_2012_Uz_2012-09-13_001) [dostęp: 4.04.2024].
- Postanowienie SA w Krakowie z 28 listopada 2013 r., II AKz 422/19, LEX 1400325.
- Postanowienie SN z 31 maja 2016 r., IV KK 414/15, OSNKW 2016, nr 9, poz. 60.
- Postanowienie SA w Katowicach z 29 marca 2017 r., II Akz 163/17, LEX 2333779.
- Postanowienie SN z 1 czerwca 2017 r., III K 492/16, <https://www.sn.pl/wyszukiwanie/SitePages/orzeczenia.aspx?ItemSID=24819-57a0abe2-a73c-441d-9691-b79a0c36be5c&ListName=Orzeczenia3&Sygnatura=+III+KK+492%2f16> [dostęp: 9.07.2024].

Netografia

- European Arrest Warrant (EAW). At a glance Infographic – 23/06/2014*, <https://www.europarl.europa.eu/EPRS/140803REV1-European-Arrest-Warrant-FINAL.pdf> [dostęp: 8.07.2024].
- Polonia w Portugalii*, <https://www.gov.pl/web/portugalia/polonia-w-portugalii> [dostęp: 26.03.2024].
- Search Competent Authorities*, <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/Ejn2021/AtlasChooseCountry/EN> [dostęp: 25.04.2024].

Materiały oficjalne/urzędowe

- Commission Staff Working Document SWD(2023)0262, [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=SWD\(2023\)0262&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=SWD(2023)0262&l=en) [dostęp: 28.06.2024].
- Commission Staff Working Document Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, SWD(2022)417 final, Brussels 2020, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15817-2022-INIT/en/pdf> [dostęp: 28.06.2024].
- Commission Staff Working Document Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, 2019, SWD(2021)227 final (6 August 2021), https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/law/search_law/documents/eaw_statistics_2019_swd_2021_227_final_08_2021_en.pdf [dostęp: 7.12.2022].
- Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004–2019*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-czasowej-emigracji-z-polski-w-latach-2004-2017,2,11.html> [dostęp: 2.11.2021].
- Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2017–2022*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-emigracji-dlugookresowych-w-latach-2017-2022,18,1.html> [dostęp 29.05.2024].
- Prawomocnie skazani dorośli wg rodzajów przestępstw, szczebli sądów orzekających, formy i miejsca popełnienia przestępstwa (miasto wg kategorii) – czyn główny, 2020 r.*
- Stosowanie Europejskiego Nakazu Aresztowania. ENA kierowane z państw członkowskich Unii Europejskiej do Polski (wg informacji pozyskanej z sądów powszechnych)*, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,8.html> [dostęp: 11.08.2024].
- Tampere European Council 15 and 16 October 1999 Presidency Conclusions, https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm [dostęp: 28.06.2024].
- 20 years of criminal justice across borders, Annual Report 2021*, The Hague 2022, <https://www.doi.org/10.2812/975964>.

Zawiadomienie Komisji z dnia 28.9.2017 r. Podręcznik jak wydawać i wykonywać Europejski Nakaz Aresztowania, Bruksela 2017.

Varia

Zielińska E., *Ekstradycja a europejski nakaz aresztowania. Studium różnic* [opracowanie dla TK], Warszawa 2005.

ANEKS

Tabela 15. Liczba ENA wydanych przez poszczególne państwa członkowskie w latach 2014–2021^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	590	830	602	783	662	645	509	422
Belgia	754	785	660	757		309	549	1435
Bułgaria	228	152	291	280	478	239	162	91
Czechy	501	631	889	787	667	667	579	493
Cypr	42	56	56	50	49	35	37	29
Niemcy	2219	2237	2421	2600	3783	6162	4953	3460
Dania	115	101	140	88	106	107	59	93
Estonia	85	97	95	93	92	102	92	65
Grecja	269	227	312	291	508	406	321	220
Hiszpania	683	655	730	618	824	665	415	588
Finlandia	126	105	118	105	122	128	76	96
Francja	1070	1131	1306	1271	1311	1682	1372	1259
Chorwacja	271	147	197	275	353	494	254	524
Węgry	839	941	948	1376	1042	999	1009	726
Irlandia	78	92	85	76	106	107	161	48
Włochy		1918	1768	1291	1362	1430	982	864
Litwa	460	391	348	346	288	298	197	250
Luksemburg	126	135	111	146	124	14		118
Łotwa	217	170	234	260	179	178	120	119
Malta	14	22	11	14	4	5	9	18
Niderlandy	544	484	774	652	787	977	648	564
Polska	2961	2390	2215	2432	2394	2338	1854	1541
Portugalia	227	270	204	440	321	358	334	436
Rumunia	1583	1260	1052	1350	1067	1373	755	886
Szwecja	248	258	239	409	270	193	157	164
Słowenia	89	96	120	115	121	85	90	93
Słowacja	381	335	362	308	275	230	244	187
Wielka Brytania	228	228	348	278	176			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 16. Liczba ENA wydanych do przeprowadzenia postępowania karnego^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia								323
Bułgaria								
Czechy					308	325	262	252
Cypr	42		56	50	49	35	37	29
Niemcy								
Dania	111	97	137	79	102	99	57	79
Estonia	45	46	47	47	35	38	53	28
Grecja	175	134	185	130	194	205	151	134
Hiszpania						506	315	395
Finlandia		89	99	62	72	75	53	69
Francja	666	150	741	708	947	1013	781	782
Chorwacja	210	71	55	62	88	154	126	281
Węgry	623	719	726	371				302
Irlandia		92	85	75	102	99	155	46
Włochy						608	415	339
Litwa	263	253	180	148	174	198	116	135
Luksemburg	120	130	104	128	119			103
Łotwa	159	120	72	101	121	113	81	71
Malta	14	22	11	14	4	4	9	9
Niderlandy						635		
Polska	904	668	432	521	494	451	429	376
Portugalia								
Rumunia	237	26	94	98	48	72	71	77
Szwecja	107	115	109	124	108			99
Słowenia	65	88	74	82	100	61	56	62
Słowacja	221	156	187	160	127	133	118	103
Wielka Brytania								

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 17. Terroryzm^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia						83	2	46
Bułgaria				0				
Czechy					7	2	6	4
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy								
Dania	4	6	5	0	1	0	0	3
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	6	2	2	3	6	18	4	7
Hiszpania	38	37	6	18	24	11	21	4
Finlandia		0	0	0	0	0	0	0
Francja	45	25	145	183	215	119	128	85
Chorwacja	0	0	0	3	0	0	0	0
Węgry	0	0		0	0	0		0
Irlandia		0	0	1	0	0	0	0
Włochy				30	46	40	17	17
Litwa	0	3	0		0	0	0	0
Luksemburg	1	0	0	3	1			0
Łotwa	13	0	0		0	0		0
Malta	0	0	0		0	0	0	0
Niderlandy								0
Polska	0	1	3	0	0	1	0	1
Portugalia								
Rumunia	0		0			0	0	0
Szwecja	0	1	3	0	0	0	0	0
Słowenia	0	0		0	0	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania	1	4	1	0	0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 18. Przestępstwa narkotykowe^[8]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia							144	85
Bułgaria				27				
Czechy					57	67	52	53
Cypr	2		5	1	4	7	3	0
Niemcy								
Dania	34	25	5	8	16	22	17	26
Estonia	27	16	18	18	16	18	19	19
Grecja	36	19	34	40	66	44	42	33
Hiszpania	209	154	169	147	196	230	144	267
Finlandia		33	39	43	42	30	18	53
Francja	223	108	206	280	236	446	300	376
Chorwacja	19	10	9	16	31	43	17	36
Węgry	92	98		67	36	53		47
Irlandia		20	10	8	18	17	31	11
Włochy				263	324	318	193	153
Litwa	45	36	39	26	34	42	43	43
Luksemburg	3	6	13	13	5	2		13
Łotwa	31	38	36	65	45	28	42	49
Malta	5	5	5	3	0	0	0	4
Niderlandy								
Polska	610	458	344	436	421	407	345	357
Portugalia								
Rumunia	47		20			40	49	28
Szwecja	44	55	70	10	19	44	39	56
Słowenia	3	6	10	6	6	5	4	17
Słowacja	11	11	16	8	16	10	6	15
Wielka Brytania	35	39	44	50	22			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 19. Przestępstwa seksualne^[1]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia							8	19
Bułgaria				16				
Czechy					9	8	8	11
Cypr	2		3	0	0	1	2	0
Niemcy								
Dania	2	3	2	3	3	3	4	9
Estonia	2	2		0	2	1	0	0
Grecja	11	8	12	15	18	14	12	8
Hiszpania	36	31	27	34	47	50	44	57
Finlandia		7	8	16	17	22	7	10
Francja	52	36	41	59	72	112	89	93
Chorwacja	9	6	8	3	6	27	11	20
Węgry	6	13		5	10	6		5
Irlandia		15	16	12	18	27	37	10
Włochy				4	161	139	103	125
Litwa	10	12	4	6	3	3	3	3
Luksemburg	0	2	1	2	3	1		3
Łotwa	6	5	6	3	4	4	10	4
Malta	0	1	0	1	1	0	0	0
Niderlandy								
Polska	68	64	47	49	48	41	53	44
Portugalia								
Rumunia	63		21			9	14	20
Szwecja	14	20	22	9	7	19	6	8
Słowenia	0	2	2	3	2	1	1	4
Słowacja	6	8	5	4	5	2	1	1
Wielka Brytania	52	56	84	66	36			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 20. Nielegalny obrót bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi^[8]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia							10	0
Bułgaria				2				
Czechy					0	0	0	0
Cypr	3		3	0	4	1	0	0
Niemcy								
Dania	2	5	5		1	5	2	6
Estonia	0	0	0	0	1	1	0	0
Grecja	15	10	22	3	21	18	8	6
Hiszpania	23	26	23	5	6	15	10	16
Finlandia		0	0	1	0	0	3	0
Francja	3	3	12	19	13	30	21	46
Chorwacja	2	0	0		2	3	2	4
Węgry	3	3		4	6	4		8
Irlandia		0	0	0	1	0	3	1
Włochy				7	15	10	15	5
Litwa	10	6	5	8	12	10	8	6
Luksemburg	1	0	4	1				3
Łotwa	55	2	6	2	2	1		1
Malta	0	0	0		0	0	0	0
Niderlandy								
Polska	26	25	21	27	30	22	19	17
Portugalia								
Rumunia	0		0			6	0	4
Szwecja	6	4	5	3	7	1	2	6
Słowenia	0	0	1	0	0	0	0	0
Słowacja	2	5	1	0	0	1	0	0
Wielka Brytania	2	4	3	9	6			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 21. Kradzież i zniszczenie mienia^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia							167	101
Bułgaria				104				
Czechy					160	169	143	122
Cypr	13		9	13	11	8	9	6
Niemcy								
Dania	66	64	91	47	38	29	7	17
Estonia	18	21	35	34	32	37	47	25
Grecja	41	32	48	72	124	73	66	27
Hiszpania	92	84	90	53	71	139	96	123
Finlandia		6	7	2	26	23	24	5
Francja	239	105	264	249	278	325	290	273
Chorwacja	41	22	34	31	80	120	67	96
Węgry	220	235		204	147	191		124
Irlandia		19	15	2	3	17	39	5
Włochy				423	441	305	250	200
Litwa	146	98	86	62	62	78	57	43
Luksemburg	90	79	72	100	104	4		128
Łotwa	53	81	93	91	62	64	76	52
Malta	0	5	3	3	1	2	0	2
Niderlandy								
Polska	1954	1959	895	986	907	902	679	492
Portugalia								
Rumunia	475		331			147	182	242
Szwecja	58	48	75	48	22	31	23	27
Słowenia	38	23	14	29	38	16	22	23
Słowacja	98	94	100	76	69	57	52	29
Wielka Brytania	29	8	46	20	114			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 22. Oszustwo i korupcja^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia							0	3
Bułgaria				21				
Czechy					113	95	69	58
Cypr	7		10	17	10	13	21	11
Niemcy								
Dania	12	32	6	14	3	5	0	5
Estonia	9	9	4	6	9	11	17	7
Grecja	20	24	46	27	45	43	22	31
Hiszpania	75	80	78	74	96	101	81	70
Finlandia		0	13	12	27	29	19	17
Francja	74	16	88	106	100	193	114	155
Chorwacja	96	34	39	45	87	280	52	114
Węgry	144	132		335	363	179		130
Irlandia		9	1	0	0	2	19	7
Włochy				56	80	86	70	50
Litwa	46	56	45	36	50	33	32	24
Luksemburg	18	20	9	23	9	1		51
Łotwa	15	10	19	19	12	9	4	8
Malta	8	1	1	3	0	1	0	7
Niderlandy								
Polska	1450	1341	571	607	598	621	435	399
Portugalia								
Rumunia	142		61			67	134	78
Szwecja	34	35	27	7	24	18	18	11
Słowenia	37	33	30	32	30	18	28	22
Słowacja	74	17	84	66	44	41	19	20
Wielka Brytania	21	26	60	32	39			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 23. Fałszowanie waluty euro^[1]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia							3	0
Bułgaria				1				
Czechy					0	1	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy								
Dania	0	0	0		0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	1
Grecja	2	1	1	5	7	7	5	0
Hiszpania	16	3	4	0	0	0	0	0
Finlandia		0	0	0	0	1	0	0
Francja	4	0	2	6	13	8	2	1
Chorwacja	0	1	3	2	9	0	2	0
Węgry	0	0		6	3	4		0
Irlandia		0	0	0	0	1	0	0
Włochy						6	2	13
Litwa	1	0	0		1	2	1	1
Luksemburg	0	0	0	0				0
Łotwa	4	1	0	2	0	0		0
Malta	1	0	0		0	0	1	0
Niderlandy								
Polska	2	0	0	2	4	9	6	0
Portugalia								
Rumunia	0		0			0	0	0
Szwecja	0	1	0	0	0	0	0	0
Słowenia	1	0		1	0	0	1	2
Słowacja	2	1	0	2	1	1	0	2
Wielka Brytania	0	0						

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 24. Zabójstwo^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia							26	19
Bułgaria				15				
Czechy					6	7	6	3
Cypr	0		6	7	13	1	2	0
Niemcy								
Dania	0	11	2	11	7	7	8	9
Estonia	2	2	3	0	1	0	2	1
Grecja	31	25	47	39	35	26	35	23
Hiszpania	78	61	40	34	42	35	52	55
Finlandia		11	5	18	1	2	0	3
Francja	62	48	56	76	51	148	82	91
Chorwacja	9	6	0	32	36	138	24	16
Węgry	5	9		11	11	7		2
Irlandia		5	8	11	3	7	2	2
Włochy						36	16	15
Litwa	10	9	7	7	15	7	14	5
Luksemburg	2	2	4	0	1	1		4
Łotwa	8	10	9	10	3	9	3	7
Malta	0	5	1	3	1	0	2	0
Niderlandy								
Polska	29	19	29	29	25	31	25	15
Portugalia								
Rumunia	222		29			6	22	17
Szwecja	10	21	21	15	3	5	4	16
Słowenia	0	0	1	0	0	2	1	2
Słowacja	0	6	13	5	2	9	0	1
Wielka Brytania	20	23	23	34	10			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 25. Ciężki uszczerbek na zdrowiu^[8]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia								8
Bułgaria				16				
Czechy					28	31	22	29
Cypr	2		1	2	0	1	2	2
Niemcy								
Dania	5	9	3	5	24	17	1	17
Estonia	2	3	11	9	10	12	10	12
Grecja	11	5	9	10	30	18	18	22
Hiszpania	59	57	44	13	18	36	59	51
Finlandia		0	2		7	14	6	6
Francja	51	21	58	74	83	108	96	131
Chorwacja	11	9	5	2	3	36	16	101
Węgry	91	97		4	9	42		21
Irlandia		13	11	0	0	15	37	10
Włochy					80	64	24	20
Litwa	36	26	24	22	19	36	31	13
Luksemburg	3	10	11	3	1	3		8
Łotwa	4	7	1	2	14	14	7	7
Malta	0	3	0	3	1	0	6	0
Niderlandy								
Polska	708	655	484	546	511	482	392	293
Portugalia								
Rumunia	95		189			28	74	104
Szwecja	89	82	102	38	32	31	16	38
Słowenia	9	15	4	10	10	6	8	4
Słowacja	16	11	4	10	5	2	4	5
Wielka Brytania	21	26	27	30	28			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 26. Handel ludźmi^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia							39	13
Bułgaria				4				
Czechy					0	0	0	0
Cypr	0		9	3	1	6	0	2
Niemcy								
Dania	2	2	2		0	1	1	1
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	6	3	5	14	11	4	5	13
Hiszpania	39	20	15	4	6	17	13	17
Finlandia		5	0	1	1	1	0	2
Francja	56	20	61	37	55	63	61	67
Chorwacja	3	3	1		2	3	0	0
Węgry	43	53		34	24	35		1
Irlandia		1	0	1	1	0	2	1
Włochy				3	3	4	0	3
Litwa	5	7	10	5	1	7	5	4
Luksemburg	0	0	0	1				0
Łotwa	0	1	0	0	0	0	2	1
Malta	0	2	0	1	0	0	0	0
Niderlandy								
Polska	4	15	7	9	8	6	3	10
Portugalia								
Rumunia	127		52			33	92	110
Szwecja	0	0	0	4	2	1	1	0
Słowenia	3	1	1	1	3	1	0	1
Słowacja	2	4	0	4	1	1	0	2
Wielka Brytania	10	4	21	13	17			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 27. Inne przestępstwa^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria								
Belgia								64
Bułgaria				79				
Czechy					287	287	273	213
Cypr	28		15	16	6	8	7	7
Niemcy								
Dania	15	14	9	42	13	18		26
Estonia	35	44	24	26	28	35	28	31
Grecja	110	115	136	93	185	176	140	113
Hiszpania	18	102	234	236	318	31	488	709
Finlandia		11	44	10	3	6	2	0
Francja	225	166	290	283	301	378	273	309
Chorwacja	109	56	86	127	88	36	63	259
Węgry	235	301				487		
Irlandia		10	24	41	62	6	48	0
Włochy				865	212	318	430	500
Litwa	174	154	140	174	91	102	111	108
Luksemburg	18	15	15	8	4	1		43
Łotwa	57	48	66	66	47	10	44	69
Malta	0	0	1			2		
Niderlandy								
Polska	1099	1314	754	871	867	846	725	690
Portugalia								
Rumunia	412		349				219	266
Szwecja	66	92	67	7	17	43	48	2
Słowenia	16	17	33	34	30	21	21	17
Słowacja	170	178	139	133	132	106	162	112
Wielka Brytania	37	38	40	24	4			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 28. Liczba ENA zakończonych przekazaniem osoby^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	201	196	245	337	319	192		
Belgia	69	131						14
Bułgaria	156	151	143	173	201	177	115	75
Czechy	197	321	413	319	403	401	382	312
Cypr	15	7	31	13	12	7	11	8
Niemcy	965	1038	1358	1234	1185	1117	893	947
Dania	78	56	83	31	43	52	21	35
Estonia	33	43	47	49	45	49	51	22
Grecja	53	38	55	66	79	61	53	68
Hiszpania	75	73	201	201	268	135	62	91
Finlandia		70	54	37	59	50	54	58
Francja	411	129	367	376	396	492	348	385
Chorwacja	21	63	19	100	195	123	81	110
Węgry	333	412		239	214	213	198	230
Irlandia	27	23	20	47	61	40	40	44
Włochy				405	342	279	187	322
Litwa	270	252	243	236	175	60	147	80
Luksemburg	68	63	59	77	64	3		73
Łotwa	59	43	35	44	63	36	32	32
Malta	3	8	5	4	2	2	2	3
Niderlandy	208		252		327	267	261	278
Polska	1120	1279	1160	1349	1428	1072	855	814
Portugalia	60	97	114	119	118	133	100	86
Rumunia	774	530	525	515	639	655	689	547
Szwecja	73	72	87	71	69			65
Słowenia	32	29	42	34	53	28	22	24
Słowacja	91	59	92	58	31	61	8	
Wielka Brytania	143	121	162	183	185			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 29. Liczba osób aresztowanych na podstawie ENA^[9]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	194	413	69	110	97	392		
Belgia	83	74						252
Bułgaria	235	164		251	278	165	154	230
Czechy	227	401	430	389	361	323	290	258
Cypr	46	31	36	39	31	34	23	28
Niemcy	1563	1635				1590	1605	1652
Dania	52	57	41	49	58	51	48	49
Estonia	48	46	32	39	32	36	22	26
Grecja	165	161	149	177	181	225	177	209
Hiszpania	876	810	854	818	1022	907	699	966
Finlandia	34	38	47	36	18	33	28	27
Francja	805	696	847	643	572	621	438	486
Chorwacja	73	60	113	129	309	46	81	93
Węgry	340	385	113	313	308	249	189	234
Irlandia	1583	150	126	96	127	146	118	203
Włochy		1112		689	435	375	260	341
Litwa	89	97	117	95	119	108	75	68
Luksemburg	32	20	44	46	39	43	32	38
Łotwa	32	29	40	33	19	24	19	30
Malta	10	15	7	16	10	12	7	5
Niderlandy	653	674	663	652	746	801	719	908
Polska	293	303	362	320	368	358	315	319
Portugalia	70	83	73	109	106	99	91	110
Rumunia	491	586	753	853	719	689	574	540
Szwecja	162	144	120	136	120	138	149	139
Słowenia	68	65	49	94	76	84	39	51
Słowacja	81	98	128	96	82	109		
Wielka Brytania	1519	2041	1843	1510	1294			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 30. Liczba postępowań wszczętych w związku z otrzymaniem ENA^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	430	464	178	211	206	399	313	303
Belgia	337	312				633		460
Bułgaria	235	166	217	215	237	165	155	230
Czechy	353	329	411	378	406	363	326	293
Cypr	53		36	39	28	34	23	30
Niemcy	1409	1610	1347	1536	1484	1481	1214	1172
Dania	66	79		75	80	77	68	35
Estonia	48	44	29	38	30	36	20	26
Grecja	130	136	122	158	156	174	152	199
Hiszpania	1049	984	1177	991	1212	1071	741	1061
Finlandia	44	38	47	42	24	34	31	28
Francja	805	579	739	586	521	529	364	535
Chorwacja	73	90	81	127	72	48	61	68
Węgry	340	385	110	313	308	249	238	
Irlandia		77	126	357	398	420	383	183
Włochy		1112	929	861	728	632	455	566
Litwa	95	103	111	83	111	108	75	68
Luksemburg	34	21	51	46	44	49	35	44
Łotwa	25	25	44	37	11	34	24	28
Malta	10	15	7	16	10	12	7	5
Niderlandy	832	903	860	1019	928	1077	947	1085
Polska	344	340	402	378	412	390	353	352
Portugalia	89	89	79	109	106	99	91	110
Rumunia	614	586	760	860	722	747	751	556
Szwecja	142	142	95	122	116	125	149	139
Słowenia	71	70	51	108	78	87	44	61
Słowacja	81	98	128	96	82	144	123	100
Wielka Brytania								

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 31. Liczba osób przekazanych^[1]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	255	250	173	112	109	189	162	195
Belgia	28	22						83
Bułgaria	165	129	165	175	183	124	111	165
Czechy	237	217	233	174	258	278	215	195
Cypr	44	28	29	32	28	21	19	25
Niemcy	1197	1283	1231	1196	1240	1185	1041	1110
Dania	59	61	35	45	43	51	44	31
Estonia	42	42	27	34	23	32	13	24
Grecja	122	114	111	128	124	133	93	93
Hiszpania	515	513	731	676	862	688	355	640
Finlandia	43	36	37	37	23	32	28	25
Francja	665	455	484	446	412	438	363	393
Chorwacja	59	68	78	135	162	75	68	62
Węgry	287	321	98	242	266	225	210	205
Irlandia	115	89	80	60	65	109	79	96
Włochy				412	310	207	137	221
Litwa	54	89	80	80	91	98	69	56
Luksemburg	18	14	37	33	28	40	22	35
Łotwa	28	27	44	31	23	31	21	29
Malta	7	13	4	14	10	9	5	2
Niderlandy	598	569	480	456	507	503	383	519
Polska	217	200	255	219	275	252	203	220
Portugalia	69	77	52	83	58	72	43	60
Rumunia	502	550	713	802	677	630	509	475
Szwecja	123	110	85	101	102	103	108	83
Słowenia	52	46	35	77	60	69	29	36
Słowacja	52	46	65	40	56	71	67	66
Wielka Brytania	1097	1149	1431	1164	873			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 32. Liczba osób, które wyraziły zgodę na przekazanie^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	168	146						
Belgia	2	2						4
Bułgaria							72	80
Czechy	141	116	114	97	137	164	118	124
Cypr	37	25	19	23	20	20	19	18
Niemcy	681	774	863	662	626	608	493	497
Dania	27	35	12	19	23	30	23	15
Estonia	30	28	22	33	20	28	11	20
Grecja	67	57	64	74	75	78	68	47
Hiszpania	338	303	376	310	396	310	132	368
Finlandia	22	22	22	19	11	15	11	4
Francja	457	370	390	350	261	210	235	198
Chorwacja	31	36	65	47	56	54	45	53
Węgry	126	192	86	201	182	174	169	163
Irlandia	36	20	28	24	22	39	26	23
Włochy						61	34	10
Litwa	69	80	68	64	80	73	53	28
Luksemburg	14	10	27	25	20	26	18	25
Łotwa	20	21	26	19	17	25	20	26
Malta	7	12	2	4	7	4	2	2
Niderlandy	111	101	114	91	66	86	71	60
Polska	167	168	178	144	159	161	120	149
Portugalia	54	56	42	47	34	44	25	30
Rumunia	446	499	619	844	592	560	369	375
Szwecja	65	62	34	46	57	55	51	56
Słowenia	37	39	29	66	40	43	24	23
Słowacja	28	33	51	28	38	60	57	51
Wielka Brytania								

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 33. Średni czas trwania postępowania w sprawie przekazania w ramach ENA w przypadku, gdy dana osoba wyraziła zgodę na przekazanie – w dniach^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	17,0	16,0						
Belgia	3,0	2,0						
Bułgaria								
Czechy	25,6	30,8	19,8	22,6	26,0	25,0	22,0	30,0
Cypr	15,0	12,5 ¹	15,0	15,0	15,0	60,0	30,0	22,0
Niemcy	15,8	15,2	17,8	18,0	21,1	20,5	24,9	24,9
Dania	36,0	31,0	65,0	27,0	43,0	28,0	57,0	57,0
Estonia	8,0	8,0	9,0	8,0	7,0	7,0	15,0	15,0
Grecja	24,0	20,0	19,4	17,3	22,5	20,7	521,0	521,0
Hiszpania	8,0	8,0	10,3	11,9	12,0	7,0	11,0	11,0
Finlandia	18,0	20,0	17,0	32,0	30,0	22,0	45,0	45,0
Francja	19,0	10,0	14,0	20,0	16,0	13,6	17,0	17,0
Chorwacja	12,0	13,0	16,0	25,0	21,8	13,0	17,0	17,0
Węgry	2,0	2,0	2,0	2,0	4,0	4,0		
Irlandia	98,0	40,0	40,0					
Włochy								
Litwa	11,0	11,0	10,0	10,0	13,0	13,0	43,0	43,0
Luksemburg	1,5	3,0	1,0	1,0	3,5	1,0	1,0	1,0
Łotwa	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	2,0	10,0	10,0
Malta	13,0	1,0 ²	1,0	2,0	1,0	3,0	2,0	2,0
Niderlandy	11,0	10,0	10,0	10,0	12,0	10,0	12,0	12,0
Polska	13,0	12,0	14,0	13,0	21,0	37,0	24,0	24,0
Portugalia	11,6	10,8	13,0	12,2	10,9	11,2	14,0	14,0
Rumunia	15,0	9,0	8,0	8,0	15,0	12,0	15,0	15,0
Szwecja	14,0	13,0	13,0	16,0	14,0	17,0	9,0	9,0
Słowenia	15,0	18,0	6,3	19,0	4,2	2,5	4,6	4,6
Słowacja	35,0	32,0	32,0	30,0	38,0	38,0	42,0	42,0
Wielka Brytania								

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

¹ Zaraportowane wartości wynosiły od 10 do 15, podaliśmy wartość średnią.

² Zaraportowana wartość to < 1, w tabeli podaliśmy jedynie wartość liczbowa.

Tabela 34. Średni czas trwania postępowania w sprawie przekazania w ramach ENA w przypadku, gdy dana osoba nie wyraziła zgody na przekazanie – w dniach^[8]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	40,0	43,0						
Belgia	16,0	17,0						
Bułgaria								
Czechy	76,5	80,4	37,3	37,4	47,0	50,0	52,0	90,0
Cypr	30,0	30,0	60,0	60,0	60,0	90,0	90,0	52,0
Niemcy	40,5	41,7	42,9	41,1	42,6	45,9	55,5	55,5
Dania	61,0	80,0	131,0	37,0	45,0	68,0	72,0	72,0
Estonia	13,0	15,0	16,0	21,0	25,0	9,0	22,0	22,0
Grecja	36,0	34,0	40,1	65,0	53,4	49,3	907,0	907,0
Hiszpania	27,0	28,0	44,5	25,7	26,0	19,0	20,0	20,0
Finlandia	40,0	28,0	15,0	42,0	46,0	34,0	70,0	70,0
Francja	34,0	17,0	30,0	24,0	44,0	43,2	44,0	44,0
Chorwacja	48,0	48,0	59,0	60,0	54,3	45,0	45,0	45,0
Węgry	49,0	48,0	56,0	48,0	47,0	49,0		
Irlandia	240,0	230,0	230,0			361,0	558,0	558,0
Włochy				90,0	90,0	90,0		
Litwa	23,0	26,0	26,0	27,0	28,0	28,0	52,0	52,0
Luksemburg	26,5	29,0	29,0	28,0	12,5	17,7	15,0	15,0
Łotwa	40,0	50,0	20,0	20,0	60,0	4,0	30,0	30,0
Malta	338,0	187,5	30,0	15,0	47,0	7,0	18,0	18,0
Niderlandy	79,5							
Polska	23,0	13,0	23,0	23,0	26,0	33,0	31,0	31,0
Portugalia	51,6	75,8	97,0	83,8	90,0	83,6	81,0	81,0
Rumunia	25,0	20,0	11,0	11,0	20,0	22,0	20,0	20,0
Szwecja	47,0	35,0	18,0	27,0	36,0	30,0	32,0	32,0
Słowenia	66,0	97,0	31,0	62,0	40,0	39,8	44,0	44,0
Słowacja	54,0	65,0	62,0	35,0	53,0	64,0	88,0	88,0
Wielka Brytania								

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 35. Liczba odmów wykonania ENA^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	61	61	27	37	7	28	31	27
Belgia	19	17						59
Bułgaria	23	17	27	18	25	23	27	47
Czechy	73	69	31	14	20	55	57	56
Cypr	4	1	4	2	0	4	1	1
Niemcy	151	195	213	251	226	289	329	313
Dania	7	6	5	8	2	8	8	8
Estonia	1	2	5	3	2	1	1	0
Grecja	20	15	17	22	27	29	41	42
Hiszpania	27	49	40	42	49	65	32	55
Finlandia	1	0	3	0	1	2	3	3
Francja	66	57	89	61	99	53	79	59
Chorwacja	9	3	4	4	3	4	5	4
Węgry	23	28	8	61	26	23	28	23
Irlandia	8	3	26	7	12	21	31	27
Włochy				90	56	50	35	44
Litwa	6	1	1	1	3	4	0	2
Luksemburg	6	5	8	4	2	1	1	4
Łotwa	1	2	5	2	5	3	1	1
Malta	0	0	0		0	3	0	0
Niderlandy	30	42	57		155	185	139	100
Polska	51	81	77	84	97	67	64	73
Portugalia	8	8	6	5	2	6	4	4
Rumunia	112	36	47	58	42	97	120	65
Szwecja	9	9	14	14	7	8	7	6
Słowenia	9	5	4	8	10	8	3	6
Słowacja	1	0	1	0	1	5	0	5
Wielka Brytania								

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 36. Przestępstwo jest objęte amnestią w państwie wykonującym ENA^[8]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	0			0	0	0	0
Belgia								0
Bułgaria		0	0	0	0	0	0	0
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	0	2	0	0	1	0	0	0
Dania	0	0	0	0	0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	0	0	0	0	0		0
Hiszpania	0	0	0	0	0	0	0	0
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	0	0	3	0	4	0	0	0
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	0	1
Węgry	0	0	0		0	0	0	0
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				0	0	0	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0			
Polska	0	3	1	0	0	2	1	2
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	0		0	0
Szwecja	0	0	0	0	0	0	0	
Słowenia	1	0	0	0	0	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 37. *Ne bis in idem*^[1]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	0			0	0	0	0
Belgia								0
Bułgaria		0	2	0	1	0	0	0
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	1	0	4	1	1	0	0	1
Dania	1	0	0	0	0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	0	1	0	0	0		0
Hiszpania	1	2		0	0	1	2	1
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	1	0	0	1	1	1	0	0
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Węgry	0	0	0		0	0	0	0
Irlandia		0	0	0	0	0	1	0
Włochy				1	0	1	0	1
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0	1	1	
Polska	6	4	1	1	3	3	1	1
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	0		0	0
Szwecja	0	0	0	0	0	0	0	
Słowenia	0	0	0	0	1	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 38. Brak osiągnięcia wieku odpowiedzialności karnej^[2]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	0			0	0	0	0
Belgia								0
Bułgaria		0	0	0	0	0	0	3
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	0	1	0	0	1	0	0	0
Dania	0	0	0	0	0	0	1	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	0	0	0	0	0		0
Hiszpania	0	0		0	0	0	0	0
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	0	0	0	0	0	0	0	0
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Węgry	0	0	0		0	1	0	0
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				0	0	0	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0			
Polska	0	1	2	1	3	1	1	1
Portugalia	0	1	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	0		0	0
Szwecja	0	0	0	1	0	0	0	
Słowenia	0	0	0	0	0	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 39. Brak podwójnej karalności^[8]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	11	10			1	8	5	6
Belgia								0
Bułgaria		0	2	2	1	1	2	4
Czechy	1	4	1	2	2	3	2	6
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	3	0	0	1	1	5	0	1
Dania	0	0	0	1	0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	0	0	0	0	0		0
Hiszpania	3	2		0	0	4	2	3
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	3	6	4	0	2	1	2	6
Chorwacja	1	1	0	0	0	3	0	0
Węgry	3	3	3		9	7	13	11
Irlandia		0	2	0	3	3	4	10
Włochy				11	7	2	3	9
Litwa	0	0	0	1	1	1	0	0
Luksemburg	1	0	0	0	0			
Łotwa	1	0	2	0	2	0	1	1
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			12	5	8	7	3
Polska	10	9	11	11	19	17	14	12
Portugalia	0	0	1	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	1	0	0		0	2
Szwecja	1	1	3	4	2	1	1	1
Słowenia	0	1	0	0	0	1	0	0
Słowacja	1	0	0	0	1	2	0	3
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 40. Postępowanie toczy się w wykonującym państwie członkowskim^[1]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	17	18			4	8	0	0
Belgia								0
Bułgaria		0	0	1	0	0	0	0
Czechy	2	0	0	1	0	0	1	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	1	4	2	2	1	4	1	2
Dania	0	0	0	0	0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	2	0	2	0	0	0		1
Hiszpania	2	5		0	0	3	1	1
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	0	1	3	0	1	0	0	1
Chorwacja	1	0	0	0	0	0	0	0
Węgry	4	4	1		2	0	1	0
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				2	1	1	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0		2	0	0			
Polska	5	2	3	6	6	3	1	2
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	1	0	0	0		1	2
Szwecja	0	0	0	0	0	0	0	
Słowenia	0	0	0	0	1	2	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 41. Wykluczone ściganie za to samo przestępstwo w państwie wykonującym ENA^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	1			0	0	0	1
Belgia								0
Bułgaria		2	0	0	0	0	0	4
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	0	1	0	1	6	6	2	0
Dania	0	0	0	0	0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	0	0	0	0	0		0
Hiszpania	2	0		0	0	0	0	0
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	3	1	4	1	0	0	0	1
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	1	1
Węgry	0	0	1		1	0	0	0
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				2	0	0	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0			
Polska	1	0	1	1	4	2	0	1
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	1	4	2	0		0	2
Szwecja	0	0	0	0	0	0	0	
Słowenia	0	0	0	0	0	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 42. Przedawnienie ścigania lub kary^[7]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	1			0	0	1	0
Belgia								1
Bułgaria		0	1	1	0	0	1	4
Czechy	4	2	4	0	3	0	1	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	21	20	15	11	12	16	10	5
Dania	1	1	0	0	0	0	0	0
Estonia	1	0	0	1	0	0	1	0
Grecja	0	0	0	1	2	0	1	0
Hiszpania	3	1		0	0	1	1	2
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	4	2	5	1	1	1	0	0
Chorwacja	0	0	1	0	0	18	1	1
Węgry	0	0	1		2	0	2	1
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				0	3	1	0	0
Litwa	4	1	0	1	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		2	1	0		0
Malta		0	0		0	1	0	0
Niderlandy	0			2	0			3
Polska	1	0	0	0	2	0	0	1
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	2	3	2	1	0	5
Szwecja	4	1	1	0	1	2	1	
Słowenia	1	2	0	5	4	2	0	2
Słowacja	0	0	1	1	0	0	0	2
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 43. Transnarodowy *ne bis in idem*^[8]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	0			0	0	0	0
Belgia								2
Bułgaria		0	0	0	0	0	0	0
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	0	0	1	0	1	0	0	0
Dania	0	0	0	0	0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	0	0	0	0	0		1
Hiszpania	0	0		0	0	0	0	0
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	0	1	0	0	0	0	0	0
Chorwacja	0	0	0	1	0	0	0	0
Węgry	0	0	0		1	0	0	0
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				0	0	0	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0			
Polska	0	0	0	0	0	0	3	0
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	0		0	0
Szwecja	0	0	0	0	0	0	0	1
Słowenia	0	0	1	0	0	1	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 44. Wykonania kary podjęło się państwo wykonujące ENA^[8]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	1	2			0	3	12	9
Belgia								0
Bułgaria	6	8	8	5	0	18	21	24
Czechy	4	3	5	4	5	6	4	10
Cypr	2		4	1	0	2	1	0
Niemcy	49	54	64	56	27	48	45	56
Dania	4	3	4	1	0	1	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	4	1	5	6	2	1	4	2
Hiszpania	12	34	17	17	39	47	22	41
Finlandia	1	0	2	0	0	1	0	2
Francja	18	12	11	11	13	19	29	34
Chorwacja	3	2	0	0	0	0	2	0
Węgry	9	9	0		6	13	5	6
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				52	29	25	25	19
Litwa	0	0	0	0	0	1	0	0
Luksemburg	2	3	5	3	1			
Łotwa	0	2		0	2	3		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	8	6		16	24	37	41	41
Polska	21	20	29	29	29	22	27	32
Portugalia	6	4	4	4	2	3	3	6
Rumunia	51	26	0	24	23	40	86	37
Szwecja	4	3	0	0	0	0	0	2
Słowenia	1	0	0	0	2	0	1	3
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 45. Zbieg wniosków^[1]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	3	0			0	0	0	0
Belgia								0
Bułgaria		0	0	1	0	1	0	5
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	2	6	13	9	19	30	41	10
Dania	0	0	0	0	0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	11	5	3	6	15	15	30	27
Hiszpania	1	0		0	4	3	2	1
Finlandia	0	0	1	0	0	0	0	0
Francja	2	2	2	0	2	0	3	0
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Węgry	0	0	0		0	0	0	0
Irlandia		0	1	0	0	0	1	1
Włochy				1	10	0	0	1
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0	1		
Polska	9	19	11	21	14	10	5	10
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	2	3	0	0
Szwecja	0	0	0	0	0	0	0	
Słowenia	0	0	0	0	0	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 46. Rozprawa odbyła się bez stawiennictwa osoby poszukiwanej^[7]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	6	2			0	3	5	4
Belgia								3
Bułgaria		1	3	3	3	3	2	3
Czechy	0	4	2	4	4	4	4	1
Cypr	0		0	0	0	1	1	0
Niemcy	22	42	29	41	28	67	66	105
Dania	0	2	0	0	2	7	7	5
Estonia	0	0	0	0	0	1	0	0
Grecja	0	0	0	0	0	0	1	0
Hiszpania	0	0	0	0	0	1	0	3
Finlandia	0	0	0	0	0	0	1	0
Francja	9	6	4	7	6	6	11	2
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Węgry	3	6	0		1	1	1	0
Irlandia		1	7	3	7	6	12	11
Włochy				0	0	0	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	6	16	10	41	65	54	54	17
Polska	0	2	4	0	1	1	1	1
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	1	4	1	2
Szwecja	2	3	5	0	1	2	5	2
Słowenia	0	0	1	1	0	1	1	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 47. Brak gwarancji rewizji w odniesieniu do kary dożywocia^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	0			0	0	0	0
Belgia								0
Bułgaria		0	0	0	0	0	0	0
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	0	0	1	0	0	0	0	1
Dania	0	0	0	0	0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	0	0	0	0	0		0
Hiszpania	0	0	0	0	0	0	0	0
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	0	0	0	0	2	0	0	0
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Węgry	0	0	0		0	0	0	0
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				0	0	0	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0			
Polska	0	0	0	0	0	0	0	0
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	0		0	0
Szwecja	0	0	0	0	0	0	0	
Słowenia	0	0	0	0	0	1	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 48. Brak gwarancji powrotu obywatela/rezydenta w celu odbycia kary^[1]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	1			0	0	0	0
Belgia								0
Bułgaria	2	5	1	4	17	0	1	1
Czechy	1	1	1	0	0	1	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	1
Niemcy	2	4	0	2	6	9	7	6
Dania	0	0	0	0	0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	1	0	0	0
Grecja	1	1	0	2	0	0	10	0
Hiszpania	0	0	0	0	0	0	0	0
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	0	5	0	0	1	0	0	0
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	0	1
Węgry	0	0	0		1	1	1	1
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				0	0	0	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0			
Polska	2	7	1	1	1	1	0	0
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	23	0	0		0	0
Szwecja	0	0	0	0	0	1	0	
Słowenia	0	0	0	0	1	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 49. Treść ENA niezgodna z decyzją ramową^[1]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	1	6			0	0	0	0
Belgia								0
Bułgaria		0	2	1	1	0	1	2
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	8	21	8	7	15	11	6	15
Dania	0	0	0	0	0	0	0	1
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	1	0	0	1	0	0		0
Hiszpania	1	3		0	0	0	2	0
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	1	5	4	3	1	2	4	1
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	2	0
Węgry	0	0	0		0	0	0	0
Irlandia		0	10	1	0	3	4	5
Włochy				1	0	0	1	1
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	3	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	2	0	0
Niderlandy	0		5	4	9	3	2	2
Polska	5	1	1	0	3	0	0	1
Portugalia	2	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	4	4	3		2	2
Szwecja	0	0	0	1	0	1	1	
Słowenia	0	0	0	0	1	1	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 50. Brak uzupełnienia dodatkowych żądanych informacji^[P]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	1			1	1	0	4
Belgia								0
Bułgaria		0	0	0	0	1	0	0
Czechy	1	0	0	0	0	32	38	28
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	1	1	0	0	0	0	0	0
Dania	0	0	0	0	0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	0	1	1	0	0		0
Hiszpania	1	0		0	0	0	0	0
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	6	5	12	5	4	14	10	4
Chorwacja	0	0	1	1	0	0	0	0
Węgry	4	4	0		0	0	0	0
Irlandia		0	0	0	1	0	2	0
Włochy				10	2	5	2	2
Litwa	1	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	1	1	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0			
Polska	2	0	0	1	3	1	0	2
Portugalia	0	0	1	0	0	0	1	0
Rumunia	6	0	4	7	2	22	2	1
Szwecja	0	0	0	0	0	0	0	
Słowenia	0	0	0	0	2	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 51. Przywilej lub immunitet^[6]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	0			0	0	0	0
Belgia								0
Bułgaria		0	0	0	0	0	0	0
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	0	0	0	0	0	0	0	0
Dania	0	0	0	0	0	0		0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	0	0	0	0	0		0
Hiszpania	0	0		0	0	0	0	0
Finlandia	0	0	0	0	1	0	0	0
Francja	0	0	0	0	0	0	0	0
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Węgry	0	0	0		0	0	0	
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				0	0	0	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0			
Polska	0	0	0	0	0	0	0	0
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	0		0	0
Szwecja	0	0	0	0	0	0	0	
Słowenia	0	0	0	0	0	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 52. Maksymalna kara nie dłuższa niż 12 miesięcy^[1]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	1			0	0	0	0
Belgia								0
Bułgaria		0	0	0	0	0	0	0
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	1	1	0	1	0	0	0	0
Dania	0	0	0	0	0	0		0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	1	0	0	0	0		1
Hiszpania	0	1		0	0	0	1	2
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	2	0	0	0	0	0	0	0
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Węgry	0	0	0		0	0	0	1
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				0	1	0	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	1	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	6	3		0	0			
Polska	0	0	0	5	0	0	0	0
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	1		0	0
Szwecja	0	0	0	0	0	0	0	
Słowenia	0	1	0	0	0	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 53. Wyrok krótszy niż 4 miesiące^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	1	1			1	3	5	1
Belgia								0
Bułgaria		0	0	0	0	0	0	0
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	0	2	1	1	1	1	0	3
Dania	0	0	0	0	0	0		0
Estonia	0	1	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	1	0	0	0	0		0
Hiszpania	1	0		0	0	0	0	0
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	1	0	0	1	2	1	0	0
Chorwacja	0	0	0	0	0	1	0	0
Węgry	0	0	0		1	0	2	2
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				1	0	0	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	1			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	6	3		0	0			
Polska	0	5	3	3	0	1	1	0
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	0	1	0	0
Szwecja	0	0	0	0	0	0	0	
Słowenia	0	0	0	0	0	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 54. Wobec jednej osoby wydano więcej niż jeden ENA (konflikt interesów)^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	0			0	0	0	0
Belgia								0
Bułgaria		0	0	0	0	0	0	0
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	0		0	0	0	0	0	0
Niemcy	1	2	2	1	4	2	4	3
Dania	1	0	0	0	0	0		0
Estonia	0	0	0	1	0	0	0	0
Grecja	0	0	1	0	0	0	1	0
Hiszpania	0	1		0	0	0	1	1
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	2	0	0	1	2	2	3	1
Chorwacja	1	0	0	0	0	0	0	0
Węgry	0	0	0		0	0	0	0
Irlandia		0	0	0	0	0	0	0
Włochy				0	0	0	0	0
Litwa	0	0	0	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0			
Polska	0	0	0	0	1	1	0	2
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	0	2	2	0
Szwecja	0	0	0	0	1	0	0	
Słowenia	0	0	1	0	0	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 55. Prawa podstawowe^[1]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	2	4			0	2	5	0
Belgia								0
Bułgaria		0	0	0	0	1	0	2
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	1
Cypr	0		0	0	0	1	0	0
Niemcy	1	13	40	87	76	65	73	64
Dania	0	0	1	6	0	0		1
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	0	0	0	0	0		1
Hiszpania	0	0		0	0	0	0	0
Finlandia	0	0	0	0	0	1	2	0
Francja	1	4	5	1	2	2	10	3
Chorwacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Węgry	0	0	0		1	0	3	0
Irlandia		0	7	2	0	6	7	7
Włochy				4	0	0	2	4
Litwa	0	0	0	1	2	2	0	2
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	0	0		0	0	0		0
Malta		0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0			0	0		2	1
Polska	1	0	3	0	0	0	2	0
Portugalia	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunia	0	0	0	0	0		2	0
Szwecja	1	0	5	8	1	1	0	
Słowenia	0	0	0	0	0	0	0	0
Słowacja	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 56. Inne przyczyny odmów^[7]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	19	13			0	10	0	3
Belgia								2
Bułgaria		0	8	0	2	0		2
Czechy	70	55	18	3	6	9	7	10
Cypr			0	0	0	0	0	0
Niemcy	38	48	34	29	30	31	85	44
Dania	0	0		0	0	0		
Estonia	0	1	5	2	1	0	0	0
Grecja	2	6	5	2	8	10	10	0
Hiszpania	0	0			0	5	0	0
Finlandia	0	0	0	0	0	0	0	0
Francja	13	10	40	7	9	9	3	5
Chorwacja	3	0	2	2	3	0	0	0
Węgry	0	0	2		1	0		0
Irlandia		2	3	1	1	2	0	0
Włochy				6	4	15	2	7
Litwa	1	10	1			9		
Luksemburg	2	1	0	0	0			
Łotwa	0	0	2	0	0	0		0
Malta		0	0		0	0		
Niderlandy	0	49			52	0		
Polska	8	8	6	6	7	6	8	8
Portugalia	0	3	0	1	0	3	0	0
Rumunia	0	6	9	18	8		24	11
Szwecja	0	1	1	0	1	0	0	
Słowenia	6	2	1	2	1	2	0	4
Słowacja	0	0	0	0	0	3	0	0
Wielka Brytania					0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 57. Wykonanie ENA wobec swoich obywateli^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	3	2						
Belgia	1	21						9
Bułgaria					0		123	144
Czechy	60	56	63	86	126	98	61	85
Cypr	5	2		7	0	5	10	20
Niemcy	39	25	22	12	5	50	4	29
Dania	12	8	1	9	2	3	8	16
Estonia	21	17	18	17	20	8	10	17
Grecja	10	36	33	19	24	16	14	16
Hiszpania	8	18	25	17	17	28	31	26
Finlandia	0	0			3	4	2	4
Francja	94	78	96	58	49	46	95	169
Chorwacja	34	15	67	18	27	25	19	11
Węgry	89	94	36	16	91	73		47
Irlandia	0	8	12	28	20	26	32	30
Włochy								
Litwa	79	84	90	59	85	87	70	59
Luksemburg	13	6	3	13	11	8	13	23
Łotwa	24	0	28	28	18	24	16	17
Malta	7	0	0		0	7	2	1
Niderlandy	168	141	136	124	158	158	383	134
Polska	137	125	168	140	163	140	145	118
Portugalia	28	21	10	24	20	31	17	20
Rumunia	484	406	713	796	659	588	564	459
Szwecja	11	22	20	5	2			
Słowenia	10	12	5	7	7	14	5	4
Słowacja	27	57	79	33	51	102	86	67
Wielka Brytania			35	34	17			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 58. Liczba spraw, w których państwa UE w latach 2014–2021 zwróciły się z pytaniem o zapewnienie gwarancji, o których mowa w art. 5 ust. 2 decyzji ramowej^[1]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	0						
Belgia								2
Bułgaria					0		2	69
Czechy	0	0	0	0	0	0	0	0
Cypr	5			4	0	0	0	10
Niemcy	2	0	0	0	0	0	0	0
Dania	0	0	0	0	0	0	0	0
Estonia	21	17	18	15	0	0	0	0
Grecja	8	3	7	3	0	0		4
Hiszpania	0	0	0	0	0	0	0	0
Finlandia	0	0			0	0	1	1
Francja	5	0	0	0	0	0	0	5
Chorwacja	0	0	1	1	2	0	0	0
Węgry	0	0	35	0	0	0		
Irlandia		0	0			0	0	0
Włochy				0	0			
Litwa	0	0	0	1	1	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0			
Łotwa	6	0	9	9	1	0	0	0
Malta	0	0	0		0	0	0	10
Niderlandy	0	0	0	0	0	0	0	0
Polska	12	5	1	10	8	0	6	7
Portugalia							2	
Rumunia	0	0	0	0			0	0
Szwecja	0	0		0	0	0	0	
Słowenia	2	0	1	2	2	2	1	0
Słowacja		0				0	0	0
Wielka Brytania			0	0	0			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 59. Liczba spraw, w których doszło do przekroczenia 90-dniowego terminu przekazania^[8]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	2	1						
Belgia	0	0						13
Bułgaria					0			
Czechy	7	8	10	8	15	7	7	4
Cypr	1	0	1	4	0	1	1	0
Niemcy	44	66	87	90	77	70	106	100
Dania	9	9	2	4	7	7	6	12
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	2	4	1	1	5	2		5
Hiszpania		10	40	8	9	18	16	8
Finlandia	3	0	0	0	0	0	0	0
Francja	28	8	3	4	7	5	3	0
Chorwacja	3	2	3	3	5	4	2	1
Węgry	0	0	0	0	0	0		
Irlandia	118	150	53	52	63	83	68	73
Włochy				0				
Litwa	0	0	0		0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0		0	0
Łotwa	0	16	16	15		0	0	0
Malta	1	1	0		0	0	0	0
Niderlandy	89	85	118	159	253	165	169	172
Polska	5	5	4	5	0	3	4	4
Portugalia	1	3	0	0	0	0		0
Rumunia	1	1	0	0	4	1	0	4
Szwecja	0	2	2	0	0	0	3	
Słowenia	4	4	3	5	1	2	0	4
Słowacja	4	0	0	0	0	7	12	4
Wielka Brytania								

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 60. Liczba spraw, w których Eurojust został powiadomiony o przekroczeniu 90-dniowego terminu przekazania^[8]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	0	0						
Belgia	0	0	0	0				0
Bułgaria					0			
Czechy	7	9	8	4	7	7	6	4
Cypr	0	0	1	4	0	1	1	0
Niemcy	0	0	0	0	0	0	0	4
Dania	0	1	0	0	0	0	0	1
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0
Grecja	0	3	0	0	4	2		4
Hiszpania						0	0	0
Finlandia	3	0	0	0	0	0	0	0
Francja	2	0	1	0	0	1	1	0
Chorwacja	2	2	0	1	0	0	0	0
Węgry	0	0	0	0	0	0		
Irlandia	118	150	53	52	63	83	68	73
Włochy				0				
Litwa	0	0	0		0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0		0	0
Łotwa	0	2	2	5		0	0	0
Malta	1	0	0		0	0	0	2
Niderlandy	89							
Polska	0	0	0	0	0	2	1	
Portugalia	0			0	0			
Rumunia	0	0	0	0	1	1	0	0
Szwecja	0	2	0	0	0	0	3	
Słowenia	2	2		0	0	0	1	0
Słowacja	0	0	0	0	0	1	3	0
Wielka Brytania								

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

Tabela 61. Liczba spraw, w których osoba poszukiwana nie została przekazana w ramach ENA z uwagi na przekroczenie 90-dniowego terminu^[*]

Państwo	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	5	12						
Belgia	13							
Bułgaria					0			
Czechy	0	6	8	5	2	2	3	2
Cypr	12			0	1	0	11	13
Niemcy	0	0	0	0	0	0	1	0
Dania	0	0	14	0	0	0	0	0
Estonia	0	0		0	0	0	0	0
Grecja	0	0	0	3	1	7	1	1
Hiszpania	140	91	111	2	3	37	9	2
Finlandia	0	0			0	0	1	
Francja	10	0	4	1	12	8	14	1
Chorwacja	1	0	0		0	3	0	0
Węgry	0	0	0	0	0	0		
Irlandia		1	2	0	0	0	0	0
Włochy								
Litwa	0	0	0		0	0	0	0
Luksemburg	0	0	4	0	0		3	10
Łotwa	0	0				0	0	0
Malta	0	0	0		0	0	0	0
Niderlandy	0	0	0	0	0	0	0	0
Polska	10	5	4	11	6	4	11	23
Portugalia	0	0	0	0	0	0		0
Rumunia	9	28	22	21	31	54	98	130
Szwecja	0	1	0					
Słowenia	0	0		1	0	0	1	3
Słowacja		0	0	0	0	0	0	0
Wielka Brytania								

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistics on the practical operation of the European arrest warrant, Commission staff working document 2014–2021, dz.cyt.

[*] Pole oznacza, że informacje w danym zakresie nie zostały przekazane przez państwo członkowskie.

SPIS TABEL

Tabela 1. Porównanie nazewnictwa przestępstw wyłączonych spod obowiązywania wymogu podwójnej karalności w decyzji ramowej oraz polskich formularzach ENA	47
Tabela 2. Liczba osób przekazanych w zależności od udzielonej zgody w całej UE w latach 2014–2021	89
Tabela 3. Średni czas trwania postępowania w dniach w UE w latach 2014–2021 w zależności od zgody osoby przekazywanej w ramach ENA	90
Tabela 4. Liczba wszczętych postępowań oraz odmów wykonania ENA w UE w latach 2014–2021	91
Tabela 5. Przyczyny odmów wykonania ENA w UE w latach 2014–2021	92
Tabela 6. Udział państw, do których Polska kierowała ENA w latach 2006–2023	99
Tabela 7. Podmiot wnioskujący o wydanie ENA (N = 336)	110
Tabela 8. Liczba czynów objętych ENA w 2019 r. (N = 336)	112
Tabela 9. Orzeczone kary podlegające wykonaniu (N = 269)	119
Tabela 10. Wymiar orzeczonej kary pozbawienia wolności (N = 269)	120
Tabela 11. Pozostały do odbycia wymiar kary w miesiącach (N = 268)	128
Tabela 12. Czas od wydania ENA do zatrzymania osoby poszukiwanej (w dniach) (N = 239)	141
Tabela 13. Czas od zatrzymania do wykonania ENA (N = 161)	151
Tabela 14. Wiek badanych w chwili popełnienia czynu i wydania ENA (N = 336)	180
Tabela 15. Liczba ENA wydanych przez poszczególne państwa członkowskie w latach 2014–2021	235
Tabela 16. Liczba ENA wydanych do przeprowadzenia postępowania karnego	236

Tabela 17. Terroryzm	237
Tabela 18. Przepięstwa narkotykowe.....	238
Tabela 19. Przepięstwa seksualne	239
Tabela 20. Nielegalny obrót bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi.....	240
Tabela 21. Kradzież i zniszczenie mienia	241
Tabela 22. Oszustwo i korupcja	242
Tabela 23. Fałszowanie waluty euro	243
Tabela 24. Zabójstwo	244
Tabela 25. Ciężki uszczerbek na zdrowiu	245
Tabela 26. Handel ludźmi	246
Tabela 27. Inne przepięstwa.....	247
Tabela 28. Liczba ENA zakończonych przekazaniem osoby	248
Tabela 29. Liczba osób aresztowanych na podstawie ENA.....	249
Tabela 30. Liczba postępowań wszczętych w związku z otrzymaniem ENA.....	250
Tabela 31. Liczba osób przekazanych	251
Tabela 32. Liczba osób, które wyraziły zgodę na przekazanie	252
Tabela 33. Średni czas trwania postępowania w sprawie przekazania w ramach ENA w przypadku, gdy dana osoba wyraziła zgodę na przekazanie – w dniach.....	253
Tabela 34. Średni czas trwania postępowania w sprawie przekazania w ramach ENA w przypadku, gdy dana osoba nie wyraziła zgody na przekazanie – w dniach	254
Tabela 35. Liczba odmów wykonania ENA	255
Tabela 36. Przepięstwo jest objęte amnestią w państwie wykonującym ENA.....	256
Tabela 37. <i>Ne bis in idem</i>	257
Tabela 38. Brak osiągnięcia wieku odpowiedzialności karnej.....	258
Tabela 39. Brak podwójnej karalności	259
Tabela 40. Postępowanie toczy się w wykonującym państwie członkowskim.....	260
Tabela 41. Wykluczone ściganie za to samo przepięstwo w państwie wykonującym ENA.....	261
Tabela 42. Przedawnienie ścigania lub kary	262
Tabela 43. Transnarodowy <i>ne bis in idem</i>	263

Tabela 44. Wykonania kary podjęło się państwo wykonujące ENA.....	264
Tabela 45. Zbieg wniosków.....	265
Tabela 46. Rozprawa odbyła się bez stawiennictwa osoby poszukiwanej.....	266
Tabela 47. Brak gwarancji rewizji w odniesieniu do kary dożywocia.....	267
Tabela 48. Brak gwarancji powrotu obywatela/rezydenta w celu odbycia kary.....	268
Tabela 49. Treść ENA niezgodna z decyzją ramową.....	269
Tabela 50. Brak uzupełnienia dodatkowych żądanych informacji ...	270
Tabela 51. Przywilej lub immunitet.....	271
Tabela 52. Maksymalna kara nie dłuższa niż 12 miesięcy.....	272
Tabela 53. Wyrok krótszy niż 4 miesiące.....	273
Tabela 54. Wobec jednej osoby wydano więcej niż jeden ENA (konflikt interesów).....	274
Tabela 55. Prawa podstawowe.....	275
Tabela 56. Inne przyczyny odmów.....	276
Tabela 57. Wykonanie ENA wobec swoich obywateli.....	277
Tabela 58. Liczba spraw, w których państwa UE w latach 2014–2021 zwróciły się z pytaniem o zapewnienie gwarancji, o których mowa w art. 5 ust. 2 decyzji ramowej.....	278
Tabela 59. Liczba spraw, w których doszło do przekroczenia 90-dniowego terminu przekazania.....	279
Tabela 60. Liczba spraw, w których Eurojust został powiadomiony o przekroczeniu 90-dniowego terminu przekazania.....	280
Tabela 61. Liczba spraw, w których osoba poszukiwana nie została przekazana w ramach ENA z uwagi na przekroczenie 90-dniowego terminu.....	281

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ENA wydanych przez poszczególne państwa członkowskie w latach 2005–2013 w tysiącach	77
Wykres 2. Udział ENA wydanych przez poszczególne państwa członkowskie w latach 2014–2021	80
Wykres 3. Liczba ENA wydana ogółem przez państwa członkowskie UE w latach 2005–2021	82
Wykres 4. Etap postępowania, na którym wydano ENA we wszystkich państwach członkowskich UE w latach 2014–2021	83
Wykres 5. Przepiępstwa bęące podstawę wydania ENA w państwach członkowskich UE w roku 2021	84
Wykres 6. Przepiępstwa bęące podstawę wydania ENA w państwach członkowskich UE w latach 2014–2021 w %	85
Wykres 7. Liczba ENA zakończonych skutecznym przekazaniem osób w całej UE w latach 2005–2021	87
Wykres 8. Odsetek ENA zakończonych przekazaniem osoby w stosunku do liczby wydanych ENA w całej UE w latach 2005–2021	87
Wykres 9. Liczba postępowań wszczętych w związku z otrzymaniem ENA, osób aresztowanych oraz skutecznie przekazanych w całej UE w latach 2014–2021	88
Wykres 10. Liczba odmów wykonania ENA w UE w latach 2014–2021	91
Wykres 11. Wykonanie ENA wobec swojego obywatela w całej UE w latach 2014–2021	94
Wykres 12. Liczba spraw, w których państwa UE w latach 2014–2021 zwróciły się z pytaniem o zapewnienie gwarancji, o których mowa w art. 5 ust. 2 decyzji ramowej	95
Wykres 13. Liczba spraw, w których doszło do przekroczenia 90-dniowego terminu przekazania w całej UE w latach 2014–2021	95

Wykres 14. Sprawy Eurojustu związane z ENA w latach 2007–2021	96
Wykres 15. Liczba ENA wydawana w stosunku do liczby obywateli danego państwa mieszkających w innym państwie w 2021 r.....	97
Wykres 16. ENA wydane przez polskie sądy na podstawie art. 607a k.p.k. w latach 2006–2013.....	98
Wykres 17. ENA skierowane do Polski przez inne państwa członkowskie UE w latach 2006–2023	101
Wykres 18. Etap postępowania karnego, na którym wydano ENA (N = 336)	109
Wykres 19. Podmiot wnioskujący o wydanie ENA (N = 336).....	109
Wykres 20. Kwalifikacja prawna popełnionych czynów objętych ENA (N = 336)	114
Wykres 21. Orzeczone kary podlegające wykonaniu (N = 269).....	118
Wykres 22. Wysokość wyrządzonej szkody materialnej (N = 203).....	126
Wykres 23. Państwa, do których skierowano ENA (N = 336)	131
Wykres 24. Czy osoba poszukiwana została zatrzymana? (N = 336).....	138
Wykres 25. Na terenie którego państwa doszło do zatrzymania osoby poszukiwanej (N = 269)	140
Wykres 26. Decyzje o wykonaniu ENA (N = 266).....	146
Wykres 27. Przyczyny odmowy wykonania ENA (N = 21).....	149

STRESZCZENIE

Celem książki *W pogoni za... Praktyka korzystania z europejskiego nakazu aresztowania przez polskie organy wymiaru sprawiedliwości* jest opisanie praktyki wydawania europejskich nakazów aresztowania przez polskie sądy oraz wykonywania ich przez organy sądowe innych państw członkowskich UE, a także opisanie doświadczeń osób poddanych procedurze ENA. Korzystając z różnorodnych metod i technik badawczych, Autorzy starali się w toku prowadzonych analiz odpowiedzieć na pytanie, jak w praktyce funkcjonuje jeden z najstarszych mechanizmów europejskiej współpracy sądowej, jakim jest europejski nakaz aresztowania, w tym również jakie są doświadczenia postekstradycyjne Polaków wydanych z Wielkiej Brytanii i innych krajów wskutek kontaktu z polskim lub brytyjskim wymiarem sprawiedliwości.

Książka jest efektem wieloletniego projektu realizowanego w Zakładzie Kryminologii Instytutu Nauk Prawnych PAN pt. „Doświadczenia Polaków deportowanych z Wielkiej Brytanii wobec kontaktu z wymiarem sprawiedliwości”, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach projektu Harmonia (2018/30/M/HS5/00816).

Tytuł książki odnosi się zarówno do osób mających doświadczenia postekstradycyjne, jak i do organów wymiaru sprawiedliwości. Pierwsi z nich, wyjeżdżając za granicę, gonili za lepszym życiem, lepszą pracą, marzeniami, ale także próbowali uciec przed konsekwencjami swoich zachowań, karą, więzieniem. Organy wymiaru sprawiedliwości z kolei poszukiwały tych osób w ramach procedury ENA z uwagi na konieczny udział tych osób w prowadzonych postępowaniach, głównie wykonawczych, a zatem do odbycia kary pozbawienia wolności.

Monografia składa się z siedmiu rozdziałów. W pierwszym – metodologicznym – Autorzy przedstawili szczegółowo postawione pytania badawcze, źródła wykorzystanych danych oraz zastosowane metody i techniki badawcze. W rozdziale drugim Autorzy omówili genezę, tło prawne oraz charakterystykę ENA jako instytucji wprowadzonej do porządku prawnego na mocy decyzji ramowej o ENA. Rozdział

trzeci poświęcony został analizie danych statystycznych dotyczących wydawania i wykonywania ENA przez państwa członkowskie UE ze szczególnym uwzględnieniem Polski na tym tle. W rozdziale czwartym Autorzy przedstawili procedurę wydawania ENA przez sądy polskie z perspektywy normatywnej oraz empirycznej. W rozdziale piątym skupiono się zaś na analizie postanowień decyzji ramowej o ENA w zakresie, w jakim regulują one procedurę wykonania ENA. Omówiono, jak w praktyce przebiega wykonanie ENA wydanego przez polskie sądy. Rozdział szósty dotyczy współpracy różnych podmiotów przy wykonywaniu ENA. Rozdział siódmy stanowi próbę odpowiedzi na pytanie, jak wygląda współpraca państw członkowskich przy stosowaniu i wykonywaniu ENA. Całość opracowania zamyka zakończenie stanowiące krytyczną analizę unormowania i funkcjonowania ENA w praktyce polskich sądów.

Autorzy sięgnęli po wiele metod badawczych: analizę przepisów prawa, literatury i danych zastanych. Przeprowadzili szereg badań, a wśród nich badanie akt spraw sądowych, wywiady z osobami mającymi doświadczenie postekstradycyjne oraz wywiady eksperckie z osobami mającymi kontakt w pracy z takimi osobami. Badanie akt miało charakter ogólnopolski, dzięki czemu jego wyniki pozwalają przyjrzeć się stosowaniu ENA przez polskie sądy. Wywiady eksperckie z kolei pozwalają poznać głębiej tajniki funkcjonowania tego instrumentu, pojawiających się trudności i sposobów radzenia sobie z nimi przez poszczególne podmioty zaangażowane na pewnym etapie w ten instrument.

To, co dotąd w zasadzie niespotykane w literaturze dotyczącej ENA, lub zupełnie sporadycznie, jest z pewnością największym atutem niniejszej książki. Są to historie osób, wobec których instrument ten został zastosowany, a więc bardzo konkretne przykłady pokazujące blaski i cienie życia badanych – w kraju przed i po emigracji oraz na emigracji. Historie te pokazują, jak wiele w ich życiu zmieniło przekazanie do Polski, jak duża część ich życia uległa zniszczeniu wskutek takiego przekazania. Książka ta prezentuje zatem dwojakie, często diametralnie różne, spojrzenie na ENA – oczami osób stosujących ten instrument, ale również oczami osób, wobec których został on zastosowany. Autorom monografii zależało na tym, by spotkały się one w jednym miejscu, w jednej publikacji, po to by osoby, które sięgną do książki, miały pełny obraz kryjący się pod hasłem „stosowanie ENA”.

Praktyka stosowania ENA ewoluowała przez cały okres prowadzenia badań. To, co Autorzy odnotowali, to to, że rozmiary stosowania ENA w Polsce i w całej UE zmieniły się w istotny sposób. Wyraźnym trendem, który zauważyli jest to, iż polskie sądy z roku na rok wydają coraz mniej ENA, chociaż na poziomie europejskim przybywa z każdym rokiem wydawanych ENA. Zmiana ta może być jednak tylko pozorna i być związana z poprawieniem się jakości sprawozdawczości – dane gromadzone są obecnie bardziej dokładnie. Obecnie niekwestionowanym liderem w zakresie wydawania ENA są Niemcy. Istotna większość ENA wydanych zarówno przez polskie sądy, jak i organy sądowe pozostałych państw członkowskich, dotyczy etapu wykonawczego, a więc osoby poszukiwane są w celu wykonania wobec nich kary pozbawienia wolności lub innego środka polegającego na pozbawieniu wolności. Zakresem przedmiotowym ENA w praktyce objęte bywają różnorodne typy czynów zabronionych, przy czym dominują w tym zakresie przestępstwa przeciwko mieniu zaś na drugim miejscu znajdują się znacznie poważniejsze przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. W badanych przypadkach najczęściej ENA wydawany był wobec osób poszukiwanych za popełnienie jednego przestępstwa, chociaż przy pomocy ENA poszukiwani byli również sprawcy wielu, czasem kilkudziesięciu przestępstw. Zmieniła się też waga czynów, za które poszukiwane są osoby przy użyciu ENA. Wbrew wcześniejszym ustaleniom innych badaczy w 2019 r. przy pomocy ENA poszukiwani byli sprawcy nieznacznie poważniejszych przestępstw aniżeli przed 2019 r. Stale wzrasta liczba odmów wykonania ENA, a także zwiększył się odsetek ENA, których odmówiono wykonania. Najczęściej odmowy mają miejsce w związku z zaistnieniem fakultatywnych przesłanek wykonania ENA, głównie chodzi tu o podjęcie się przez państwo wykonujące ENA wykonania kary. Autorzy opracowali procedurę przekazania osoby poszukiwanej do Polski, akcentując zarówno kwestie związane z zatrzymaniem tej osoby, jak i przebieg procedury przed organem sądowym wykonującym ENA. Scharakteryzowane zostały także osoby poszukiwane przy użyciu ENA przez polskie sądy. Przeanalizowane historie migracyjne osób zatrzymanych i przekazanych do Polski na podstawie ENA są niezwykle różnorodne. Łączy je jednak wspólny element – nieplanowany powrót do Polski, który wiązał się z szeregiem konsekwencji, przede wszystkim, w niektórych przypadkach, z brakiem możliwości powrotu do kraju emigracji. Autorzy wskazali elementy, które świadczą

o przywiązaniu tych osób do państwa, w którym zostały one zatrzymane – miejsca, w którym starały się prowadzić uporządkowane życie, z którego zostały wyrwane. Zatrzymanie ich i przekazanie do Polski w takich przypadkach stanowiło znaczną ingerencję w ich sytuację rodzinną, mieszkaniową i ekonomiczną. Te wszystkie negatywne konsekwencje były związane z wyrwaniem osób badanych z otoczenia, w którym funkcjonowały zwykle od lat i to całkiem dobrze, jak również przymusowego ich sprowadzenia do obcego już im społeczeństwa. Możliwość odbycia przez nie kary na miejscu, a zatem w kraju migracyjnym, w którym czuły się „zakotwiczone” z pewnością pomogłoby im utrzymać więź z tamtym otoczeniem, w którym – z uwagi na upływ czasu – mieli już swoje miejsce – głównie zawodowe, a nie rzadko również rodzinne.

Mimo wielu istotnych walorów ENA (jak np. skuteczna egzekucja orzeczeń związanych z zatrzymaniem osób i wykonywaniem kar, szybka współpraca między państwami bez udziału podmiotów trzecich), w książce sformułowano również kilka uwag krytycznych pod adresem narzędzia, jakim jest ENA, w tym m.in. olbrzymie koszty wykonania tego instrumentu w kontekście naruszenia zasady proporcjonalności, arbitralności procedur z perspektywy iluzorycznej kontroli prawidłowości wydania i wykonania ENA, nadużywania instrumentu, braku pełnej spójności systemów prawnych w odniesieniu do podstawowych założeń wymiaru sprawiedliwości, braku harmonizacji praw człowieka, problemów z harmonizacją uprawnień zatrzymanych i skazanych w kontekście procedury dostosowania orzeczeń.

SUMMARY

The aim of the book *In Pursuit of... The practice of Using the European Arrest Warrant by Polish Judicial Authorities* was to describe Polish courts' practice of issuing European arrest warrants (EAW) and the execution of EAWs by judicial authorities of other EU Member States, as well as to describe the experiences of people who have been issued an EAW. Using various research methods and techniques, we tried to investigate how one of the oldest mechanisms of European judicial cooperation – the European arrest warrant – functions in practice, including the post-extradition experiences of Poles expelled from Great Britain and other countries as a result of contact with the Polish or British justice system. The book is the result of a long-term project carried out at the Department of Criminology of the Institute of Law Studies of the Polish Academy of Sciences, titled “The Experiences of Poles Deported from Great Britain in Contact with the Justice System” and financed by the National Science Center as part of the Harmonia project (2018/30/M/HS5/00816).

The title of the book refers both to people who have been extradited and to judicial authorities. The former group, when going abroad, were chasing a better life, a better job, and their dreams – but also trying to escape the consequences of their behavior, punishment, and even imprisonment. The judicial authorities, in turn, searched for these people under the EAW because it was necessary that they participate in proceedings, mainly enforcement proceedings, and thereby serve their prison sentence.

The book consists of seven chapters. In the first – methodological – we present in detail the research questions we posed and the sources of data, research methods, and techniques we used. In the second chapter, we include the origins, legal background, and characteristics of the EAW as a legal institution introduced into the legal order under the Framework Decision on the EAW. The third chapter is devoted to statistical analysis of EU Member States' issuance and execution of EAWs, with a particular emphasis on Poland. In chapter four, we present the

procedure by which Polish courts issue EAWs, from a normative and empirical perspective. In chapter five, we analyze the Framework Decision on the EAW regarding how it regulates the procedure for EAW execution and how EAWs issued by Polish courts are executed in practice. Chapter six concerns the cooperation of various entities in the execution of EAWs. Chapter seven addresses the question of what the cooperation between Member States looks like when applying and executing EAWs. The entire study ends with a conclusion constituting a critical analysis of the regulation and functioning of the EAW in the practice of Polish courts.

We used many research methods in the analysis of the law, the literature on the subject, and existing data. We conducted several studies, including an examination of court case files, interviews with people with experience of extradition, and expert interviews with people who have professional contact with such people. The research material was nationwide, so it allowed us to more closely examine the application of the EAW by Polish courts. The expert interviews, in turn, allowed us to learn more about the secrets of the functioning of this instrument – emerging difficulties and ways that the individual entities involved deal with them. What has so far been virtually unheard of in the literature on EAW, or has only been addressed sporadically, is certainly the greatest advantage of this book: the stories of people on whom this instrument was used, i.e. very specific examples showing the ups and downs of our respondents' lives – in the country before and after emigration and abroad. These stories show how much their transfer to Poland changed and how much of their lives was destroyed as a result. This book therefore presents a twofold view of the EAW – through the eyes of those using this instrument, but also through the eyes of those against whom it was used. These views are often completely different. We wanted them to meet in one place, in one publication, so that readers of the book would have a full picture of “the use of the EAW.”

The practice of applying the EAW evolved throughout our research. One clear trend we noted is that Polish courts issue fewer EAWs each year, even though the number of EAWs issued across Europe increases annually. However, this change may only be apparent or due to improved reporting quality, as data is now collected more accurately. Currently, Germany is the undisputed leader in issuing EAWs. The vast majority of EAWs issued by both Polish courts and the judicial

authorities of other Member States concern the enforcement stage, meaning that individuals are sought to serve a prison sentence or another form of imprisonment. The EAW in practice covers various types of offenses, primarily property crimes, followed by more serious crimes against life and health. In our research, the EAW was most frequently issued for individuals sought for committing a single offense, although it was also used to seek perpetrators of multiple – sometimes dozens of – crimes. The seriousness of the offenses for which individuals are sought using the EAW has changed. In 2019, in contrast to previous findings by other researchers, the EAW was used to seek perpetrators of slightly more serious crimes than before 2019. The number of refusals to execute an EAW is steadily increasing, as is the proportion of EAWs refused execution. Refusals often occur due to optional grounds for executing the EAW, primarily when the executing state undertakes to enforce the sentence. We developed a procedure for transferring a person to Poland, emphasizing both issues related to the arrest of the person and the course of the procedure before the judicial authority executing the EAW.

We also characterized the individuals sought by Polish courts using the EAW. The migration histories of those detained and transferred to Poland based on the EAW are extremely diverse. However, they share a common element: a non-voluntary return to Poland, which had a range of consequences, including a ban on returning to the country of emigration. We highlighted elements that indicate these individuals' attachment to the country where they were detained, where they tried to lead an orderly life, from which they were uprooted. Their detention and transfer to Poland in such cases significantly interfered with their family, housing, and financial situation. All these negative consequences were related to their removal from an environment where they had usually been functioning well for years, and their being forcibly brought to a society that had become foreign to them. The ability to serve their sentence in the country of emigration, where they felt "anchored," would have certainly helped them maintain ties with the social environment where they already had their place – mainly professional, but often also familial.

Despite many important advantages of the EAW (such as effective enforcement of judgments and decisions on the detention of persons and the execution of penalties or efficient cooperation between

states without third parties' involvement), in the book we also present several criticisms of the tool itself, including the enormous costs of implementing it, the violation of the principle of proportionality, the arbitrariness of the procedures providing illusory control of the correctness of its use, abuse of the instrument, the lack of full coherence of legal systems regarding the basic assumptions of the justice system, the lack of harmonization of human rights, and problems with harmonizing the rights of people who are detained and sentenced regarding the procedure for adapting judgments.

Justyna Włodarczyk-Madejska – doktor nauk prawnych; adiunkt w Zakładzie Kryminologii Instytutu Nauk Prawnych PAN oraz w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości. Członkini Polskiego i Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego.

Dominik Wzorek – kryminolog, prawnik, socjolog. Asystent w Zakładzie Kryminologii Instytutu Nauk Prawnych PAN. Członek Polskiego i Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego.

Prezentowana książka ma charakter interdyscyplinarny, ponieważ dotyczy nie tylko postępowania karnego, ale w pewnym stopniu prawa europejskiego, prawa konstytucyjnego czy nawet elementów prawa policyjnego. Podkreślenia przy tym wymaga, że wybrane zagadnienie zostało przedstawione z perspektywy rozważań teoretycznych, ale również z uwzględnieniem praktyki stosowania prawa. [...] Nie będzie przesadą stwierdzenie, że recenzowana monografia należy do tych opracowań, które długo pozostają w pamięci, zarówno ze względu na wysoki poziom merytoryczny, jak też niezwykle przejrzysty sposób prowadzenia wywodu. [...] Powiem wprost od dawna nie czytałem tak wnikliwie przeprowadzonych badań naukowych, a w powiązaniu z opracowaniem teoretycznym we wstępnej części pracy mogę śmiało stwierdzić, że każdy procesualista, kryminolog, czy wreszcie przedstawiciel zawodu prawniczego powinien zapoznać się ze wskazaną pozycją. [...] Oryginalne tezy sprawiają, że pracę świetnie się czyta.

[dr Paweł Czarnecki]

WARSZAWA 2024

WYDAWNICTWO INP PAN